

σημειώσεις της στέπας #6

σκιρτήματα του πλανητικού προλεταριάτου ενάντια στη μηχανή του θανάτου

σημειώσεις της στέπας 6

(φωτό: Λεωνίδας Χαλκίδης, Βερολίνο)

σημειώσεις της στέπας #6 ★ εκδόσεις των ξένων

Ιούνιος 2023, Θεσσαλονίκη

Μεταφράσεις: Νίκος Νικολαΐδης, Λία Γυιόκα, Λεωνίδας Χαλκίδης. Επιμέλεια: Σωκράτης Παπάζογλου.
Εικόνα εξωφύλλου: μεταστροφή του *Desarmament-Desenvolurament* της Eulàlia Grau, 1979 (MACBA).

Εικόνες οπισθοφύλλου: Clifford Harper

Περιεχόμενα

Σημείωμα της έκδοσης	5
<i>Raoul Vaneigem</i>	
Μόνον ο φόβος μάς κυβερνά	9
<i>Ανώνυμων</i>	
Η παγίδα του Sainte-Soline	17
<i>Assareh Assa</i>	
Σχετικά με την εξέγερση της Τζινά	25
<i>Accamblen</i>	
Τι να υπερασπιστούμε στην Ουκρανία;	41
<i>clandestina</i>	
Ο καπιταλιστικός πόλεμος στην Ουκρανία	55
«Οι Ζαπατίστας δωρίζουν στην οργάνωση διάσωσης μεταναστ(ρι)ών <i>Open Arms</i> το προϊόν της “απόβασής” τους στο μουσείο Reina Sofía»	75
Μια αναδρομή από το «μακρύ ταξίδι από τον πόνο στην ελπίδα» στο διαρκές «ταξίδι για τη ζωή» [εκδήλωση-έκθεση φωτογραφίας στη Φάμπρικα Υφανέτ]	87
<i>Εκδόσεις των ξένων</i>	
Τι μένει από όλ' αυτά; [Γκυ Ντεμπόρ (1931-1994)]	123
<i>Γιάννης Ιωαννίδης</i>	
Γκυ Ντεμπόρ: ο καλλιτέχνης πλάι στον επαναστάτη	129
<i>Λία Γυιόκα</i>	
Ορατότητα: σημειώσεις για την επιτήρηση	145
<i>Νίκος Νικολαΐδης</i>	
Τα 15 χρόνια απο τον Δεκέμβρη του 2008	157
<i>Σόνια Βλάχου</i>	
Ασφαλιεοποίηση εντός κι εκτός των τειχών: γκέτο και ψηφιακά συστήματα επιτήρησης.....	167
<i>Ανάρες</i>	
Να διαρρήξουμε τα σύνορα του έθνους-κράτους	183
<i>Σάββατο 25/2/2023: Μέρα αλληλεγγύης στις κοινότητες Ρομά</i>	194

<i>Χριστίνα Κυδώνα</i>	
Υποδόριες κοινωνικές αντιστάσεις μέσα στο δημόσιο σύστημα υγείας	197
<i>Χρίστος Ταξιλάρης</i>	
Ιστορίες πανεπιστημιακού ασύλου	203
Jan-Christoph Hauschild	
Ο Τράβεν στο Μεξικό: η άφιξη	215
<i>Raúl Zibechi</i>	
El Sur Resiste Ο Νότος αντιστέκεται	219

σημείωμα της έκδοσης

για τα τρία μέρη του 6^{ου} τεύχους

α' μέρος: ο φόβος κερδίζει συνεχώς έδαφος. Αλλά δεν έχει νικήσει παντού.

«Μόνον ο φόβος μάς κυβερνά», γράφει ο Ραούλ Βανεγκέμ στις 22 θέσεις του περιγράφοντας το σημερινό «σταυροδρόμι της ιστορίας, ένα σημείο ρήξης» που φέρνει την ανθρωπότητα αντιμέτωπη με τον ρεαλισμό της κατάργησης του εμπορεύματος. Ακριβώς επειδή ο φόβος δεν έχει επικρατήσει παντού. «Η παγίδα του Sainte-Soline» δείχνει με ποιες συστηματικές και διαπλεκόμενες μεθόδους (μιντιακές, ψυχολογικές, στρατιωτικές) επιχειρείται να εγκαθιδρυθεί ο φόβος για να κατασταλεί η πρόσφατη εξέγερση στη Γαλλία. Στο επόμενο κείμενο, η Ασαρέ Ασά αναλύει το μεγαλειώδες κίνημα γυναικών στο Ιράν – το οποίο κυβέρνηση, νεοφιλελεύθεροι εθνικιστές και βασιλόφρονες κατέστειλαν αιματηρά προβάλλοντας τον φόβο της «συριοποίησης».

Σύμφωνα με τα «συμπεράσματα από τους πρώτους έξι μήνες του πολέμου στην Ουκρανία» της συνέντευξης της Accamόλει στην Ιταλική Αναρχική Ομοσπονδία, «το να “ακούμε τι λένε οι φωνές των ντόπιων” δεν μπορεί να καταλήγει σε αλληλεγγύη προς το ουκρανικό κράτος (...) [όταν] το γεγονός ότι μια συμμορία προκαλεί λιγότερη αγανάκτηση από μίαν άλλη σημαίνει ότι εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι θα πρέπει να πεθάνουν και να ακρωτηριαστούν γι' αυτήν». Για τον πόλεμο στην Ουκρανία και οι 9 *Σημειώσεις και μερικές σκέψεις* στο πλαίσιο της συζήτησης του βαλκανικού δικτύου: «Ο κύριος πόλεμος στη Δύση εξακολουθεί να είναι ένας πόλεμος για την καρδιά και το μυαλό».

Στην καρδιά και το μυαλό, όμως, ο φόβος δεν έχει νικήσει παντού. Το πρώτο μέρος του τεύχους κλείνει με δύο καταφάσεις: Με την αναφορά που συνόδεψε την πολιτική χειρονομία του EZLN, «πιστοποιητικό γνησιότητας», όπως την αποκάλεσαν οι ζαπατίστας, των καλλιτεχνικών έργων που δώρισαν στο Μουσείο Reina Sofía στη Μαδρίτη στο τέλος του Ταξιδιού για τη Ζωή. Και με μία συζήτηση (όχι τόσο αποτίμηση, όσο δήλωση αλληλεγγύης) που έγινε στη Θεσσαλονίκη με αφορμή τη συμπλήρωση, το 2023, τριάντα χρόνων από την εμφάνιση των ζαπατίστας στο προσκήνιο της ιστορίας.

β' μέρος: ο χρόνος έχει διαχωριστεί από την ιστορία.

Το δεύτερο μέρος επισκέπτεται τις έννοιες του θεάματος και της επιτήρησης και αναρωτιέται κατά πόσον και σε ποια σημεία έχουν εξελιχθεί οι έννοιες αυτές, που περιγράφουν τις κυρίαρχες μεθόδους παραγωγής του φόβου και της σύγχυσης.

Οι εισαγωγικές παρατηρήσεις στην ταινία του Γκυ Ντεμπόρ *Κοινωνία του Θεάματος*, μακράν του να επαναδοξολογούν τον Ντεμπόρ, επιβεβαιώνουν τη συνεχιζόμενη χρησιμότητα της έννοιας του «ενσωματωμένου θεαματικού» (των *Σχολίων στην Κοινωνία του Θεάματος*) για να κατανοήσουμε τον κόσμο τώρα. Στο επόμενο κείμενο τονίζεται η σημασία του χρόνου στους καταστασιακούς και ιδιαίτερα στο έργο του Ντεμπόρ. «Η ελευθερία μας είναι ελευθερία αυτοκαθορισμού μέσα στη δίνη του χρόνου (...) Χρόνος σημαίνει λοιπόν *απόφαση* και επομένως *καιρός*. Αλλά το να είμαστε *καίριοι*, σημαίνει *πράξη*, *πρακτικός συλλογισμός*, και επομένως *στρατηγική*», γράφει ο Γιάννης Ιωαννίδης.

Πράγματι. Στον ίλιγγο της σημερινής εποχής, νιώθουμε να μην ελέγχουμε την αίσθηση του χρόνου που μας υποβάλλει η τεχνολογία της επικοινωνίας. Δεν ελέγχουμε τη χρονικότητα του κεφαλαίου και των μηχανών του. Οι ρυθμοί, η κλίμακα σχεδιασμού, η αντοχή των υλικών και η υπολογιστική δύναμη του λογισμικού των κυριάρχων δεν μπορούν να συλληφθούν άμεσα με τα δικά μας αντιληπτικά μέσα. **Αυτή είναι μια από τις πιο δύσκολες σχέσεις του χρόνου με τον φόβο.** Και η αποκοπή του χρόνου από την αίσθηση της δράσης μας στην ιστορία σχετίζεται άμεσα με τη συνθήκη της διαρκούς παραγωγής ορατότητας, που περιγράφεται στο κείμενο με τον σχετικό τίτλο.

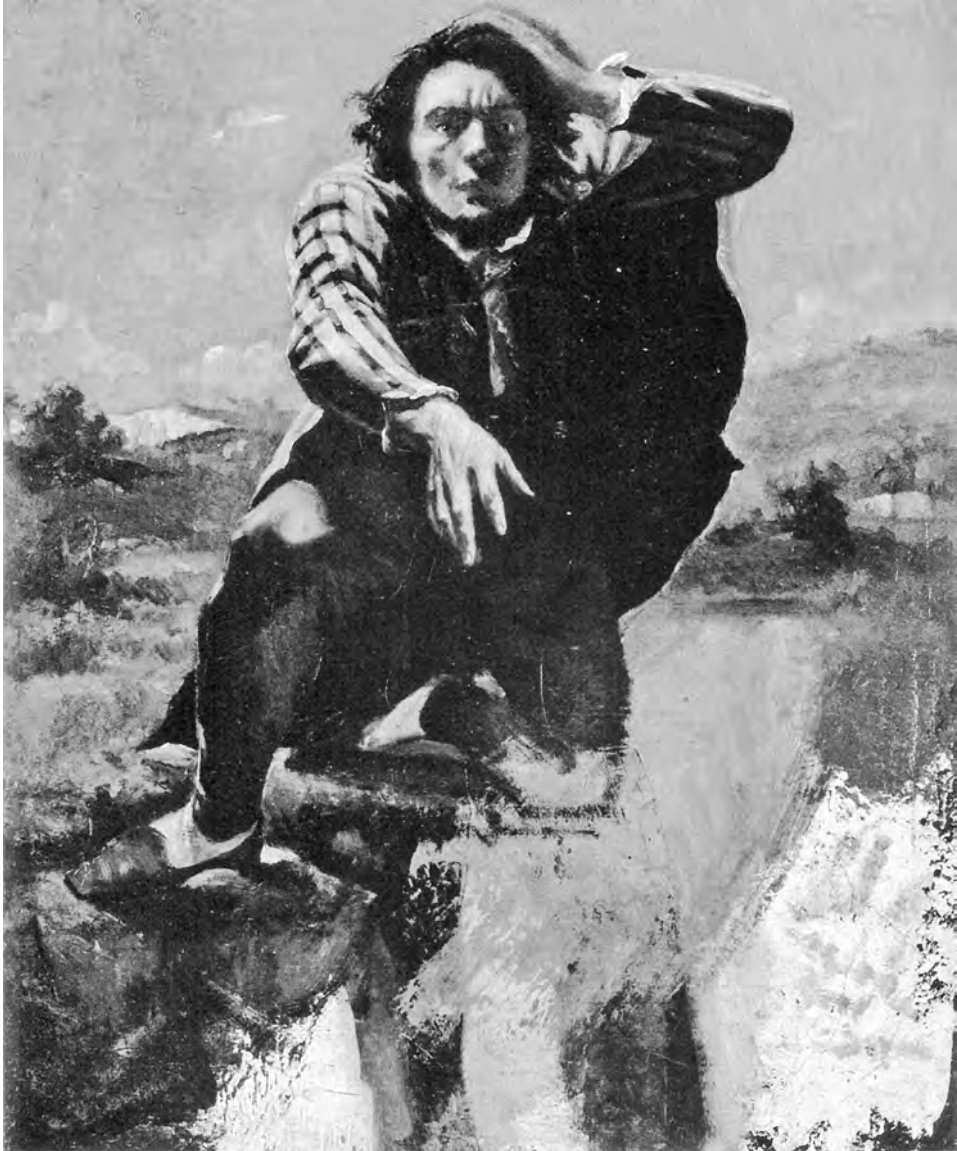
Αν εμείς χάνουμε σταδιακά την αίσθηση του χρόνου μέσα στην ιστορία, οι κυρίαρχοι, από την άλλη, με μόνο πλεονέκτημα την τεχνολογία της βίας, γαντζώνονται από το τέλος της ιστορίας – όχι το «τέλος της ιστορίας» του Φουκουγιάμα, όπου οι συγκρούσεις δεν έχουν πια νόημα, αλλά εκείνο που κηρύσσει τη λήξη της προθεσμίας του κόσμου όπως είναι και θέτει τέρμα σε κάθε εικόνα του μέλλοντος. Έτσι οι συγκρούσεις, οι αρπαγές και οι καταστροφές για την κερδοφορία δεν έχουν πια πρόσημο, δεν νομιμοποιούνται από κάποιο όραμα. Γίνονται εφικτές μόνον με την ανηλεή, κυνική και πανταχού διασπορά του φόβου ότι **δήθεν υπάρχουμε μόνον χάρη σε μια παράταση που θα μπορούσαν ανά πάσα στιγμή να μας αρνηθούν.**

γ' μέρος: η επόμενη θεωρία θα προέλθει από την επόμενη πράξη

Να οικειοποιηθούμε το τέλος του κόσμου εμείς, πρότεινε ο σύντροφος Ούρι Γκόρντον (σε πρόσφατη συζήτηση στο στέκι Onradera στη Θεσσαλονίκη με αφορμή την παρουσίαση του βιβλίου του *Η Αναρχία Ζει!* από τις εκδόσεις Πανοπτικών). Αυτό δεν σημαίνει να κάνουμε το τέλος βιώσιμο, ούτε αποτελεί παρότρυνση για θεαματική ομαδική αυτοκαταστροφή: **Το ζήτημα δεν είναι να οικειοποιηθούμε μια εικόνα του τέλους του κόσμου, αλλά να παραδεχτούμε ότι οι ενδείξεις του αφανισμού (του είδους μας στον πλανήτη) δεν είναι αμελητέες.** Και να θυμηθούμε ότι η αναρχία είναι (και ανέκαθεν ήταν) σχέσεις και οργανωτικές δομές, οι μόνες βιώσιμες σχέσεις και δομές, για τις οποίες μέσα και σκοποί τείνουν συνεχώς να συναντηθούν.

Η θεωρητική κριτική, εκείνη που επιχειρεί να συνενώσει μέσα και σκοπούς, προθέσεις και πραγματώσεις, και να τα εντάξει σε μια νέα ανάλυση κάθε φορά, προέρχεται από τη συλλογική πράξη. Το τρίτο μέρος αποτελεί μια σειρά από αποτιμήσεις και ανταποκρίσεις από το κοινωνικό κίνημα. Οι σκέψεις για τα 15 χρόνια από την εξέγερση στην Ελλάδα του Δεκέμβρη του 2008 μας οδηγούν στα ζητούμενα του κοινωνικού κινήματος σήμερα. Από τα μέτωπα της αλληλεγγύης στις μετανάστριες και τους μετανάστες, δύο κείμενα συμπυκνώνουν συλλογικές διαπιστώσεις, διαπιστώσεις που εξάγονται από τους αγώνες – και εξηγούν πώς από την άρνηση των pushbacks και των δολοφονιών των μεταναστ(ρι)ών, η κυβέρνηση, στο πλαίσιο μιας φασιστικής αποθράσυνσης ευρωπαϊκής, περνά στην κομπορρημοσύνη για τη θανατοπολιτική της. Μαζί με την προσπάθεια εξαχρείωσης και στρέψης του φτωχοποιημένου πληθυσμού ενάντια στις μετανάστριες και τις κοινότητες των Ρομά, η δημόσια υγεία και η δημόσια παιδεία δέχονται διαρκώς επιθέσεις με εκφρασμένο πλέον στόχο την πλήρη αποσύνθεσή τους. Κι εκεί όμως οι αντιστάσεις δεν θα πάψουν. Ο φόβος δεν μπορεί να νικήσει παντού.

Το τρίτο μέρος ολοκληρώνεται με μία παρέκβαση σχετικά με τον βίο του αναρχικού συγγραφέα Μπ. Τράβεν, που υπόσχεται κι άλλες περιπέτειες της μυθοπλασίας στην ιστορία των εξεγερμένων, καθώς και μ' έναν χαιρετισμό: «Ο Νότος αντιστέκεται!», κείμενο που αναφέρεται στο караβάνι των ομάδων του Εθνικού Ιθαγενικού Κονγκρέσου (CNI) που κατέληξε στο Σαν Κριστόμπαλ δε las Κάσας στη διεθνή συνάντηση του CNI στις 6 και 7 Μαΐου 2023. Μια διαφορετική αίσθηση της ιστορίας επιμένει να μας υπενθυμίζει ότι «η κυκλικότητα της ζωής δεν έχει άλλο στόχο από το να παραμένει ζωντανή».

Gustave Courbet, «Η τρέλα του φόβου» (1843-1845)

Μόνον ο φόβος μάς κυβερνά

Από την προγραμματισμένη υποβάθμιση των ζωντανών
στην αυθόρμητη αναγέννησή τους

1. Ο φόβος γεμίζει το κενό μεταξύ της ψευδούς πραγματικότητας και της βιωμένης πραγματικότητας, μεταξύ της πλασματικής οικονομίας και των θεμελίων της οικονομίας. Οι κυβερνητικοί αριθμοί αιωρούνται σαν drones πάνω από την υποβάθμιση των νοσοκομείων, των σχολείων, των δικτύων μεταφοράς και των κεκτημένων κοινωνικών δικαιωμάτων.
2. Ο φόβος έχει γίνει το ισχυρότερο οχυρό των πλουσίων ενάντια στην κοινωνική εξέγερση που απειλεί να τους εξαφανίσει. Θα επιχειρήσουν οτιδήποτε τροφοδοτεί τον φόβο και παρατείνει τη διάρκειά του. Πειραματίζονται πάνω μας, σαν να ήμασταν ποντίκια εργαστηρίου, επειδή χρειάζονται εναγωνίως να ξέρουν μέχρι ποιο σημείο η παραίτηση και η υποτίμησή μας θα μας κάνουν να υποστηρίξουμε και να ακολουθούμε τις εντολές τους.
3. Οι κυβερνητικές και παγκόσμιες εξουσίες χρησιμοποίησαν ως πρόσχημα έναν *ιό τον οποίο οι τομείς της δημόσιας υγείας και της έρευνας θα είχαν τερματίσει εάν δεν τους είχε καταστρέψει η αρχή της κερδοφορίας*.² Έχοντας διαδοθεί υπό την επωνυμία COVID-19 –που αναφωνήθηκε³ σαν κατάρα– ο πανικός προκάλεσε περισσότερους θανάτους από τον ίδιο τον ιό. Χωρίς να αναφερθούμε στα εμβόλια και ψευδοεμβόλια που αυτοσχεδιάστηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της επικερδούς επιχείρησης έκτακτης ανάγκης, η κατασκευή του τρόμου παρουσίαζε διπλό πλεονέκτημα. Συγκάλυπτε το σκάνδαλο των υπό διάλυση δημόσιων νοσοκομείων και ενίσχυε την εξουσία του Κράτους, που συνεχώς εξασθενούσε.
4. Έχοντας αντικαταστήσει την υγειονομική περιθάλψη με την ασφάλεια, ξεκίνησαν έναν τοπικό πόλεμο, ο αριθμός των θυμάτων του οποίου δεν επηρέασε το εμπόριο όπλων, τα οικονομικά μονοπώλια ή τα κράτη που γελοιοποιήθηκαν από την ψυχική φτώχεια των ηγετών τους. Επανήλθε βιαστικά η απειλή του

1. Το κείμενο του Ραούλ Βανεγκέμ «Seule la peur nous gouverne. De la déchéance programmée du vivant à sa renaissance spontanée» στάλθηκε μέσω email στις 18 Σεπτεμβρίου 2022, με ημερομηνία 19 Σεπτεμβρίου 2022. Μεταφράστηκε στα αγγλικά από το NOT BORED! στις 20 Σεπτεμβρίου 2022 < <https://www.notbored.org/only-fear.pdf> >. Όλες οι υποσημειώσεις προέρχονται από τη μετάφραση στα αγγλικά, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

2. Ο Βανεγκέμ έχει γράψει σχετικά και παλιότερα, βλ. «Coronavirus», 17 Μαρτίου 2020: <http://www.notbored.org/coronavirus.pdf>.

3. Στο πρωτότυπο *martelé*, «σφυρηλατήθηκε».

πυρηνικού αφανισμού. Η στρατηγική του αποδιοπομπαίου τράγου ανανεώθηκε: η διαίρεση μεταξύ φιλοουκρανών και φιλωρώσων αντικατέστησε εκείνη μεταξύ φιλοεμβολιαστών και αντιεμβολιαστών. Αυτή η γελοία και αιματηρή φάρσα έκρυσσε προσωρινά τόσο τη σταδιακή εγκαθίδρυση του «συστήματος κοινωνικής πίστωσης» σύμφωνα με το κινεζικό μοντέλο⁴ όσο και την κοινωνική καταστροφή που προκαλεί ο ανεμοστρόβιλος του τρελού χρήματος.

5. Είναι πλέον καιρός να κυριαρχήσει η ενεργειακή-οικολογική αποκάλυψη.⁵ Ενώ οι κυβερνητικές και οι παγκόσμιες μαφίες καταστρέφουν τον πλανήτη ατιμώρητα, ο απλός πολίτης διατάζεται να προβεί σε εξοικονόμηση πόρων προς όφελος ενός συστήματος το οποίο, μέσω της μετατροπής των πάντων σε οικονομία, βυθίζεται στο κατώφλι μιας επαισχυντης φτώχειας. Μια ενεργειακή αστυνομία, χρηματοδοτημένη από εκείνους που με θρασύτητα μετατρέπουν την κατάσταση σε κερδοσκοπική επιχείρηση, εξουσιοδοτείται να παρακολουθεί και να ελέγχει τις θερμοκρασίες μέσα στα σπίτια. Τελικά, και με την ενθάρρυνση των επιστημονικών επιτροπών που αποδίδουν την αύξηση της ρύπανσης στον μετεωρισμό των αγελάδων, θα καταλήξουν να φορολογούν τις πορδές. Επιπλέον, ποιος μπορεί να αρνηθεί ότι ένα σχετικό με τα νέα μέτρα δημοψήφισμα, με πλατιά χρηματοδότηση και ευρεία υποστήριξη από τα μέσα ενημέρωσης, δεν θα είχε θετική γνωμοδότηση;
6. Εμπρός σε αυτές τις πνευματικές ακροβασίες, το τμήμα της κοινής γνώμης που έχει αποφύγει τον μηχανισμό αφαίρεσης εγκεφάλου πιστεύει ότι μας κυβερνούν τρελοί και πνευματικά ασθενείς. Όμως αυτό προσδίδει απλώς ένα ανθρώπινο προσωπίο στους μηχανισμούς ενός συστήματος που συνθλίβει τους ζωντανούς. Μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε ότι δεν μας κυβερνούν τρελοί και ασθενείς, αλλά η ασθένεια. Πιο συγκεκριμένα, ο φόβος της ασθένειας. Αν υποθέσουμε ότι οι οικογένειες αποφάσιζαν να υποβάλουν μηνύσεις κατά των διαχειριστών αυτής της δολοφονικής πολιτικής (με θύματα μέλη των οικογενειών τους), θα βρίσκονταν αντιμέτωπες με τρελούς και ασθενείς με περιορισμένες ευθύνες ή με ένα εμφανώς ανεύθυνο πεπρωμένο. Μόνο η αμνησία και η αμνηστία θα μπορούσαν να καλύψουν ένα τέτοιο νομικό κενό. Δεν λείπουν τα ιστορικά προηγούμενα: τα εγκλήματα των αποικιοκρατών δεν δώχθηκαν ποτέ.

4. Βλ. Drew Donnelly, *China Social Credit System Explained – What is it & How Does it Work?*, NH Global Partners: <https://nhglobalpartners.com/china-social-credit-system-explained/> (Σημ. μετάφρασης στα ελληνικά: Το κινεζικό «σύστημα κοινωνικής πίστωσης» είναι μια διαδικασία κατά την οποία καταρτίζεται ένα ενιαίο εθνικό ψηφιακό αρχείο των μελών του πληθυσμού, με κριτήρια βάσει των οποίων αξιολογείται η δραστηριότητά τους και στη συνέχεια τιμωρούνται ή ανταμείβονται.)

5. Σημ. μετάφρασης στα ελληνικά: Το κείμενο γράφτηκε την εποχή των περιοριστικών εξαγγελιών ευρωπαϊκών κυβερνήσεων εν όψει του επερχόμενου χειμώνα του 2022-23 «λόγω του πολέμου στην Ουκρανία».

7. Το τεράστιο μέγεθος του ψεύδους που έχει εισαγάγει η εξουσία στην κυρίαρχη γλώσσα είναι μια αντιστροφή του νοήματος που έδωσε ο Όργουελ στη «νεο-γλώσσα» (newspeak). Όσες και όσοι είναι πεπεισμένοι ότι «η ελευθερία είναι σκλαβιά» δεν θα αισθανθούν ούτε πόνο ούτε ευχαρίστηση παραδεχόμενοι ότι αυτό που προκαλεί την άνηση της υγείας και της ευτυχίας είναι τα χρήματα, το κέρδος.
8. Περιπλανόμαστε σε μια *no man's land*⁶ που χωρίζει έναν θανατηφόρο πολιτισμό που δεν σταματά ποτέ να πεθαίνει από τον ζωντανό πολιτισμό που αργεί να επιβληθεί με τόλμη. Σκοτεινός είναι ο ορίζοντας που σφραγίζεται από την παντοδυναμία του χρήματος. Αναμφίβολα το πιο αποκαρδιωτικό είναι η ευκολία με την οποία ο κρότος των μηχανών που μας συνθλίβουν μετατρέπεται σε ένα είδος υπνωτικού γουργουρίσματος. Αλλά το γουργούρισμα της γάτας δεν την εμποδίζει να ξυπνήσει για μια νέα αρχή.
9. Ο χειρότερος κίνδυνος που ενέχει η απληστία δεν έγκειται στις διάφορες μαφίες που ελέγχουν τα όπλα, τις τράπεζες, τα ναρκωτικά, τα ακίνητα και τις οικονομικές απάτες του κόσμου. Βρίσκεται στη διαφθορά της συνείδησης. Η φτώχεια αντιστέκεται με φτωχά αποτελέσματα στις αποπλανήσεις του *έχειν*, οι οποίες προσφέρονται σε βάρος του *είναι*. Το γεγονός όμως ότι τόσο πολλοί φτωχοί φτωχοποιούνται πουλώντας τους εαυτούς τους στον πλειοδότη δεν σημαίνει ότι το αντίστροφο δεν είναι εφικτό. *Βρισκόμαστε σε μια στιγμή της ιστορίας όπου έχουμε φτάσει σε ένα σημείο καμπής*. Η απώλεια του *έχειν* επαναφέρει στο *είναι* την προτεραιότητα που του είχε αφαιρεθεί.
10. Υπάρχει μεγάλος πειρασμός για κινητοποίηση της βίας που αργά αλλά σταθερά αυξάνεται μεταξύ του πληθυσμού. Ο θρασύς άξεστος [*paltoquet*] που αυτή τη στιγμή καταλαμβάνει τα Ηλύσια⁷ και οι σφουγγοκωλάριοι του θα κατέφευγαν με προθυμία σε μια παρωδία εμφυλίου πολέμου. Ποιος όμως παίρνει στα σοβαρά τις ανοησίες τους; Η ρητορική των οδοφραγμάτων καίει μόνο αυτοκίνητα και σκουπιδοτενεκέδες. Οι αντάρτες πόλης και οι οπαδοί του Τσε Γκεβέρα δυσφημίζονται περισσότερο από τις νίκες τους παρά από τις ήττες τους. Η Αριστερά, που έχει προδώσει το προλεταριάτο, καταλήγει απλά να ενισχύει την εξουσία όταν, προκειμένου να απαλλαγεί από τις ενοχές της, κηρύττει τον πόλεμο ενάντια σε έναν φασισμό που φοράει δερμάτινες μπότες όταν σήμερα, στην πραγματικότητα, ο φασισμός φορά παντόφλες και γραβάτα. Αυτός ο ρετρό ναζισμός αντιπροσωπεύει μια απειλή στον βαθμό που προϋδεάζει για έναν πόλεμο όλων εναντίον όλων, μέσω του οποίου θα ξεσπάσει η υπερχειλίση της συσσωρευμένης δυσάρεσκειας. Οι παγκόσμιες μαφίες θα βγάλουν χρήματα από έναν τέτοιο πόλεμο, γιατί το χάος είναι καλό για τις επιχειρήσεις.

6. Στα αγγλικά στο πρωτότυπο κείμενο.

7. Ο Εμανουέλ Μακρόν, πρόεδρος της Γαλλίας από το 2017.

Δεν πρέπει να αυταπατόμαστε σχετικά με τη μάχη. Ο μαχητικός αντιφασισμός συνήθως συγκρούεται με προβληματικές μαριονέτες αντί να συγκρουστεί με αυτούς που κινούν τις κλωστές τους – αυτούς που απανθρωποποιούν, μολύνουν, δηλητηριάζουν και καταστρέφουν τη γη.

11. *Ο θυμός εύκολα ξοδεύεται στην εξαπόλυση κατηγοριών.* Αν στιγματίζαμε εκείνους που επιτρέπουν στη ρύπανση και στα φυτοφάρμακα να μπουν στις κουζίνες τους από τις πόρτες, τα παράθυρα και την παραίτησή τους, θα προσθέταμε απλά ατομικές ενοχές στη συλλογική ενοχή. Τίποτα δεν θα αλλάξει όσο η οικολογική ανάταση δημιουργείται μέσω της θέασης χειρονομιών της υψηλής κοινωνίας, αντί να παραλύει τις εμπορικές επιχειρήσεις που είναι υπεύθυνες για τη δηλητηρίαση της τροφής, του νερού και του αέρα, και που σκοτώνουν περισσότερους ανθρώπους από ό,τι οι επιδημίες. Δεν υποστηρίζω κάποιον επιθετικό милитαντισμό, αντίθετα σκέφτομαι τον χιουμορίστα Gébé,⁸ που είπε: «Σταματάμε τα πάντα, στοχαζόμαστε, και τα πράγματα δεν είναι θλιβερά». Τα Κίτρινα Γιλέκα των οδικών κόμβων, των δρόμων και των συνελεύσεων⁹ προσέδωσαν απροσδόκητα σημαντικό βάρος σε αυτήν την άτακτη και γενναϊόδωρη αφέλεια [*naïveté*]. Η αποφασιστικότητά τους επαύξησε την απροσδόκητη σημασία της αφέλειας αυτής, διεγείροντας την ευτυχία των ατόμων και των συλλογικοτήτων. Αυτό που παρουσιαζόταν ως χιμαιρικό, ουτοπικό ή τρελό επιβεβαιώνει την πραγματικότητά του υπό το φως των εξεγέρσεων που ξεσπούν με πάθος στις πιο διαφορετικές γωνιές του κόσμου.
12. Απεχθάνομαι κάθε μορφή στρατιωτικοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της στρατιωτικοποίησης των πολιτικών αγωνιστών, όχι για λόγους τακτικής αλλά γιατί *δεν θα προχωρήσουμε σε μια κοινωνία ζωντανή χρησιμοποιώντας τα όπλα μιας κοινωνίας που σκοτώνει.* Είναι ξεκάθαρο ότι δεν θα επιτρέψουμε να μας σφαγιάσουν, δεν θα υποχωρήσουμε μπροστά στις δυνάμεις της καταστολής, θα εγκαταλείψουμε τα εδάφη μας που έχουν απελευθερωθεί από τον ζυγό της αγοράς μόνο για να δημιουργήσουμε άλλα. Πώς μπορούμε να συνδιαλλαγούμε με το κράτος όταν ο μονόλογος αποτελεί τον μοναδικό τρόπο έκφρασής του; Η κατάσταση μοιάζει αδιέξοδη. Αλλά δεν είναι. Η Ιστορία έχει και άλλους άσους στο μανίκι της.
13. Είναι καλό που οι συζητήσεις στις οποίες δίνεται προτεραιότητα έχουν αποστασιοποιηθεί από τα φιλικά ματς της κοινωνιολογίας, τις κριτικές της κριτικής και τη διανοήση που, αν και χειραφετική στο παρελθόν, σπανίως απε-

8. Gébé: παρατσούκλι του Gerard Cousseau (1953-).

9. Βλ. Raoul Vaneigem, «Concerning the ‘Yellow Vests’: Everything is possible, even selfmanaging assemblies in the middle of street intersections, villages and neighborhoods» [«Σχετικά με τα “Κίτρινα Γιλέκα”»: Όλα είναι πιθανά, ακόμα και συνελεύσεις αυτοδιαχείρισης στη μέση διασταυρώσεων δρόμων, χωριών και γειτονιών»], συνέντευξη, 11 Δεκεμβρίου 2018: <http://www.notbored.org/yellow-vests.pdf>

μπλέκεται από την υπεροχή που το κεφάλι υπερηφανεύεται ότι κατέχει επί των ορμών του σώματος. Καθώς η παραδοσιακή εξουσία καταρρέει, εγκαταλείπει στις όχθες του ποταμού της σκέψης δύο άνδρες λειτουργίες, που προέρχονται από τον καταμερισμό της εργασίας: τη διανοητική λειτουργία, που είναι προνόμιο των αφεντών, και τη χειρωνακτική λειτουργία, που προορίζεται για τους σκλάβους.

14. Η Νέα Συνειδητότητα μετατρέπεται σταδιακά σε πηγή εφοδιασμού ασυνήθιστων αντάρτικων μαχητών για μια ζωή που, με διαρκείς κινήσεις παρενόχλησης, θα υπερβεί τελικά την αποξένωση της χιλιετίας. Η χειραφέτηση δεν θα προέλθει από το πλήθος, αλλά από έναν μικρό αριθμό αυτόνομων και ριζοσπαστικών ατόμων. Ο ανθρωπάκος των εγωιστικών λογισμών και του αγελαίου ατομικισμού θα εξαλειφθεί «από τα μέσα» – διαμέσου της ριζοσπαστικής υποκειμενικότητας. Η κατάργηση της μετατροπής [των υπάρξεων] σε αντικείμενα – της λεγόμενης πραγματοποίησης – ξεκινά με *την προτεραιοποίηση του υποκειμένου έναντι του αντικειμένου, της ζωής έναντι του εμπορεύματος.*

15. Στον βαθμό που η χρηματιστηριακή κερδοσκοπία επιβάλλεται ως ο νέος τρόπος καταλήστευσης, το μονοπώλιο των αγαθών – χαρακτηριστικό του παραδοσιακού δυναμισμού των κυρίαρχων της βιομηχανίας – υποβιβάζεται σε δεύτερη θέση και, μαζί με αυτό, μια μορφή καπιταλισμού που είχε εγκαταλείψει τον παραγωγισμό για έναν καταναλωτισμό που είχε κριθεί πιο προσοδοφόρος.

Μια κούφια πολυτέλεια μουμιοποιεί τις ιδιοκτήτριες και τους ιδιοκτήτες. Στερούνται την απόλαυση των περιουσιακών στοιχείων που κατέχουν, επειδή η τέχνη της ευχαρίστησης είναι ασύμβατη με τη διαχείριση της απληστίας. Το έχειν συνιστά απώλεια του είναι. Ενώ η πλήξη «καθαγιάζει» τους «πλούσιους» φτωχούς που επιδίδονται σε έναν ηδονισμό χαμηλού επιπέδου, η φτωχοποίηση μάς αποκαλύπτει έναν πλούτο μέσων: *η απόλαυση είναι για την αλληλοβοήθεια ό,τι είναι η οικειοποίηση για την αρπαγή.* Η συνειδητοποίηση αυτού του γεγονότος είναι ένα βήμα προς την ίδρυση αυτόνομων και ενοποιημένων κοινωνιών, στις οποίες ο καπιταλισμός θα σπάσει τα μούτρα του.

16. Η ιστορία βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι που σηματοδοτεί ένα σημείο ρήξης. Οι πλούσιοι πλήττουν στα γιοτ τους, τα τζετ τους, με τις ερωτικές κατακτήσεις «τρόπαια» [*baises boutiquières*] και τα υπόλοιπα διακοσμητικά στοιχεία. Το έχειν καθιστά τη σάρκα θλιβερή. Οι αποστερημένοι, από την άλλη, όταν καταφέρνουν να επιβιώνουν από τις οικονομικές δυσκολίες, δεν έχουν τίποτα να αναπνεύσουν παρά τον ελεύθερο αέρα των απολαύσεων χωρίς αντίτιμο. Αισθάνονται, με ευτυχία, ότι η αγάπη, η αλληλεγγύη, οι εορταστικές συναντήσεις και η αφύπνιση της σκέψης περιέχουν ως σπόρο τον αφανισμό της κοινωνίας του κέρδους. Γνωρίζουν ότι η από την αρχή ανακάλυψη της αλληλοβοήθειας καταργεί τη λεηλασία. Αυτό δεν έχει να κάνει με κάποιο αποκούμπι απελπισίας: είναι βιωμένος πλούτος. Αποτελεί το πιο όμορφο δώρο που

έχουν προσφέρει στην ανθρωπότητα τα Κίτρινα Γιλέκα και οι εξεγερμένοι της καθημερινότητας.

Η αφθονία του είναι καταργεί το έχειν. Οι ζωντανοί νεκροί που βρίσκονται στην εξουσία και οι μετα-ανθρώπινοι υπηρέτες τους, που τους προστατεύουν από το φως του ήλιου, δεν έχουν καμία δυνατότητα να το αντιληφθούν αυτό· η αυγή της αναγεννημένης ζωής θα τους κάψει και θα τους κάνει στάχτη.

17. *Το να μαθαίνεις ξανά πώς να αντλείς ευχαρίστηση χωρίς φόβο είναι μια επανασύνδεση με τη χαρά της ζωής.* Η παθιασμένη έλξη των ζωντανών επαναφέρει την ευτυχία στη θέση που δικαιοματικά της ανήκει, καθιστώντας παρωχημένες τις επιδοκιμασίες του πουριτανισμού, την περιφρόνηση και το μίσος για τον εαυτό και τους άλλους, που μας έχουν προσφέρει με αφθονία η εξουσία και το χρήμα. Η ευχαρίστηση, εκτός από την περίπτωση που παρουσιάζεται ως υποχρέωση, είναι αυτό που σίγουρα καταργεί τον φόβο της απόλαυσης, από τον οποίο προέρχονται όλοι οι άλλοι φόβοι. Είναι απαραίτητο τα παιδιά να διδάξουν την τέχνη της ζωής σε εκείνους που δεν τους έχουν μάθει ποτέ κάτι άλλο εκτός από το πώς να γερνάν και να πεθαίνουν.
18. Η χειραφέτηση του ανθρώπινου γένους θα είναι αδιαχώριστα κοινωνική και υπαρξιακή. Η οικονομική καταπίεση που μας αποξενώνει έχει αγκιστρωθεί στο οχυρό της χαρακτηροδομής μας. Ήδη από τη γέννηση του πολιτισμού της αγοράς, ένας αδυσώπητος φραγμός έχει υποδουλώσει τα ένστικτα της ζωής για να τα υποβάλει στη δουλειά. Εξαγριώνει τα συναισθήματά μας, μας ωθεί να ξεσκίσουμε ο ένας την άλλη, τροφοδοτεί τα ιδιωτικά μας ψυχοδράματα. Η έκρηξη ενός άπειρου αριθμού απογοητεύσεων εισάγει στον κόσμο τα πιο σκληρά χαρακτηριστικά της βαρβαρότητας και της απανθρωπιάς. Αυτή είναι η προέλευση του ένστικτου του θανάτου, εκεί φωλιάζει η αυτοκαταστροφή που μας στοιχειώνει και μας παραλύει με τον παραλογισμό της.
19. *Η μηχανή που μας καταστρέφει είναι δικό μας δημιούργημα. Στο χέρι μας είναι να την καταστρέψουμε.* Να επιτεθούμε στους μηχανισμούς της, αποφεύγοντας να πολεμήσουμε με αυτούς που τη συντηρούν και τη λιπαίνουν με τον ιδρώτα μας. Η κερδοσκοπία καταστρέφει τον εαυτό της κερδοσκοπώντας χάρις στην ίδια της τη φθορά. Η καταστροφή της κερδοφορίας της επιταχύνει την κατάρρευσή της.
20. Η φτωχοποίηση που μας απειλεί ενθαρρύνει την πρόωθηση όσων δεν έχουν αντίτιμο, την ανάκτηση του μάννα που μας προσέφερε η ζωή, πριν το καταβροχθίσουν οι τελευταίοι δεινόσαυροι. Έτσι ώστε ελεύθεροι άνθρωποι να μπορούν να καλλιεργούν ελεύθερα τους κήπους της γης! Η αλληλοβοήθεια είναι μια ποιητική πραγματικότητα. Μέσω της άμεσης επαφής επανενώνει τα αυτόνομα άτομα. Καθώς αυτά ξανοίγονται στην ελευθερία των επιθυμιών τους, ανοίγουν ρήγματα στα προπύργια της παγκόσμιας εξουσίας, η οποία υπονομεύεται επίσης από τις εσωτερικές της αντιφάσεις.

21. Το γεγονός ότι ο καπιταλισμός σήμερα επιβάλλει έναν ασκητισμό τον οποίο η ξέφρενη προώθηση ενός εμπορεύσιμου ηδονισμού είχε προηγουμένως αποκηρύξει, δεν αποτελεί τη μικρότερη αντίφασή του. Οι κυβερνώντες, αφού είχαν προηγουμένως πείσει τους φτωχούς να επιδιώξουν την εμπορευματική αφθονία, σήμερα τους διατάσσουν να γίνουν ακόμα πιο φτωχοί, για να σώσουν τον πλανήτη. Όπως έλεγε και μια προειδοποίηση των επαναστατών του 1789, «Μας γράφετε στ' αρχίδια σας; Δεν θα μας γράφετε για πολύ!» (*Vous vous foutez de nous, vous ne vous en foutez pas longtemps!*)

22. Ο αναστοχασμός και η αφύπνιση της συνειδητότητας ξεπερνούν συνθήματα [απόρριψη] που κατά τα άλλα είναι αρκετά θετικά – συνθήματα όπως «Να κάσουμε τους λογαριασμούς μας!» και «Δεν πληρώνουμε πια!» Πρέπει να φτάσουμε στο σημείο να πραγματώνουμε τις μικρές εκείνες χειρονομίες που δημιουργούν την πραγματική απόλαυση, χειρονομίες οι οποίες προσθέτουν στην αντιστροφή της προοπτικής το ειδικό βάρος της ζωής και βοηθούν ώστε η παγωμάρα του φόβου, της ενοχής, και της θωράκισης του χαρακτήρα να λιώσουν μέσα στον ήλιο της ζωής – που λάμπει μέρα και νύχτα. Οι επιθυμίες της καρδιάς δεν αρνούνται τίποτα· δεν υπάρχει καμία και κανένας που, παρά τον εξευτελισμό του ορθολογισμού της αγοράς, να μη συναισθάνεται αυτήν τη βαθιά πεποίθηση.

Η ρεαλιστική δύναμη των ονείρων δεν είναι ξένη προς την αυτοοργάνωση των ανθρώπων, που βρίσκεται στο επίκεντρο όλων των αυθόρμητων εξεγερτικών κινήματων. Ας φανταστούμε τη στιγμή που οι εργαζόμενες και οι εργαζόμενοι στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας, της φορολόγησης, των μεταφορών, της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περιθαλψης και της γεωργίας θα υποκινούσαν – «για έναν καλύτερο κόσμο» – απεργίες στις οποίες αυτό που είναι χωρίς αντίτιμο θα καταργούσε την κερδοφορία.

Η δημιουργία και η εξάπλωση διατροφικών συνεταιρισμών μάς προσφέρει τη λύση εμπρός στην απειλή λιμού· αποφεύγοντας τα δηλητήρια της βιομηχανοποιημένης γεωργίας, ενισχύουν τη δύναμη της αλληλοβοήθειας και προπαγανδίζουν ένα παράδειγμα ειρηνικής εξέγερσης που μας προστατεύει από τις ταραχές για την επιβίωση και τον πόλεμο όλων εναντίον όλων.

Το σύνθημα «το κράτος δεν είναι τίποτα, ας γίνουμε τα πάντα!»¹⁰ αποκαλύπτει εδώ την υπαρξιακή και κοινωνική του βαρύτητα, την ποιητική του πράξη.

10 «*L'État n'est plus rien, soyons tout*», τίτλος βιβλίου του Βανεγκέμ που κυκλοφόρησε το 2010 από τις εκδόσεις Rue des Cascades. (Σημ. μετάφρασης στα ελληνικά: πρόκειται για μακροσκελές κείμενο που ο Ραούλ Βανεγκέμ απέστειλε στις 17 Ιουλίου 2010 ως τη δική του συνεισφορά και διακριτική παρουσία, όταν προσκλήθηκε να συμμετάσχει ως ομιλητής στο πρώτο φεστιβάλ άμεσης δημοκρατίας – Θεσσαλονίκη, Σεπτέμβριος 2010. Μεταφράστηκε στα ελληνικά από τη Λ.Γ. Προσβάσιμο σε μορφή pdf εδώ: <https://hotel.espivblogs.net/files/2023/05/Raoul-Vaneigem-To-kratos-den-einai-tipota.pdf>)

Η παγίδα του Sainte-Soline

Πώς η εξουσία ακρωτηριάζει και επιχειρεί να δολοφονήσει ανθρώπους για να ανακτήσει τον έλεγχο¹

Άτομα που συμμετείχαν στη συγκέντρωση στο Σεντ-Σολίν έστειλαν στο Lundi Matin το κείμενο που ακολουθεί. Προτείνουν η έκρηξη της βίας που σημειώθηκε στο Deux-Sèvres να αναλυθεί όχι ως μια απλή κατάχρηση εξουσίας από την αστυνομία ή τις τοπικές αρχές, αλλά ως μια συνειδητή στρατηγική της εξουσίας, για τη συντριβή ενός αποφασισμένου περιβαλλοντικού κινήματος και την επανάκτηση του ελέγχου επί του κοινωνικού κινήματος, στη διαδικασία της καταστροφής του. Μια στρατηγική αντιεξέγερσης σε τρία επίπεδα: μιντιακό, ψυχολογικό και στρατιωτικό.

Αυτό που συνέβη στο Σεντ-Σολίν –και δεν αναφερόμαστε στα 30.000 άτομα που συμμετείχαν, την απίστευτη αποφασιστικότητα των διαδηλωτών ή το γεγονός ότι η πορεία κατάφερε να παραβιάσει τις πύλες της δεξαμενής²– μιλάμε για τους 200 τραυματίες, 40 βαριά, και τους δύο συντρόφους που βρίσκονται σήμερα σε κώμα...³ Αυτό που συνέβη στο Σεντ-Σολίν πρέπει να ειπωθεί ως μια άθλια παγίδα που μας έστησαν οι κυβερνητικές δυνάμεις.

1. [ΣΤΜ] Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο *Lundi Matin* #376, 28 Μαρτίου, 2023, βλ. <<https://lundi.am/Le-piege-de-Sainte-Soline>>.

2. Υπό κατασκευή σύστημα mega-δεξαμενών όπου θα συγκεντρώνονται υπόγεια ύδατα μετά την άντλησή τους, για αποκλειστική χρήση από έναν μικρό αριθμό μεγάλων αγροβιομηχανιών. Η πρώτη κινητοποίηση στο Σεντ-Σολίν έγινε στις 29-30 Οκτωβρίου 2022, όταν 8.000 διαδηλωτές/τριες, μοιρασμένοι/ες σε τρεις πορείες, κατάφεραν να εισέλθουν στον χώρο των υπό κατασκευή δεξαμενών. Στην ευρύτερη περιοχή του Deux-Sèvres προβλέπεται η κατασκευή 17 mega-δεξαμενών, αλλά σε μόνο δύο περιπτώσεις έχει ξεκινήσει η κατασκευή τους, λόγω των μεγάλων αντιδράσεων. Συμφωνήθηκε έτσι να επαναληφθεί η κινητοποίηση στο Σεντ-Σολίν, με μια νέα πορεία στις 25 Μαρτίου, ευελπιστώντας στον διπλάσιο αριθμό συμμετεχόντων και σε μια ευρύτερη συμμαχία αγροτικών, περιβαλλοντικών και αντικαπιταλιστικών οργανώσεων και πρωτοβουλιών. Βλ. «À celles et ceux qui ont marché à Sainte-Soline – Quelques réflexions à chaud depuis les Soulèvements de la Terre», *Lundi Matin* #379, 17 Απριλίου 2023, <<https://lundi.am/A-celles-et-ceux-qui-ont-marche-a-Sainte-Soline>>. [ΣΤΜ]

3. Το Σάββατο 8 Απριλίου ο Mickaël πήρε εξιτήριο από την εντατική και μεταφέρθηκε σε άλλο τμήμα του νοσοκομείου. Στις 26 Απριλίου 2023 οι γονείς του Serge ανακοίνωσαν ότι αν και «έχει βγει από το κώμα, ο Σερζ δυστυχώς απέχει πολύ από το να έχει διαφύγει τον κίνδυνο για τη ζωή του». Σύμφωνα με νεότερη ανακοίνωση (την 5η), στα μέσα Μαΐου, ο Σερζ «βγήκε από τη μονάδα εντατικής θεραπείας του νοσοκομείου του Πουατιέ. Αυτό σημαίνει πως δεν διατρέχει κίνδυνο για τη ζωή του πλέον. (...) Είναι ένα σημαντικό βήμα, αλλά όχι το τελευταίο. Μεταφέρθηκε σε άλλη μονάδα του νοσοκομείου όπου θα συνεχίσει να λαμβάνει την απαραίτητη περίθαλψη για τα τραύματα και τους καθημερινούς του πόνους». [ΣΤΜ]

Ο στόχος τους στις 25 Μαρτίου ήταν να προκαλέσουν ένα ισχυρό πλήγμα, ανάγοντας ταυτόχρονα τις ενέργειες των αντιπάλων τους (εκείνων που αντιτίθενται στη δεξαμενή, αλλά και όσων γενικότερα αντιτίθενται στην κυβέρνηση) σε μια αόριστη επιθυμία για βία και τρομοκρατία. Το ζήτημα δεν ήταν να εκδικηθούν απλώς για την ταπείνωση που υπέστη η νομαρχία του Deux-Sevres πριν από έξι μήνες, όταν μια γρήγορη, έξυπνη και ποικιλόμορφη πορεία κατάφερε να διασχίσει όλο το έδαφος αυτού του κρατήρα που αποκαλούν δεξαμενή. Δεν αφορούσε απλώς μια επιχείρηση εκφοβισμού του οικολογικού κινήματος. Δυστυχώς, οι διαδηλωτές πλήρωσαν το τίμημα για ένα σχέδιο που είχε πολύ μεγαλύτερες φιλοδοξίες: μια επιχείρηση αντιεξέγερσης με μηντιακές, ψυχολογικές και στρατιωτικές παραμέτρους.

Ταραχοποιοί

Η ημερομηνία της συγκέντρωσης των *Les Soulèvements de la Terre* [«Εξεγέρσεις για τη Γη»⁴] θα μπορούσε να θεωρηθεί μια σύμπτωση στο timing (ήταν όμως μάλλον αποτέλεσμα της ασταθούς πολιτικής κατάστασης), καθώς συνέπεσε με την κορύφωση του κινήματος κατά της μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος. Μετά από μια σχεδόν εβδομάδα νυχτερινών διαδηλώσεων που ακολούθησαν την προσφυγή στο άρθρου 49.3 του γαλλικού Συντάγματος [για την προώθηση της μεταρρύθμισης χωρίς να περάσει από τη Βουλή], ο Μακρόν μίλησε. Ήταν Τετάρτη οι μυστικές υπηρεσίες είχαν προειδοποιήσει για μια προεξεγερσιακή κατάσταση. Ο κύριος στόχος του διαγγέλματός του (που μεταδόθηκε στις 13:00, καθώς απευθυνόταν σε ένα κοινό κατά κύριο λόγο αντιδραστικό) ήταν να σπείρει τον φόβο, να σπάσει τη λαϊκή υποστήριξη προς το κοινωνικό κίνημα και να αποδώσει την υποκίνηση και τον έλεγχό του σε μια βολική μυθοπλασία: πρόκειται για έργο «ταραχοποιών» [*les factieux*], ένας όρος νεφελώδης και ασαφής. Στην πραγματικότητα, άφησε μόνο μία επιλογή, την επιστροφή στη «δημοκρατική τάξη»: «εγώ ή το χάος».

Τα ακρωτηριασμένα σώματα των διαδηλωτών στο Σεντ-Σολίν είναι άμεση συνέπεια της ομιλίας του Προέδρου. Επειδή οι επιτελεστικές του δυνατότητες έχουν μειωθεί μέχρι εξαφάνισης κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης, για να αποδειχτεί ότι είχε δίκιο ήταν απαραίτητη μια ενορχηστρωμένη επίθεση – ξεκινώντας από 3.200 μπάτσους της στρατοχωροφυλακής συγκεντρωμένους γύρω από μια τρύπα.

Δολοφόνοι

Ο προεδρικός ελιγμός έγινε δημόσιος: το πρώτο διακύβευμα ήταν τα συνδικάτα να πραγματοποιήσουν την τελευταία τους κινητοποίηση την Πέμπτη [24 Μαρτίου], και στη συνέχεια το κίνημα να παρουσιαστεί ως κάτι μειοψηφικό που χει-

4. Βλ. <https://lessoulevementsdelaterre.org/> [ΣτΜ]

ραγωγείται από ταραχοποιούς. Ενώ μέχρι τότε ο Τύπος είχε αποφύγει να δομήσει ένα συνεκτικό προφίλ όσων συμμετείχαν στις νυχτερινές διαδηλώσεις, στο εξής θα αναφερόταν στους «εξτρεμιστές ταραξίες».⁵ Σε αυτό το πλαίσιο, όσα συνέβησαν το Σαββατοκύριακο στο Σεντ-Σολίν έπρεπε να καταστήσουν αυτόν τον ισχυρισμό αληθινό.

Το πρώτο βήμα αυτής της επιχείρησης ήταν αρκετά παρόμοιο με όσα είδαμε στις 8 Δεκεμβρίου 2018, τις ημέρες πριν από την Πράξη IV των *Κίτρινων Γιλέκων*. Αρχικά, στα μέσα ενημέρωσης κυκλοφόρησαν ανώνυμα σχόλια αστυνομικών: ποτέ δεν είχαν ξαναδεί τέτοια βία! «Δεν έχει ξαναγίνει!» «Είναι χειρότερα από τα *Κίτρινα Γιλέκα!*» «Μερικοί από αυτούς είναι εκεί για να σκοτώσουν».⁶ Το ερώτημα αν κάποιος από τους διαδηλωτές ήταν πιθανοί «δολοφόνοι αστυνομικών» συζητήθηκε ήρεμα στα τηλεοπτικά πλατό. Στο [24ωρο ειδησεογραφικό κανάλι] BFMΤV αναγκάστηκαν να παραδεχτούν ότι ποτέ δεν έχει εντοπιστεί πυροβόλο όπλο κατά τη διάρκεια κινητοποιήσεων, ακόμη και ότι το φανταστικό του «μπλακ μπλοκ» δεν περιλαμβάνει τον φόνο ως πρακτική. Και λοιπόν; Ο όρος δολοφόνος είναι ούτως ή άλλως «υπό συζήτηση» και έτσι μπήκε στο τραπέζι. Ως αποκορύφωμα, τον ακούσαμε ακόμη και από τον ίδιο τον υπουργό Εσωτερικών.

Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε ένας εχθρός: ένα αιμοδιψές θηρίο αποσυνάγωγο από την ανθρώπινη κοινότητα. Τώρα επρόκειτο να πραγματοποιήσει τη νέα του εμφάνιση: από τις 8 Δεκεμβρίου 2018 στην Αψίδα του Θριάμβου, στο Σαββατοκύριακο [25-26 Μαρτίου] στο Σεντ-Σολίν. Ακόμη και ο υπουργός Γεωργίας συνέβαλε, χαρακτηρίζοντας τους πολέμιους των αρδευτικών μεγα-δεξαμενών ως βάρβαρους που «δεν αξιολογούν την ανθρώπινη ζωή ως σημαντική». Νωρίτερα, ένας διοικητής των CRS [γαλλικά MAT] είχε ήδη προβλέψει ότι «βρισκόμαστε στα πρόθυρα μιας εξέγερσης. Φοβάμαι ότι κάποιος από τους άντρες μου θα σκοτώσει έναν διαδηλωτή».

Pétanque

Το στήσιμο του παιχνιδιού είναι σαφές και οι ελιγμοί των μέσων ενημέρωσης γίνονται γελοία χοντροκομμένοι. Έτσι, ο υπουργός Εσωτερικών Νταρμανέν ποζάρει έντρομος δίπλα σε φιάλες υγραερίου για κάμπινγκ και μπάλες πετάνκ,⁷ ο

5. «Casseurs d'ultra-gauche» [ΣτΜ.: επί λέξει: «Σπάστες της υπεραριστεράς»]. Έκφραση που χρησιμοποίησε στη Figaro ο [δημοσιογράφος] Christophe C., άτυπος εκπρόσωπος όλων των υπουργών Εσωτερικών [ΣτΜ.: στη Γαλλία το υπουργείο Εσωτερικών είναι υπερυπουργείο, με αρμοδιότητες που αντιστοιχούν στα ελληνικά υπουργεία Προστασίας του Πολίτη και Εσωτερικών].

6. Ωστόσο, είναι εύκολα αντιληπτό ότι οι αυθόρμητες νυχτερινές διαδηλώσεις την περασμένη εβδομάδα πραγματοποιούνταν σε μεγάλο βαθμό για την αποφυγή της τυφλής βίας των BRAV ή των BAC [ΣτΜ: κατασταλτικές μονάδες αντίστοιχες των ΔΙΑΣ και των ασφαλιτών], ακολουθώντας το σύνθημα που οι διαδηλωτή(ρι)ες δανείστηκαν από το κίνημα στο Χονγκ Κονγκ: «Να κινείσαι όπως το νερό».

7. *Πετάνκ*: Παραδοσιακό γαλλικό παιχνίδι με με βαριές μεταλλικές σφαίρες που παίζεται στα πάγκα όλης της χώρας. [ΣτΜ]

αρχηγός της τοπικής αστυνομίας ανακοινώνει ότι έχει ανακαλύψει όπλα («μικρές ματσέτες» – ποιος έχει ακούσει ποτέ για διαδηλωτές να κραδαίνουν τσεκούρια ή χατζάρους στη Γαλλία; Προφανώς κανείς). Θα μπορούσαμε να αρκεστούμε στο να καταγγείλουμε «ένα τσίρκο» αν δεν είχε οδηγήσει σε τέτοιες φρικαλεότητες. Η μιντιακή επιχείρηση δεν έπιασε σε κάποιους από τους δημοσιογράφους, ούτε στους πολέμιους των δεξαμενών (ακόμη και τους θεσμικούς), αλλά δεν αποσκοπούσε σε αυτό. Ο πραγματικός στόχος ήταν να τεθούν οι βάσεις πάνω στις οποίες θα διεξάγονταν οι αστυνομικές επιχειρήσεις της επόμενης ημέρας, που τώρα πια ξέρουμε ότι θα είχαν μια ζοφερή αποτελεσματικότητα. «Θα δούμε εξαιρετικά σκληρές εικόνες», είχε ανακοινώσει ήρμα ο υπουργός Εσωτερικών, ενήμερος προφανώς για την κατάσταση.

Χειροβομβίδες

Για να υποστηριχθούν αυτοί οι απεχθείς πολιτικοί ελιγμοί –που κατέστησαν εφικτή τη σημερινή ανακοίνωση ότι μετά από «την έκρηξη της βίας, ο Εμανουέλ Μακρόν επιδιώκει να ενσαρκώσει την πλευρά της τάξης»– υποστήκαμε έναν αδιάκοπο καταιγισμό από αστυνομικές χειροβομβίδες. Ο παραλογισμός της κατάστασης στην οποία βρέθηκαν οι τρεις πορείες καθώς πλησίαζαν τη μεγαδεξαμενή νερού στο Σεντ-Σολίν έχει ήδη περιγραφεί αλλού. Μερικές από αυτές τις αναλύσεις υπογράμμισαν πώς οι προκλητικές δηλώσεις του Νταρμανέν οδήγησαν στο να προκληθεί μια βίαιη αντιπαράθεση, μια συμπλοκή χούλιγκαν στα χωράφια, και ήταν αυτό το οργανωμένο σχέδιο που αποκαλύφθηκε καθώς πλησιάζαμε στη δεξαμενή. Τα μέσα ενημέρωσης έσπευσαν να επαναλάβουν τη γραμμή που χάραξε η αστυνομία και τα ακροδεξιά αστυνομικά συνδικάτα: η βία προερχόταν και από τις δύο πλευρές, η μάχη ήταν συμμετρική, ακόμη και «ισοροπημένη»: 3.200 μπάτσοι, εκτοξευτής νερού, δύο ελικόπτερα, τεθωρακισμένα οχήματα που εκτόξευαν χειροβομβίδες, drones, μοτοσυκλέτες-γυρούρες με MAT, στρατιωτικά οχήματα μεταφοράς προσωπικού, όλα για να προστατέψουν και να υπερασπιστούν έναν κενό κρατήρα, που εξ ορισμού δεν κινδύνευε από φθορές. Εκεί όμως που η ασυμμετρία αναδείχτηκε πιο συγκλονιστική και καθοριστική δεν ήταν στη διαφορά στην ισχύ, αλλά στους επιδιωκόμενους στόχους. Ο στόχος των διαδηλωτών στο Σεντ-Σολίν ήταν να παρακάμψουν τον αστυνομικό κλοιό, να φτάσουν στον κρατήρα και να στήσουν τις σημαίες τους, για να προκαλέσουν την εξουσία σε αυτές τις δεξαμενές του παραλογισμού. Ο στόχος της αστυνομίας ήταν να αναπτύξει όλο το φάσμα της ισχύος και της βαρβαρότητάς της εναντίον απροστάτευτων (ή ανεπαρκώς προστατευμένων) διαδηλωτ(ρι)ών, ώστε να τραυματίσει, να ακρωτηριάσει, να τρομοκρατήσει. Η μία πλευρά στόχευε ένα σύμβολο χρησιμοποιώντας ένα καρναβαλιστικό άρμα με μορφή χήνας, η άλλη ήταν εξοπλισμένη με στρατιωτικά άρματα. Η μία πλευρά αντιμετώπισε τον κρατήρα ως μεταφορά για το μέλλον στο οποίο μας έχει

καταδικάσει η εξουσία: η τελευταία προσπάθησε να υπερασπιστεί μια τάξη, ένα χάσμα, ένα κενό.

Θα μπορούσαμε, φυσικά, να το προσπεράσουμε λέγοντας ότι «η τιμή της αστυνομίας έχει υψηλό κόστος»: αλλά σε αυτή την περίπτωση αφορούσε κάτι πολύ περισσότερο. Επρόκειτο για την επιβεβαίωση ότι στη Γαλλία σήμερα δεν υπάρχει αστάθεια. Όσο για εκείνους που υποδαυλίζουν την αναταραχή στο Σεντ-Σολίν, θα αντιμετωπίζονται ως απανθρωποποιημένες μειοψηφίες που αν χρειαστεί υπάρχει η ετοιμότητα να εξοντωθούν. Και πρέπει τώρα να τονιστεί:⁸ όταν ρίπτονται 4.000 χειροβομβίδες από εκτοξευτές χειροβομβίδων Cougar⁹ αδιακρίτως, αλλά με τρόπο που να διασφαλίζει ότι θα εκραγούν στο ύψος του κεφαλιού, είναι σαφές ότι «δεν αξιολογούν την ανθρώπινη ζωή ως σημαντική».¹⁰

Για να υπερασπιστούν έναν κρατήρα που αντιπροσώπευε ξεκάθαρα τα πάντα εκτός από αυτό που ήταν.

Ένας μεγάλος λάκκος ως σύμβολο της εξουσίας.

8. Όπως αξίζει να σημειώσουμε ότι οι περισσότεροι από τους τραυματισμούς που ανακοίνωσαν οι στρατοχωροφύλακες αφορούσαν προβλήματα ακοής και αναπνευστικά.

9. Με βεληνεκές 40 μέτρων.

10. Η Λίγκα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (LDH) έχει επίσης σημειώσει «μια άμετρη και αδιάκριτη χρήση βίας [...] με σαφή στόχο: την αποτροπή της πρόσβασης στη δεξαμενή, με όποιο ανθρώπινο κόστος».

Διατηρώντας την τάξη

Οι καταχρήσεις εξουσίας από την Brav-M [MAT σε μοτοσυκλέτες] στο Παρίσι παρουσιάστηκαν ως αποκλίνουσες αστυνομικές πράξεις μιας εκφασισμένης μονάδας που θα μπορούσε να διαλυθεί εν ευθέτω χρόνο για να επιλυθεί το πρόβλημα. Στο Σεντ-Σολίν δεν υπήρχαν απλά οι καταχρήσεις κάποιων λίγων. Δεν ήταν ένας μόνον ένστολος που χρησιμοποιούσε αντικανονικά τον οπλισμό του. Αντίθετα, υπήρχε ένας μεθοδικός, σχολαστικός και συστηματικός μηχανισμός που είχε ως στόχο να συντρίψει, να τραυματίσει και να τρομοκρατήσει ολοκληρωτικά τους διαδηλωτές, όποιοι κι αν ήταν.

Ένα σχέδιο που δεν επεδίωκε να διατηρήσει την τάξη στην περιοχή (όπως είπαμε, δεν υπήρχε τίποτα σε αυτή τη γιγάντια τρύπα για να «το προστατεύσουν»), αλλά να υποστηρίξει μια συγκεκριμένη καθολική ιδέα της τάξης. Μια ρητή εντολή, η οποία επιφυλάσσει μια χειροβομβίδα για κάθε διαδηλωτή, ενώ ταυτόχρονα απειλεί: «τολμάτε να διαμαρτύρεστε, θα το πληρώσετε». Όταν διαδηλώνουμε στις πόλεις ενάντια στην άθλια κυβέρνηση και στις μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό ή στα χωράφια ενάντια σε μια θανατηφόρα μέθοδο παραγωγής, η αστυνομία και οι συνεργάτες της δεν έχουν άλλο σκοπό από το να υποτάξουν τα σώματά μας στην πειθαρχία της κυβέρνησης. Με γκλομπ, δακρυγόνα, προσβολές, απειλές, εκφοβισμό, φυλάκιση, χειροβομβίδες, σφαίρες, παρενόχληση, τρομοκράτηση, παραπληροφόρηση, ακρωτηριασμούς. Φτάνοντας στην πρόκληση θανάτων, αν χρειαστεί. Αυτό είναι το εγκληματικό μήνυμα που έστειλαν από το Σεντ-Σολίν ο Νταρμανέν, ο Μακρόν, οι τοπικές αρχές, η αστυνομία και οι διάφορες εξουσίες. Απέδειξαν ότι υπάρχει πραγματικά κάτι που συνδέει τις διαμαρτυρίες κατά των δεξαμενών και το κίνημα κατά των συνταξιοδοτικών μεταρρυθμίσεων: η αγωνία της εξουσίας.

Και τώρα:

Στόχος τους ήταν να πετύχουν μ' έναν σμπάρο δυο τρυγόνια: να ανακόψουν τα οικολογικά κινήματα και το κοινωνικό κίνημα ταυτόχρονα. Τραυματίζοντας τις διαδηλώτριες και τους διαδηλωτές στα χωράφια, να τρομάζουν τους διαδηλωτές και τις διαδηλώτριες στις πόλεις, ώστε η κινητοποίηση των μεν να πάψει να τροφοδοτεί τους δε.¹¹ Η εξουσία έχει μετατρέψει τη δεξαμενή σε μια αλληγορία του εαυτού της: οι δυνάμεις της, στριμωγμένες σε ένα φρούριο, υπερασπίζονται ένα κενό. Αυτήν την αλληγορία πρέπει να συνεχίσουμε να την αναδεκνύουμε.

Στο Σεντ-Σολίν είδαμε ότι η *Μακρονία*, στριμωγμένη όπως είναι, δεν έχει όριο στις επαίσχυντες πράξεις που είναι διατεθειμένη να διαπράξει. Περισσότερο και από ό,τι στις 8 Δεκεμβρίου 2019, όταν επίσης είχαν ανακοινωθεί εκ των προτέ-

11. Που είναι προφανώς σε μεγάλο βαθμό οι ίδιοι/ες.

ρων οι θανάσιμες επιθέσεις, η εξουσία φάνηκε να παραπαίει, οι κινήσεις της ήταν ανασφαλείς – τραύλιζε. Προφανώς δεν επιχαίρουμε για τον κλυδωνισμό της που προκάλεσε τόσους πολλούς τραυματισμούς.

Αλλά πρέπει να επιβεβαιωθεί ότι υπάρχει ένας άλλος δρόμος για να αποφύγουμε την κυριαρχία του φόβου και του αποπροσανατολισμού και να συνεχίσουμε τον αγώνα. Η κυβέρνηση συνέδεσε το κίνημα ενάντια στις συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις με το κίνημα κατά των δεξαμενών. Ας είναι έτσι. Τα γεγονότα του Σαββάτου δεν είχαν μόνο την αστυνομία ως πρωταγωνιστή· υπήρχε επίσης μια απίστευτη αποφασιστικότητα των διαδηλωτριών.

Μια αποφασιστικότητα που καθιστούσε εφικτό να συνεχίσουν να κινούνται και να επιστρέφουν στον δρόμο.

Ο φόβος πρέπει να μείνει στη δική τους μεριά.

Ας μαζευτούμε μεθαύριο Τρίτη,¹² και την επομένη και ξανά...

12. Στο κάλεσμα για συγκεντρώσεις στις 30 Μαρτίου μπροστά σε όλα τα κτίρια των Νομαρχιών της χώρας. Πραγματοποιήθηκαν μαζικές και δυναμικές συγκεντρώσεις και πορείες σε αστυνομικά τμήματα και δρόμους σε πόλεις ολόκληρης της Γαλλίας. Αντίστοιχες κινητοποιήσεις έγιναν την Πέμπτη 13 Απριλίου. Την Πρωτομαγιά η συμμετοχή στις κινητοποιήσεις είναι 7πλάσια από ό,τι το 2022, ενώ υπάρχουν 300 συλλήψεις και 200 τραυματίες – οι 30 σοβαρά. [ΣτΜ]

Σχετικά με την εξέγερση της Τζινά

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΙΡΑΝ

Η ανάλυση που ακολουθεί γράφτηκε τον χειμώνα του 2023 και δημοσιεύτηκε στον γαλλόφωνο ιστότοπο *À contretemps* στις 20 Μαρτίου 2023. Τη θεωρούμε χρήσιμη για την κατανόηση της πρόσφατης εξέγερσης ενάντια στο καθεστώς των μουλάδων. Το κείμενο εντάσσει την «εξέγερση της Τζινά» στην ιστορική συνέχεια των διαφόρων λαϊκών εξεγέρσεων που έχουν συνταράξει τη χώρα από την αντεπανάσταση των μουλάδων του 1979 μέχρι σήμερα, επισημαίνοντας, μέσα από μια ανάλυση των συνθημάτων του κινήματος, τις τομές και τις κατακτήσεις του, αλλά και την πολυσυνθετότητα και τις αντιφάσεις του. Οι εικόνες που συνοδεύουν το κείμενο είναι φωτογραφίες συνθημάτων από τους δρόμους της Τεχεράνης, που γράφτηκαν τον Απρίλιο του 2023.

Μια νέα γυναίκα πέφτει νεκρή, ένας λαός ξεσηκώνεται και έχουν ήδη περάσει πάνω από τέσσερις μήνες που αυτός ο λαός, βασανισμένος, τραυματισμένος και αιμόφυρτος, στέκεται ακόμα όρθιος ανεμίζοντας τη σημαία με το σύνθημά του: «Γυναίκα, ζωή, ελευθερία!».

Αυτή είναι η εικόνα που έχει σχηματίσει ο κόσμος για την εξέγερση στο Ιράν μετά τη δολοφονία της Τζινά.¹ Ωστόσο, η ιστορία του αγώνα των ιρανικών λαών ενάντια στις δυνάμεις του σκοταδισμού δεν περιορίζεται σε αυτή την επική εικόνα. Στην πραγματικότητα, πίσω από αυτήν, υπάρχει όλη η πολυπλοκότητα μιας ταξικής πάλης της οποίας η ανάλυση και η κατανόηση ξεπερνούν πολύ τα όρια αυτού του άρθρου. Παρ' όλα αυτά, πιστεύουμε ότι, προκειμένου οποιαδήποτε αναφορά σε αυτό το κίνημα να έχει αξιώσεις να θεωρηθεί σοβαρή, πρέπει να επιχειρήσει να αποκρυπτογραφήσει τις αντιφάσεις του.

Οι αντιδράσεις που προκλήθηκαν από το περιστατικό του θανάτου της Τζινά πρέπει να γίνουν κατανοητές ως η ιστορία της καθημερινής καταστολής, των μόνιμων βασανιστηρίων και της συνεχούς υποβάθμισης της ζωής του ιρανικού λαού, μια ιστορία που ξεκίνησε την ίδια μέρα της ανόδου στην εξουσία των μουλάδων, το 1979. Αυτή η εξέγερση πρέπει να γίνει κατανοητή ως μια στιγμή ενός κινήματος διαμαρτυρίας που είναι ήδη σαράντα τεσσάρων ετών.

1. Η οικογένεια και οι φίλες της Μάσα Αμινί την αποκαλούσαν «Τζινά» –το κουρδικό της μικρό όνομα– και προτιμούμε να χρησιμοποιούμε το όνομα με το οποίο και η ίδια είχε επιλέξει να αποκαλεί τον εαυτό της.

Γι' αυτό δεν πιστεύουμε ότι αντιμετωπίζουμε ένα νέο και απρόσμενο κίνημα: η σημερινή εξέγερση, αν και είναι πρωτόγνωρη στα χαρακτηριστικά της (ιδίως η μαζική συμμετοχή των γυναικών –όχι μόνο στη βάση του κινήματος, αλλά και στις ηγετικές μορφές και στις παράνομες πράξεις του: γράφοντας συνθήματα, πετώντας βόμβες μολότοφ κ.λπ.)–, είναι μέρος της *συνέχειας του ίδιου κινήματος διαμαρτυρίας* που, μετά από κάθε καταστροφή που προκαλεί το καθεστώς, κερδίζει σταδιακά τους ιρανικούς λαούς.

Επομένως, ο θάνατος της Τζινά πρέπει να θεωρηθεί ως η σταγόνα που ξεχειλισε το ποτήρι της οργής των Ιρανών, μια οργή που συσσωρεύεται από την ίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Η οργή της ζωής κάτω από μια θεοκρατική δικτατορία της οποίας η εχθρότητα προς τις ατομικές ελευθερίες συμβολίζεται από την υποχρεωτική μαντίλα και τους κώδικες ενδυμασίας, μια δικτατορία εκμεταλλευτική, η δομική διαφθορά της οποίας έχει σταδιακά περιορίσει τη ζωή των ιρανικών λαών σε «επιβίωση», μια δικτατορία βάνανυση, της οποίας η ικανότητα να καταπνίγει ακόμα και την παραμικρή κριτική φωνή είναι πέρα από κάθε όριο. Αυτό που διακρίνει τα τελευταία γεγονότα από άλλα προηγούμενα, με βάση το μέγεθος, τη διάρκεια και τον ριζοσπαστισμό τους, είναι ότι μπορούν να θεωρηθούν ως το αποκορύφωμα όλων των αγώνων ενάντια στο καθεστώς της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Δεδομένου ότι πρόκειται για ένα κίνημα χωρίς αρχηγούς ή εκπροσώπηση, είναι προς το συμφέρον μας να το παρακολουθήσουμε χωρίς φίλτρα και να το ακούσουμε χωρίς διαμεσολάβηση, προσπαθώντας να εντοπίσουμε τις πτυχές αυτής της εξέγερσης που έχουν αποκρυφτεί ή περιθωριοποιηθεί μέσα από τα φίλτρα των μέσων ενημέρωσης ή των πολιτικών οργανώσεων. Θα εστιάσουμε λοιπόν σε όσα λέει το κίνημα αυτό με τις πράξεις και τα λόγια του. Θα επιχειρηθεί η ανάδειξη των χαρακτηριστικών, των δυνατοτήτων –αλλά και των ορίων– αυτής της «εξέγερσης της Τζινά» μέσα από την ανάλυση μερικών από τα πιο διαδεδομένα συνθήματά της.²

— * —

«Αγαπημένη Τζινά, δεν πέθανες, το όνομά σου γίνεται σύμβολο!». Η πρόταση αυτή, που γράφτηκε στον τάφο της Τζινά, αποδείχθηκε σωστή, καθώς το κίνημα αποκαλείται από πολλές και πολλούς η «εξέγερση της Τζινά». Και ακόμα κι αν δεν αποκαλούν όλοι έτσι την πρόσφατη εξέγερση, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτή συνδέεται με τον θάνατο μιας νεαρής γυναίκας που το όνομά της σημαίνει «γυναίκα».

2. Θα θέλαμε, ωστόσο, να επισημάνουμε ότι καμία μετάφραση –θα μας συγχωρήσουν οι αναγνώστ(ρι)ες– δεν μπορεί να αποκαταστήσει την ποιητική δύναμη αυτών των συνθημάτων, καθώς περιέχουν μια συναισθηματική διάσταση που μοιράζονται συλλογικά οι ιρανοί λαοί.

Γιατί γυναίκα και Κούρδισσα

Αν και ήταν τυχαίο ότι το κίνημα ξεκίνησε με τον θάνατο μιας νεαρής γυναίκας που το όνομά της σημαίνει «γυναίκα»,³ δεν είναι καθόλου τυχαία η επιλογή του συνθήματος «**Γυναίκα, ζωή, ελευθερία!**». Οι Κούρδισσες και οι Κούρδοι της Τουρκίας ήταν που πριν από λίγα χρόνια το φώναζαν για πρώτη φορά. Η Τζινά ήταν μια Κούρδισσα· σκοτώθηκε από ένα συγκεντρωτικό καθεστώς που καταπιέζει διάφορες εθνότητες. Ο γεμάτος φόρτιση συμβολισμός των εικόνων που γεννάει το σύνθημα θυμίζει την καταστολή που υπέστησαν οι Κούρδοι από την πρώτη στιγμή της νίκης της ισλαμικής αντεπανάστασης.⁴

Το ότι η Τζινά ήταν μια νεαρή Κούρδισσα πιθανότατα έπαιξε ρόλο στο γιατί τη χτύπησαν μέχρι θανάτου στο κεφάλι και σίγουρα έπαιξε καθοριστικό ρόλο στα όσα άμεσα ακολούθησαν: το πένθος της οικογένειάς της μετατράπηκε σε πολιτική οργή κατά του καθεστώτος. Οι Κούρδοι έχουν διατηρήσει μια πολιτική συνείδηση που διαρκώς οξύνεται μετά από τέσσερις δεκαετίες καταστολής από την Ισλαμική Δημοκρατία. Ως αποτέλεσμα, δεν χάνουν καμία ευκαιρία, ακόμη και αν είναι τραγική, να δείξουν το μίσος τους για αυτό το καθεστώς. Ωστόσο, θα ήταν λογικό σφάλμα να ισχυριστούμε ότι, αν η Τζινά δεν ήταν Κούρδισσα, δεν θα υπήρχαν μαζικές διαδηλώσεις στο Ιράν. Το ότι το κίνημα δεν περιορίστηκε στο Κουρδιστάν, αλλά επηρέασε αμέσως όλες τις γωνίες της χώρας, ακόμη και τις πιο απομακρυσμένες, δείχνει ότι και άλλα στοιχεία μπήκαν στο παιχνίδι.

Ελέγχοντας το γυναικείο σώμα

Οι λαοί του Ιράν έχουν γίνει μάρτυρες της συστηματικής καταστολής του κράτους κατά των γυναικών εδώ και σαράντα τρία χρόνια. Τόσο καιρό χρειάστηκαν οι Ιρανοί για να δουν ότι *δεν είναι πλέον αποδεκτό* για μια γυναίκα να ξυλοκοπείται μέχρι θανάτου από την αστυνομία ηθών επειδή δεν τηρεί τους κώδικες ενδυσμασίας του καθεστώτος ή τα ήθη του.⁵ Ένα από τα πρώτα συνθήματα που υιοθέτησαν οι αγανακτισμένοι/ες διαδηλωτές/τριες το επιβεβαιώνει: «**Θάνατος για τη μαντίλα, ως πού θα φτάσει η καταφρόνηση;**». Αυτή η καταφρόνηση γεννήθηκε μαζί με το ίδιο το καθεστώς: μόλις ανήλθε στην εξουσία, η Ισλαμική Δημοκρατία

3. Στα περσικά: “Zan, Zéndégui, Âzâdi” στα κουρδικά: «Jin, Jian, Azadi». Ετυμολογικά το «zan» (γυναίκα) είναι η ρίζα του «zéndégui» (ζωή). Είναι η γυναίκα που γεννά το ζωντανό ον («zéndé») δίνοντας ζωή· με άλλα λόγια, η ζωή πηγάζει από τη γυναίκα. Πράγματι, το «zan» είναι το αραβοποιημένο ισοδύναμο της παλιάς λέξης «jan» (που σημαίνει επίσης «ψυχή»), της οποίας η προφορά στα κουρδικά είναι «τζιν».

4. Δύο μήνες μετά την επανάσταση του 1979, το νέο καθεστώς επιτέθηκε στον κουρδικό λαό, και τέσσερις μήνες αργότερα, με εντολή του Χομεϊνί, κήρυξε τον πόλεμο στο Κουρδιστάν.

5. Η δολοφονία της Τζινά δεν ήταν η μόνη ούτε η πρώτη παρόμοια περίπτωση. Η Zahra Bani Yaghoub, μια νεαρή γιατρός, σκοτώθηκε επίσης από αστυνομικούς ηθικής τάξης το 2007 στο Hamdedan.

άρχισε να φυλακίζει το γυναικείο σώμα. Την επόμενη μέρα της επανάστασης, οι φρουροί της Δημοκρατίας κυνηγούσαν ακάλυπτες γυναίκες στους δρόμους, φωνάζοντας «Στο κεφάλι ή μαντίλα ή χτύπημα». Σήμερα οι γυναίκες, αλλά και οι άνδρες, υιοθετούν το ίδιο σύνθημα εκτρέποντάς το: **«Στο κεφάλι ούτε μαντίλα ούτε χτύπημα, ελευθερία και ισότητα!»**.

Είναι αυτονόητο ότι η απόρριψη της μαντίλας ως συμβόλου υποταγής συμβαδίζει με το αίτημα για ελευθερία· πρέπει να έχεις την ελευθερία να πεις ούτε το ένα ούτε το άλλο. Ο αγώνας για ελευθερία φαίνεται λοιπόν να είναι ο μόνος δρόμος για τις γυναίκες που λένε «όχι» στον πατριαρχικό έλεγχο του σώματός τους. Ωστόσο, η ελευθερία παρουσιάζεται ως η αχίλλειος πτέρνα αυτού του κινήματος: «ελευθερία» ναι, αλλά μέχρι πού; Οι υποστηρικτές του καθεστώτος αμφισβητούν τα κίνητρα των διαδηλωτριών, λέγοντας: «Θέλετε την ελευθερία να ξεγυμνω-νεστε». «Η ελευθερία και η γύμνια είναι το ίδιο, θέλετε μόνο να διαδώσετε την ανηθικότητα». «Εσείς, τα κορίτσια χωρίς μαντίλα, ζητάτε ελευθερία γιατί είστε πόρνες». Πέφτοντας στην παγίδα, κορίτσια και αγόρια προσπαθούν να αμυνθούν λέγοντας: «Δεν είμαστε ανήθικες, δεν θέλουμε να γδυθούμε, δεν θέλουμε να είμαστε γυμνοί, θέλουμε να είμαστε ελεύθερες να ζήσουμε».⁶

Ορισμένοι πολέμιοι του καθεστώτος υπερασπίζονται απαντήσεις τέτοιου είδους προωθώντας την ιδέα ότι εστιάζοντας στην ελευθερία στο γυμνό, οι υποστηρικτές του καθεστώτος γελοιοποιούν το κίνημα και παραγνωρίζουν τα αιτήματα που αυτό εκφράζει. Είναι προφανές ότι οι συγκεκριμένοι αντικαθεστωτικοί απο-τελούν και οι ίδιοι μέρος του προβλήματος, αφού υποστηρίζουν ότι οι υπερασπιστές του καθεστώτος δεν έχουν καταλάβει ότι αυτό το κίνημα απαιτεί απλώς σεβασμό της αξιοπρέπειας των γυναικών. Είναι εύλογο λοιπόν να πιστεύουμε ότι ορισμένοι αντικαθεστωτικοί έχουν, στην πράξη, την ίδια αντίληψη με τους υποστηρικτές της κατεστημένης τάξης: το γυμνό, δηλαδή η δημόσια έκθεση του γυναικείου σώματος, είναι ενάντια στην ηθική. Αυτό δείχνει σαφώς ότι, προς το παρόν, αυτό το κίνημα δεν μπορεί –ή δεν θέλει– να κάνει το βήμα της υπέρβασης της παραδοσιακής κουλτούρας, που για αιώνες διαχώριζε την «καλή» από την «κακή» θυγατέρα, με βάση κανόνες σεμνότητας και αγνότητας. Ως αντίδραση σε αυτό έρχεται το σύνθημα των γυναικών που υπερασπίζονται την αξιοπρέπειά τους στα πανεπιστήμια και στους δρόμους: **«Εσύ [ο υποστηρικτής του καθεστώ-τος] είσαι ο διεστραμμένος, εγώ είμαι ελεύθερη γυναίκα!»**.⁷

6. Λίγο μετά τη δολοφονία της Τζινά, καθώς οι εξόριστοι Ιρανοί οργάνωσαν διαδηλώσεις σε ολόκληρο τον πλανήτη, μια Ιρανή έβγαλε τα ρούχα της στην Ολλανδία, πήρε ένα megafono και φώναξε απευθυνόμενη στους φιλοκαθεστωτικούς: «Γιατί φοβάστε αυτό το σώμα;». Το πιο ενδιαφέρον είναι ότι η πράξη της (δημόσιο γυμνό) προκάλεσε τον ίδιο πανικό στους υποστηρικτές του καθεστώτος όπως και στους αντιπάλους του. Πολλοί από τους τελευταίους καταδίκασαν αυτή την πράξη χαρακτηρίζοντας ανοιχτά αυτή τη γυναίκα ως «πράκτορα του καθεστώτος».

7. Αν και πιστεύουμε ότι η έκθεση του γυναικείου σώματος εξακολουθεί να αποτελεί ταμπού για την

Είναι επίσης ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι, μέχρι στιγμής, και παρά τον πολιτικό ριζοσπαστισμό αυτού του κινήματος, κανένα σύνθημα δεν απαιτεί τον απόλυτο έλεγχο του γυναικείου σώματος από τις γυναίκες, τη *σεξουαλική ελευθερία*, το *δικαίωμα στην άμβλωση* κ.λπ.⁸

Ένα φεμινιστικό κίνημα:

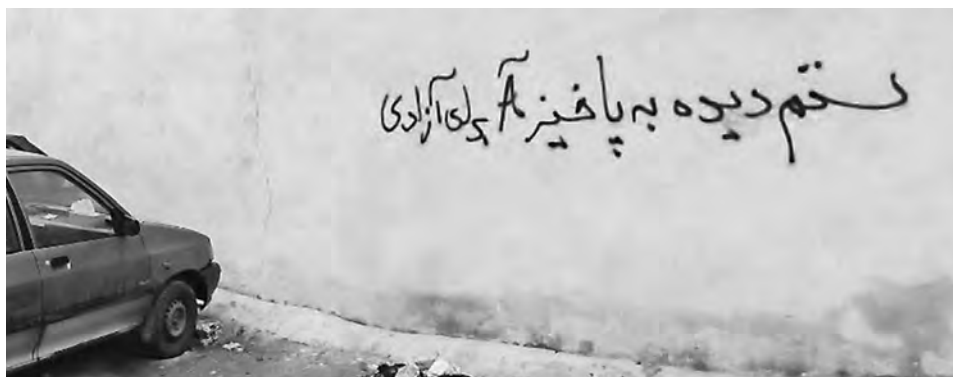
Το 1979, μόλις ένα μήνα μετά την ανάληψη της εξουσίας από τους μουλάδες, έγιναν μεγάλες διαδηλώσεις ενάντια στην απόφαση του Χομείνι να καταστήσει υποχρεωτική τη μαντίλα. Σε αντιπαραβολή, δεν είχε υπάρξει καμία αντίθεση στην κατάργηση του «Νόμου για την Προστασία της Οικογένειας» του 1967 όταν αυτός τροποποιήθηκε υπέρ των γυναικών το 1974, μια αλλαγή που, αν και δεν έφτασε στο σημείο να αναγνωρίσει την «τυπική ισότητα» μεταξύ ανδρών και γυναικών, παραχώρησε ορισμένα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα στις γυναίκες.⁹ Μετά την επανάσταση, αυτή η νομοθεσία, που θεωρήθηκε ότι παραβιάζει τους ισλαμικούς νόμους, ήταν η πρώτη του προηγούμενου καθεστώτος που καταργήθηκε από τους μουλάδες. Με αυτόν τον τρόπο, το ισλαμικό καθεστώς αντιτάχθηκε ανοιχτά στις λεγόμενες μοντέρνες γυναίκες, των οποίων ο κοινωνικός ρόλος δεν περιοριζόταν σε οικιακά και αναπαραγωγικά καθήκοντα. Γιατί αυτή η επίθεση στα δικαιώματα των γυναικών δεν προκάλεσε αμέσως γενικευμένες διαμαρτυρίες; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα συνδέεται εγγενώς με τις πατριαρχικές δομές που έχουν τις ρίζες τους σε μια λαϊκή κουλτούρα που βασίζεται σε έναν προκαπιταλιστικό τρόπο παραγωγής.

Το ποσοστό τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των γυναικών υπό την Ισλαμική Δημοκρατία έχει αυξηθεί σημαντικά. Δεν πρόκειται για ένδειξη των καλών προθέσεων του καθεστώτος, ήταν απλά η λύση για τη μείωση της αυξανόμενης ανεργίας: καθώς δεν υπήρχαν οι απαραίτητες δομές για την πρώτη μετεπαναστατική γε-

πλειονότητα των Ιρανών, δεν πρέπει να αγνοηθεί ότι ένα μεγάλο μέρος των συμμετεχόντων σε αυτό το κίνημα διαφοροποιείται ως προς το θρησκευτικό/παραδοσιακό κανονιστικό σύστημα του καθεστώτος και όχι μόνο. Βλέπουμε, για παράδειγμα, εικόνες ανθρώπων που φιλιούνται στο δρόμο, μια πράξη που δεν επιδοκιμάζουν ούτε το καθεστώς ούτε οι παραδοσιακοί ηθικοί κανόνες, ακόμα κι αν τα δύο άτομα που φιλιούνται είναι παντρεμένα. Ένα άλλο παράδειγμα είναι αυτό των ρομαντικών σχέσεων εκτός γάμου, που εξαπλώνονται όλο και περισσότερο.

8. Πρέπει να σημειωθεί ότι στο Ιράν, όπως και αλλού, οι γυναίκες πραγματοποιούν εκτρώσεις, αλλά παράνομα και κρυφά: με αυτόν τον τρόπο θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή τους. Η άμβλωση σύμφωνα με τον νόμο θεωρείται εκούσια ανθρωποκτονία. Οι κυοφορούσες που κάνουν έκτρωση μπορούν επομένως να καταδικαστούν σε θάνατο. Αυτός είναι ο λόγος που το αίτημα για νομιμοποίηση των αμβλώσεων δεν είναι με καμία έννοια ήσσονος σημασίας.

9. Βάσει αυτής της τροποποίησης του νόμου απαγορεύτηκε ο γάμος κοριτσιών κάτω των δεκαοκτώ ετών: ο άνδρας μπορούσε να χωρίσει τη γυναίκα του μόνο υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ενώ δικαίωμα διαζυγίου (σε ορισμένες περιπτώσεις) δόθηκε επίσης στις γυναίκες: έγινε υποχρεωτική η συναίνεση της γυναίκας προκειμένου ο σύζυγος να πάρει δεύτερη σύζυγο· η γυναίκα είχε το δικαίωμα, όπως και ο άντρας, να απαγορεύσει στον σύζυγό της να ασκεί μια εργασία αν τη θεωρούσε ατιμωτική.

ستم‌دیده بپایخیز برای آزادی

Καταπιεσμένες/οι, υπερασπιστείτε την ελευθερία

νιά, που αποκαλούνταν «ο στρατός των 20 εκατομμυρίων»,¹⁰ ούτε δυνατότητες απορρόφησής τους από την αγορά εργασίας, ήταν επομένως απαραίτητο να καθυστερήσει η είσοδος τους στην παραγωγική δραστηριότητα. Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση λοιπόν λειτούργησε ως μία δίοδος που επέτρεπε στο καθεστώς να απαλλαγεί προσωρινά από το πρόβλημα της μαζικής ανεργίας. Υπάρχουν περισσότερα από 2.500 πανεπιστήμια (ιδιωτικά και δημόσια) στο Ιράν, ενώ ο αριθμός των νοσοκομείων, για παράδειγμα, είναι πολύ μικρότερος των χιλίων! Έτσι, οι Ιρανές είναι όλο και πιο μορφωμένες και καταρτισμένες, αλλά δεν υπάρχουν για αυτές εργασιακές ευκαιρίες. Υφίστανται, λοιπόν, εκτεταμένες διακρίσεις σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής τους ζωής. Όχι μόνο δεν υπάρχει προοπτική ακαδημαϊκής σταδιοδρομίας, αλλά επιπλέον αναγκάζονται να υπακούουν στους κανόνες που αρμόζουν σε μια πατριαρχική κοινωνία, όπου η γυναίκα είναι πάνω απ' όλα σύζυγος και μητέρα.

Αυτό το περιοριστικό πλαίσιο, που υποτιμά τις ικανότητες των πτυχιούχων γυναικών, προκαλεί ολοένα και μεγαλύτερη αγανάκτηση και εξέγερση. Διεκδικούν την αναγνώριση που αντιστοιχεί στην αξία και στα προσόντα τους· αισθάνονται ικανές να εισέλθουν στην αγορά εργασίας και θέλουν η εργασία τους να αμείβεται ανάλογα με την αξία τους. Όλα αυτά είναι αδύνατο να αποκτηθούν, όχι τόσο επειδή αυτό το καθεστώς είναι, όπως νομίζουν ορισμένοι, «εναντίον των γυναικών», αλλά επειδή η εκβιομηχάνιση του Ιράν έχει σταματήσει εδώ και καιρό.¹¹ Καθώς το καθεστώς δεν μπορεί να δημιουργήσει βιώσιμες οικονομικές

10. Ένα σύνθημα του Χομεϊνί που διαδόθηκε λίγο πριν την πρώτη επέτειο της αντεπανάστασης του 1979: «Η χώρα που έχει 20 εκατομμύρια στρατιώτες θα είναι ανίκητη».

11. Η ετήσια αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος του Ιράν, που ήταν 15% το 1970, μειώθηκε στο 3,3% το 2020. Αν και αυτή η δραματική πτώση συνδέεται σίγουρα με τις οικονομικές κυρώσεις και την ασθηροποίηση του εμπόργκο, οι διεθνείς κυρώσεις δεν εξηγούν τα πάντα. Πράγματι, κατά το έτος 2011, που προηγείται της εφαρμογής τους, το Ιράν είχε σημειώσει αύξηση του ΑΕΠ

δομές, στρέφεται «εναντίον των γυναικών», που δεν μπορούν να κάνουν τίποτα άλλο παρά να ασχολούνται με την αναπαραγωγή του εργατικού δυναμικού.

Αν και το γυναικείο ζήτημα βρίσκεται στο επίκεντρο του κινήματος, δεν πρέπει να κάνουμε λάθος σε ό,τι αφορά τη ριζοσπαστικότητα του «φεμινισμού» του: υπερασπίζεται μια φιγούρα της «γυναίκας» που αναλαμβάνει τον γυναικείο της ρόλο: η γυναίκα παραμένει «γυναίκα». Όπως ήδη αναφέρθηκε, αντιμέτωπο με την κατηγορία της ανηθικότητας, το κίνημα αμύνεται. Κάτι ακόμα που μας υποχρεώνει να περιορίσουμε ή να αμφισβητήσουμε την περιγραφή του κινήματος ως ουσιαστικά θηλυκού υπερεκτιμώντας τη ριζοσπαστικότητα του φεμινισμού του, είναι η εξάπλωση, στο εσωτερικό του, ενός συνθήματος που βρίσκεται στους αντίποδες του «φεμινιστικού»: μόλις ακουστεί το σύνθημα **«Γυναίκα, ζωή, ελευθερία!»** αντηχεί το άμεσο αντίθετό του – **«Άνθρωπος, πατρίδα, ευημερία!»**. Το σύνθημα αυτό φωνάχτηκε για πρώτη φορά στο Ιατρικό Πανεπιστήμιο του Σιράζ και στη συνέχεια διαδόθηκε και αλλού, ειδικά σε κύκλους της μεσαίας τάξης. Η ειρωνεία της ιστορίας είναι ότι και το καθεστώς αναπαρήγαγε αυτό το σύνθημα. Η φύση του κινήματος **«Γυναίκα, ζωή, ελευθερία!»** φαίνεται να αποκαλύπτεται καλύτερα από αυτή την προφανή αντίφαση: ένας αγώνας για να γίνεις «ελεύθερη» να είσαι «γυναίκα», για να συνεχίσεις μια «κανονική ζωή»,¹² πρέπει απαραίτητα να περάσει από έναν «άνθρωπο» [άνδρα]¹³ και από ένα κράτος που προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα φέρνοντας την «ευημερία» στην «πατρίδα».¹⁴

Φυσικά, αυτή η ανάγνωση δεν ανταποκρίνεται στα πιο ριζοσπαστικά κομμάτια του κινήματος, που πιστεύουν ότι δεν έχουν εξαντληθεί οι προοπτικές του συνθήματος **«Γυναίκα, ζωή, ελευθερία!»** προς μια κατεύθυνση που θα ξεπερνά το «φεμινιστικό» ζήτημα. Ωστόσο, με βάση τα δεδομένα, φαίνεται ότι η πρώτη ανάγνωση ανταποκρίνεται καλύτερα στις προσδοκίες της πλειονότητας, εκείνων δηλαδή που θέλουν ένα κράτος δικαίου, δημοκρατικό και κοσμικό. Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι αυτό το σύνθημα – **«Γυναίκα, ζωή, ελευθερία»** – απηχεί

κάτω του 6%. Η ιρανική οικονομία, βασισμένη ουσιαστικά στα έσοδα από το πετρέλαιο, δεν μπόρεσε ποτέ να αναζωογονήσει τη διαδικασία εκβιομηχάνισής της, η οποία επιβραδύνθηκε από το 1978.

12. Αυτή η αγαπημένη έκφραση της μεσαίας τάξης εκφράζει το όνειρό της για μια ζωή σαν «αυτή που ζούνε όλοι» – εννοώντας τη ζωή της μεσαίας τάξης άλλων χωρών –, ένα όνειρο που έχει γίνει απρόσιτο υπό την Ισλαμική Δημοκρατία.

13. [Σ.τ.Μ.] Στα περσικά, όπως και σε πολλές γλώσσες, η λέξη «άνθρωπος» σημαίνει και «άνδρας».

14. Μέσα σε μόλις τρεις δεκαετίες, ο πληθυσμός του Ιράν έχει διπλασιαστεί. Από περίπου 34 εκατομμύρια κατοίκους το 1977 σε περίπου 70 εκατομμύρια το 2000 και σήμερα είναι πάνω από 86 εκατομμύρια. Στο πλαίσιο της αποβιομηχάνισης και της μαζικής ανεργίας, το καθεστώς επιδιώκει να διατηρήσει την κοινωνική ειρήνη υποτάσσοντας ένα μέρος του εργατικού δυναμικού (τις γυναίκες) σε ένα άλλο (τους άντρες). Έτσι, σε μια δημόσια ομιλία, ο Χαμενεΐ υπερασπίστηκε την ανισότητα στην πρόσβαση στην εργασία με αυτούς τους όρους: «Το ζήτημα της απασχόλησης των γυναικών δεν είναι σημαντικό ζήτημα. Αν και δεν είμαστε αντίθετοι στο να εργάζονται, δεν πρέπει να ασκούν δραστηριότητες που δεν θα ανταποκρίνονται στη φύση τους. Κάποιοι λένε ότι πρόκειται για διάκριση. Αλλά αυτή η διάκριση δεν είναι πάντα κακή».

τη φωνή της ριζοσπαστικοποιημένης μεσαίας τάξης, διευκρινίζοντας ότι αυτό δεν σημαίνει πως το κίνημα πηγάει μόνο από αυτήν την τάξη. Αντιθέτως και με άμεσο τρόπο, *συνάδει με την «εξέγερση των πεινασμένων»¹⁵ της άνοιξης του 2022, την «εξέγερση των διψασμένων»¹⁶ του καλοκαιριού του 2021, την «εξέγερση του Αμπάν»¹⁷ του 2019, αλλά και τις εξεγέρσεις του καλοκαιριού του 2018¹⁸ και του χειμώνα του 2017.¹⁹ Οι εξεγέρσεις αυτές, που καταπνίγηκαν στο αίμα, εκφράσαν όλες τους πρωτοφανή οργή και πικρία που τροφοδότησαν τώρα την «εξέγερση Τζινά».*

Στην πραγματικότητα, τα τελευταία χρόνια η απόρριψη της υποχρεωτικής μαντίλας έχει βρει τη θέση της δίπλα στα λεγόμενα οικονομικά αιτήματα και στην εξέγερση κατά της φτώχειας. Το 2019 οι φοιτητές έκαναν μια αρκετά σαφή καταγραφή αυτών που τους εξόργιζαν: «ανεργία, απλήρωτη εργασία, υποχρεωτική μαντίλα για τις γυναίκες». Ήταν οργισμένοι/ες ενάντια στους «νόμους κατά των γυναικών, την εκμετάλλευση και την τυραννία». Γι' αυτό πιστεύουμε ότι μια αυστηρά φεμινιστική προσέγγιση, που τείνει να καταστήσει την κατάρρηση του

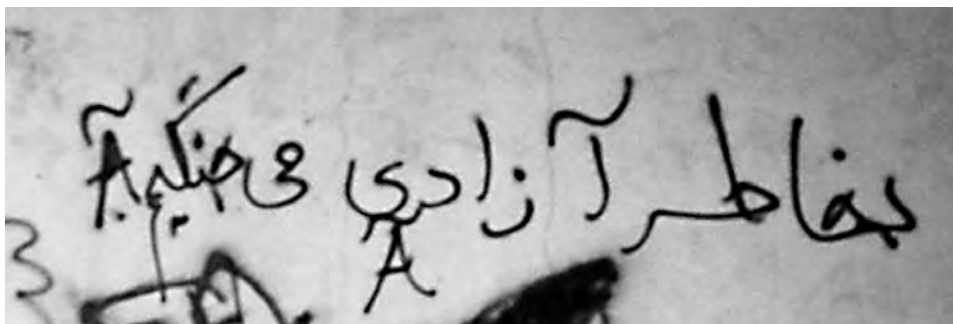
15. Αυτή η σειρά διαμαρτυριών ξεκινά μετά την απόφαση της κυβέρνησης να αυξήσει την τιμή των βασικών αγαθών –αυγά, λάδι, ζυμαρικά κ.λπ.–, που αποτελούν τη βασική τροφή των μη προνομιούχων τάξεων. Ο κόσμος βγαίνει στους δρόμους σε πολλές πόλεις σε όλη τη χώρα για να φωνάξει «Πεινάμε».

16. Εξέγερση του λαού του Χουζιστάν. Αραβόφωνοι σε περισσότερο από το ένα τρίτο, αυτοί οι άνθρωποι είναι, αφενός, θύματα εθνοτικών διακρίσεων και από την άλλη ζουν σε συνθήκες έντονης φτώχειας ενώ η περιοχή τους είναι πλούσια σε πετρέλαιο. Στα προβλήματα αυτά προστίθεται και αυτό της λειψυδρίας που προκαλείται από την οικολογικά καταστροφική πολιτική του καθεστώτος. Όχι μόνο χάνουν τα χωράφια και τα βοοειδή τους οι αγρότες και οι βοσκοί, αλλά ακόμη και στις πόλεις δεν υπάρχει αρκετό πόσιμο νερό όταν η θερμοκρασία ανεβαίνει στους 50° κατά τη διάρκεια της ημέρας. Ο κόσμος βγαίνει στους δρόμους φωνάζοντας «διψάω». Αυτή η διαμαρτυρία έφτασε πολύ γρήγορα σε γειτονικές περιοχές, όπως το Ισπαχάν και το Λορεστάν, και κατέληξε σε θανάτους, εξαφανίσεις και συλλήψεις.

17. Η εξέγερση του Αμπάν ξέσπασε το δεύτερο μισό του Νοεμβρίου του 2019. Διαδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν σε όλο το Ιράν, ενάντια στην αύξηση της τιμής των καυσίμων που ανακοίνωσαν οι αρχές, και στοχοποιώντας την Ισλαμική Δημοκρατία και τα υψηλότερα στελέχη της. Η καταστολή έφτασε σε κλίμακα άνευ προηγουμένου: περίπου 1.500 διαδηλωτές σκοτώθηκαν σε λιγότερο από μια εβδομάδα.

18. Διαμαρτυρίες ξέσπασαν το καλοκαίρι του 2018 σε όλη τη χώρα μετά την αύξηση της ισοτιμίας του δολαρίου που οδήγησε σε αύξηση του κόστους ζωής. Μέσα σε μια εβδομάδα, το καθεστώς κατέστειλε βίαια τις διαδηλώσεις.

19. Οι πρώτες διαδηλώσεις ξεκινούν στην επαρχία Μασχάντ, με συνθήματα κατά της διαφθοράς και του υψηλού κόστους ζωής. Στην αρχή καθοδηγούνταν από υπερσυντηρητικούς, υποστηρικτές του Ιμπραχίμ Ραΐσι και του Μαχμούτ Αχμαντινετζάντ, για να αποδυναμώσουν την κυβέρνηση του τότε προέδρου Χασάν Ροχανί, αλλά γρήγορα μετατράπηκαν σε διαμαρτυρίες κατά του καθεστώτος. Η ιδιαιτερότητα αυτών των διαδηλώσεων είναι ότι, για πρώτη φορά από την ίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας, οι πληθυσμοί των μικρών πόλεων βγαίνουν στους δρόμους και εκδηλώνουν την οργή τους κατά του καθεστώτος. Η καταστολή ήταν βαριά: 54 σκοτώθηκαν και 8.000 φυλακίστηκαν, κατά την παραδοχή της ίδιας της κυβέρνησης.

بفاطر آزادی میجنگیم
Αγωνιζόμαστε για την ελευθερία

υποχρεωτικού χιτζάμπ ως το μοναδικό αίτημα και τον καθοριστικό παράγοντα του κινήματος, είναι αναμφίβολα λανθασμένη, γιατί δεν λαμβάνει υπόψη της τη σημασία της οικονομικής εξαθλίωσης που πλήττει τους πληθυσμούς και χωρίς την οποία το σημερινό κίνημα δεν θα είχε λάβει ποτέ αυτές τις διαστάσεις. Παραγνωρίζοντας το φαινόμενο της εξαθλίωσης που εντείνεται εδώ και αρκετά χρόνια, αυτή η αντίληψη των πραγμάτων συμβάλλει στο να γίνει αόρατη η κατάσταση των φτωχότερων γυναικών (και ανδρών).

Οι εικόνες και τα βίντεο με καλυμμένες γυναίκες που περπατούν χέρι-χέρι με γυναίκες χωρίς μαντίλα φαίνεται να επιβεβαιώνουν την ανάλυσή μας: όλες μαζί προχωρούν απέναντι στις δυνάμεις καταστολής με το σύνθημα **«Με μαντίλα ή χωρίς, εμπρός για την επανάσταση!»**. Όσες και όσοι αντιμετωπίζουν στους δρόμους με τα γυμνά τους χέρια πάνοπλους φρουρούς της Ισλαμικής Δημοκρατίας, έτοιμους να ακρωτηριάσουν, ακόμη και να σκοτώσουν, γνωρίζουν πολύ καλά ότι αυτό που τους παρακινεί να θέσουν σε κίνδυνο την ύπαρξή τους ξεπερνά πολύ το απλό ζήτημα της μαντίλας. Γι' αυτό φωνάζουν: **«Δεν έχουμε ούτε στέγη ούτε ψωμί, η μαντίλα είναι η αφορμή!»**. Πέρα από το ζήτημα της μαντίλας και της ελευθερίας, αυτό που έκανε τους διαδηλωτές να αντιπαρατεθούν στις δυνάμεις καταστολής ήταν η αυξανόμενη επισφάλεια και η φτώχεια που σε παραλύει. **«Φτώχεια, διαφθορά, ακρίβεια, πάμε μέχρι την ανατροπή του καθεστώτος!»**²⁰ όπως λέει ένα σύνθημα που απηχεί τους λόγους της εξέγερσης.

20. Η ζωή στο Ιράν είναι ολοένα και πιο ακριβή. Οι τιμές των ειδών πρώτης ανάγκης εκτοξεύονται. Οι τιμές του ψωμιού και του ρυζιού έχουν αυξηθεί κατά 1.592% τα τελευταία δέκα χρόνια, ενώ οι μισθοί ενός απλού εργάτη μετά βίας έχουν αυξηθεί κατά 50%. Το όριο της φτώχειας (στις μεγάλες πόλεις) είναι 18 εκατομμύρια tomans (το παλιό νόμισμα αποκαταστάθηκε το 2020), όταν ο μισθός ενός απλού εργάτη είναι κάτω από 5 εκατομμύρια. Η εξαθλίωση των ιρανικών λαών έχει αναμφίβολα ενταθεί με το εμπάργκο, αλλά οι κάτοικοι γνωρίζουν ότι δεν είναι ο μόνος λόγος της φτωχοποίησής τους. Δικαίως κατηγορούν την κρατική διαφθορά η οποία ανέρχεται, σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις που αποκαλύφθηκαν πρόσφατα με αφορμή την υπόθεση των χαλυβουργιών Mobarakeh, στα 92 δισεκατομμύρια tomans.

Ο ριζοσπαστισμός της κοινωνικής απόγνωσης

Η ταυτότητα του ατόμου που έδωσε το θανατηφόρο χτύπημα στο κεφάλι της Τζινά δεν αποκαλύφθηκε ποτέ. Ωστόσο, όλοι γνωρίζουν τον δολοφόνο της, όλοι ξέρουν το όνομά του: Σεγιέντ Αλί Χαμενεϊ. Θέλουμε να φύγει. Το πιο δημοφιλές σλόγκαν είναι: **«Κάτω ο Χαμενεϊ!»**. Ακούγεται από την ημέρα της κηδείας της Τζινά στο Σακέζ (Κουρδιστάν), την πατρίδα της. Πολλά άλλα συνθήματα στοχεύουν άμεσα το καθεστώς – και αυτόν που το κυβερνά για περισσότερα από τριάντα χρόνια: **«Τόσα χρόνια εγκλήματα, κάτω αυτό το καθεστώς!»** ή **«Ο Χαμενεϊ είναι δολοφόνος, η διακυβέρνησή του έχει τελειώσει!»**.²¹ Ο θάνατος των νέων έφερε στη μνήμη τον χαρακτήρα του Ζαχάκ, αυτού του κατ' εξοχήν συμβόλου σκληρότητας και τυραννίας.²² Συνδυάζοντας μίσος και θάρρος, οι γυναίκες του Σιράζ φωνάζουν: **«Χαμενεϊ, είσαι ο Ζαχάκ, θα σε θάψουμε!»**.

Ο ριζοσπαστικός χαρακτήρας αυτού του κινήματος δεν οφείλεται μόνο στη σκληρότητα που δείχνει το καθεστώς απέναντι στους αντιπάλους του. Αμέσως μόλις το καθεστώς κατέλαβε την εξουσία, κατέστειλε τους επαναστάτες. Τα πρώτα μόνο χρόνια μετά τη νίκη της αντεπανάστασης, περισσότεροι από 10.000 μουτζαχεντίν και κομμουνιστές πέθαναν και μεταξύ 3.000 και 4.000 από αυτούς εκτελέστηκαν σε μόλις δύο μήνες το 1988. Αν σήμερα αυτό το κίνημα έχει γίνει τόσο ριζοσπαστικό, είναι γιατί δεν υπάρχει πια ελπίδα. Το σχέδιο πολιτικής μεταρρύθμισης, που διήρκεσε περισσότερα από είκοσι χρόνια, απέτυχε παταγωδώς. Έχουν περάσει τέσσερα χρόνια από τότε που οι φοιτητές ανακοίνωσαν τον θάνατό του, απευθυνόμενοι τόσο στους μεταρρυθμιστές όσο και στους αντιπάλους τους: **«Μεταρρυθμιστές, φονταμενταλιστές, ήρθε η ώρα σας!»**.²³

21. Πρέπει να πούμε, παρεμπιπτόντως, ότι στα συνθήματα δεν αναφέρεται καμία άλλη αρχή της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Ο Ραΐσι, ο πρόεδρος της, δεν αναφέρεται ποτέ, σαν να ήταν απλώς ένας δευτερεύων χαρακτήρας, χωρίς αυτονομία ή πραγματική επιρροή. Αυτό δείχνει ότι ο επαναστατημένος λαός έχει περάσει ένα σημείο χωρίς επιστροφή. Η μόνη φορά που ένα σύνθημα στόχευε τον Ραΐσι ήταν η μέρα που πήγε στο γυναικείο πανεπιστήμιο της Αλ Ζάχρα με αφορμή την έναρξη της σχολικής χρονιάς. Οι φοιτήτριες τού φώναξαν: **«Δεν θέλουμε διεφθαρμένο σύστημα, δεν θέλουμε δολοφόνο επισκέπτη!»**. Ο Ραΐσι, έχοντας υπάρξει μέλος της επιτροπής που, το 1988, καταδίκασε τους κομμουνιστές και τους μουτζαχεντίν σε θανατική ποινή, αναφέρεται στο Ιράν ως «ο δολοφόνος πρόεδρος».

22. Μυθικός χαρακτήρας από την αρχαία Περσία, ο Ζαχάκ συμβολίζει την ενσάρκωση του κακού. Είναι ένας τύραννος με δύο κεφάλια φιδιού που έχουν μεγαλώσει στους ώμους του επειδή τον φίλησε ο Αριμάν (το δαιμονικό πνεύμα). Για να κρατήσει τα φιδιά ήρεμα, πρέπει να τα ταΐσει με ανθρώπινα μυαλά. Κάθε μέρα, ένας συγκεκριμένος αριθμός ανθρώπων σκοτώνεται για να ταΐσουν τα φιδιά. Ο Κα'άβέ, ένας απλός σιδηρουργός που διψά για δικαιοσύνη και εκδίκηση, αφού έχασε δεκαεπτά γιους που θυσιάστηκαν για να ικανοποιηθεί η όρεξη των ερπετών, επαναστατεί εναντίον του Ζαχάκ και κερδίζει την υποστήριξη του λαού.

23. Οι «φονταμενταλιστές» (στη Δύση αποκαλούνται «ριζοσπάστες») αποτελούν, μαζί με τους «μεταρρυθμιστές» (τους υποτιθέμενους «μετριοπαθείς») τις δύο πτέρυγες της Ισλαμικής Δημοκρατίας.

Με άλλα λόγια, η επιλογή του «μικρότερου κακού» δεν υπάρχει πια. Η μεσαία τάξη δεν υπάρχει πλέον οικονομικά, μια μαύρη μιζέρια χτυπά την εργατική τάξη. Η έλλειψη νερού έπεισε την αγροτιά, έναν από τους παλιότερους πυλώνες του καθεστώτος: **«Ο εχθρός είναι εδώ, λένε ψέματα ότι είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες!»**. Στο κίνημα διεκδίκησης μπαίνουν συνταξιούχοι που δεν μπορούν πλέον να τραφούν: **«Μόνο στον δρόμο θα κερδίσουμε τα δικαιώματά μας!»**. Οι έμποροι της κεντρικής αγοράς της Τεχεράνης [Bazaar], παραδοσιακοί σύμμαχοι του καθεστώτος, μισούν το καθεστώς περισσότερο από ποτέ, κλείνουν τις επιχειρήσεις τους και φωνάζουν τα πιο ριζοσπαστικά συνθήματα όπως: **«Φέτος είναι η χρονιά του αίματος, ο Σεγιέντ Άλι θα ανατραπεί»**.²⁴ Εν ολίγοις, όλοι αισθάνονται, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, θύματα του ίδιου τυράννου και φωνάζουν από κοινού το «τελεσίγραφο»: **«Στο στόχαστρο είναι ολόκληρο το καθεστώς»**.

Όταν η εξέγερση γίνεται επανάσταση

Την ώρα που «ειδικοί» και «ενημερωμένοι» αναρωτιούνται για τη φύση αυτού του κύματος διαμαρτυρίας, οι φοιτητές ξεκαθαρίζουν τα πράγματα: **«Αυτό δεν είναι πλέον διαμαρτυρία, είναι η αρχή μιας επανάστασης»**. Και εκεί, για πρώτη φορά, ακούμε αυτό που συμβαίνει μπροστά στα μάτια μας να αποκαλείται με το όνομα «επανάσταση»...²⁵ Η επανάσταση, αυτή η εξορισμένη λέξη, επιστρέφει στην ιρανική ιστορία. Η Ισλαμική Δημοκρατία την είχε οικειοποιηθεί και αδειάζει από το νόημά της. Απορρίπτοντας όλα όσα πηγάζουν από το καθεστώς και ανήκουν σε αυτό, ο πληθυσμός ένωθε, για αρκετά χρόνια, μια φυσική απροθυμία να χρησιμοποιήσει αυτή τη σκλαβωμένη λέξη, «επανάσταση». Αν το καθεστώς ήταν «επαναστατικό», οι αντίπαλοί του δεν θα μπορούσαν να είναι. Όποιος/α εναντιωνόταν ονομαζόταν «αντεπαναστάτης». Σήμερα, οι κανόνες του παιχνιδιού έχουν αντιστραφεί: όταν ο λαός θέλει μια «επανάσταση», το καθεστώς βρίσκεται αφοπλισμένο στο σημασιολογικό έδαφος.

Πρέπει ωστόσο να τονιστεί ότι οι «μεταρρυθμιστικές» δυνάμεις και οι βασιλόφρονες μοιράζονται την ίδια απόρριψη της «επανάστασης». Οι πρώτοι καλλιεργούν τον φόβο αναφερόμενοι στην τύχη της Συρίας. Για αυτούς, οποιαδήποτε προσπάθεια κατάργησης της Ισλαμικής Δημοκρατίας θα μπορούσε να οδηγήσει σε χάος και στην εμφάνιση αυτονομιστικών ομάδων. Έτσι, ένα μεγάλο μέρος της μεσαίας τάξης με εθνικιστική ιδεολογία έλαβε αυτή την απειλή στα σοβαρά και υποστήριξε την πολιτική των «μεταρρυθμιστών». Όμως σήμερα, καθώς η αποτυχία του μεταρρυθμιστικού σχεδίου έχει γίνει τόσο εμφανής και ο φόβος της «συ-

24. Ο καλπάζων πληθωρισμός έχει κυριολεκτικά παραλύσει το Bazaar: από το 2016 έως το 2021 ο πληθωρισμός επταπλασιάστηκε και έφτασε στο 43%. Σήμερα βρίσκεται στο 52%. Το Bazaar δεν έχει πλέον άλλη λύση για να διασωθεί από το να ενταχθεί στο κίνημα.

25. Στα περσικά: «Enghelâb».

ριοποίησης» του Ιράν υποχωρεί, εκδηλώνεται ένα είδος «εθνικής αλληλεγγύης» μέσα από συνθήματα όπως «**Από το Κουρδιστάν στην Τεχεράνη, δίνω τη ζωή μου για το Ιράν**».

Οι Κούρδοι και οι Κουρδισσες που ήταν και εξακολουθούν να είναι ο πρώτος στόχος της σκληρής καταστολής, δεν εγκαταλείπουν τον αγώνα και επαναλαμβάνουν ότι «**η αντίσταση είναι ζωή**». Το θάρρος τους κινητοποιεί όλο και περισσότερο άλλους λαούς. Οι άνθρωποι της Τεχεράνης φωνάζουν «**Το Κουρδιστάν είναι το παράδειγμα όλου του Ιράν**» ή επίσης «**Κουρδιστάν, το οδόφραγμα όλου του Ιράν**». Και τέλος, μετά τη σφαγή των Βαλούχων στο Ζαχεντάν²⁶, ακούμε παντού «**Ζαχεντάν, Κουρδιστάν, τα αγαπημένα του Ιράν**». Καθώς η καταστολή των Κούρδων και των Βαλούχων εντείνεται, το μήνυμα αλληλεγγύης μεταξύ των λαών του Ιράν διαχέεται: στο Κουρδιστάν ακούμε «**Κούρδοι, Βαλούχοι και Τούρκοι, ελευθερία και ισότητα**» και οι Βαλούχοι κατά την αιματηρή καταστολή των Κούρδων φωνάζουν: «**Κούρδοι και Βαλούχοι είναι αδέρφια, διψούν για το αίμα του ανώτατου ηγέτη**».

Ένας αγώνας μέσα στον αγώνα

Οι βασιλικοί και οι δεξιοί αντικαθεστωτικοί που συσπειρώνονται γύρω από τον γιο του Σάχη είναι, όπως σημειώθηκε, μια άλλη πολιτική ομάδα για την οποία η λέξη «επανάσταση» έχει μόνο αρνητική σημασία.²⁷ Με το τραύμα της κατάργησης των προνομίων τους μετά την επανάσταση του 1979, οι βασιλόφρονες προτίμησαν να χρησιμοποιούν τη λέξη «ανατροπή», ορίζοντας μάλιστα τους εαυτούς τους ως «ανατρεπτικούς». Ο φόβος που προκαλεί η λέξη «επανάσταση» τους ωθεί να προτιμήσουν την υποτιμητική λέξη «εξέγερση» για να περιγράψουν αυτό που συνέβη το 1979. Κατά τη διάρκεια αυτών των χρόνων που υποχώρησε το επίπεδο των Ιρανών, οι βασιλόφρονες δημιούργησαν μια αντίθετη αφήγηση βασισμένη στον μύθο ότι το καθεστώς του Σάχη ήταν στα πρόθυρα της υλοποίησης του

26. Στις 30 Σεπτεμβρίου 2022, στο Ζαχεντάν, οι δυνάμεις καταστολής άνοιξαν πυρ εναντίον Βαλούχων διαδηλωτών που ήταν εξοργισμένοι με την επιείκεια των ιρανικών αρχών έναντι της πράξης που διέπραξε ο αστυνομικός διοικητής της Τσαμπαχάρ, ο οποίος κατηγορήθηκε ότι την 1η Σεπτεμβρίου του 2022 βίασε τη Maho Baloch, μια συννίτισσα έφηβη. Το αποτέλεσμα αυτής της βίαιης καταστολής άφησε εκατό νεκρούς και περισσότερους από 300 τραυματίες. Αυτή η μέρα δολοφονίας ονομάστηκε «Μαύρη Παρασκευή». Αυτή η σφαγή, ωστόσο, δεν προκάλεσε πανικό στους Βαλούχους, οι οποίοι γνωρίζουν –πιθανότατα περισσότερο από άλλους ιρανικούς λαούς– την καταπίεση, τη μιζέρια, την περιφρόνηση και τις διακρίσεις (δεν είναι τυχαίο που στην Τεχεράνη υπενθυμίζεται πικρά ότι αυτό που πρόσφερε το Ιράν στους Βαλούχους είναι «άρνηση, σφαίρες, εκτελέσεις»). Έτσι συνεχίζουν να βγαίνουν γενναία στους δρόμους κάθε Παρασκευή... και το καθεστώς συνεχίζει να τους φυλακίζει ή να τους πυροβολεί.

27. Μόνο πρόσφατα κάποιιοι από αυτούς άρχισαν να χρησιμοποιούν τη λέξη «επανάσταση». Αυτή είναι η περίπτωση του Masih Alinjad, ενός πρώην «μεταρρυθμιστή» και πρόσφατα φιλοβασιλικού δημοσιογράφου, ο οποίος λέει ότι έπεισε τον Μακρόν, κατά τη διάρκεια μιας συνάντησης, να αναγνωρίσει ότι το τρέχον κίνημα στο Ιράν θα ήταν μια «επανάσταση» σε εξέλιξη.

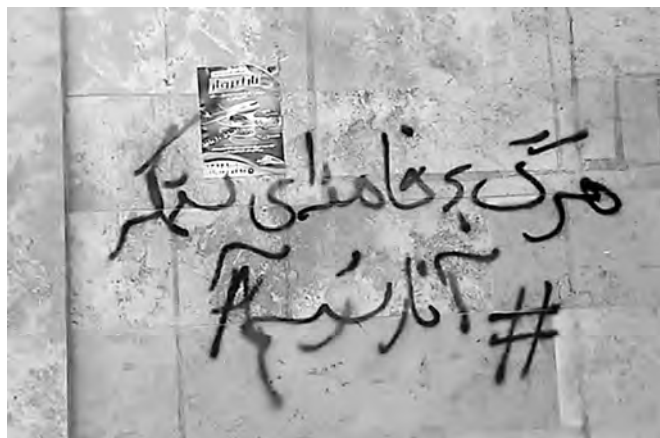
مرگ بر ستمگر، چه شاه باشه چه خامنهای
Θάνατος στον δυνάστη, είτε είναι ο Σάχης είτε ο Χαμενεί

χαμένοι επίγειου παράδεισου για τους Ιρανούς και επομένως η εξέγερση κατά της μοναρχίας δεν ήταν τίποτε άλλο παρά ένα «πραξικόπημα της τρέλας» ενός καλοταϊσμένου λαού που άφησε τον εαυτό του να μαγευθεί από τους μουλάδες και τις κομμουνιστικές αυταπάτες. Παρά τις προσπάθειες των μοναρχικών, το πνεύμα της επανάστασης του 1979 εξακολουθεί να αναπνέει σε αυτό το κίνημα, όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι το σύνθημα «**Ελευθερία, ελευθερία, ελευθερία!**» φωνάζεται στους δρόμους με την ίδια μελωδία που φωναζόταν το πιο σημαντικό σύνθημα της εξέγερσης του 1979: «Κάτω ο Σάχης, κάτω ο Σάχης, κάτω ο Σάχης!»²⁸

Δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί, ωστόσο, το γεγονός ότι ορισμένα στρώματα της μεσαίας τάξης, αλλά ακόμη και της εργατικής, πιστεύουν σε αυτόν τον μύθο μιας Χρυσής Εποχής. Εκτός από τη σκληρή δουλειά των φιλοβασιλικών ΜΜΕ, που προωθούσαν την ψευδαισθηση ενός ισχυρού Ιράν όπου όλοι ζούσαν με χαρά και αρμονία χάρη στη δυναστεία των Παχλαβί, δεν πρέπει να αγνοηθεί ο ρόλος που έπαιξε και η Ισλαμική Δημοκρατία στο ξέπλυμα του προηγούμενου καθεστώτος. Πράγματι, διαστρεβλώνοντας τα αίτια της επανάστασης του 1979,

28. Από εκείνη την περίοδο γίνεται δανεισμός και άλλων συνθημάτων, αλλά με μια σημαντική διαφορά, αφού το «κορίτσι» αντικαθιστά το αγόρι και ο αδερφός δίνει τη θέση του στην «αδερφή»: «Οβίδες, τανκς, πολυβόλα δεν έχουν σημασία πια, πείτε στη μάνα μου ότι δεν έχει πλέον κόρη!» ή «Σκοτώνω αυτό που σκότωσε την αδερφή μου».

مرگ بر خامنه‌ای ستمگر
Θάνατος στον τύραννο
Χαμενεί

ο μηχανισμός προπαγάνδας του σημερινού ιρανικού καθεστώτος συμμετείχε, για χρόνια, στην κατασκευή αυτής της μυθικής ψευδαισθήσης. Προωθώντας, για παράδειγμα, την ιδέα ότι οι ιρανικοί λαοί είχαν ξεσηκωθεί εναντίον του Σάχη για να στήσουν ένα ισλαμικό καθεστώς ή για να υμνήσουν το «δοξασμένο Ισλάμ», αποκρύπτονται τα πραγματικά αίτια της επανάστασης κατά του καθεστώτος των Παχλαβί: τόσο οι κοινωνικές διακρίσεις και το οικονομικό χάσμα μεταξύ των υποστηρικτών της βασιλικής οικογένειας και των συμμάχων τους από τη μια και του υπόλοιπου πληθυσμού από την άλλη, όσο και η βίαιη καταστολή των αντιφρονούντων και ο πολιτικός απολυταρχισμός. Η Ισλαμική Δημοκρατία, με την εξόντωση μιας ολόκληρης κομμουνιστικής γενιάς, κατάφερε να σβήσει τα ίχνη ενός πολιτικού κινήματος που είχε συμβάλει στην ανατροπή του καθεστώτος του Σάχη προτάσσοντας την ταξική πάλη. Άνοιξε έτσι μια τάφος η οποία γέμισε με τις ψευδαισθήσεις και τα ψέματα των υποστηρικτών της βασιλικής οικογένειας.

Φιλελεύθερα μέσα ενημέρωσης – η εκπομπή του BBC στα φαρσί, η Φωνή της Αμερικής, το Iran International, ο τηλεοπτικός σταθμός Manoto [στα φαρσί, με έδρα το Λονδίνο] κ.λπ. – προετοιμάζουν την εναλλακτική στην Ισλαμική Δημοκρατία, δίνοντας συνεχώς βήμα στους εκπροσώπους της βασιλικής εξουσίας ή σε αυτούς που την υπερασπίζονται ευκαιριακά. Διαδίδουν μαζικά, μόλις τους δοθεί η ευκαιρία, και το παραμικρό μήνυμα, εικόνα ή δράση υπέρ της βασιλείας, και αποσιωπούν ό,τι θα έθετε σε αμφισβήτηση το όνειρο του πρίγκιπα (του γιου του Σάχη) να ανέβει με τη σειρά του στον θρόνο. Συνοψίζοντας, τόσο οι παλιοί όσο και οι νέοι μοναρχικοί (οι περισσότεροι πρώην «μεταρρυθμιστές») προσπαθούν περισσότερο από ποτέ να πείσουν τους ιρανικούς λαούς να ενωθούν γύρω από τον πρίγκιπα. Αλλά οι πιο εξαθλιωμένοι υπό το καθεστώς Παχλαβί λαοί είναι πολύ πιο σοφοί: οι Βαλούχοι, για παράδειγμα, βγαίνουν στους δρόμους μετά από

κάθε προσευχή της Παρασκευής και εξαπολύουν τα πιο ριζοσπαστικά συνθήματα κατά του σημερινού καθεστώτος, χωρίς να ξεχνάνε ποτέ το παλιό: «**Ούτε βασιλιάδες ούτε Ισλαμική Δημοκρατία, ισότητα και ελευθερία!**».

Οι υποστηρικτές του σημερινού καθεστώτος και οι οπαδοί του παλιού καθεστώτος διαστρεβλώνουν από κοινού την ιστορία αποσιωπώντας ένα βασικό γεγονός: την ταξική πάλη που ανέτρεψε τον Σάχη – και θα ανατρέψει επίσης τους μουλάδες. Αποκρύπτοντας τα πραγματικά αίτια της ημιτελούς επανάστασης του 1979, και οι δύο αποκαλύπτουν το κοινό συμφέρον που τους ενώνει: να μην ολοκληρωθεί ποτέ η επανάσταση. Και τα δύο στρατόπεδα είναι επομένως εχθροί όλων όσοι δεν ανέχονται πλέον τη σκέψη μιας ζωής υπό οποιαδήποτε κηδεμονία: είτε αυτής της «σκιάς του Θεού» είτε εκείνης του «σημαδιού του Θεού».²⁹ Υπάρχει λοιπόν, εντός του αγώνα κατά του σημερινού καθεστώτος, άλλη μια ακόμα μάχη που πρέπει να δοθεί, ενάντια στις βασιλικές δυνάμεις. Όσες/οι θέλουν να βγουν από τον φαύλο κύκλο του μεγαλύτερου και του μικρότερου κακού, φωνάζουν: «**Δεν θέλουμε ούτε Σάχη ούτε μουλάδες, κάτω όλοι οι τύραννοι!**».

Περιμένοντας την τελευταία λέξη...

Η εξέγερση της Τζινά δεν έχει πει ακόμη την τελευταία της λέξη: η δύναμη της καταστολής ξυλοκοπεί, ακρωτηριάζει, φυλακίζει, βασανίζει και σκοτώνει, αλλά το επαναστατικό κύμα δεν σταματά. Ο απολογισμός της καταστολής είναι βαρύς: υπάρχουν περίπου 600 νεκροί και περισσότεροι από 20.000 άλλες/οι που ρίχτηκαν στις φυλακές. Ωστόσο, καμία κατασταλτική στρατηγική δεν καταφέρνει

ستم‌دیده بپاخیز برای آزادی

Λευτεριά στους πολιτικούς κρατούμενους

29. Το «Zel-allah» (η σκιά του Θεού) είναι ένας κολακευτικός τρόπος να αναφερθείς στον βασιλιά. Το «Ayat-Allah» (το σημάδι του Θεού) είναι ένας από τους υψηλότερους τίτλους που δίνονται σε ένα μέλος του σιιτικού κλήρου.

πραγματικά να σβήσει τη φωτιά της οργής των επαναστατ(ρι)ών. Οι εκτελέσεις τεσσάρων νεαρών ανδρών τον Δεκέμβριο του 2022 και τον Ιανουάριο του 2023 σίγουρα επιβράδυναν το κίνημα, αλλά δεν έγραψαν το τέλος του. Σε διάφορους τομείς της οικονομίας, ομάδες εργαζομένων απεργούν, απεργίες που διαρκούν μόνο λίγες μέρες αλλά που αποδυναμώνουν όλο και περισσότερο το καθεστώς. Όταν γίνεται αδύνατο να διαδηλώσεις, λόγω της ισχύος των κατασταλτικών μηχανισμών, η επανάσταση εκδηλώνεται διαφορετικά, μέσα από συνθήματα που ακούγονται τις νύχτες, μέσα από τα γκράφιτι και τα συνθήματα στους τοίχους, με τις εικόνες των πεσόντων.

Τόσοι τρόποι για να εκφράσεις τις επιθυμίες και τον θυμό, να κάνεις τους αγώνες ορατούς. Επομένως, δεν πρέπει να θεωρήσουμε ότι, χωρίς διαδηλώσεις στους δρόμους, η επανάσταση έχει σταματήσει. Οι καταπιεσμένοι λαοί του Ιράν έχουν αποκτήσει τη βεβαιότητα ότι τίποτα δεν θα γίνει ξανά αυτό που ήταν, ότι η κατάσταση δεν είναι πλέον δυνατό να συνεχιστεί, μια επιλογή τόσο ξεκάθαρη όσο αυτό το σύνθημα στους τοίχους: «**Αν δεν ξεσηκωθούμε, θα καταστραφούμε**».

Πηγή: *À contretemps*, Μάρτιος 2023
[<http://acontretemps.org/spip.php?article972>]

زن زندگی آید
«Γυναίκα, ζωή, ελευθερία!», 10/2022

Τι να υπερασπιστούμε στην Ουκρανία;

Συνέντευξη της ουκρανικής αναρχικής συλλογικότητας «Ассамблеи» (Συνέλευση) στην Ιταλική Αναρχική Ομοσπονδία (FAI).

Η αγγλική μετάφραση αναδημοσιεύθηκε στο *libcom*, στις 11 Σεπτεμβρίου 2022.¹ Μεταφράστηκε στα ελληνικά από εμάς και δημοσιεύτηκε στο *infolibre* την 1η Νοέμβρη 2022.

Προλογικό σημείωμα της Αссамблеи: Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί ίσως την πιο λεπτομερή συνομιλία με την ομάδα μας από τις 24 Φεβρουαρίου [2022] που ξεκίνησε ο πόλεμος. Δόθηκε στην FAI την τελευταία μέρα του καλοκαιριού (31 Αυγούστου 2022) και δημοσιεύτηκε αρχικά στην *Umanita Nova*.² Περιέχει συμπεράσματα από τους έξι πρώτους μήνες του πολέμου, τον αντίκτυπό του στην ουκρανική εργατική τάξη, καθώς και γιατί το να «ακούμε τι λένε οι φωνές των ντόπιων» δεν μπορεί να καταλήγει σε αλληλεγγύη προς το ουκρανικό κράτος, αλλά και πολλά άλλα επίκαιρα ζητήματα. Μπορεί να ενδιαφέρει τόσο τους τακτικούς μας αναγνώστες κι αναγνώστριες όσο και εκείνες/ους που μόλις πρόσφατα άρχισαν να ανησυχούν για την κρεατομηχανή στην οποία ζούμε!

1. <https://libcom.org/article/what-defend-ukraine-interview-italian-anarchist-federation>

2. <https://umanitanova.org/guerra-in-ucraina-e-diserzione-intervista-con-il-gruppo-anarchico-assembly-di-kharkiv-iten/>

Προλογικό σημείωμα της Επιτροπής Διεθνών Σχέσεων της Ιταλικής Αναρχικής Ομοσπονδίας (CRINT-FAI): Με αυτήν τη συνέντευξη, θέλουμε να παρουσιάσουμε στο ιταλόφωνο (και διεθνές) κοινό την ομάδα «Συνέλευση» που δραστηριοποιείται στην πόλη του Χάρκοβο, διαθέτει μια διαδικτυακή εφημερίδα αντιπληροφόρησης (στο κείμενο της συνέντευξης περιέχονται αρκετοί σύνδεσμοι σε άρθρα που δημοσιεύτηκαν στη διαδικτυακή της εφημερίδα), και δραστηριοποιείται σε τοπικά δίκτυα αλληλεγγύης σε μια πόλη που αυτή τη στιγμή βομβαρδίζεται καθημερινά. Καθώς αποτελεί την πρώτη μας επαφή με αυτήν την πραγματικότητα, είναι μια σημαντική ευκαιρία να μάθουμε τις απόψεις αυτής της ομάδας για αμφιλεγόμενες διεθνείς συζητήσεις για τις οποίες η Ομοσπονδία μας εξέφρασε πρόσφατα τις θέσεις της³ και για τις συγκεκριμένες ανάγκες όσων επιτελούν κοινωνικό, αλληλέγγυο και ανθρωπιστικό έργο, πολύ κοντά στην πρώτη γραμμή του πολέμου.

CRINT-FAI: Δεδομένης της έλλειψης ενημέρωσης του ιταλικού κοινού για την κατάσταση στο Χάρκοβο, μπορείτε να πείτε κάτι για την ιστορία της ομάδας σας και τις παρεμβάσεις και δράσεις σας στην τοπική πολιτική δυναμική;

«Ассамблеи»: Στην πράξη η ομάδα μας είναι ενεργή από τις 30 Μαρτίου 2020 – όταν νιώσαμε ότι η συνηθισμένη τάξη πραγμάτων είχε αρχίσει να θρυμματίζεται. Η έναρξη μιας παγκόσμιας πανδημίας μας ξάφνιασε! Ήταν ασυνήθιστο να μένουμε στο σπίτι όλη την ώρα. Σε εργασιακούς χώρους συντρόφων μας περικόπηκε ο μισθός κατά 20% και υπήρχε φόβος για απολύσεις προσωπικού. Όμως, μερικές εβδομάδες μετά την έναρξη της καραντίνας, ξεκινήσαμε την ανάπτυξη της ιστοσελίδας μας και έτσι αρχίσαμε να μιλάμε για τα οξυμένα κοινωνικά προβλήματα και να βοηθάμε τους ανθρώπους να ενωθούν για να βοηθήσουν άμεσα η μία τον άλλο απέναντι στην κρίση.⁴

Το σκεπτικό μας ήταν κάπως έτσι: αν τουλάχιστον το 10% του πληθυσμού της πόλης μας κατανοεί, για παράδειγμα, το σύστημα δημόσιων συγκοινωνιών καλύτερα από τον δήμαρχο και το δημοτικό συμβούλιο, τότε γιατί χρειαζόμαστε τη διοίκησή τους; Κάτι τέτοιο... Η διαδικτυακή μας έκδοση έγινε σύντομα ένα μέρος όπου το ειρηνικό τμήμα του κοινωνικού αγώνα και της αυτοοργάνωσης μπορούσε να συναντηθεί με τον ριζοσπαστικό χώρο και άρχισε να ανταποκρίνεται πραγματικά στο όνομά της («Συνέλευση»). Καλύψαμε εκδηλώσεις στους δρόμους, αγώνες στους χώρους εργασίας και ζητήματα αστικής ανάπτυξης στη μητρόπολή μας. Προσπαθήσαμε επίσης να αποκαταστήσουμε την ιστορική μνήμη στις επαναστατικές εργατικές παραδόσεις.

3. https://www.federazioneanarchica.org/archivio/archivio_2022/20220722manifestonowar_en.html

4. <https://assembly.org.ua/what-is-community-journalism/>

Από το ξέσπασμα των εχθροπραξιών, η έκδοσή μας έχει γίνει μια πλατφόρμα για την παρουσίαση και τον συντονισμό αυτοοργανωμένων ανθρωπιστικών δραστηριοτήτων, καθώς και για την ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο η τοπική άρχουσα τάξη επωφελείται από αυτή τη σφαγή. Και αν στις αρχές του τελευταίου χρόνου είχαμε 20-30 χιλιάδες επισκέψεις το μήνα, από τις αρχές της άνοιξης αυτές έχουν εκτιναχθεί στις 80 με 120 χιλιάδες!

CRINT-FAI: Καταφέρατε να κρατήσετε ζωντανή τη δραστηριότητά σας κατά τη διάρκεια της σύρραξης. Πώς εκφράζεται αυτό στην καθημερινή σας δράση;

«Ассамблеи»: Ευτυχώς ή δυστυχώς, είμαστε η μόνη αναρχική συλλογικότητα στην Ουκρανία της οποίας η εμβέλεια έχει αυξηθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια αυτών των 6 τρομερών μηνών. Πιθανώς, επειδή δίνουμε χρήσιμες πληροφορίες για τις εργαζόμενες και τους εργαζόμενους στην καθημερινή τους αντιπαράθεση με τα αφεντικά ή τους κρατικούς αξιωματούχους και χάρη στη θέση μας για καταδίκη και των δύο εμπόλεμων κρατών – ο επιτιθέμενος διαπράττει μεν ανοιχτή γενοκτονία ενάντια σε οτιδήποτε ουκρανικό, ενώ το «μικρό δημοκρατικό θύμα που υποφέρει» κρατά το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού του ως ομήρους για να επιδεικνύονται περισσότερες αιματηρές φωτογραφίες στο εξωτερικό προκειμένου να ζητούνται περισσότερα χρήματα. Επίσης ληστεύει τους δουλοπάροικους του με όλα τα διαθέσιμα μέσα, ενώ ούτε ένας ρωσικός πύραυλος δεν έχει πέσει ακόμη στην κυβερνητική συνοικία – όλα τα πλήγματα είναι κοντά σε αυτές/ούς που δεν έχουν τίποτα να υπερασπιστούν σε αυτή τη ζοφερή τρύπα, κανένα σαφές μέλλον. Το κύριο πρόβλημά μας είναι ότι η υποστήριξη που λαμβάνουν διάφορα

Κρατήρας από το χτύπημα ρωσικών πυραύλων στην πλατεία Pavlovskaia, ακριβώς στο κέντρο του Χάρκοβο, τη νύχτα της 27ης Αυγούστου [2022]. Ένας από εμάς μένει κοντά.

σχέδια δράσης δεν μετατρέπεται σε επιθυμία μελέτης του αναρχισμού και διάδοσης των ιδεών του – ακόμη και οι εθελοντές της βάσης και άλλα ενεργά μέρη της κοινωνίας είναι τελείως αποϊδεολογικοποιημένα εδώ...

CRINT-FAI: Τι γίνεται με την κυβέρνηση του Ζελένσκι; Διαβάσαμε για τη νέα εργατική νομοθεσία. Ποιες είναι οι επιπτώσεις της κατάστασης έκτακτης ανάγκης στην καθημερινή ζωή;

«Ассамблеи»: Εάν για τη Ρωσία μια ήττα στον πόλεμο συνεπάγεται πολιτικές μεταβολές (το λιγότερο ένα παλατιανό πραξικόπημα και πιθανώς διαμελισμό της χώρας ή μερική απώλεια κυριαρχίας), το μέλλον της Ουκρανίας φαίνεται σε κάθε περίπτωση να είναι πολύ θλιβερό. Πολύ πριν από τον πόλεμο, ο Ζελένσκι συγκρινόταν συχνά με τον νεαρό Πούτιν, όχι χωρίς λόγο, και, ως αποτέλεσμα μιας νίκης, μπορεί να καταλήξουμε σε ένα καθεστώς όχι λιγότερο δικτατορικό από το ρωσικό. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: νωρίτερα αυτόν τον μήνα ο Ζελένσκι δήλωσε ότι τα σύνορα θα παραμείνουν κλειστά για τους άνδρες μέχρι το τέλος του στρατιωτικού νόμου, αδιαφορώντας για το ότι το αίτημα για το αντίθετο είναι το πιο δημοφιλές θέμα αναρτήσεων αναγνωστών στον ιστότοπό του.

Σε ό,τι αφορά την εργατική νομοθεσία, είναι πολύ ενδεικτικό ότι βλέπουμε μόνο τους Ευρωπαίους να ανησυχούν γι' αυτήν. Και αυτό επειδή τουλάχιστον οι μισές/οι από τις/τους εργαζόμενους/ες στην Ουκρανία εργάζονται στον άτυπο τομέα, και ακόμη και όσοι/ες έχουν προσληφθεί με νόμιμο τρόπο σπάνια καλύπτονται από συλλογικές συμβάσεις σε συμφωνία με τα εργασιακά δικαιώματα και εγγυήσεις⁵ – όλα καθορίζονται από ατομικές συμβάσεις.

Η εργατική τάξη αυτήν τη στιγμή ανησυχεί πάνω απ' όλα για άλλα πράγματα: για τις γνωστές επιδρομές δυνάμεων καταστολής για επίδοση σημειωμάτων στρατιωτικής κατάταξης (κυρίως στις ανατολικές και δυτικές παραμεθόριες περιοχές) και για την ανάγκη να ανοίξει η δυνατότητα αναχώρησης από τη χώρα για όσους είναι επιλέξιμοι για στρατιωτική θητεία. Οι συλλογές υπογραφών σε αιτήματα μπορεί να έχουν νόημα μόνο στο πεδίο της πληροφόρησης, ωστόσο είναι οι πρώτες προσπάθειες που μπορούμε να ανακαλέσουμε όπου οι Ουκρανοί/ές εργαζόμενοι/ες επιχειρούν να εκφράσουν τη δική τους ατζέντα σε εθνικό επίπεδο. Δεδομένου ότι οι δράσεις στους δρόμους είναι πλέον αδύνατες, καταφεύγουν στο μόνο μέσο διεκδίκησης από τις αρχές που έχει απομείνει.

Μπορούμε μόνο να φανταστούμε πόσες/οι Ουκρανοί/ές θα ήταν ευτυχισμένες/οι αν το κράτος αναγκαζόταν να χαλαρώσει την ασφυκτική λαβή του πάνω στην κοινωνία ως αποτέλεσμα μιας καμπάνιας του διεθνούς αναρχικού κινήματος. Αν το κίνημα είχε αντιμετωπίσει τις αντιπολεμικές του διακηρύξεις ως κάτι

5. <https://assembly.org.ua/put-v-tupik-kak-vyzhivaet-vo-vremya-voiny-yuzhnaya-zheleznaya-doroga/>

περισσότερο από απλά λόγια, θα είχαμε δει πριν από μήνες μαζικές συγκεντρώσεις στις πρεσβείες της Ουκρανίας με αίτημα το άνοιγμα των συνόρων. Τι να συζητάμε όμως, όταν ακόμα και για τις κινητοποιήσεις την Πρωτομαγιά βρέθηκαν πιο σημαντικές υποθέσεις; Φαίνεται ότι δεν μπορούμε να περιμένουμε βοήθεια από πουθενά και μπορούμε μόνο να υποθέτουμε πόσες ακόμη οικογένειες της Ουκρανίας θα οδηγηθούν στον θάνατο, επειδή δεν θέλουν να αποχωριστούν τα μέλη τους. Σε τι διαφέρετε από τους πολιτικούς αν διακηρύσσετε πράγματα που δεν σκοπεύετε να πραγματοποιήσετε;

Η μόνη μαζική ελευθεριακή δομή της οποίας οι πράξεις δεν διέφεραν από τα λόγια, είναι ο EZLN. Λίγο μετά την εισβολή, γέμισαν τους δρόμους των δήμων τους,⁶ καταδικάζοντας άνευ όρων την επιθετικότητα, ζητώντας την άμεση απόσυρση του ρωσικού στρατού, μη θεωρώντας ταυτόχρονα το ουκρανικό αστικό κράτος ως κάτι κατ' αρχήν καλύτερο. Αυτή η διαμαρτυρία ήταν συμβολική, σχεδόν κανείς στο Κρεμλίνο δεν την αντιλήφθηκε καν, αλλά είναι προφανές ότι έκαναν ό,τι ήταν δυνατό στα βουνά της ζούγκλας τους...

CRINT-FAI: Υπάρχουν άλλες πραγματικότητες/δίκτυα ακτιβιστών ή αλληλεγγύης με τα οποία συνδέεστε και τα οποία προέκυψαν για κοινωνικό έργο κατά τη διάρκεια της σύρραξης;

«Ассамблеи»: Φυσικά και υπάρχουν, περισσότερα από ένα. Πρώτον, ο μεγάλος εταίρος μας στον τομέα της πληροφόρησης είναι το κανάλι «Subroenas give. Kharkov» στο Telegram, με σχεδόν 75.000 συνδρομητές, που εμφανίστηκε στα τέλη Μαΐου και στο οποίο οι συνδρομητές προειδοποιούν αμέσως ο ένας τον άλλο για επιδρομές επίδοσης κλητεύσεων σε στρατεύσιμους⁷ και άλλες αυθαιρεσίες των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Συνεργαζόμαστε επίσης με την εθελοντική οργάνωση Build Help για την άμεση επισκευή σπιτιών που έχουν υποστεί ζημιές από βομβαρδισμούς σε φτωχές περιοχές.⁸ Συμμετέχουμε επίσης στο Εναλλακτικό Χάρκοβο (που ιδρύθηκε ακριβώς πριν από δύο χρόνια), για να συζητήσουμε ευρύτερα θέματα της μεταπολεμικής ανάπτυξης. Είναι ένας άτυπος, οριζόντιος συνασπισμός πολεοδόμων, περιβαλλοντολόγων, αρχιτεκτόνων και τοπικών ιστορικών που δεσμεύονται να κάνουν την πόλη μας πιο αποκεντρωμένη και λιγότερο εμπορικά προσανατολισμένη. Η γενική ιδέα του κοινού μας οράματος παρουσιάστηκε στα τέλη Μαΐου [2022].⁹

6. <https://enlacezapatista.ezln.org.mx/2022/03/14/alto-a-las-guerras-ecos-del-domingo-13/>

7. <https://assembly.org.ua/beliy-bilet-uzhe-ne-garantiya-iz-za-uslozhnivshejsya-razdachi-povestok-voenkomy-idut-na-zhestkie-mery/>

8. <https://assembly.org.ua/vyplata-kompensatsii-na-vosstanovlenie-zhilya-chto-obeshhayut-vlasti-chto-mozhet-byt-i-chto-uzhe-delaetsya/>

9. <https://assembly.org.ua/kharkovskie-arhitektory-razrabatyvayut-alternativnuyu-konceptziyu-razvitiya-poslevoennogo-goroda/>

Προφανώς, θα μπορέσουμε να επιχειρήσουμε σοβαρά να θέσουμε σε εφαρμογή αυτές τις ιδέες μόνον όταν οι εισβολείς σταματήσουν να καταστρέφουν κάθε βράδυ την πόλη με βαλλιστικούς πυραύλους και ρουκέτες διασποράς 220 χιλιοστών, όταν οι άνθρωποι επιστρέψουν στις δουλειές τους –αν μέχρι τότε η πόλη δεν έχει εκκενωθεί τελείως– αλλά έχουμε ήδη κάποιες επιτυχίες. Οι αρχές του Χάρκοβο και οι αστικοί σχεδιαστές που συνδέονται μαζί τους σχεδιάζουν να κατεδαφίσουν, αντί να τα αποκαταστήσουν, ιστορικά κτίρια που έχουν υποστεί ζημιές από τους βομβαρδισμούς και στη θέση τους να κατασκευάσουν εμπορικά κέντρα. Η προσπάθειά τους να τελειώσουν με αυτόν τον τρόπο ένα από τα ιστορικότερα κτίρια της πόλης μας, σχεδόν 200 ετών, έχει ήδη σταματήσει με παρέμβαση δική μας και των αναγνωστ(ρι)ών μας.¹⁰ Η παρακολούθηση των σχεδίων τους πρέπει να συνεχίζεται καθημερινά, γιατί ελπίζουν ακριβώς σε αποδυνάμωση της επαγρύπνησής μας.

Η συνάντηση του ήλιου και της σκιάς στο σημείο σύγκρουσης της θρυμματισμένης ιστορίας με τη θρυμματισμένη νεωτερικότητα, κοντά στο Εφετείο – σε μια κεντρική γειτονιά με επαναστατικό υπόβαθρο για την οποία γράψαμε σε σχετικό άρθρο που μεταφράστηκε και δημοσιεύτηκε στο Libcom.¹¹

10. <https://assembly.org.ua/arhitekturnoy-pamyatke-harkova-grozit-snos-vmesto-restavraczii-razbitogo-obstrelom-fasada/>

11. <https://libcom.org/article/haymarket-riot-kharkov-bloody-easter-1872>

Όσο για την αλληλεγγύη σε διεθνές επίπεδο, αυτό είναι ένα εντελώς διαφορετικό θέμα. Πέρυσι, το διεθνές αναρχικό κίνημα συγκέντρωσε σε περίπου έναν μήνα 5.000 ευρώ για τους/τις αναρχικούς/ές στο Αφγανιστάν– εμείς λάβαμε από ξένες συντρόφισσες και συντρόφους 1.500 ευρώ σε μισό χρόνο. Κι αυτό παρά το γεγονός ότι το έργο μας είναι δημόσιο, ενώ στην περίπτωση του Αφγανιστάν λίγα είναι γνωστά για τις δραστηριότητές τους πριν την απομάκρυνσή τους από τη χώρα, αλλά ούτε και για μετά (αν και δώσαμε κι εμείς οικονομική ενίσχυση). Τι να πούμε για αυτό;

CRINT-FAI: Πώς μπορούμε να σας βοηθήσουμε μέσω συγκεκριμένης διεθνούς αλληλεγγύης στην ανθρωπιστική βοήθεια σε θύματα πολέμου;

«Ассамблеи»: Καθώς οι εισβολείς βομβαρδίζουν τακτικά κρίσιμες μη στρατιωτικές υποδομές καθ' όλη τη διάρκεια της πολιορκίας, η δυνατότητα θέρμανσης μάλλον θα αποτελέσει το μεγαλύτερο πρόβλημα στο άμεσο μέλλον για τους τόπους μας. Τώρα ετοιμάζουμε έναν κοινοτικό χώρο θέρμανσης στο σπίτι ενός μέλους μας στα περιθωριοποιημένα βιομηχανικά περίχωρα του Χάρκοβο. Μπορείτε να υποστηρίξετε τόσο αυτό όσο και το σχέδιο αγοράς αγαθών πρώτης ανάγκης από ντόπιους αγρότες (αν και το έχουμε αναστείλει τον Αύγουστο καθώς τα κονδύλια ήταν περιορισμένα και παρέμενε άγνωστο πόσο θα διαρκέσει ο πόλεμος). Σας ζητάμε να ενισχύσετε την καμπάνια Αλληλοβοήθειας για τη συγκέντρωση χρημάτων στην Ανατολική Ουκρανία.¹²

CRINT-FAI: Ποια είναι η θέση σας για θέματα λιποταξίας και άρνησης στρατεύσης για λόγους συνείδησης, τόσο για τον ουκρανικό όσο και για τον ρωσικό στρατό;

«Ассамблеи»: Η προσπάθεια για ολοκληρωμένη κάλυψη των αντιπολεμικών μοϊκοτάζ, σαμποτάζ και άλλων ενεργειών άμεσης δράσης είναι το κύριο θέμα της αγγλόφωνης και διεθνούς ενημερωτικής μας δραστηριότητας από τις πρώτες μέρες της ευρείας κλίμακας εισβολής! Μαζί με αυτό, θα πρέπει να καταλάβουμε ότι η εθνική ενότητα των Ουκρανών γύρω από την εξουσία του Ζελένσκι βασίζεται μόνο στον φόβο μιας εξωτερικής απειλής. Ως εκ τούτου, οι αντιπολεμικές ανατρεπτικές ενέργειες στη Ρωσία αποτελούν έμμεσα απειλή και για την άρχουσα τάξη της Ουκρανίας και γι' αυτό θεωρούμε διεθνιστική πράξη την υποστήριξή τους μέσω της δημοσιοποίησης.

Θα πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι παρά την απουσία ποιοτικής διαφοράς μεταξύ των εμπόλεμων κρατών, αυτά διαφέρουν ποσοτικά: εάν όλοι οι ρώσοι στρατιώτες σταματήσουν να πολεμούν, ο πόλεμος θα τελειώσει, εάν οι ουκρανοί στρατιώτες το κάνουν αυτό, η Ουκρανία θα τελειώσει. Η ζώνη κατοχής ξεκινά 20

12. <https://www.globalgiving.org/projects/mutual-aid-alert-for-east-ukraine/>

χλμ. από τον περιφερειακό δρόμο της πόλης μας, και ξέρουμε τι σημαίνει αυτό: την «εξαφάνιση» όλων των έστω λίγο ενεργών στο κίνημα και πέτρινα χρόνια για τον υπόλοιπο πληθυσμό.¹³ Ταυτόχρονα, αφού τα ρωσικά στρατεύματα έχασαν ως επί το πλείστον την επιθετική δυναμική τους, ένα κύμα κοινωνικής δυσάρεσκειας άρχισε να εμφανίζεται και στην Ουκρανία – έχουμε ήδη μιλήσει για αυτό σε κείμενά μας.

CRINT-FAI: Τι επιπτώσεις είχε ο πόλεμος στα ουκρανικά αναρχικά και ριζοσπαστικά κινήματα;

«Ассамблеи»: Κάποιες ομάδες απλά εξαφανίστηκαν, οι υπόλοιπες –εκτός από εμάς– συνεχίζουν να λειτουργούν συντασσόμενες με το κράτος, ως κρατικές μονάδες, αλλά ως πολιτικές οντότητες (ακόμα και απομακρυσμένες από τον αναρχισμό) είναι στην πραγματικότητα νεκρές και δεν υπάρχουν πλέον ορατές προοπτικές αναβίωσής τους με αυτές τις συνθήκες. Πρέπει να σημειωθεί ότι διάφοροι ουκρανοί αναρχικοί εντάχθηκαν στο στρατό για διαφορετικούς λόγους. Η ομάδα Black Flag μάλλον προσπάθησε να προωθήσει την αναρχική ατζέντα στις τάξεις του στρατιωτικού και ευρύτερου αμυντικού κινήματος. Θεωρούμε την εμπειρία τους πολύτιμη, αν και αποτυχημένη, και αντιρρήσεις σχετικά με αυτήν είχαν ήδη εκφραστεί από εμάς σε μια συνέντευξη¹⁴ από τις πρώτες μέρες του πολέμου. Άλλοι έφτασαν στο σημείο να προστατεύουν μάλλον το ουκρανικό κράτος από επιθέσεις αναρχικών – επομένως, τους αντιμετωπίζουμε τόσο αρνητικά όσο και το ίδιο το κράτος.

Στα λόγια όλοι τους πολεμούν όχι για το κράτος, αλλά μόνο για τον ουκρανικό λαό, ωστόσο ακόμη και μια τέτοιου τύπου ιησουιτική ρητορική δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί με επαναστατικό τρόπο. Αν θέλετε να βοηθήσετε τις ένοπλες δυνάμεις, όπου πολλοί από τους στρατιώτες δεν έχουν καν μέσα ατομικής προστασίας, για να μην αναφέρουμε την έλλειψη πυρομαχικών – εντάξει, βοηθήστε τους, κάντε χρήσιμες επαφές για τη μεταπολεμική περίοδο, μιας και ο Μαλατέστα υποστήριξε τους κουβανούς εξεγερμένους εναντίον της Ισπανίας και την εξέγερση στη Λιβύη εναντίον της Ιταλίας... Αλλά γιατί ακόμη και οι δεξιοί αντίπαλοι του Ζελένσκι δεν διστάζουν να χρησιμοποιήσουν κάθε περιστατικό κοινωνικής αδικίας για να υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη στις ουκρανικές αρχές, ενώ, αντίθετα, στους ελευθεριακούς κύκλους υποστηρίζουν μόνο τα ουκρανικά κρατικά συμφέροντα; Όσοι/ες δεν θέλουν να υπακούσουν σε καμία κυβέρνηση δεν έχουν λόγους να βλέπουν τέτοιες ομάδες ως πραγματική εναλλακτική.

13. <https://assembly.org.ua/okkupirovannye-severnye-prigorody-kharkova-uzhe-polgodavyzhivayut-na-podnozhnom-kormu/>

14. <https://libcom.org/article/invasion-ukraine-anarchist-media-call-kharkov>

Δεν πιστεύουμε ότι η δράση τους θα μπορούσε να αλλάξει ριζικά την κατάσταση: το παράδειγμα της Μαύρης Σημιαίας δείχνει ότι οποιαδήποτε επαναστατική αναταραχή στα ουκρανικά στρατεύματα είναι πλέον χωρίς νόημα, καθώς οι στρατιώτες είναι γενικά ικανοποιημένοι με τους μισθούς τους, που είναι αρκετά σταθεροί ακόμη και για ευρωπαϊκά επίπεδα (100.000 ουκρανικές χρίβνιες –εθνικό νομίσματα– ή περίπου 2.700 ευρώ για όσους πολεμούν στην πρώτη γραμμή). Ωστόσο, η πλειοψηφία εκείνων που αυτοπροσδιορίζονται ως αναρχικοί στην Ουκρανία δεν επιχείρησαν καν να το κάνουν αυτό, αλλά αμέσως συντάχθηκαν με την άρχουσα τάξη, με μια ενιαία εθνικιστική παρόρμηση.

Εν τω μεταξύ, ο αριθμός των μελών του ουκρανικού στρατού πλησιάζει το ένα εκατομμύριο, οπότε μερικές δεκάδες μαχητές κάτω από μαύρες σημαίες αποτελούν μια σταγόνα στον ωκεανό και αδυνατούν να αναδείξουν οτιδήποτε άλλο εκτός από τη δική τους ματαιότητα και ασημαντότητα. Ωστόσο, ούτε η σχετική επιτυχία των δικών μας μέσων ενημέρωσης σε σύγκριση με την προπολεμική εποχή πρέπει να μας δίνει την ψευδαίσθηση ότι οι αναρχικές απόψεις έχουν γίνει πιο δημοφιλείς, έστω σε τουλάχιστον μία από τις περιοχές της Ουκρανίας. Πρέπει να είμαστε έτοιμοι για την πιθανότητα η πολιτική κατάσταση στη χώρα να είναι για πολύ καιρό όπως στο Αφγανιστάν, την Υεμένη ή τη Σομαλία, και τίποτα δεν

Ό,τι απέμεινε από κτίρια κατοικιών μετά τον ανοιξιάτικο [2022] βομβαρδισμό στην ιστορική οδό Mironositskaya - μια από τις κεντρικές της πόλης μας.

μπορεί να εγγυηθεί την αύξηση της επιρροής του αναρχισμού. Η μόνη δυνατότητα για αυτό είναι η άρνησή του να φλερτάρει με την μία ή την άλλη εξουσία ή πολιτικό ως «το μικρότερο κακό», επιδεικνύοντας μια αποφασιστική και άνευ όρων αντίθεση σε όλους. Σε διαφορετική περίπτωση, ο πληθυσμός θα αντιλαμβάνεται όλο και περισσότερο τους αναρχικούς ως παράξενους και ακατανόητους κλόουν, στους οποίους δεν αξίζει να δοθεί καμία προσοχή.

CRINT-FAI: Ακούσαμε από συλλογικότητες, όπως η πρώην «Operation Solidarity»¹⁵ (Επιχείρηση Αλληλεγγύη) και από μερικά τμήματα του Μαύρου Σταυρού χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, διεθνείς εκκλήσεις προκειμένου να ασκηθούν πιέσεις στις δυτικές κυβερνήσεις για την υποστήριξη των ουκρανικών ενόπλων δυνάμεων, εκκλήσεις που υπονοούσαν ακόμη και μια «συμμαχία» μεταξύ του λαού και του κράτους στην Ουκρανία. Ποια είναι η γνώμη σας;

«Ассамблеи»: Πολύ σωστά σημείωσαν και πάλι οι Ζαπατίστας¹⁶ στην αρχή του πολέμου: «Το μεγάλο κεφάλαιο και οι κυβερνήσεις του στη Δύση έκατσαν με σταυρωμένα τα χέρια και παρακολούθησαν –και μάλιστα ενθάρρυναν– την επιδείνωση της κατάστασης. Στη συνέχεια, όταν η εισβολή ήταν σε εξέλιξη, περίμεναν να δουν αν η Ουκρανία θα αντισταθεί, κάνοντας τους υπολογισμούς τους για το τι θα μπορούσαν να κερδίσουν από το ένα ή το άλλο αποτέλεσμα. Καθώς λοιπόν η Ουκρανία αντιστέκεται, αρχίζουν να τείνουν χείρα “βοηθείας”, εν είδει λογαριασμού που θα εισπραχθεί αργότερα». Οι δυτικές κυβερνήσεις και το στρατιωτικό-βιομηχανικό σύμπλεγμα έχουν τα δικά τους οικονομικά συμφέροντα, και αυτά τα συμφέροντα δεν είναι μια γρήγορη νίκη για την Ουκρανία, αλλά η παράταση του πολέμου. Διαφορετικά, θα είχαν ήδη παραδώσει αρκετά βαριά όπλα στην Ουκρανία, και ο πόλεμος θα μπορούσε να είχε τελειώσει μέχρι αυτό το φθινόπωρο. Καθαρά από άποψη καθημερινότητας, θα ήταν πιο άνετα για εσάς αν η Δύση έκρυβε ξανά το κεφάλι της στην άμμο, όπως στην περίπτωση της Τσε-

15. [Στμ] Η Operation Solidarity (Επιχείρηση Αλληλεγγύη) που λίγο μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία παρουσιάστηκε ως η «αναρχική απάντηση» στην «Ειδική Στρατιωτική Επιχείρηση» του Πούτιν, αυτοδιαλύθηκε στις αρχές Ιούλη του 2022, εν μέσω δημόσιων κατηγοριών, <<https://telegra.ph/Solidarity-Collectives-Statement-07-04>>, μεταξύ άλλων για εξουσιαστικές συμπεριφορές, κατάχρηση χρηματικών ποσών, απόπειρα μετατροπής της συλλογικότητας σε ημι-εμπορική επιχείρηση, συγκέντρωση χρημάτων για «άγνωστους σκοπούς» κ.λπ. Στην ανακοίνωση της αυτοδιάλυσης <<https://operation-solidarity.org/2022/07/06/operation-solidarity-the-end/>> αναφέρεται ότι από τις 24 Φεβρουαρίου μέχρι την 1η Ιουνίου του 2022 η «Operation Solidarity» δαπάνησε 59.680 € (που συγκεντρώθηκαν διεθνώς από συγκεκριμένες αντιεξουσιαστικές συλλογικότητες ύστερα από περιοδείες ή/και συνεντεύξεις μελών της «Operation Solidarity») και τα οποία κατανεμήθηκαν ως εξής: για στρατιωτικό υλικό (που παραδόθηκε σε 200 μαχητές της «Εδαφικής Άμυνας»): 41.404€, για έξοδα της οργάνωσης (γραφεία, αποθήκες, στέγαση εθελοντών): 13.526€, για «στοχευμένη βοήθεια» 3.372€, για ανθρωπιστική βοήθεια (κυρίως για καύσιμα ευρωπαϊών εθελοντών που μετέφεραν ανθρωπιστική βοήθεια): 397€.

16 <https://enlacezapatista.ezln.org.mx/2022/03/04/δεν-θα-υπαρχει-τοποιο-μετα-τη-μαχη-σχετι/>

τσενίας και της Συρίας. Αν ζούσατε, αντιθέτως, έστω και μια μέρα εδώ, μάλλον θα αρχίζατε να κατηγορείτε τις κυβερνήσεις σας για τη συνεχιζόμενη πολιτική κατευνασμού του βραχύσωμου με τα μπότοξ, εξαιτίας του οποίου η πόλη μας γίνεται καθημερινά ένα πεδίο βολής χωρίς καθαρτήριο πυρά. Σε κάθε περίπτωση, η αντικειμενική πραγματικότητα είναι ότι οι ηγεσίες της Δύσης ενδιαφέρονται ακριβώς για τη σταδιακή αποδυνάμωση του ιμπεριαλιστικού αντιπάλου της χωρίς μια υπερβολικά οξεία αντιπαράθεση.

Όσο για τις συλλογικότητες που αναφέρατε, τα κλαψουρίσματα τους ότι «η ελεύθερη Ουκρανία υπερασπίζεται ολόκληρο τον πολιτισμένο κόσμο» είναι πολύ βαρετά για να χάσουμε τον χρόνο μας αναλύοντάς τα. Όσοι/ες στο εξωτερικό ανησυχούν τόσο πολύ για την ουκρανική δημοκρατία, μπορούμε μόνο να τους συμβουλεύσουμε να παραιτηθούν από τις ευρωπαϊκές/αμερικανικές υπηκοότητές τους, να υποβάλουν αίτηση για ουκρανική ιθαγένεια και να μετακομίσουν γρήγορα εδώ για τις χαρές της ζωής!

Αυτό δεν έχει καμία σχέση με την αντιπολεμική αντίσταση στη Ρωσία και τη Λευκορωσία. Εκεί οι άνθρωποι παίρνουν πραγματικά ένα τεράστιο ρίσκο για να σταματήσουν αυτό το μακελειό, και αυτό αρκεί για να τους είμαστε ευγνώμονες. Με εξαίρεση κάποιους λίγους ακροδεξιούς, τους υποστηρίζουμε ανεξάρτητα από το αν η θέση τους είναι φιλοουκρανική ή διεθνιστική.

Φυσικά, και η δική μας ατζέντα θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ωφέλιμη για την αστική τάξη: η μαζική αποχώρηση οργισμένων αναξιόπιστων προλετάριων θα αποτρέψει μια κοινωνική έκρηξη στην Ουκρανία, η οποία είναι πιθανή σε περίπτωση περαιτέρω παράτασης του πολέμου, και τα ευρωπαϊκά αφεντικά ενδιαφέρονται πολύ για φτηνό εργατικό δυναμικό από την Ουκρανία. Αλλά πού είναι πιο ευνοϊκές συνθήκες για ένα απεργιακό κίνημα – σε μια εμπόλεμη χώρα ή σε μια ειρηνική; Και γιατί να μην αναπτυχθεί το συνεταιριστικό κίνημα αυτοαπασχόλησης στην Ευρώπη,¹⁷ με τη συμμετοχή σε αυτό μεταναστ(ρι)ών από την Ουκρανία;

CRINT-FAI: Ακούσαμε επίσης εκκλήσεις για υπεράσπιση της «φιλελεύθερης δημοκρατίας». Ποια είναι η άποψή σας για αυτήν την έννοια και πόσο σημαντική είναι για εσάς η έννοια του αναρχισμού της ταξικής πάλης;

«Ассамблеи»: Προφανώς, μιλάτε για το ουκρανικό κράτος, καταλάβαμε καλά; Τέτοια ρητορική συνήθως προέρχεται από μια σύγκριση των εδαφών που ελέγχονται από την κυβέρνηση με την ολοκληρωτική καταστροφή, λιμό και λευκό τρόμο¹⁸ στα κατεχόμενα εδάφη της χώρας. Άραγε όμως, το γεγονός ότι μια συμ-

17. <https://assembly.org.ua/kharkovskie-rabotodateli-ne-speshat-rasschityvatsya-s-uvolennymi-zavremya-voiny/>

18. <https://libcom.org/article/survival-through-solidarity-few-stories-occupied-south-ukraine>

Το κατεστραμμένο «Μέγαρο της Εργασίας» – και αυτό στο κέντρο του Χάρκοβο.

μορία προκαλεί λιγότερη αγανάκτηση από μια άλλη σημαίνει ότι εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι θα πρέπει να πεθάνουν και να ακρωτηριαστούν γι' αυτήν, ενώ εκατομμύρια άλλοι θα σέρνουν μια μισοπεθαμένη ύπαρξη κάτω από βομβαρδισμούς και κλεισμένοι σε ένα κλουβί; Δεν νομίζουμε!

Ας συγκρίνουμε το τμήμα της Ουκρανίας που ελέγχεται από την κυβέρνηση με τις χώρες της ΕΕ... Είτε το πιστεύετε είτε όχι, ακόμη και το ιστορικό κέντρο μιας τυπικής ουκρανικής πόλης, συμπεριλαμβανομένης της δικής μας, μπορεί να είναι μια περιοχή πολύ λιγότερο κατοικήσιμη από τις δυτικές φτωχογειτονιές. Δεν έχουμε τίποτα να υπερασπιστούμε εδώ, εκτός από τους θρόνους των αρχών και τα χωράφια των εταιρειών. Γι' αυτό οι αξιωματούχοι μας φοβούνται τόσο πολύ την ελευθερία μετακίνησης: η στρατιωτική θητεία για την υπεράσπιση των αγροκτημάτων της ολιγαρχίας δεν είναι η πιο επιθυμητή επιλογή για πολλούς στρατιώτες, αλλά το μοναδικό διαθέσιμο εισόδημα σε τέτοιες συνθήκες. Οι Ουκρανοί δεν αναγκάζονται να πολεμήσουν από αστυνομική καταστολή, γιατί όσοι πραγματικά δεν θέλουν να το κάνουν μπορούν να αποφύγουν την στράτευση, ακόμη και χωρίς να αναγκαστούν να καταφύγουν σε δωροδοκίες. Την ίδια όμως στιγμή, ο εκβιασμός της οικονομικής βίας είναι πολύ ισχυρός: στην πόλη μας, για παράδειγμα, για κάθε κενή θέση εργασίας υπάρχουν 19 άτομα που αναζητούν απασχόληση...¹⁹

19. <https://assembly.org.ua/hto-s-rabotoy-v-kharkove-po-sostoyaniyu-na-seredinu-leta/>

CRINT-FAI: Πόσο κεντρικά είναι τα θέματα φύλου και LGBTQ+ στα σημερινά αναρχικά και ριζοσπαστικά κινήματα στην Ουκρανία;

«Ассамблеи»: Μέσα στην ομάδα μας υπάρχουν διαφορετικές απόψεις για αυτό το θέμα: κάποιες αυτοπροσδιορίζονται προσωπικά ως φεμινίστριες, άλλες πιστεύουν ότι στην Ουκρανία αυτό το θέμα είναι τόσο απαξιωμένο από τους δεξιούς που έχει χάσει εντελώς κάθε επαναστατική δυνατότητα. Πριν από τον σημερινό πόλεμο πλήρους κλίμακας, το φεμινιστικό και LGBTQ+ κίνημα στην Ουκρανία ήταν στενά συνδεδεμένο με εθνικιστικούς, θρησκευτικούς και μιλιταριστικούς κύκλους. Μετά τις 24 Φεβρουαρίου, όσες υποστήριζαν την παραχώρηση και στις γυναίκες της δυνατότητας στράτευσης στον ουκρανικό στρατό κ.λπ. έφυγαν μαζικά από την Ουκρανία καταφεύγοντας σε ευρωπαϊκές χώρες, συχνά χωρίς κοινά σύνορα με την Ουκρανία, και από εκείνες τις χώρες καλούν τους άνδρες που δεν έχουν τη δυνατότητα να φύγουν, να πολεμήσουν. Ποιο είναι το μέλλον αυτού του κινήματος – δεν χρειάζεται να μαντέψουμε. Οι δραστηριότητές μας οργανώνονται επί του παρόντος σε βάση ταξική και γειτονιάς, εάν όμως εμφανιστούν τέτοιες πρωτοβουλίες, έστω και εν μέρει κοντά στις ιδέες μας, με χαρά θα συνεργαστούμε μαζί τους.

CRINT-FAI: Κάποιοι σύντροφοι μάς είπαν πόσο έχει διεισδύσει η εθνικιστική ρητορική στην ουκρανική κοινωνία, ειδικά από το 2013-14 και τον πόλεμο της Κριμαίας. Ποιοι είναι οι υπαρκτοί ή πιθανοί πολιτικοί χώροι για πολιτικό ακτιβισμό εξαιρουμένου του εθνικισμού;

«Ассамблеи»: Η Αναρχία είναι η νιότη του κόσμου, και τη χτίζουν πρώτα απ' όλα οι νέοι. Όπως και στην Ιταλία, το πρόβλημα του εθνικισμού στην Ανατολική Ευρώπη συμβαδίζει με την εξασθένηση του έθνους και την ολισθήση του στη γήρανση. Η Ουκρανία, όπως και η Ρωσία, πριν από τον πόλεμο ήταν εδώ και πολύ καιρό μια χώρα αλκοολικών, συνταξιούχων, κρατικών αξιωματούχων και μπάτσων, και όταν επιτραπεί η ελεύθερη μετακίνηση, ακόμη και όσοι εργάτες και διανοούμενοι εξακολουθούν να παραμένουν εδώ πιθανότατα θα φύγουν, ειδικά από τις κατεστραμμένες περιοχές. Υπάρχουν στοιχεία ότι περίπου 100.000 άνδρες έχουν επιστρέψει οικειοθελώς στην Ουκρανία από το εξωτερικό από τις 24 Φεβρουαρίου. Αλλά και πάλι – θα μείνουν εδώ μετά τον πόλεμο; Γενικά, τα ουκρανικά δημογραφικά στοιχεία δεν ευνοούν πολύ τη διάδοση ελευθεριακών ιδεών, όπως μπορείτε να δείτε.

Η μόνη ευκαιρία για αίσια έκβαση είναι να υπάρξουν τόσο τεράστιες επενδύσεις από τη Δύση, την Κίνα και την Τουρκία που όχι μόνο θα ξαναχτιστεί ό,τι καταστράφηκε, αλλά και θα γίνει ένα οικονομικό άλμα από τα προπολεμικά επίπεδα, που θα προσελκύσει πολλούς μετανάστες από τον Παγκόσμιο Νότο. Τότε θα καταστεί πραγματικά εφικτό ένα μαζικό εργατικό κίνημα, μια επαναστατική

κατάσταση κ.λπ. Αλλά μέχρι στιγμής δεν υπάρχουν εγγυήσεις ούτε καν προς την προοπτική επιστροφής στην κατάσταση που είχαμε πριν από τον πόλεμο, απλά λόγια του αέρα.

Πέρα από κάθε αμφιβολία, σε αυτή την περίπτωση, είναι επίσης πιθανές και εθνοτικές αντιπαραθέσεις. Ωστόσο, ήδη από τους πρώτους μήνες της δράσης μας, υποστηρίξαμε σχεδόν μόνοι/ες μας τις διαμαρτυρίες των αράβων και αφρικανών φοιτητών²⁰ ενάντια στις απαιτήσεις για καταβολή έξτρα διδάκτρων λίγο πριν από τις τελικές εξετάσεις τους. Ελπίζουμε λοιπόν ότι θα μπορέσουμε να βρούμε μια κοινή γλώσσα και με νέους ξένους.

CRINT-FAI: Τέλος, υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να γνωρίζουν οι ιταλόφωνοι αναρχικοί;

«Ассамблеи»: Κατανοούμε ότι οι πρόσφυγες και οι προσφύγισσες από την Ουκρανία στην Ιταλία αντιμετωπίζονται με σαφή προκατάληψη και ότι οι ουκρανικές κοινότητες είναι διαβόητες για τις αντιδραστικές τους απόψεις. Αλλά αυτό δεν θα αλλάξει ποτέ προς το καλύτερο εάν ο αναρχισμός στην Ιταλία είναι απλώς μια όμορφη ρητορική φιγούρα στο κενό. Ανακατευτείτε μαζί τους, εκπαιδεύστε τους, βοηθήστε τους να πολεμήσουν τους εργοδότες και τα αφεντικά, επικοινωνήστε μαζί μας αν χρειαστεί για να ετοιμάσουμε κείμενα στα ουκρανικά ή στα ρωσικά!

Εάν προσφύγισσες και πρόσφυγες από την Αφρική και τη Μέση Ανατολή διαβάσετε αυτό το κείμενο, ξέρουμε ότι πολλές/οί από εσάς είστε θυμωμένοι επειδή οι ουκρανοί πρόσφυγες και προσφύγισσες έχουν καλύτερη θέση στην Ευρώπη. Λάβετε υπόψη σας ότι αυτή είναι μόνο η μισή αλήθεια. Η άλλη μισή είναι ότι το επίπεδο ασφάλειας και το ύψος του εισοδήματος εδώ είναι συγκρίσιμα με τις χώρες σας, ενώ το κόστος ζωής είναι συγκρίσιμο με το ευρωπαϊκό. Έχουμε κοινά συμφέροντα και πρέπει να αναζητήσουμε τρόπους να αγωνιστούμε μαζί!

Επίσης, θα θέλαμε να χαιρετίσουμε ειλικρινά την πρωτοβουλία αλληλεγγύης «Olga Taratuta Solidarity Initiative» στη Γαλλία, το «Final Straw Radio» στις ΗΠΑ, το «Enough 14» στη Γερμανία, το «161 Crew» στην Πολωνία, το «alabarricadas.org» στην Ισπανία, το «aitrus.info» στη Ρωσία, όλες και όλους τις αναγνώστριες και αναγνώστες μας, τις μεταφράστριες και όσους συνεισφέρουν οικονομικά. Η στήριξή σας στο έργο μας είναι εκπληκτική και προσπαθούμε να κάνουμε το καλύτερο που μπορούμε κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες!

Ούτε σύνορα ούτε έθνη! Ειρήνη στα φτωχόσπιτα, πόλεμος στα παλάτια!

20. <https://assembly.org.ua/vtoroj-studencheskij-protest-v-hnu-im-karazina-zavershilsya-heppindom/>

Ο καπιταλιστικός πόλεμος στην Ουκρανία

9 σημειώσεις και μερικές σκέψεις

Το κείμενο που ακολουθεί γράφτηκε τον Μάρτιο του 2023 ως συνεισφορά σε σχετικό διάλογο στον οποίο μας προσκάλεσαν συντρόφισσες και σύντροφοι από τα Βαλκάνια.

Ποιος είναι ο πιο φονικός πόλεμος του 21ου αιώνα; Πολλές/οί θα απαντούσαν: ο πόλεμος στην Ουκρανία. Άλλες θα έλεγαν: ο πόλεμος στη Συρία. Κάποιοι θα ανέφεραν τους πολέμους στο Ιράκ ή στο Αφγανιστάν. Λίγοι, πιο ενημερωμένοι, αναγνώστες και αναγνώστριες θα κατονόμαζαν ίσως τον πόλεμο στην Υεμένη. Στην πραγματικότητα, ο πιο θανατηφόρος του 21ου αιώνα είναι μάλλον ο άγνωστος πόλεμος της Αιθιοπίας (η «σύγκρουση του Τιγκράι», 2020-2022), με περίπου 600.000 θανάτους αμάχων, «χωρίς να περιλαμβάνονται οι θάνατοι ένστολων και από τις δύο πλευρές, 100.000-200.000, σύμφωνα με πηγές στρατιωτικών πληροφοριών».¹ Για να γίνει ένας πόλεμος κύριο θέμα στις ειδήσεις πρέπει είτε να αφορά πληθυσμούς με τους οποίους μπορούν να ταυτιστούν οι προνομιούχοι πολίτες της Δύσης ή/και να έχει πολιτική σημασία (ένα αναγνωρίσιμο σηματοδοτικό πλαίσιο) για τον παγκόσμιο καπιταλισμό.² Ο πόλεμος στην Ουκρανία σηματοδοτεί μια αποφασιστική κίνηση προς έναν διπολικό κόσμο. Κάποιοι/ες αναρχικοί/ές και αριστεροί/ές ζητούν την υποστήριξη του ουκρανικού στρατού ενάντια στον ρωσικό ιμπεριαλισμό, άλλες/οι αναρχικές/οί και αριστερές/οί αποδίδουν τις ευθύνες στο ΝΑΤΟ, υποστηρίζοντας ότι η ενίσχυση της «συμμαχίας Ρωσίας-Κίνας» θα αποδυναμώσει τη δύναμη του δυτικού ιμπεριαλισμού. Πολλοί άνθρωποι στις χώρες που προηγουμένως

1. Βλ. στη διεθνή έκδοση της *El País*: «Ethiopia's forgotten war is the deadliest of the 21st century» [«Ο ξεχασμένος πόλεμος της Αιθιοπίας είναι ο πιο θανατηφόρος του 21ου αιώνα»] <<https://english.elpais.com/international/2023-01-27/ethiopias-forgotten-war-is-the-deadliest-of-the-21st-century-with-around-600000-civilian-deaths.html>>.

2. Το χρώμα της επιδερμίδας έχει από καιρό μετατραπεί σε μια αναγνωρίσιμη απόδειξη του αδιαμφισβήτητου δικαιώματος του δυτικού πολιτισμού να καταπιέζει τους άλλους. Αλλά η «λευκότητα» καθίσταται δευτερεύουσας σημασίας όταν το διακύβευμα αφορά στο κέρδος. Ο πόλεμος στην Ουκρανία έχει περιγραφεί ως «ο πρώτος πόλεμος στο ευρωπαϊκό έδαφος μετά τον Β' Παγκόσμιο», παρακάμπτοντας βολικά τους γιουγκοσλαβικούς πολέμους, μια εθνικιστική αιματοχυσία που χρησιμοποιήθηκε για τον μετασχηματισμό των δομών εξουσίας και τη νεοφιλελεύθερη «αναδιάρθρωση» (= λεηλασία). Ο πληθυσμός της Ουκρανίας έγινε «ευρωπαϊκός» όταν άρχισε να βομβαρδίζεται (οι «πραγματικοί» λευκοί πρόσφυγες/ισσες σε σύγκριση με τους «ψεύτικους» σκουρόχρωμους/ες), προηγουμένως ήταν απλώς φτηνό εργατικό δυναμικό.

ήταν γνωστές ως «Ανατολική Ευρώπη» αναφωνούν «μα πώς να μιλάμε για τον καπιταλισμό τώρα που είμαστε τόσο κοντά στον πόλεμο;», φασίστες σε χώρες της Δύσης προσπαθούν να κερδίσουν οπαδούς μεταμφιεζόμενοι σε «αντιπολεμικό κίνημα», πολλές/οί χάνονται σε γεωπολιτικές αναλύσεις, και οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν συνηθίσει αυτόν τον πόλεμο και νοιάζονται μόνο όταν επανεμφανίζεται η απειλή ενός πυρηνικού πολέμου.³ Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι «φωνές της λογικής» μάς καλούν να στηρίξουμε τον «δικό μας» καπιταλισμό, που απειλείται από την εκδοχή του Πούτιν και του Σι Τζινπίνγκ, ενώ στην καπιταλιστική περιφέρεια η ρωσική ιδιωτική στρατιωτική εταιρεία Βάγκνερ παρουσιάζεται ως παράγοντας του αντιιμπεριαλιστικού αγώνα. Αν και ο καπιταλισμός, ως παγκόσμιο σύστημα θανάτου και καταστροφής, μας επιτίθεται με πολλαπλούς τρόπους, η αντίσταση στους καπιταλιστικούς πολέμους συνδέεται κυρίως με τον αντιιμπεριαλισμό. Όμως ο «ιμπεριαλισμός» ως έννοια δημιουργεί σύγχυση σχετικά με τη φύση του καπιταλισμού, ενώ ο «αντιιμπεριαλισμός» στην πράξη συνεπάγεται την υποταγή στην κρατική εξουσία και την αποδοχή του εθνικισμού ως «αναγκαίου κακού», αποτελώντας έναν δούρειο ίππο για τον εθνικισμό, την εθνογένεση και τον κρατικό ολοκληρωτισμό. Εάν δεν συγκροτήσουμε σύντομα μια ξεκάθαρη θέση, μια θέση που θα εξαπλωθεί παγκοσμίως πέρα από τα σύνορα, με όλες τις πρακτικές δράσεις που αυτό συνεπάγεται, μια θέση αντιθετική προς όλες τις ψευδο-επιλογές που παρουσιάζει ο υπό διαμόρφωση νέος πολυπολικός κόσμος, θα καταλήξουμε σε ένα μέλλον όπου δεν θα υπάρξει καμία επιλογή.

Αν θέλουμε να σώσουμε το μέλλον, πρέπει να διορθώσουμε το παρελθόν, δηλαδή να απελευθερωθούμε από το βάρος της κατασκευασμένης πρόσληψης του παρελθόντος – και του παρόντος.

1. Ο ιμπεριαλισμός δεν είναι το τελευταίο αλλά το πρώτο στάδιο του καπιταλισμού

Σύμφωνα με μια συνηθισμένη (και χειραγωγίσιμη) παρανόηση, ο ιμπεριαλισμός είναι σχετικά πρόσφατος, συνιστά την αποικιοποίηση ολόκληρου του κόσμου και αποτελεί το τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού. Η διάγνωση αυτή στοχεύει σε μια συγκεκριμένη θεραπεία: ο εθνικισμός προσφέρεται ως

3. Φαίνεται ότι οι δυτικοί πολίτες πιστεύουν ότι οι θάνατοι στην περιφέρεια του καπιταλισμού δεν είναι κάτι που πρέπει να τους ενδιαφέρει, λες και πρόκειται για μια παράξενη τοπική παράδοση, ένα περιέργο έθιμο που συνεχίζεται εδώ και εκατοντάδες χρόνια. Στην πραγματικότητα, μας λένε ότι πρέπει να ενδιαφερόμαστε για τους ανθρώπους της περιφέρειας μόνον όταν φτάνουν στο κατώφλι του φρουριού-Ευρώπη και μετά πρέπει να τους πνίγουμε στη Μεσόγειο και στο Αιγαίο και να τους ταπεινώσουμε, να τους χτυπούμε, να βιάζουμε και να δολοφονούμε στα χερσαία σύνορα των Βαλκανίων. Αλλά η περιφέρεια πλησιάζει όλο και περισσότερο τις κεντρικές καπιταλιστικές χώρες και οι μέθοδοι που εφαρμόζονται σε αυτήν εισάγονται στις χώρες του πυρήνα.

το αντίδοτο του ιμπεριαλισμού: οι πόλεμοι εθνικής απελευθέρωσης θεωρείται πως διασπούν την καπιταλιστική αυτοκρατορία.

Η διάγνωση αυτή εξυπηρετεί ένα σκοπό, αλλά δεν περιγράφει κάθε γεγονός ή κατάσταση. Ερχόμαστε πιο κοντά στην αλήθεια όταν αντιστρέψουμε αυτή την αντίληψη και πούμε πως ο ιμπεριαλισμός είναι το πρώτο στάδιο του καπιταλισμού, πως ο κόσμος γέμισε στη συνέχεια από έθνη-κράτη και πως ο εθνικισμός είναι το κυρίαρχο, το σύγχρονο, και (ελπίζω) το τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού. Οι αποδείξεις αυτού του ισχυρισμού δεν ανακαλύφθηκαν χθες, είναι τόσο γνωστές όσο και η παρανόηση που τις αρνείται.

(Fredy Perlman. *The Continuing Appeal of Nationalism*, 1984⁴)

2. Για εκατοντάδες χρόνια, η αντίσταση στην αποικιοκρατία και τον καπιταλισμό δεν συνεπαγόταν τη δημιουργία κρατών και την εθνογένεση

Η νεότερη εικόνα του προλεταριάτου ως ευρωπαϊκής, βιομηχανικής εργατικής τάξης είχε επισκιάσει τις πρώτες εμπειρίες αλληλεγγύης, αυτοοργάνωσης και αυτοχειραφέτησης που είχε επιδείξει στον Ατλαντικό η «πολυκέφαλη ύδρα», που την αποτελούσαν ναυτικοί, πειρατές και ξεριζωμένοι σκλάβοι. Ζώντας σε μια εποχή μηχανών και εργοστασίων, ο Μαρξ δεν θεωρούσε τις εμπειρίες αυτές σημαντικές για το μέλλον.

(Enzo Traverso, *Malinconia di sinistra: Una tradizione nascosta* 2016⁵)

Η έμφαση που δίνει η σύγχρονη ιστορία του εργατικού κινήματος στον βιομηχανικό εργάτη ή/και τεχνίτη ως λευκό, αρσενικού φύλου, ειδικευμένο, μισθωτό, με εθνικό προσδιορισμό και δικαιώματα πολίτη, έχει αποκρύψει την ιστορία του προλεταριάτου του Ατλαντικού του 17ου, του 18ου και των αρχών του 19ου αιώνα. Αυτό το προλεταριάτο δεν ήταν ούτε τερατώδες, ούτε μια ενοποιημένη πολιτιστική τάξη, ούτε φυλετικά προσδιορισμένο. Αυτή η τάξη ήταν *ανώνυμη, ακατανόμαστη*. (...) Όπως ο Κάλιμπαν, προερχόταν από την Ευρώπη, την Αφρική και την Αμερική. Περιλάμβανε κλόουν και *cloons* (δηλαδή, κατοίκους της υπαίθρου). Δεν είχε γενεαλογική ενότητα. Ήταν *άξεστο*. Μιλούσε τη δική του γλώσσα, με χαρακτηριστική προφορά, λεξικό και γραμματική, ένα μείγμα από αργκό, συνθηματική ορολογία συγγραφέων και γλώσσες του πεζοδρομίου, ένα κράμα ιδιόλεκτου λόγου από τη

4. Βλ. <https://theanarchistlibrary.org/library/fredy-perlman-the-continuing-appeal-of-nationalism> – έχει μεταφραστεί στα ελληνικά ως Fredy Perlman, «Η συνεχής γοητεία του εθνικισμού», στο βιβλίο *Εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας, εθνικισμός και ταξική συνείδηση*, εκδόσεις Επαναστατική αυτοοργάνωση, Αθήνα 1992, και ως «Η διαρκής γοητεία του εθνικισμού» στη *Νυκτεγερσία* #1, Πανεπιστήμιον της Βαρβαρότητας, μτφρ. Δημήτρης Κωνσταντίνου, 2008.

5. Ελλ. μτφρ. *Αριστερή μελαγχολία. Η δύναμη μιας κρυφής παράδοσης (από τον 19ο στον 21ο αιώνα)*, μτφρ. Νίκος Κούρκουλος, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2017.

δουλειά, τον δρόμο, τη φυλακή, τη συμμορία και το λιμάνι. Στην καταγωγή, στις χειρονομίες και στη συνείδησή του ήταν *πλανητικό*, Τέλος, το προλεταριάτο ήταν *αυτενεργό, δημιουργικό*, ήταν –και είναι– ζωντανό· σε κίνηση.

(Peter Linebaugh και Marcus Rediker, *The Many-Headed Hydra. The Hidden History of the Revolutionary Atlantic* [*Η Πολυκέφαλη Ύδρα. Η κρυφή ιστορία του επαναστατικού Ατλαντικού*], 2000)

3. Στην πραγματικότητα, για ένα ακόμη μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο προσπαθούσαν να ξεφύγουν από τον κρατικό έλεγχο και την καταπίεση

Οι διάσπαρτες πληθυσμιακές ομάδες που κατοικούν τώρα στη Ζομιά (μια ορεινή περιοχή στο μέγεθος της Ευρώπης που αποτελείται από τμήματα επτά ασιατικών χωρών) έχουν καταφύγει εκεί προσπαθώντας εδώ και δύο χιλιάδες χρόνια να αποφύγουν την υποταγή στις κρατικά οργανωμένες κοινωνίες που την περιβάλλουν. Ο James Scott (*The Art of Not Being Governed - An Anarchist History of Upland Southeast Asia* [*Η Τέχνη του να μη κυβερνάσαι - Μια αναρχική Ιστορία της ορεινής νοτιοανατολικής Ασίας*], 2009) επαναπροσδιορίζει τη διαδικασία της συγκρότησης των κρατών ως μια μορφή «εσωτερικής αποικιοκρατίας» και αφηγείται την ιστορία των λαών της Ζομιά από την οπτική γωνία των κατ' επιλογή απάτριδων: «Πρέπει να κατανοήσουμε τους “ανθρώπους των βουνών” ως δραπετές, φυγάδες, κοινότητες *maoist*⁶ που εδώ και δύο χιλιετίες ξεφεύγουν από την κρατική καταπίεση στις πεδιάδες – τη σκλαβιά, τη στρατολόγηση, τους φόρους, την καταναγκαστική εργασία, τις επιδημίες και τους πολέμους.

Η Ζομιά [...] συγκροτείται ως περιοχή, όχι ως πολιτική ενότητα, έννοια η οποία απουσιάζει εντελώς, αλλά βάσει κοινών γεωργικών πρακτικών, του τρόπου διασποράς και κινητικότητας και μιας πρωτόγονης ισότητας, στο πλαίσιο της οποίας, και όχι τυχαία, οι γυναίκες βρίσκονται σε υψηλότερη θέση από ό,τι στις πεδιάδες».

Μπορούμε να βρούμε παρόμοιες περιπτώσεις σε άλλα μέρη του κόσμου: Ο Ernest Gellner (*Saints of the Atlas* [*Οι Άγιοι της οροσειράς του Άτλαντα*], 1969) καθιστά απολύτως σαφές ότι η οριοθέτηση μεταξύ Αράβων και Βερβερίνων δεν προκύπτει στη βάση φυλετικής καταγωγής ή πολιτισμού, πόσο μάλλον θρησκείας. Αντίθετα, είναι μια πολιτική γραμμή που διακρίνει τους υπηκόους ενός κράτους από όσες/ους βρίσκονται εκτός του κρατικού ελέγχου. Ο Πιερ Κλαστρ (*Η Κοινωνία ενάντια στο Κράτος*, 1974) υποστηρίζει με πειστικά επιχειρήματα ότι οι λεγόμενες πρωτόγονες κοινωνίες των ιθαγενών της Νότιας Αμερικής δεν ήταν αρχαίες κοινωνίες που δεν είχαν καταφέρει να επινοήσουν τη γεωργία μόνιμη

6. Φυγάδες σκλάβοι στην Αμερική και τα νησιά του Ινδικού Ωκεανού που δημιούργησαν δικές τους κοινότητες, 16ος-19ος αιώνας.

εγκατάστασης ή την κρατική δομή. Αντίθετα, ήταν αγροτικοί πληθυσμοί που εγκατέλειψαν συνειδητά τη γεωργία μόνιμης εγκατάστασης, για να συγκροτήσουν νομαδικές κοινότητες ως απάντηση στις τρομακτικές συνέπειες της Κατάκτησης, τη δημογραφική κατάρρευση που προκλήθηκε από τις ασθένειες αλλά και την καταναγκαστική εργασία στις αποικίες. Μια ακόμη ανάλογη περίπτωση ήταν οι κοινότητες *maroon* στη Βραζιλία, που ονομάζονταν «quilombos» – η μεγαλύτερη, η Παλμάρες, 1605-1694, είχε έως και είκοσι χιλιάδες κατοίκους. Στα *κιλόμπος* κατοικούσαν όχι μόνο αφρικανοί σκλάβοι που είχαν δραπετεύσει, αλλά και αυτόχθονες πληθυσμοί και φτωχοί ή περιθωριοποιημένοι πορτογάλοι έποικοι – η κληρονομιά τους επέζησε μέχρι τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα, με τη μορφή των «κοινωνικών ληστών» της Βραζιλίας, των *cangaceiros*.

Στο δικό μας μέρος του κόσμου, υπάρχει το παράδειγμα των νομαδικών πληθυσμών που ζούσαν στα βουνά των Βαλκανίων, συχνά εντελώς ανεξάρτητοι από την οθωμανική κυριαρχία, ή, πιο ανατολικά, των πληθυσμών που ζουν ακόμα στα κουρδικά βουνά. Όλες αυτές οι περιοχές αποτελούσαν επίσης τόπους καταφυγής, με ένα κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα: «ένα απίστευτα σύνθετο ψηφιδωτό ταυτοτήτων, εθνοτήτων και πολιτισμικών αμαλαγμάτων» (Scott, 2009). Στις αρχές του 20ού αιώνα, η Industrial Workers of the World (I.W.W.) ήταν η μόνη δίχως σύνορα οργάνωση του εργατικού κινήματος που διατηρούσε αυτό το πνεύμα του *πλανητικού* προλεταριάτου.

4. Ο αντιιμπεριαλισμός δεν είναι απελευθερωτικός, αλλά ένας προθάλαμος του εθνικισμού

Κεντρικό στοιχείο της λενινιστικής αντίληψης του ιμπεριαλισμού είναι η αντίληψη ότι ο «αμφίσημος» καπιταλισμός, ο οποίος γεννούσε τόσο την εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης όσο και τη δυνατότητα της χειραφέτησης (σύμφωνα με τους Μαρξ και Ένγκελς), γύρω στο 1900 είχε μετατραπεί σε έναν εντελώς αρνητικό καπιταλισμό: τον «μονοπωλιακό καπιταλισμό» του χρηματιστικού κεφαλαίου, της διεφθαρμένης «εργατικής αριστοκρατίας» και του ιμπεριαλισμού, και έπρεπε να καταπολεμηθεί και να καταστραφεί με κάθε απαραίτητο μέσο. Αυτός ο «εντελώς κακός» καπιταλισμός (που ερχόταν σε αντίθεση με τον προηγούμενο «διφορούμενο» καπιταλισμό) συμπληρωνόταν με την αντίληψη περί ενός κακού, διεστραμμένου εθνικισμού (ιμπεριαλισμός), σε αντίθεση με τον καλό, «καλοήθη» εθνικισμό («υγιής πατριωτισμός» κ.λπ.). (...)

Η λενινιστική υποστήριξη του δικαιώματος των εθνών στην αυτοδιάθεση έχει ιστορικά τις ρίζες της στην ιδέα του 19ου αιώνα (την οποία υποστήριζαν οι φιλελεύθεροι και οι δημοκράτες), σύμφωνα με την οποία η εθνογένεση ξεπερνά την ατομικιστική πολυδιάσπαση της ύστερης φεουδαρχικής εποχής

και δημιουργεί, μέσω της ενοποιημένης εθνικά κοινωνίας, τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη χειραφετικών κινημάτων.

Υπάρχει προφανώς μια γενναία δόση οριενταλισμού στον λενινιστικό ισχυρισμό ότι οι «λαοί της Ανατολής» έχουν ανάγκη την οικοδόμηση του έθνους-κράτους ως το πρώτο στάδιο της χειραφέτησης, ενώ οι λαοί στη «Δύση» έχουν περάσει αυτό το «στάδιο» και είναι έτοιμοι για μια απρόσκοπτη από έθνη και εθνικότητες ταξική πάλη – η «realpolitik» της «οικοδόμησης του σοσιαλισμού σε μία χώρα» κατάργησε σύντομα αυτήν την, έστω γεωγραφικά περιορισμένη, αντιεθνικιστική στάση.

(Marcel Stoetzler, «Critical Theory and the Critique of Anti-Imperialism», *The SAGE Handbook of Frankfurt School Critical Theory* [«Κριτική Θεωρία και Κριτική του Αντιιμπεριαλισμού», *Εγχειρίδιο SAGE της Σχολής Κριτικής Θεωρίας της Φρανκφούρτης*], τ. 3, 2018)

Κατά τη διάρκεια του λεγόμενου ψυχρού πολέμου, ο «αντιιμπεριαλισμός» χρησιμοποιήθηκε για να μετατρέψει τους αποικιοκρατούμενους πληθυσμούς σε όλο τον κόσμο σε εθνικά κράτη υπό τον έλεγχο των τοπικών κομμουνιστικών κομμάτων και αστικών τάξεων, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα παγκόσμιο, επίσης «αυτοκρατορικό», σύστημα με επίκεντρο την ΕΣΣΔ (αργότερα και την Κίνα). Η προσκόλληση στη στρατιωτική μηχανή της σοβιετικής αυτοκρατορίας θα προστάτευε τα νέα έθνη-κράτη από τη ληλασία των πρώτων υλών τους από τους «ιμπεριαλιστές». Φυσικά, η «πατρίδα του σοσιαλισμού» θα αναλάμβανε η ίδια την «αξιοποίηση» του φυσικού πλούτου, ενώ οι περιφερειακοί σύμμαχοί της θα έπρεπε να υποβληθούν σε ταχεία εκβιομηχάνιση για να αντιστρέψουν την «ανισότροπη ανάπτυξη» που «επιβάλλει ο ιμπεριαλισμός» – μια εναλλακτική περιγραφή της «πρωτογενούς συσσώρευσης», αλλά για «το καλό του σοσιαλισμού».

5. Ο εθνικισμός δεν είναι αντίπαλος του καπιταλιστικού κοσμοπολιτισμού, αλλά υποχείριό του

Με τη γενναιότητά τους, [οι «πολίτες της Ουκρανίας»] έχουν καταστήσει σαφές ότι οι πολίτες είναι πρόθυμοι να πεθάνουν για τα φιλελεύθερα ιδανικά, αλλά μόνο όταν αυτά τα ιδανικά είναι ενσωματωμένα σε μια χώρα που μπορούν να αποκαλούν δική τους.

(Φράνσις Φουκουγιάμα, *A Country of Their Own - Liberalism Needs the Nation* [Μια δική τους χώρα - Ο φιλελευθερισμός χρειάζεται το έθνος], Απρίλιος 2022)

Αν και είναι ευρέως διαδεδομένη η πεποίθηση ότι ο εθνικισμός αποτελεί αντίπαλο του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού, αυτό απέχει πολύ από το να είναι αλήθεια. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο εθνικισμός είναι ένας αντίπαλος που ο καπιταλισμός προσποιείται ότι αντιμετωπίζει, ένας αντίπαλος που ο καπιταλισμός βοηθά ενεργά

να αναπτυχθεί, ένας αντίπαλος κατ' επιλογήν. Αυτός ο αντίπαλος έχει μια συγκεκριμένη λειτουργία: Μέσω της ανάπτυξης της λαϊκιστικής δεξιάς «αντίστασης», ο καπιταλισμός δημιουργεί έναν ψευδο-αντίπαλο, που ενώνει διαιρώντας και προωθεί τις πιο αντιδραστικές ιδεολογίες, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν (από τον καπιταλισμό) για να πειθαρχήσει τους πληθυσμούς και να δημιουργηθούν εντάσεις που στη συνέχεια μπορούν να «επιλυθούν» μέσω περισσότερης παραγωγής όπλων και πολέμων. Δεν χρειάζεται να προστεθούν πολλά εδώ.

6. Ο νέος ψυχρός πόλεμος συνυπάρχει με την καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση

Σύμφωνα με πηγές της γερμανικής κυβέρνησης, το 2022 η Ρωσία αύξησε τα έσοδά της από τις εξαγωγές φυσικού αερίου και πετρελαίου κατά ένα τρίτο, κυρίως μέσω (άμεσων) πωλήσεων στην Ασία και τη Σαουδική Αραβία, όπου διυλίζεται πετρέλαιο για την παγκόσμια αγορά. Συνολικά, το 2022 η Ρωσία κατάφερε να αυξήσει τα κέρδη από τις εξαγωγές πετρελαίου κατά 20%, στα 218 δισεκατομμύρια δολάρια, σύμφωνα με εκτιμήσεις της ρωσικής κυβέρνησης και του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας. Η Ρωσία κέρδισε επίσης 138 δισεκατομμύρια δολάρια από τις πωλήσεις φυσικού αερίου, αύξηση σχεδόν 80% σε σχέση με το 2021, καθώς οι τιμές ρεκόρ αντιστάθμισαν τις περικοπές στις ροές προς την Ευρώπη.⁷

Οι εταιρείες πετρελαίου των ΗΠΑ έχουν αποκομίσει κέρδη άνω των 200 δισεκατομμυρίων δολαρίων από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, καθώς επωφελούνται από τη γεωπολιτική αναταραχή στην παγκόσμια αγορά ενέργειας που έχει εκτοξεύσει τις τιμές στα ύψη.⁸ Καθώς μιλάμε για «κέρδη και ζημιές», «συνυπολογίζοντας την προσθήκη σχεδόν 37 δισεκατομμυρίων ευρώ τον Δεκέμβριο [2022], οι ΗΠΑ έχουν διαθέσει συνολικά λίγο πάνω από 73,1 δισεκατομμύρια ευρώ για τη στήριξη της Ουκρανίας. Το αντίστοιχο ποσό για την ΕΕ είναι 54,9 δισεκατομμύρια ευρώ».⁹

Ας δούμε συγκριτικά το ισοζύγιο κέρδους/ζημίας των πολέμων σε Αφγανιστάν και Ιράκ: «Με την εισβολή στο Αφγανιστάν το 2001, η Μέση Ανατολή εισήλθε σε μια παρατεταμένη περίοδο πολέμου, οι τιμές του πετρελαίου αυξήθηκαν και το μερίδιο των εταιρειών πετρελαίου στην παγκόσμια κερδοφορία άρχισε να κινείται διαρκώς ανοδικά. Κατά την πενταετία από τον Αύγουστο του 2001 έως τον Ιούλιο του 2006, τα μέσα καθαρά έσοδα του παγκόσμιου πετρελαϊκού τομέα ανήλθαν στα 108 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως. Σε αντιπαραβολή, τα αντί-

7. “How Russia Is Surviving the Tightening Grip on Its Oil Revenue” [«Πώς η Ρωσία επιβιώνει του κλοιού επί των εσόδων της από το πετρέλαιο»], *The New York Times*, 7 Φεβρουαρίου 2023.

8. “US oil producers reap \$200bn windfall from Ukraine war price surge” [«Οι πετρελαϊκές των ΗΠΑ αποκομίζουν απροσδόκητα κέρδη 200 δισεκατομμυρίων δολαρίων λόγω της ανόδου των τιμών από τον πόλεμο στην Ουκρανία»], *Financial Times*, 5 Νοεμβρίου 2022.

9. Ukraine Support Tracker [Παρατηρητήριο Υποστήριξης προς την Ουκρανία], 21.02.2023.

στοιχα ετήσια έσοδα από τον Αύγουστο του 1999 έως τον Ιούλιο του 2000 ήταν μόλις 34 δισεκατομμύρια δολάρια – ένα άλμα 75 δισεκατομμυρίων δολαρίων: ο πόλεμος κοστίζει 100 δισεκατομμύρια δολάρια τον χρόνο και παράγει επιπλέον 75 δισεκατομμύρια δολάρια σε ετήσια κέρδη πετρελαίου» (Jonathan Nitzan και Shimshon Bichler, *Cheap Wars* [Φτηνοί Πόλεμοι], Αύγουστος 2006).

Ένα άλλο παράδειγμα για το πώς μοιάζει ένας νέος διπολικός/πολυπολικός κόσμος μέσα στην καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση: Ενώ το ελληνικό κράτος παραδίδει πολεμικά οχήματα, όπλα και πυρομαχικά στην Ουκρανία¹⁰ και διευκολύνει τα στρατεύματα του ΝΑΤΟ προσφέροντάς τους στρατιωτικές βάσεις και λιμάνια, η βαριά ελληνική βιομηχανία, η ναυτιλία, κυριαρχεί στις εξαγωγές ορυκτών καυσίμων από τη Ρωσία.¹¹

7. Το τέλος του διπολικού κόσμου του 20ού αιώνα άνοιξε νέα πεδία στην καπιταλιστική λεηλασία, αλλά ταυτόχρονα απελευθέρωσε ζωτικές δυνάμεις χειραφέτησης

Όταν στις αρχές της δεκαετίας του '90 κατέρρευσε το σύστημα των «τριών κόσμων» της εποχής του Ψυχρού Πολέμου, εντάθηκε η νεοαποικιοκρατία μέσω του χρέους (και του πολέμου). Το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα είχαν αρχίσει ήδη από τη δεκαετία του 1980 να προωθούν τα «προγράμματα δομικής αναδιάρθρωσης». Οι μη δυτικές οικονομίες «άνοιξαν» και οι «άμεσες ξένες επενδύσεις» απογειώθηκαν. Από την άλλη, η κατάρρευση του «ανατολικού μπλοκ» και της

10. Μέχρι τις αρχές του 2023: 142 μαχητικά οχήματα πεζικού BMP-1 με όλα τα πυρομαχικά των πολυβόλων τους, 15.000 βλήματα 73 mm, 2.100 ρουκέτες των 122 mm, 20.000 τυφέκια Καλάσνικοφ AK-47, 3.200.000 σφαίρες 7,62 mm, 60 πυραύλους MANPAD FIM-92 Stinger, 17.000 βλήματα πυροβολικού των 155 mm και 1.100 αντιαερματικές ρουκέτες RPG-18.

11. Μέχρι τις 5 Δεκεμβρίου 2022, όταν τέθηκαν σε ισχύ οι απαγορεύσεις της ΕΕ για το ρωσικό αργό πετρέλαιο, οι ελληνικές ναυτιλιακές εταιρείες «παρείχαν τον μεγαλύτερο στόλο δεξαμενόπλοιων για τη μεταφορά ρωσικού πετρελαίου» («How Greek Companies and Ghost Ships Are Helping Russia» [«Πώς ελληνικές εταιρείες και πλοία-φαντάσματα βοηθούν τη Ρωσία»], *Foreign Policy*, 23 Νοεμβρίου 2022). Μεταξύ 24 Φεβρουαρίου 2022 και 5 Ιανουαρίου 2023 ελληνικά τάνκερ συνολικής χωρητικότητας 135,8 εκατομμυρίων τόνων αναχώρησαν από τη Ρωσία, μεταφέροντας πετρέλαιο, άνθρακα και φυσικό αέριο – «Οι ελληνικές ναυτιλιακές εταιρείες κυριαρχούν στις εξαγωγές ορυκτών καυσίμων από τη Ρωσία» («Europe continues to finance Russia's war in Ukraine with lucrative fossil fuel trades» [«Η Ευρώπη συνεχίζει να χρηματοδοτεί τον πόλεμο της Ρωσίας στην Ουκρανία μέσω της προσοδοφόρου εμπορίας ορυκτών καυσίμων»], *Investigate Europe*, 27 Ιανουαρίου 2023). Στο μεταξύ, προετοιμάστηκε ο τρόπος ώστε τα κέρδη να συνεχίσουν να συσσωρεύονται μετά την προαναγγεληθείσα ημερομηνία εφαρμογής των κυρώσεων που είχαν ανακοινωθεί την άνοιξη του 2022 (5 Δεκεμβρίου 2022, απαγορεύσεις της ΕΕ για το ρωσικό αργό πετρέλαιο, 5 Φεβρουαρίου 2023, απαγορεύσεις της ΕΕ στα διυλισμένα ρωσικά προϊόντα πετρελαίου): «Δεκάδες εκατομμύρια βαρέλια ρωσικού πετρελαίου αλλάζουν χέρια στα ανοιχτά ελληνικών ακτών - Οργανωμένη μεταφορά φορτίου σε διεθνή ύδατα» («A Bay Off Southern Greece Becomes a Cog in Russian's Oil Supply Chain» [«Κόλπος στα ανοιχτά των ελληνικών ακτών μετατρέπεται σε σταθμό εφοδιασμού πετρελαίου από τη Ρωσία»], *Bloomberg*, 23 Φεβρουαρίου 2023).

παγκόσμιας επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης οδήγησαν στην απελευθέρωση δυνάμεων και κινήματων που προηγουμένως δεν είχαν άλλη επιλογή παρά να ενταχθούν σε ένα από τα δύο μπλοκ του «σοσιαλισμού του στρατώνα» (ΕΣΣΔ ή Κίνα). Τα κινήματα από τον «παγκόσμιο Νότο» άρχισαν να συναντιούνται με τις αντιστάσεις στα κέντρα του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού, γεννώντας κάτι νέο και ουσιαστικό. Το κίνημα των αγροτών στην Ινδία, το κίνημα των ακτημόνων εργατών γης στη Βραζιλία, το κίνημα των ζαπατίστας στο Μεξικό, το κίνημα των *riqueteros* στην Αργεντινή, το κίνημα των κατοίκων των παραγκουπόλεων στη Νότια Αφρική κ.ά. άρχισαν να συναντιούνται με καταληψίες, φεμινίστριες, μετανάστ(ρι)ες, επισφαλείς εργάτ(ρι)ες κ.λπ. στις χώρες του κέντρου του καπιταλισμού, δημιουργώντας ένα οριζόντιο δίκτυο επικοινωνίας και αγώνα ενάντια στον καπιταλισμό. Αυτό το «παγκόσμιο κίνημα κοινωνικής δικαιοσύνης» κάποια στιγμή, πριν από τη συνάντηση των σοσιαλδημοκρατικών και «ριζοσπαστικών» αριστερών κομμάτων στο Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ του Πόρτο Αλέγκρε, και, κυρίως, μέχρι τις επιθέσεις της 11ης Σεπτέμβρη στη Νέα Υόρκη, έμοιαζε πραγματικά να αποτελεί την επιστροφή του «φαντάσματος που πλανάται» όχι μόνο πάνω από την Ευρώπη αλλά από όλο τον κόσμο.

8. Πόλεμος και καπιταλισμός

Ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι νέες διαιρέσεις που παράγει είναι ωφέλιμες για το κράτος και το κεφάλαιο και καταστροφικές για την ανθρωπότητα και τις προοπτικές της χειραφέτησης, όπως πάντοτε υπήρξαν οι πόλεμοι. Ο καπιταλισμός από τις απαρχές του δεν βασιζόταν μόνο στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και στη δημιουργία υπεραξίας, αλλά και στη λεηλασία, την καταστροφή και τον πόλεμο. «Σύμφωνα με τον Μαρξ, η ρίζα της σύγκρουσης βρίσκεται στη σφαίρα της παραγωγής, η βασική μονάδα της πολιτικής οικονομίας πρέπει να βασίζεται στην εργασία – τον “κοινωνικά απαραίτητο αφηρημένο χρόνο εργασίας” που πρέπει να δαπανούν κατά μέσο όρο οι “παραγωγικοί εργάτες”, για την παραγωγή μιας δεδομένης ποσότητας εμπορευμάτων (...) [Η προσέγγισή μας] είναι ριζικά διαφορετική, το κεφάλαιο δεν είναι μια υλικοοικονομική οντότητα που *επηρεάζεται* από την εξουσία. *Είναι* εξουσία – και στην πραγματικότητα *τίποτα άλλο παρά* εξουσία».¹²

Ο καπιταλισμός, ως ένα συνεχώς επεκτεινόμενο παγκόσμιο σύστημα εξουσίας, βασίζεται στην ικανότητά του να μετατρέπει τα πάντα σε κέρδος και να δημιουργεί αξία μέσω της παραγωγής και της καταστροφής (ο φετιχισμός του εμπορεύματος, η αλλοτρίωση, η καταστασιακή έννοια του θεάματος, η κατασκευή συναίνεσης και η ενσωμάτωση μέσω του καταναλωτισμού είναι εξίσου σημαντικές

12. Shimshon Bichler και Jonathan Nitzan, «Growing Through Sabotage. Energizing Hierarchical Power» [«Ανάπτυξη μέσω δολιοφθοράς. Ενεργοδότηση της Ιεραρχικής Εξουσίας»], *Review of Capital as Power*, τόμος 1, τεύχος 5, 2020.

πτυχές σε αυτή τη διαδικασία, ειδικά για τις δυτικές κοινωνίες, αλλά δεν αποτελούν αντικείμενο αυτού του κειμένου).

Ο πόλεμος πειθαρχεί τους πολίτες και τους ευθυγραμμίζει με τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης («Ο πόλεμος είναι η υγεία του κράτους», *The State*, Randolph Bourne 1886-1918). Τα κοινωνικά κινήματα δεν χωράνε στη γεωπολιτική ανάλυση και, όταν αυτό συμβαίνει, τα κινήματα δεν είναι τίποτε άλλο από εργαλεία στα χέρια των κυβερνήσεων.

Επίσης, η πολεμική βιομηχανία εξακολουθεί να είναι μια βιομηχανία που πρέπει να πουλήσει τα εμπορεύματά της, να ανοίξει νέες αγορές, να αυξήσει την κατανάλωση και την παραγωγή κ.λπ.

Όταν ο πόλεμος συνιστά πηγή μεγαλύτερης κερδοφορίας από ό,τι η αποφυγή του, τότε επιλέγεται πάντοτε ο πόλεμος.

Ο πόλεμος, επιπλέον, αναδεικνύεται ως αναγκαιότητα όταν ο καπιταλισμός βρίσκεται αντιμέτωπος με τη «χρόνια στασιμότητα» και τον κορεσμό των παγκόσμιων αγορών. Οι κύκλοι της καταστροφής και της ανοικοδόμησης είναι η απάντηση στην ανάγκη διαιώνισης της συσσώρευσης.

Η «στασιμότητα» περιγράφει δύο βασικά προβλήματα του καπιταλισμού: την εξάντληση των πρώτων υλών και την έκρηξη του χρέους. Ο καπιταλισμός ως σύστημα, προκειμένου να παραμείνει σε ισορροπία, πρέπει να επεκτείνεται διαρκώς. Έχοντας επεκταθεί σε ολόκληρο τον πλανήτη, προσπάθησε να δραπέτευσει στο μέλλον (με τη δημιουργία χρήματος μέσω του χρέους) και τώρα επενδύει στην καταστροφή. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν συνειδητοποιούν ότι οι τράπεζες μπορούν να δανείσουν χρήματα που στην πραγματικότητα οι ίδιες δεν διαθέτουν και ότι το μόνο «πραγματικό χρήμα» είναι αυτό με το οποίο αποπληρώνεται το χρέος. Αλλά είναι χρήμα κλεμμένο από το μέλλον. Και το «χρήμα από το χρέος» δημιουργεί μια τεράστια φούσκα. Σύμφωνα με το ΔΝΤ (12 Δεκεμβρίου 2022), το παγκόσμιο χρέος έχει ξεπεράσει κατά πολύ τα προ της πανδημίας επίπεδα, παρά την απότομη πτώση του το 2021. Το παγκόσμιο χρέος υπολογίζεται σήμερα στο 247% του παγκόσμιου ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Συγκριτικά, το 2007, πριν από την παγκόσμια οικονομική κρίση, αντιστοιχούσε περίπου στο 195% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Το παγκόσμιο χρέος συνέχισε να αυξάνεται το 2022, φτάνοντας στο ύψος-ρεκόρ των 235 τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ότι η κατάρρευση των τραπεζών μπορεί να οδηγήσει τον παγκόσμιο καπιταλισμό σε κατάρρευση. Όμως, οι χρηματικές απώλειες των τραπεζών πληρώνονται πάντα από τους φορολογούμενους και εκτεταμένες ιδιωτικοποιήσεις επιβάλλονται για να «σωθούμε από την κρίση».

Όσο οι άνθρωποι συνεχίζουν να πιστεύουν στην οικονομία, οι κρίσεις θα χρησιμοποιούνται προς όφελος του καπιταλισμού.

Η κοινωνική σύμβαση του χρήματος, όπως το ξέρουμε σήμερα, βασίζεται στην εμπιστοσύνη που του δίνεται από το κοινό. Και καθώς το χρήμα είναι η βάση ολόκληρου του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η σταθερότητα του συστήματος εξαρτάται επίσης από την εμπιστοσύνη (...) Το *Fiat χρήμα* [χάρτινο ή ψηφιακό χρήμα χωρίς υποστήριξη από πολύτιμα μέταλλα ή εμπορεύματα, σχεδόν όλα τα εθνικά νομίσματα σήμερα] είναι ένα περιουσιακό στοιχείο χωρίς εγγενή αξία (...) η αξία του προέρχεται σαφώς από την εμπιστοσύνη. Αυτή είναι η πηγή της ισχύος όσων έχουν το δικαίωμα να εκδίδουν και να κυκλοφορούν χρήμα.

(*The value of trust*, ομιλία του A. Carstens, Γενικού Διευθυντή της BIS,¹³ Μαδρίτη, Ισπανία, 6 Μαρτίου 2023)

Το χρήμα είναι, σε κάθε περίπτωση, μια φανταστική κατασκευή, μια επιβεβλημένη σύμβαση που αναπαράγεται χάρη στην εμπιστοσύνη με την οποία οι άνθρωποι επενδύουν τόσο αυτό όσο και την οικονομία γενικότερα, ή καλύτερα, χάρις στην κατασκευασμένη αδυναμία τους να τολμήσουν να φανταστούν κάτι άλλο.

Τα χρήματα που παράγονται μέσω του χρέους μάς φαίνονται ως εντελώς φανταστικά, μια ασύλληπτη έκφραση του παραλογισμού του συστήματος, που αγωνιζόμαστε να εκλογικεύσουμε. Τα χρήματα που δημιουργούνται στους τόπους παραγωγής μάς φαίνονται πιο αληθινά, καθώς νιώθουμε θυμό επειδή δεν πληρωνόμαστε αρκετά, γιατί άλλοι επωφελούνται από την εργασία μας σε δουλειές που είναι δυσάρεστες, προσβάλλουν την αξιοπρέπεια μας και βλάπτουν την υγεία μας.

Μιλώντας για χρήματα «που υποστηρίζονται από εμπορεύματα»: Εάν αύριο το φανταστικό χρήμα αποκτούσε μια «πραγματική» υπόσταση, καθώς θα «υποστηριζόταν από εμπορεύματα» μετά από μια απόφαση ιδιωτικοποίησης του αέρα που αναπνέουμε, θα μας φαινόταν τότε πιο αληθινό; Ιδιωτικοποίηση του αέρα που αναπνέουμε; Ακούγεται αδιανόητο, έτσι δεν είναι; Πώς όμως

13. BIS: Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών. Δημιουργήθηκε μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο για να «διευθετήσει» το χρέος τόσο των νικητών όσο και των ηττημένων. Ελεγχόταν από ένα διοικητικό συμβούλιο που εκπροσωπούσε τις κύριες ευρωπαϊκές εθνικές τράπεζες και τις ιδιωτικές τράπεζες των ΗΠΑ. Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η τράπεζα συνέχισε να λειτουργεί και να κερδίζει χρήματα όποια και αν ήταν η εξέλιξη του πολέμου. Έγινε αντικείμενο έντονης κριτικής, επειδή δέχθηκε να μεταφερθεί στο υπόγειο του κτιρίου της στην Ελβετία ο χρυσός που κατασχέθηκε από τις κατεχόμενες από τους Ναζί χώρες ή προήλθε από τα δαχτυλίδια και τα χρυσά δόντια των θυμάτων του ολοκαυτώματος. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος που μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου πολλοί ζήτησαν την κατάργησή της. Ο άγγλος οικονομολόγος Τ. Κέηνς επέμεινε στη σημασία της διατήρησης των κύριων λειτουργιών της BIS υπό νέο όνομα (ΔΝΤ και Παγκόσμια Τράπεζα), ενώ η ίδια η BIS παρέμεινε ενεργή σε πολύ χαμηλό επίπεδο, ρυθμίζοντας απλώς τις ισοτιμίες των ευρωπαϊκών νομισμάτων, μέχρι την εισαγωγή του ευρώ. Τις δεκαετίες 1990-2000, η BIS «διεθνοποιήθηκε με επιτυχία» και ο ρόλος της αναβαθμίστηκε μετά την οικονομική κρίση του 2007-2008.

μας φάνηκε λογική η ιδιωτικοποίηση του νερού, των δασών, των φυσικών πόρων γενικά, αλλά και ζωτικών υπηρεσιών όπως η υγειονομική περίθαλψη ή η εκπαίδευση, πώς μας φάνηκε λογική η ιδιωτικοποίηση ακόμα του πολέμου, αν όχι επειδή στην πραγματικότητα απλώς αποδεχτήκαμε ότι όλα τους φαίνονται λογικά;

8β. “credo”, “credit”, “investitūra”

Credit, 15ος αι., (από το λατινικό ρήμα *credo*, που σημαίνει «πιστεύω») είναι η **πίστη** που επιτρέπει σε κάποιον συμβαλλόμενο να μεταφέρει χρήματα σε κάποιον άλλο συμβαλλόμενο (δημιουργώντας έτσι **χρέος**).

Investiture, τέλη του 14ου αι., η τελετουργική ένδυση ενός νέου αξιωματούχου [ηγεμόνα, επισκόπου, δικαστή] με ενδύματα που συμβόλιζαν την εξουσία (στη φεουδαρχική κοινωνία) η παραχώρηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας σε φέουδο ή άλλο περιουσιακό στοιχείο. Δάνειο από τη μεσαιωνική λατινική λέξη *investitūra*.

Invest, «ντύνω, καλύπτω». Η έννοια «χρησιμοποιώ χρήματα για να παράγω κέρδος» εμφανίζεται τη δεκαετία του 1610 στο εμπόριο των Ανατολικών Ινδιών, μέσω της ιδέας τού **να δίνεις στο κεφάλαιο μια νέα μορφή. Η στρατιωτική σημασία «πολιορκώ, περικλείω με εχθρική πρόθεση» προέρχεται επίσης από την ίδια περίοδο.**

(από on-line λεξικά, έμφαση από εμάς)

Κι αν δώσουμε όλοι μαζί μια κλοτσιά σε τούτη τη μεγάλη γκριζα φούσκα;

(Εντουάρντο Γκαλεάνο, *El libro de los abrazos*, 1989¹⁴)

9. Μετά την αποτυχημένη απόπειρα για ένα *blitzkrieg*, ο πόλεμος στην Ουκρανία μετατράπηκε σε πόλεμο χαρακωμάτων, με τους στρατιώτες να αντιμετωπίζονται ως κρέας για τα κανόνια. Ποιος πληρώνει το τίμημα;

Η επιστράτευση μειονοτήτων από τον πολεμικό καπιταλισμό και η χρήση στρατιωτικού νόμου κατά των εργατικών και κοινωνικών κινημάτων στη Ρωσία και στην Ουκρανία, η «αναδιάρθρωση» της οικονομίας της Ουκρανίας. Και η αντίσταση.

Το μεγαλύτερο ποσοστό στρατευσίμων που στέλνονται να πολεμήσουν στην Ουκρανία προέρχεται από ρωσικές περιοχές που βιώνουν τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας, συχνά με μουσουλμανικό πληθυσμό. Τον Σεπτέμβριο του 2022, η αστυνομία χρησιμοποίησε αληθινά πυρά και συγκρούστηκε με διαδηλωτές στη

14. Ελλ. μτφρ. *Το Βιβλίο των Εναγκαλισμών*, μτφρ. Μελίνα Παναγιωτίδου, εκδόσεις Κέδρος 2001.

νότια ρωσική επαρχία του Νταγκεστάν, όταν ξέσπασαν ταραχές μετά την απόφαση του Πούτιν να στείλει εκατοντάδες χιλιάδες ακόμη άνδρες να πολεμήσουν στην Ουκρανία. Τον Οκτώβριο του 2022, στο κέντρο κράτησης μεταναστών Σαχάροβο, στα προάστια της Μόσχας, ο δήμαρχος της Μόσχας Σομπιάνιν ανακοίνωσε μια «μοναδική ευκαιρία» για μετανάστες που δέχονται «να συμμετάσχουν στην πολεμική προσπάθεια», με αντάλλαγμα χαρτιά για υπηκοότητα και εργασία. Οι δυνάμεις της Βάγκνερ που πολεμούν στο Μπαχμούτ αποτελούνται από σχεδόν 50.000 μισθοφόρους, μεταξύ των οποίων βρίσκονται 40.000 κατάδικοι.

Τον χειμώνα του 2022-2023, εκατοντάδες ουκρανοί στρατιώτες και αστυνομικοί επέδραμαν σε μια περιοχή της Ουκρανίας όπου ζουν μέλη της ουγγρικής μειονότητας (στα δυτικά της χώρας), συγκεντρώνοντας και στρατολογώντας όποιον μπορούσαν να αρπάξουν, συμπεριλαμβανομένων μελών της κοινότητας των Ρομά. Στις πρώτες ήδη μέρες του πολέμου, ο Ζελένσκι είχε ανακοινώσει ότι «Ουκρανοί με εμπειρία μάχης θα απελευθερωθούν από τις φυλακές και θα μεταφερθούν στα πιο θερμά σημεία του μετώπου για να αποζημιώσουν για τα αδικήματα που είχαν διαπράξει».

Εν τω μεταξύ, τόσο στη Ρωσία όσο και στην Ουκρανία, η πολεμική οικονομία χρησιμοποιείται για να ενταθούν οι επιθέσεις κατά των εργατικών και κοινωνικών κινημάτων (η Ουκρανία έχει καταφύγει και σε στρατιωτικό νόμο για αυτό). Επιπλέον, μεταξύ των άμεσων αντιδράσεων στη ρωσική εισβολή συμπεριλαμβανόταν η «αναδιάρθρωση» της οικονομίας της Ουκρανίας: «[Η Ουκρανία] κινείται ενάντια σε οποιαδήποτε θεωρία για την οικονομία σε συνθήκες πολέμου. Στους δύο πολέμους του 20ού αιώνα που συγκλόνισαν τον κόσμο επικράτησαν ο παρεμβατισμός και ο έλεγχος της παραγωγής από το κράτος. Τα εμπόλεμα κράτη τείνουν να εθνικοποιούν βασικούς τομείς της οικονομίας για να μεγιστοποιήσουν την παραγωγή όπλων και να σταθεροποιήσουν την οικονομία. Προσπαθούν να ενισχύσουν την εθνική αγορά, να ενθαρρύνουν την πίστωση, να ακυρώσουν το εσωτερικό χρέος και να σταματήσουν να πληρώνουν το εξωτερικό χρέος (...) Είναι ενδιαφέρον ότι στην Ουκρανία δεν συνέβη αυτό, αλλά το ακριβώς αντίθετο (...) με την κατάργηση ενός μεγάλου αριθμού φόρων και εστιάζοντας κυρίως στις ειδικές οικονομικές ζώνες για εξαγωγές και στη μεταπολεμική ανοικοδόμηση, ο πόλεμος έχει παραδόξως συνοδευτεί από μια εντατικοποίηση του δημοσιονομικού μοντέλου σύμφωνα με το οποίο “η χαμηλή φορολόγηση των μεγάλων εταιρειών είναι το κλειδί για την ανάπτυξη και την ευημερία”. (...) Ενώ οι ουκρανοί εργάτες υπερασπίστηκαν τη χώρα και έκαναν ό,τι περνούσε από το χέρι τους ώστε αυτή να συνεχίσει να λειτουργεί κάτω από ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες, προωθήθηκε μια σειρά νομοθετικών αλλαγών με αιχμή την περαιτέρω συρρίκνωση των εργατικών δικαιωμάτων στους χώρους εργασίας. (...) Τα πρώτα σχέδια αλλαγών στην εργατική νομο-

θεσία εμφανίστηκαν στις αρχές Ιουλίου [2022], στη Διάσκεψη για την Ανάκαμψη της Ουκρανίας που πραγματοποιήθηκε στις ειδυλλιακές όχθες της λίμνης Λουγκάνο στην Ελβετία». ¹⁵

Πριν από τον πόλεμο, είχε υπάρξει μια αξιοσημείωτη κλιμάκωση των εργατικών διαδηλώσεων στη Ρωσία, καθώς και εξεγέρσεις στη Λευκορωσία και το Καζακστάν: «Η σύγκρουση που επιλύεται τώρα στην Ουκρανία με τανκς, πυροβολικό και πυραύλους είναι η ίδια σύγκρουση που κατέστειλαν τα ρόπαλα της αστυνομίας στη Λευκορωσία, στο Καζακστάν και στην ίδια τη Ρωσία». ¹⁶ Η πρωτοβουλία στην οποία συμμετέχει ο κοινωνιολόγος Πιοτρ Μπιζιούκοφ προσπαθεί να αποτυπώσει την πραγματική εικόνα της εργατικής αντίστασης στη Ρωσία, καταγράφοντας τις εργατικές διαδηλώσεις σε ολόκληρη τη χώρα: «Το 2008, τη χρονιά που ξεκίνησε το εγχείρημά μας, καταγράψαμε μόλις 95 εργατικές κινητοποιήσεις (...) Το 2020 ήταν μια χρονιά ρεκόρ: παρά την παγκόσμια πανδημία καταγράφηκαν 437 κινητοποιήσεις (...) Το 2021 το 73% των εργατικών κινητοποιήσεων στη Ρωσία πραγματοποιήθηκαν χωρίς τη συμμετοχή συνδικαλιστικών οργανώσεων. Το 2022 ξεκίνησε αρκετά δυναμικά – θυμίζοντας τις χρονιές που ο αριθμός των εργατικών κινητοποιήσεων είχε φτάσει σε ιστορικό υψηλό. Όμως, στα τέλη Φεβρουαρίου 2022 ξεκίνησε η «ειδική στρατιωτική επιχείρηση» και τον Μάρτιο του 2022 υπήρξε μια απροσδόκητη πτώση [του αριθμού των κινητοποιήσεων των εργαζομένων]. Οι άνθρωποι ήταν παγωμένοι, φοβισμένοι, άναυδοι». ¹⁷

Η αντίσταση στον πόλεμο συνεχίζεται ακόμη εντός της Ρωσίας, αν και οι δημόσιες διαμαρτυρίες που είχαν ξεσπάσει τις πρώτες εβδομάδες μετά τον πόλεμο έχουν εδώ και καιρό σταματήσει, ως αποτέλεσμα της κρατικής καταστολής: «Η οριζόντια ομάδα για τα ανθρώπινα δικαιώματα Solidarity Zone υπολογίζει ότι από την έναρξη της πλήρους κλίμακας εισβολής στην Ουκρανία, 112 άτομα έχουν διωχθεί στη Ρωσία με την κατηγορία της διάπραξης ριζοσπαστικών αντιπολεμικών ενεργειών ή της προετοιμασίας τους: 51 άτομα διώχθηκαν για εμπρησμούς στρατολογικών ή άλλων διοικητικών κτιρίων, 36 για δολιοφθορές στον σιδηρόδρομο, 17 για προετοιμασία εμπρησμών, 7 για πυρπόληση οχημάτων που έφεραν το σήμα “Z”». ¹⁸

15. Alejandro Marcó del Pont, *Un experimento neoliberal llamado Ucrania*, [«Ένα νεοφιλελεύθερο πείραμα που λέγεται Ουκρανία»] <https://eltabanoeconomista.wordpress.com/2023/03/12/un-experimento-neoliberal-llamado-ucrania/>

16. Volodymyr Ishchenko, “Behind Russia’s War Is Thirty Years of Post-Soviet Class Conflict”, [«Πίσω από τον πόλεμο της Ρωσίας βρίσκονται τριάντα χρόνια μετασοβιετικής ταξικής σύγκρουσης»] *Jacobin* magazine, 10 Μαρτίου 2022.

17. <http://www.trudprotest.org/2022/03/трудовые-протесты-в-россии-в-2021-г-часть-3/>

18. *Fiery Anniversary. The special review of subversive news from Russia* [Πύρινη επέτειος. Ειδική επιθεώρηση ανατρεπτικών ειδήσεων από τη Ρωσία], 27 Φεβρουαρίου 2023, libcom.org

Στα παραπάνω πρέπει να προστεθούν οι ρώσοι στρατιώτες που λιποτακτούν και ο αυξανόμενος αριθμός ουκρανών στρατιωτών που εγκαταλείπουν τις θέσεις τους ή στασιάζουν ενάντια στις εντολές των διοικητών τους (τον Ιανουάριο του 2023 ψηφίστηκε στην Ουκρανία νέα ποινική νομοθεσία, που εισάγει σκληρότερες τιμωρίες για τους λιποτάκτες και τους ανυπότακτους, αφαιρώντας τους το δικαίωμα να ασκούν έφεση).

10. Μερικές σκέψεις

Όλα τα παραπάνω μπορεί να ακούγονται καλά ως θεωρίες ή να αποτελούν περισσότερο ή λιγότερο ενδιαφέρουσες πληροφορίες, αλλά πώς πρέπει να δράσουμε αν θέλουμε να αλλάξουμε τα πράγματα;

α) Δεν έχουμε απαντήσεις για όλες τις ερωτήσεις και δεν θέλουμε να προσποιηθούμε ότι έχουμε. Από την άλλη, η υιοθέτηση μιας γενικής θέσης ενάντια στον πόλεμο, βασισμένη σε παραδοσιακές αναρχικές αξίες και θεωρίες, δεν αποτελεί πραγματικά λύση, αν στην πράξη αυτό σημαίνει να μην κάνουμε τίποτα.

β) Ο κύριος πόλεμος στη Δύση εξακολουθεί να είναι ένας πόλεμος για την καρδιά και το μυαλό.

Αν και δεν θα μπορούσαμε ποτέ να υπερασπιστούμε την πολιτική επιλογή της ένταξης στον ουκρανικό στρατό, θεωρήσαμε (ειδικά τις πρώτες μέρες του πολέμου) ότι δεν ήμασταν σε θέση να κρίνουμε την προσωπική επιλογή της συμμετοχής στις μονάδες «Εδαφικής Άμυνας». Τώρα όμως που πέρασε ο καιρός και κάποιες καταστάσεις ξεκαθάρισαν, υπάρχουν πράγματα που πρέπει να ειπωθούν.

Προερχόμαστε από μια περιοχή (τα Βαλκάνια) που έχει επανειλημμένα καταστραφεί από τον εθνικισμό. Προερχόμαστε από μια χώρα που βρισκόταν σε πόλεμο για περισσότερα από 50 χρόνια,¹⁹ όπου η συγκρότηση του έθνους σήμαινε να μην επιτρέπεται σε ανθρώπους να μιλούν τη γλώσσα των προγόνων τους, να καλύπτεται από σιωπή η εξόντωση του εβραϊκού πληθυσμού, οι έλληνες πρόσφυγες που ήρθαν στη χώρα μετά τη Συμφωνία Ανταλλαγής Πληθυσμών του 1922 να αντιμετωπίζονται με ρατσισμό και άγρια εκμετάλλευση ως φτηνό εργατικό δυναμικό (στην πραγματικότητα έγιναν αποδεκτοί μόνον όταν πολέμησαν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο). Προερχόμαστε από μια χώρα όπου το «κομμουνιστικό» κόμμα μετατράπηκε από διεθνιστικό (υποστήριξη του δικαίωματος αυτοδιάθεσης των σλαβομακεδόνων τη δεκαετία του 1930) σε «αντιιμπεριαλιστικό-πατριωτικό», από τα χρόνια μετά τον εμφύλιο μέχρι και σήμερα. Ας σημειωθεί εδώ ότι κατά

19. Ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, ένοπλη σύγκρουση για τη Μακεδονία 1904-1908, Α' Βαλκανικός Πόλεμος 1912, Β' Βαλκανικός Πόλεμος 1913, Α' Παγκόσμιος Πόλεμος 1914-1918, συμμετοχή στην «επέμβαση στη Νότια Ρωσία» κατά του μπολσεβίκικου καθεστώτος 1919, ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1919-1922, στρατιωτική δικτατορία 1936, εμπλοκή στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο 1940-1944, εμφύλιος πόλεμος 1946-1949.

τη διάρκεια των γιουγκοσλαβικών πολέμων το κομμουνιστικό κόμμα υποστήριζε τον «αντιιμπεριαλιστή» Μιλόσεβιτς, και αυτό δεν συνέβη ως αποτέλεσμα κάποιας συζήτησης ή λόγω πίεσης των μελών του, αλλά απλώς επειδή έτσι αποφάσισε η ηγεσία του κόμματος. Και όλα αυτά ενώ η εθνικιστική φρενίτιδα που δημιουργήθηκε γύρω από το ιερό όνομα της Μακεδονίας χρησιμοποιόταν για τη δημιουργία ενός ενοποιημένου εθνικού κορμού που εκμεταλλευόταν τη φθηνή εργασία των αλβανών μεταναστών και τους δολοφονούσε, που χρησιμοποιούσε μετανάστριες από τις πρώην «Ανατολικές χώρες» για τράφικινγκ και εμπόριο του σεξ, ως οικιακές εργάτριες σπιτιών και ως εισαγόμενες νύφες.

Προερχόμαστε από μια χώρα όπου όλες οι αντιεξουσιαστικές φωνές ήταν φιμωμένες για δεκαετίες από τη σχεδόν δικτατορική δεξιά διακυβέρνηση και το σταλινικό κόμμα από κοινού· αντιεξουσιαστικές απόψεις μπορούσαν να διατυπωθούν μόνο από άτομα που είτε είχαν εγκαταλείψει τη χώρα είτε είχαν μεταμφιέσει τις σκέψεις τους σε λογοτεχνία.

Ας εξετάσουμε μερικές πολιτικές επιλογές που παρουσιάστηκαν μετά την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία, όχι ως αποφάσεις σε προσωπικό επίπεδο αλλά «για να μην περιθωριοποιηθούμε πολιτικά» (φυσικά τέτοιες επιλογές συνδυάστηκαν με το επιχείρημα «πώς μπορείς να μιλάς αν δεν μένεις εκεί;»). Το σενάριο για μια «ανεξάρτητη στρατιωτική αντίσταση» που κυκλοφόρησε την πρώτη περίοδο του πολέμου στην Ουκρανία σύντομα ατόνησε, ιδιαίτερα μετά τη στρατιωτικοποίηση της «Εδαφικής Άμυνας» και τη μετατροπή της σύγκρουσης σε πόλεμο χαρακωμάτων. Δεν είναι εξωφρενικό να επιχειρηματολογούμε υπέρ της ένταξης στον στρατό, ενώ υπάρχουν στρατιώτες που λιποτακτούν και χρησιμοποιείται βάναυση βία για να στέλνονται οι στρατεύσιμοι στο μέτωπο;

Είναι προφανές ότι το καθεστώς Ζελένσκι επέλεξε την κλιμάκωση του πολέμου. Δεν θα μάθουμε ποτέ τι θα μπορούσε να είχε συμβεί αν, τις πρώτες μέρες του πολέμου, αντί της απαγόρευσης κυκλοφορίας που επιβλήθηκε στην Ουκρανία, εκατομμύρια άνθρωποι είχαν βγει στους δρόμους για να σταματήσουν τα ρωσικά στρατεύματα. Γνωρίζουμε ότι αυτό συνέβη πράγματι, με αυθόρμητο τρόπο, σε διάφορα μέρη τις πρώτες εβδομάδες της εισβολής, και επίσης ότι κατά τη διάρκεια της ρωσικής κατοχής της Χερσώνας υπήρξαν διαδηλώσεις που αντιμετωπίστηκαν με λιγότερη βία από ό,τι, για παράδειγμα, οι πρόσφατες διαδηλώσεις στην Ελλάδα (σε άλλες περιπτώσεις όμως, κυρίως σε μικρότερες πόλεις ή χωριά, οι ρωσικές δυνάμεις αντέδρασαν πυροβολώντας στον αέρα και σε ορισμένες περιπτώσεις εναντίον διαδηλωτών). Συνολικά, τον πρώτο μήνα του πολέμου, καταγράφηκαν διαδηλώσεις και μπλόκα στις μετακινήσεις των ρωσικών στρατευμάτων σε περίπου 20 πόλεις και χωριά της Ουκρανίας. Τα θύματα της ρωσικής αντίδρασης ήταν ένας νεκρός και 13 τραυματίες. Συγκριτικά, κατά τις 9 ημέρες της εξέγερσης του Ιανουαρίου 2022 στο Καζακστάν, που καταπνίγηκε με τη βοήθεια των ρωσικών στρατευμάτων, σκοτώθηκαν 227 άτομα.

Ένα άλλο επιχείρημα που παρουσιάστηκε για την υπεράσπιση της ένταξης στην «Εδαφική Άμυνα» ήταν ότι οι συμβιβασμοί είναι αναπόφευκτοι και ως παράδειγμα δινόταν η συνεργασία των YPG/YPJ με τα αμερικανικά στρατεύματα. Ό,τι κι αν πιστεύει κάποιος για τη Ροζάβα,²⁰ δεν μπορούμε να κάνουμε παραλληλισμό μεταξύ «του αναγκαίου συμβιβασμού» της ένταξης αναρχικών στον ουκρανικό στρατό με τον συμβιβασμό της Ροζάβα να δεχθεί βοήθεια από δυτικούς καπιταλιστές, επειδή στην περίπτωση της Ροζάβα οι αντάρτες έχουν τον έλεγχο μιας περιοχής όπου επιχειρούν να υλοποιήσουν τη δική τους εικόνα μιας δίκαιης κοινωνίας, ενώ αυτό προφανώς δεν συμβαίνει στην Ουκρανία (και η συμμετοχή των αναρχικών στην εθνική άμυνα μπορεί απλώς να χρησιμοποιηθεί από την κυβέρνηση ως απόδειξη ότι υπερασπίζεται μια ανοιχτή και ελεύθερη κοινωνία ενάντια στο αυταρχικό και σκοτεινό ρωσικό κράτος).

Υπήρξε επίσης το επιχείρημα ότι αν το κοινωνικό κίνημα δεν συμμετάσχει στην εθνική άμυνα, θα απαξιωθεί πολιτικά. Πώς θα φαντάζουν άραγε μετά τον πόλεμο όσοι και όσες αποφάσισαν να υπηρετήσουν την ουκρανική κυβέρνηση, μια κυβέρνηση που αντιμετωπίζει τους στρατιώτες ως κρέας για τα κανόνια, που χρησιμοποίησε τον πόλεμο για να επιβάλει ιδιωτικοποιήσεις και να εμβαθύνει την καπιταλιστική εκμετάλλευση, που χρησιμοποίησε τον στρατιωτικό νόμο για να απαγορεύσει απεργίες, διέλυσε το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων (μια συντριπτική περικοπή κοινωνικού μισθού για εκατομμύρια εργαζομένους), ξεπούλησε γεωργική γη και ιδιωτικοποίησε δαση, μια κυβέρνηση που έδωσε πρωτοφανείς εξουσίες στον κατασκευαστικό κλάδο της Ουκρανίας και ψήφισε έναν νόμο που επηρεάζει περίπου το 70% των εργαζομένων στην χώρα; (Σύμφωνα με τον νέο νόμο, οι εργασιακές σχέσεις μεταξύ εργοδότη και εργαζομένων στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα καθορίζονται από ατομικές συμβάσεις.)

«Τμήματα της αριστεράς που υποστηρίζουν τη στρατιωτική αντίσταση ισχυρίζονται ότι εκτός από την ανάγκη άμεσης αυτοάμυνας για να σωθούν ζωές και σπίτια, ο πόλεμος αφορά την υπεράσπιση της μελλοντικής “ελευθερίας” των εργαζομένων στην Ουκρανία. Αυτό το επιχείρημα εμπίπτει στον μύθο μιας εθνικής κυριαρχίας στην οποία οι εργαζόμενοι μπορούν να αποφασίσουν δημοκρατικά για το μέλλον τους. Πρώτα απ’ όλα, η οικονομία στην Ουκρανία, όπως και κάθε άλλη οικονομία, δεν είναι μια οικονομία «εθνική», είναι βαθιά ενσωματωμένη στις διεθνείς επενδύσεις, τη διαχείριση του χρέους και το εμπόριο.

20. Δεν γνωρίζουμε αν η στροφή από τον πατριωτικό σταλινισμό στον δημοκρατικό συνμοσπονδισμό ήταν από επιλογή ή από ανάγκη και δεν μπορούμε παρά να βρούμε κάπως ασυνήθιστο το γεγονός ότι η οριζόντια οργάνωση ήρθε ως απόφαση της ηγεσίας μιας ιεραρχικής οργάνωσης, ωστόσο δεν μπορεί παρά να είναι θετικό το γεγονός πως νέες γενιές αγωνιστ(ρι)ών κουρδικής ή άλλης καταγωγής απομακρύνονται από τον εθνικισμό, τη λατρεία της ηγεσίας, τα μαρτυρολόγια κ.λπ. – περιττό να πούμε ότι δεν φαίνεται να υπάρχει καλύτερη επιλογή στην περιοχή και ότι πρέπει να υπερασπιστούμε το πείραμα της Ροζάβα από τους εχθρούς του.

Δεύτερον, το κεφάλαιο και το κράτος στην Ουκρανία είναι περισσότερο από πρόθυμα να χρησιμοποιήσουν τον πόλεμο για να απορρυθμίσουν περαιτέρω την αγορά εργασίας και να υπονομεύσουν την αδύναμη επίφαση δημοκρατίας που επισήμως υπάρχει» (*Angry Workers, Thoughts on the Ukraine war: Initial positions revisited after one year of bloodshed* [Σκέψεις για τον πόλεμο στην Ουκρανία: Επανεξετάζοντας αρχικές θέσεις μετά από έναν χρόνο αιματοχυσίας], 11 Φεβρουαρίου 2023).²¹

Περνάμε τώρα στο αντίθετο άκρο του φάσματος. Δεν θα ασχοληθούμε με όσες/ους υποστηρίζουν τη ρωσική εισβολή γιατί πιστεύουν ότι κατά κάποιον τρόπο αποτελεί μια απελευθερωτική συνέχεια της «παλιάς καλής σοβιετικής αρκούδας» (φυσικά ο μιλιταρισμός, ο αυταρχισμός και η καταστολή συνιστούν συνέχεια μεταξύ της σοβιετικής κυριαρχίας και του καθεστώτος του Πούτιν, ενώ οι *πολιτικοί καπιταλιστές*²² είναι μια συνέχεια του μεταμφιεσμένου σε «σοσιαλισμό» κρατικού καπιταλισμού). Προφανώς θεωρούμε αηδιαστικό να δοξάζουμε τον θάνατο και την αιματοχυσία στο όνομα «ευγενών σκοπών», «γεωπολιτικής ανάλυσης» ή «υψηλής πολιτικής».

Υπάρχει επίσης κρυφή υποστήριξη της ρωσικής εισβολής, εσκεμμένα ή μη. Στις περισσότερες περιπτώσεις, το να μιλάς μόνο για τις ευθύνες του ΝΑΤΟ για την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία, είναι στην πράξη ένας κρυφός τρόπος υποστήριξης της ρωσικής εισβολής. Ακόμα χειρότερα: σε χώρες όπως η Ελλάδα ή η Σερβία, το να μιλάς αποκλειστικά εναντίον του ΝΑΤΟ με το επιχείρημα ότι αυτή είναι η γνήσια επαναστατική ντεφετιστική στάση,²³ αποτελεί λογική πλάνη, καθώς αυτές είναι χώρες όπου μπορείς να βρεις μερικά από τα πιο ευρέως διαδεδομένα φιλορωσικά αισθήματα και όπου το ΝΑΤΟ γίνεται αντιληπτό ως ξένο σώμα (μια λογική κατάληξη αυτής της πολιτικής γραμμής θα ήταν μια τακτική συμμαχία με την εξίσου αντιΝΑΤΟϊκή κυβέρνηση Ορμπάν...).

Επιστρέφοντας σε ένα πιο λογικό πλαίσιο συζήτησης, πρέπει να τονίσουμε ότι σε αντίθεση με την ιδέα ότι ένας πολυπολικός κόσμος θα σήμαινε το τέλος της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης και της οικουμενικής κυριαρχίας του δυτικού καπιταλισμού (και έτσι θα δημιουργούσε καλύτερες συνθήκες για το κοινωνικό κίνημα), στην πραγματικότητα, όπως έχουμε αναφέρει προηγουμένως, ήταν το τέλος του διπολικού κόσμου που απελευθέρωσε δυνατότητες χειραφέτησης και έδωσε την ευκαιρία να δημιουργηθεί ένα παγκόσμιο κίνημα που θα μπορούσε να ενώσει κινήματα στην περιφέρεια του καπιταλισμού και αγώνες εντός των βασικών καπιταλιστικών χωρών.

21. <https://www.angryworkers.org/2023/02/11/thoughts-on-the-ukraine-war-initial-positions-revisited-after-one-year-of-bloodshed/>

22. Για περισσότερα σχετικά με τον «πολιτικό καπιταλισμό», βλ. Ishchenko 2022, όπ.π.

23. Να πολεμάς όχι εναντίον του «εχθρού», αλλά ενάντια στις επιλογές των κυρίαρχων τάξεων που στέλνουν τις κατώτερες στο σφαγείο του πολέμου.

Μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία λίγο-πολύ βιώσαμε την απουσία ενός διεθνικού κινήματος. Μπορούμε να αναφέρουμε μόνο την πρωτοβουλία των Ζαπατίστας «18 Μαρτίου [2022] ενάντια σε όλους τους πολέμους του καπιταλισμού»²⁴ και τη Διαρκή Συνέλευση Ενάντια στον Πόλεμο (ΡΑΑΥ).²⁵

Εκτός από τις προφανείς ευθύνες μας (υπεράσπιση των στρατιωτών που εγκαταλείπουν τον ρωσικό και ουκρανικό στρατό και όσων αρνούνται να πάνε στον στρατό, αλληλεγγύη με τους αιχμαλώτους των αντιπολεμικών ενεργειών στη Ρωσία –διαδηλώσεις, δολιοφθορές, εμπρησμοί–, στήριξη των ουκρανών μεταναστ(ρι)ών στην Ευρώπη, σύνδεση των αντιστάσεων στον πόλεμο με όλα τα κοινωνικά κινήματα που αναδύονται κατά τόπους και αγωνίζονται ενάντια στις προϋποθέσεις του πολέμου – μιλιταρισμό, εθνικισμό, ρατσισμό, πατριαρχία), υπάρχουν ακόμα πράγματα που πρέπει να γίνουν. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε τις ελλείψεις μας, να ξεπεράσουμε τη σύγχυση και την αδράνειά μας, να ανακτήσουμε την πρωτοβουλία κινήσεων σε πεδία που θα ορίσουμε εμείς.

Θα το ξαναπούμε: Είναι ζωτικής σημασίας να συγκροτήσουμε μια ξεκάθαρη θέση (και να τη διαδώσουμε παγκοσμίως πέρα από όλα τα σύνορα) αντιτιθέμενες/οι σε όλες τις ψευδείς επιλογές που παρουσιάζει ο νέος υπό διαμόρφωση πολυπολικός κόσμος. Πρέπει να μιλήσουμε και να οργανωθούμε. Οι καλύτερες δράσεις είναι πάντα αποτέλεσμα συλλογικής ευφυΐας.

Πρέπει να ξεφύγουμε από το καπιταλιστικό πλαίσιο σκέψης, να σχηματίσουμε κοινότητες, να δημιουργήσουμε πεδία εχθρικά για τον καπιταλισμό: να γίνουμε η *Πολυκέφαλη Ύδρα*,²⁶ το πλανητικό προλεταριάτο.

24. Βλ. <https://enlacezapatista.ezln.org.mx/2022/03/09/κυριακη-13/>

25. Βλ. <https://www.transnational-strike.info/2022/03/22/a-permanent-assembly-against-the-war/>

26. Peter Linebaugh και Marcus Rediker, όπ.π.

Οι Ζαπατίστας δωρίζουν στην οργάνωση διάσωσης μεταναστ(ρι)ών Open Arms το προϊόν της «απόβασής» τους στο μουσείο Reina Sofía

Η ευχαριστήρια απάντηση της Open Arms και το πρωτότυπο κείμενο με την προσφορά των ζαπατιστικών κοινοτήτων (πηγή: <https://periodistasunidos.com.mx/2022/09/open-arms-agradece-a-los-zapatistas-solidaridad-y-donacion/> - 5 Σεπτεμβρίου 2022) μεταφράστηκαν στα ελληνικά από εμάς και δημοσιεύτηκαν στο infolibre στις 16 Οκτωβρίου 2022.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ OPEN ARMS

Προς τις ζαπατιστικές κοινότητες, στα βουνά του νοτιοανατολικού Μεξικού

Λάβαμε την επιστολή σας ενώ πλέαμε με το ιστιοφόρο Astral, το πρώτο διασωστικό σκάφος της οργάνωσής μας. Θέλουμε να σας πούμε ότι η υποστηρικτική σας αγκαλιά έφτασε σε εμάς με τους πλανητικούς ανέμους, αυτούς που πνέουν από τα βουνά του νοτιοανατολικού Μεξικού μέχρι τη Μεσόγειο, ανανεώνοντας τον ενθουσιασμό μας και δίνοντας πνοή στα πανιά του πλοίου μας, πανιά που έχουν τόσο δοκιμαστεί σε πολυάριθμες σκληρές αποστολές στα διεθνή ύδατα.

Η κοινότητα της Open Arms αισθάνεται συγκίνηση και τιμή για την αγκαλιά σας: το πλήρωμα, οι εθελοντές, αλλά και οι οικογένειες που αντιστέκονται στην ξηρά, περιμένοντας τις κόρες τους και τους γιους τους, τις συντρόφισσες και τους συντρόφους τους, τις αδερφές τους ή τους αδελφούς τους, να επιστρέψουν στο σπίτι χωρίς προβλήματα μετά από κάθε αποστολή στη θάλασσα.

Μετά από ένα δύσκολο καλοκαίρι, τα λόγια σας και η αδελφική σας χειρονομία φέρνουν σε όλους εμάς έναν άνεμο εξέγερσης και αλληλεγγύης, κόντρα στους εμπορικούς ανέμους που πριν από πέντε αιώνες έφεραν τους κατακτητές και τους εμπόρους να περάσουν τον Ατλαντικό και, όπως λένε οι ναυτικοί, ο άνεμος της εξέγερσης και της αλληλεγγύης είναι πάντα ευνοϊκός για τις θαλάσσιες περιπλανήσεις των σκαθαριών, για ταξίδια στη ζωή και για ιστορίες που δεν έχουν ειπωθεί ακόμα, αλλά που ξεκινούν με αγκαλιές και μια μαγική φράση: «Μια φορά κι έναν καιρό».

Εδώ, από το μικρό μας μετερίζι στην ανοιχτή θάλασσα, συνεχίζουμε να αγωνιζόμαστε ενάντια στη σκόπιμη αδράνεια των κυβερνήσεων που είναι υπεύθυνες για τον σχεδιασμό των μεταναστευτικών πολιτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συνεχίζουμε την προσπάθεια να ξεπεράσουμε τις εκστρατείες ποινικοποίησης, τα *fake news* και όλα τα γραφειοκρατικά, πολιτικά, μηντιακά και οικονομικά εμπόδια που συντηρούν μια κατάσταση εξαίρεσης όπου τα ανθρωπιστικά σκάφη μπλοκάρονται στα λιμάνια ώστε η Μεσόγειος, με την ανηλεή δύναμή της, να μετατρέπεται στα πιο θανατηφόρα σύνορα στον κόσμο.

Συνεχίζουμε με τις δίκες στο Παλέρμο εναντίον της θανατοπολιτικής της Ευρώπης-Φρούριο και, ενάντια σε όλα, συνεχίζουμε να πλέουμε μαζί με τις συντρόφισσες και τους συντρόφους μας από όλες τις άλλες οργανώσεις που εργάζονται σκληρά για να σταματήσουν τη μετατροπή της Μεσογείου σε έναν μεγάλο ομαδικό τάφο, όπου σχεδόν το 90% των θυμάτων χάνονται κάτω από τα κύματά της χωρίς να αφήνουν ίχνη, με τη συνηγορία των κρατών που κλείνουν τα μάτια σε αυτή την ανθρωπιστική κρίση.

Από το Astral, μια πλωτή Βαβέλ και ένα πλοίο των τρελών, όπου Καταλανοί, Αργεντινοί, Ιταλοί, Βάσκοι, Κολομβιανοί, Καστιγιάνοι, μέλη πληρώματος και εθελόντριες/ές συνυπάρχουν με έναν έλληνα καπετάνιο, με την ανεξάντλητη ποικιλία εθνικοτήτων και γλωσσών που μιλούν όλοι οι άνθρωποι που μετατρέπουν αυτό το σκάφος σε καταφύγιο, σε «έναν κόσμο όπου χωράνε πολλοί κόσμοι», θέλουμε να ανταποδώσουμε την αγκαλιά σας αλληλεγγύης που χτίζει γέφυρες εκεί που άλλοι χτίζουν τείχη και όπου η γενναιοδωρία χωρίς σύνορα σπέρνει ζωή εκεί όπου άλλοι θερίζουν θάνατο και καταστροφή.

Για τον λόγο αυτό, θα θέλαμε η δωρεά που πρόκειται να λάβουμε, προϊόν των ξύλινων καγιάκ σας, των σκαλισμένων και ζωγραφισμένων με το ελευθεριακό όνειρο και την ελπίδα ενός καλύτερου κόσμου, καθώς και των άλλων ζαπατιστικών τεχνουργημάτων που φέρατε μαζί σας με το πλοίο «La Montaña» («Το Βουνό») στο *Ταξίδι για τη ζωή*, να χρησιμεύσει για να αγοραστεί ένα νέο ταχύπλοο φουσκωτό για το Astral και έτσι να συνεχιστεί η αποστολή ενός ταξιδιού που δεν τελειώνει ποτέ, ενός ταξιδιού για μια αξιοπρεπή ζωή και για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων χωρίς οποιαδήποτε διάκριση.

Σας ευχαριστούμε για αυτήν την εγκάρδια αγκαλιά που, όπως αναγράφεται σε ένα από τα σκαλιστά κέδρινα καγιάκ σας, είναι μια αγκαλιά ανάμεσα σε ανθρώπους που παλεύουν για τη ζωή, τη φύση και την ανθρωπότητα, ελπίζοντας ότι αυτή η χειρονομία είναι μόνο η αρχή ενός νέου μονοπατιού που θα πρέπει να διανύσουμε και να πλοηγηθούμε μαζί, ως μέρος αυτής της μεγάλης συλλογικής καρδιάς που χτυπά πέρα από όλα τα σύνορα.

Και ναι, εκκρεμεί το να συναντηθούμε με ανοιχτές αγκάλες. Προς το παρόν, δεχτείτε από εμάς αυτή την αγκαλιά με τον ιδρώτα και το αλάτι της θάλασσας, καθώς καταφέρνουμε να ξεπεράσουμε τις γεωγραφικές διαφορές για να δώσουμε στον Don Durito το σωσίβιό του, έναν ασύρματο και το μικρό του κράνος διάσωσης, για να έρθει μαζί μας στις αποστολές του Astral, να μας αφηγηθεί τις ιστορίες της εξεγερμένης αξιοπρέπειας των ζαπατιστικών *καρκαόλ* και να ακούσει τις ιστορίες όλων εκείνων των ανθρώπων που σε όλο τον κόσμο διασχίζουν τη στεριά ή τη θάλασσα αναζητώντας μια ζωή άξια να βιωθεί.

Το Ταξίδι μόλις αρχίζει. Μια αγκαλιά από τη Μεσόγειο στη Ζούγκλα της Λακαντόνα, από τη θάλασσα των ανυπότακτων προς τη γη των ανυπότακτων.

Open Arms, από ένα μικρό μετερίζι στην ανοιχτή θάλασσα

Προς:

Το Εθνικό Μουσείο Κέντρο Τέχνης Reina Sofia.
Μαδρίτη, Ισπανία.

Τη μη κυβερνητική οργάνωση «Open Arms».
Στην ανοιχτή θάλασσα, όπως θα έπρεπε.

Την ομάδα «Πολιτιστικός Σύλλογος Διεθνούς Συνεργασίας Εξεγερμένοι Πα-
λιάτσοι (*Pallasos en Rebeldia*)»

Όπου κι αν βρίσκονται.

Κυρίες, κύριοι, **άλλοες**, αδελφές, αδελφοί, **αδελφόςες**:

Γράφουμε αυτή την επιστολή προς τους 3 οργανισμούς, φορείς, ομάδες ή όπως αλλιώς ονομάζονται.

Το νόημα αυτών των επιστολών είναι να ευχαριστήσουμε τους 3, ή τις 3, για τη συμμετοχή τους στο θέμα για το οποίο θα σας μιλήσουμε στη συνέχεια.

—*—

Οι άνθρωποι που εργάζονται στο Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia είχαν την καλοσύνη να εκθέσουν, σε μία από τις αίθουσές του, 6 έργα φτιαγμένα από αυτόχθονες ζαπατίστας, με ρίζες Μάγιας, που ζουν στην Τσιάπας του Μεξικού. Αυτό συνέβη στο πλαίσιο του πρώτου σταδίου του Ταξιδιού για τη Ζωή που πραγματοποιούν και θα πραγματοποιήσουν οι ζαπατιστικοί λαοί σε όλες τις πέντε ηπείρους. Στο λεγόμενο «Κεφάλαιο Ευρώπη» αυτής της ανοησίας των ζαπατίστας, μια πρώτη αντιπροσωπεία των ζαπατίστας (4 γυναίκες, 2 άνδρες και **μιαένας άλλος**) διέσχισαν τον Ατλαντικό με ένα βουνό και αποβιβάστηκαν στην ακτή της Γαλικίας, στην Ιβηρική Χερσόνησο.

Εκτός από τον σπόρο του αγώνα για τη ζωή, η Μοίρα 421, η ναυτική αποστολή, μετέφερε αυτά τα έργα που αργότερα και με την παρουσία της αερομεταφερόμενης ζαπατιστικής αποστολής «Η Εκτός Εποχής» (*La Extemporánea*), εκτέθηκαν επίσημα στο μουσείο.

Αργότερα, οι άνθρωποι του μουσείου προσφέρθηκαν να αποκτήσουν τα έργα, ώστε να αποτελέσουν μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς αυτού του ιδρύματος.

Το πρόβλημα είναι ότι οι γηγενείς λαοί είναι «εκτός εποχής», δηλαδή εκτός των καιρών, εκτός χρόνου, ασυμβίβαστοι και, επομένως, δεν έχουμε «νόμιμη» ύπαρξη. Δηλαδή είμαστε, αλλά δεν υπάρχουμε.

—*—

Εδώ μπαίνουν οι κλόουν «*pallasos*» που φαντάστηκαν μια αταξία (καθώς έπρεπε) και προσφέρθηκαν να γίνουν η νόμιμη «γέφυρα». Και, προφανώς, προέβησαν σε κάποια *ad hoc* δραστηριότητα.

Με το περίεργο και επίπονο έργο τους να φέρνει γέλιο και προβληματισμό και ενώ οι αποπάνω προσκόμιζαν βόμβες και αναπτυξιακά mega-projects, οι *Pallasos* βρέθηκαν κάποτε στη γη των ζαπατίστας. Θύμισαν σε νέους/ες και μεγάλους/ες ότι παλιότερα, ως αγόρια και κορίτσια, γελούσαν και έπαιζαν με τις ιστορίες και τα παραμύθια τους.

Όταν η «Εκτός Εποχής» (La Extemporánea) περιόδευσε στα ευρωπαϊκά εδάφη, μαζί με καλλιτέχνες που παίζουν μουσική («μουσικάντηδες» ονομάζονται εδώ αυτοί οι καλλιτέχνες), άφησαν σκηνές και περίπτερα και, με μια άνευ όρων γενναιοδωρία, ανέλαβαν τον ρόλο των σοφέρ και των *σοφερίνων*, αντιμετώπισαν τα νομικά και ανθρώπινα σύνορα και βρήκαν ακόμα χρόνο για να τραγουδήσουν, να γελάσουν και να χορέψουν.

Με το σκάφος La Montaña να ξεκουράζεται ήδη σε αυτά τα εδάφη, η Ναυτική Μοίρα 421 και η αερομεταφερόμενη «La Extemporánea» τους θυμούνται με αγάπη.

—*—

Εδώ και καιρό παρακολουθούμε σε μακρινή γεωγραφία –αλλά όχι σε μακρινό ημερολόγιο– τη διαδρομή του πόνου και της οδύνης που διανύουν οι μετανάστ(ρι)ες όταν, προσπαθώντας να ξεφύγουν από ένα πεπρωμένο θανάτου και καταστροφής, τολμούν να διασχίσουν τη θάλασσα για να φτάσουν στα ευρωπαϊκά εδάφη.

Ναι, αλήθεια, όχι μόνο στα ευρωπαϊκά, αλλά τώρα είμαστε στο κεφάλαιο «Ευρώπη».

Μάθαμε επίσης πως, για καλή μας τύχη, ό,τι υπάρχει δεν είναι μόνο κοινωνικά δίκτυα, εικονικές εφαρμογές, μεγάλα έργα, πόλεμοι, γυναικοκτονίες, λεηλασίες και τα μακριά και βαθιά και-τα-λοιπά του συστήματος. Υπάρχουν και άνθρωποι. Έτσι μάθαμε ότι υπάρχουν άνθρωποι που δεν μπορούν να βλέπουν απάνθρωπες πράξεις χωρίς να κάνουν κάτι για να προσπαθήσουν να τις αποτρέψουν ή για να μετριάσουν τα αποτελέσματά τους. Και προέκυψε ότι, από τα βουνά του νοτιοανατολικού Μεξικού, βλέπαμε σκάφη που άφησαν την ακινησία των αποβαθρών και των τουριστικών δρομολογίων και σαλπάριζαν για να σώσουν όσες/ους ναυούσαν στις ευρωπαϊκές θάλασσες.

Γνωρίζουμε ότι υπάρχουν πολλές οργανώσεις, ομάδες και συλλογικότητες που πραγματοποιούν αυτό το έργο, αλλά μάθαμε για την Open Arms λόγω των κατηγοριών που τους εξαπολύουν οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που τους κατηγορούν και τους διώκουν για... ανθρωπιστικές πράξεις!

Εξετάσαμε φωτογραφίες, βίντεο, διαβάσαμε έγγραφα, ειδήσεις, αγωγές και μηνύσεις. Και στο φόντο, οι μετανάστ(ρι)ες που πεθαίνουν αναζητώντας τη ζωή. Όταν το Ταξίδι για τη Ζωή ήταν απλώς ένα ημιτελές ντελίριο (και είναι ακόμα παραλήρημα και είναι ακόμα ημιτελές, αλλά έχουμε ήδη ξεκινήσει), επικοινωνήσαμε με την Open Arms, αναζητώντας ένα πλοίο. Δεν μπορούσαν να μας βοηθήσουν, γιατί είχαν νομικά ζητήματα να επιλύσουν. Κάποια κακή κυβέρνηση (από αυτές που αφθονούν σε γεωγραφίες όχι μόνο ευρωπαϊκές), τους είχε μηνύσει... γιατί έσωσαν ζωές «μη Ευρωπαίων».

—*—

Αυτά που ακολούθησαν (και γι' αυτό είστε οι 3 αποδέκτ(ρι)ες αυτής της επιστολής), περιγράφονται αναλυτικά ως εξής:

Περί των έργων

Τα καλλιτεχνικά έργα είναι ποικίλα και αντιστοιχούν σε διαφορετικά ημερολόγια:

- Τρία «καγιούκος», ή κανό, σκαλισμένα σε ξύλο και με εικόνες που αναφέρονται στους προγόνους Μάγιας και στον σημερινό αγώνα των ζαπατιστικών κοινοτήτων για ζωή. Κατασκευάστηκαν το έτος 2021 (Ιανουάριος έως Μάρτιος του ίδιου έτους – αν και η ιδέα είχε γεννηθεί στις πρωινές ώρες του Δεκέμβρη), την παραμονή της έναρξης του λεγόμενου Ταξιδιού για τη Ζωή. Θα υπάρξει εκτενέστερη αναφορά στη συνέχεια για αυτά τα πλεούμενα.

- Ένα πολύχρωμο κέντημα σε βαμβακερό ύφασμα κουβέρτας, με τη μορφή της Λερναίας Ύδρας του Καπιταλισμού. Μάλλον, με την απεικόνιση αυτού που καταλαβαίνει και φαντάζεται ο δημιουργός της για το καπιταλιστικό σύστημα. Όταν είπαν στον δημιουργό της ότι η εικόνα ήταν –το λιγότερο– πολύ άσχημη, απάντησε προκλητικά: «ούτε το καπιταλιστικό σύστημα είναι όμορφο». Τέλος της κριτικής των εικαστικών τεχνών. Αυτό το κέντημα έγινε για το πρώτο φεστιβάλ CompArte, που πραγματοποιήθηκε στα διάφορα ζαπατιστικά *καρακόλ* το 2016. Το CompArte είναι ένα είδος καλλιτεχνικού-πολιτιστικού φεστιβάλ που περιλαμβάνει μουσική, τραγούδι, χορό, θέατρο, κινηματογράφο, ζωγραφική, κέντημα, ξυλογλυπτική κ.λπ. Συμμετέχουν αυτόχθονες ζαπατίστας και προσκεκλημένοι/ες καλλιτέχνιδες και καλλιτέχνες από το Μεξικό και άλλες χώρες. Ανεστάλη λόγω της Πανδημίας το 2020.

- Ένας πίνακας σε βαμβακερό ύφασμα κουβέρτας, με τον τίτλο «Η Αυτονομία», που έγινε επίσης το 2016 για το CompArte εκείνης της χρονιάς. Φτιαγμένο από έναν ζαπατίστα με ρίζες Μάγιας από την περιοχή Tzotz Choj, αντιπροσωπεύει τη διαδικασία οικοδόμησης της αυτονομίας στην περιοχή του.

- Ένα βίντεο ντοκιμαντέρ, με τίτλο «Ο πυλώνας της Αυτονομίας και η ζωή των συμμετεχόντων», που πραγματοποιήθηκε από μια ομάδα ιθαγενών νέων

ζαπατίστας γνωστών ως «Los Tercios Compas» (η ιστορία αυτού του ονόματος βρίσκεται σε μια από τις ιστορίες του αείμνηστου SupMarcos). Είναι το προϊόν μιας ερευνητικής εργασίας σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης ζαπατίστας και μη-ζαπατίστας στην περιοχή Τσοτσίλ των Υψιπέδων της Τσιάπας, στο Μεξικό. Παρουσιάστηκε στο δεύτερο κινηματογραφικό φεστιβάλ «Puy Ta Cuxlejatik» (που σημαίνει κάτι σαν «καρακόλ για τη ζωή»). Αυτό το φεστιβάλ κινηματογράφου, το οποίο πραγματοποιήθηκε δύο χρονιές (2018 και 2019), ανεστάλη ως αποτέλεσμα της πανδημίας του COVID και περιλάμβανε ντοκιμαντέρ που έγιναν από ιθαγενείς νέες και νέους με ρίζες Μάγιας (που μιλάνε Tzeltal, Tzotzil, Tojolabal, Cho'ol, Zoque και Mame) των διαφορετικών *καρακόλ* που συνθέτουν τη γεωγραφία των ζαπατίστας στα βουνά του νοτιοανατολικού Μεξικού. Συμμετείχαν επίσης ταινίες, ντοκιμαντέρ και κινούμενα σχέδια από άλλα μέρη του κόσμου, καθώς και ορισμένοιες σκηνοθέτ(ρι)ες, παραγωγοί(ες) και ηθοποιοί(ές).

Καταναλώθηκαν τόνοι ποπ κορν με καυτερή σάλτσα. Αυτό πρέπει να επισημανθεί, γιατί ο κινηματογράφος χωρίς ποπ κορν είναι σαν ένα μουσείο κέρινων ομοιωμάτων για την πλανητική υπερθέρμανση, σαν ένας κλόουν κυκλοθυμικός και κυνικός ή σαν ένα πλοίο χωρίς την αγκαλιά της θάλασσας.

—*—

Όλη αυτήν την αναφορά την καταθέτουμε ως «πιστοποιητικό γνησιότητας». Γνωρίζουμε ότι αυτή η επιστολή δεν είναι πολύ σοβαρή και μακράν απέχει από κάθε διοικητική αυστηρότητα, αλλά, για να καλύψουμε αυτήν την έλλειψη, επισυνάψαμε κάτι πιο σοβαρό και βαρετό με τις λεπτομέρειες της υπόθεσης και για το κάθε τι.

Ένα έγγραφο με σφραγίδες και υπογραφές ενός συμβουλίου καλής διακυβέρνησης. Εν ολίγοις, όλα πολύ σοβαρά και τυπικά (και βαρετά), αλλά θα σταθεί επιτυχώς σε κάθε μεταγενέστερη πιθανή αγωγή σε όποιο δικαστήριο.

—*—

Τα καγιούκος

Είναι ένα συλλογικό έργο. Στις κοινότητες, οι βάσεις στήριξης συγκέντρωσαν τα υλικά, ξύλο από κέδρο και μαόνι. Οι εξεγεργμένοι/ες επινόησαν, χάραξαν και ζωγράρισαν τις εικόνες. Μια ομάδα κοριτσιών και αγοριών, μεταξύ 6 και 11 ετών, σχεδίασαν και ζωγράρισαν ένα από τα κανό και μια άλλη ομάδα ενηλίκων ζωγράφων εικονογράφησαν τα άλλα.

Όταν τελείωσαν, δεν είχαμε βρει ακόμα σκάφος για να διασχίσει τη θάλασσα προς την Ευρώπη. Αυτό όμως που μας ανησυχούσε ήταν πώς θα φτάσουν τα κανό στην Ευρώπη.

Μετά, επιτέλους, βρέθηκε ένα πλοίο που το ονομάσαμε «το Βουνό» (La Montaña). Στην ιστοσελίδα Enlace Zapatista υπάρχει μια καταχώριση που αφηγείται αυτήν την ιστορία. Αν και αυτός που μιλάει είναι ένα σκαθάρι με αέρα πειρατή, η εκδοχή του δεν απέχει πολύ από αυτό που πραγματικά συνέβη. Έτσι λύθηκε το πρόβλημα της αποστολής των κανό. Για τη ναυτική αντιπροσωπεία το πρόβλημα είχε ήδη λυθεί από πιο πριν, καθώς σκεφτόμασταν να τους βάλουμε κρυφά ως λαθρεπιβάτες σε κάποιο σκάφος.

Η μεταφορά των κανό στο La Montaña είχε διπλό σκοπό: αφενός να εκτελέσει τον ρόλο μιας υπηρεσίας μεταφοράς δεμάτων για τη μετακίνησή τους στην Ευρώπη. Από την άλλη, αν διαβάσετε το προφίλ όσων αποτελούσαν τη Μοίρα 421, θα καταλάβετε ότι η μοναδική τους εμπειρία στη ναυσιπλοΐα ήταν το κανό σε ποτάμια και λιμνοθάλασσες. Σε περίπτωση ναυαγίου, το πλήρωμα θα ένιωθε πιο ασφαλές... και πιο χαρούμενο. Γιατί ακόμα και στις ατυχίες είναι σημαντικό να χαμογελάς και όπως θα έλεγε η Marijose να μην χάνεις το στυλ, το *glamour*.

Το ταξίδι μέχρι το λιμάνι αναχώρησης ήταν επικίνδυνο. Μεταξύ των απαραίτητων στάσεων και της λήψης των απαραίτητων μέτρων για να μην πέσουν από τα οχήματα (διαρκής απειλή σε όλη τη διαδρομή) και της σύγχυσης στα στρατιωτικά και αστυνομικά σημεία ελέγχου, όπου η εικόνα πολλών οχημάτων που κουβαλούσαν αυτά τα κανό στην οροφή τους δεν θα μπορούσε να είναι τίποτα λιγότερο από... ζαπατίστικη.

Ποιος θα σκεφτόταν να δημιουργήσει σκάφη στη ζούγκλα για να τα μεταφέρει στην ανοιχτή θάλασσα; Η απάντηση δόθηκε από έναν αξιωματικό σε ένα από τα στρατιωτικά σημεία ελέγχου: όταν οι στρατιώτες του δίστασαν να σταματήσουν τα οχήματα και να ελέγξουν αυτό το περιεργο φορτίο, τους είπε: «ε, ζαπατίστας είναι», λίγο ως εξήγηση αλλά πιο πολύ με παραίτηση.

Κατά τη διαδρομή, τραβούσαν φωτογραφίες της παράξενης συνοδείας, εικόνες που θα ανέβαιναν σε κάποιο κοινωνικό δίκτυο με τον τίτλο «αυτά συμβαίνουν μόνο στο Μεξικό». Όσοι όμως είχαν διαβάσει για την παραληρηματική ιδέα καταλάβαιναν ότι επρόκειτο για την εκπλήρωση μιας προφητείας: «ένα βουνό στην ανοιχτή θάλασσα».

Φτάνοντας στα εδάφη της Γαλικίας, στην Ιβηρική Χερσόνησο, ένα από τα κανό δωρήθηκε στο επαγγελματικό πλήρωμα του «La Montaña», το κανό που αντιπροσώπευε τα παιδιά ζαπατίστας, που είναι ένας άλλος τρόπος να πούμε «το μέλλον».

Τα υπόλοιπα, μαζί με άλλα δείγματα ζαπατίστικης «τέχνης», έγιναν δεκτά με ευγένεια από τους υπεύθυνους του Εθνικού Μουσείου Κέντρου Τεχνών Reina Sofía. Αυτό το μουσείο κηλιδώθηκε ανεπιτυχώς από μια βιαστική επίσκεψη των ηγετών του ΝΑΤΟ, που υπόσχονταν περισσότερα όπλα για να ταΐσουν το θηρίο του πολέμου στην Ουκρανία. Στην πραγματικότητα, εκτυλίχθηκε το εξής παρά-

δοξο: από τη μια η αποφασιστικότητα του ΝΑΤΟ¹ για θάνατο και καταστροφή – με τις μεγάλες εταιρείες όπλων του να επιζητούν να καταστρέψουν (περισσότερο) τον πλανήτη–, από την άλλη, και σε αντίθεση, τα εύθραυστα κανό που είχαν επιτύχει το θαλάσσιο κατόρθωμα να διασχίσουν τον Ατλαντικό Ωκεανό κόντρα στην ιστορία, τη λογική και το κοινό αίσθημα.

Και αυτό το παραλήρημα υλοποιήθηκε σε μια από τις αίθουσες του μουσείου, με ένα ανατρεπτικό και ανησυχητικό μήνυμα: τον αγώνα για τη ζωή. Όταν η μόδα είναι να σκοτώνεις και να καταστρέφεις, είναι ακόμα «ανώμαλο» να επιδιώκεις να ζεις και να δημιουργείς.

Όταν μπήκε η σκέψη να δημοπρατηθούν τα καγιάκ (γιατί είμαστε τρελοί, ναι, αλλά όχι τόσο τρελοί ώστε να τα φέρουμε πίσω), εργαζόμενοι στο μουσείο Reina Sofia προσφέρθηκαν να τα αποκτήσουν – όπως και το υπόλοιπο υλικό.

Δεν ξέρουμε, φανταζόμαστε ότι έγινε κάποιου είδους αξιολόγηση. Ειδικοί και μη, αφού ξεπέρασαν την έκπληξη της ανάλυσης των κανό, των σκαλισμάτων και των ζωγραφιών τους, έπρεπε να συστήσουν ή να αποθαρρύνουν την απόκτηση αυτών των παράξενων αντικειμένων που, παρότι προέρχονταν από μακρινά ημερολόγια και γεωγραφικές περιοχές, έλεγαν μια ημιτελή ιστορία.

Σαν να ξεκινούσε η αφήγηση με ένα «θα έρθει ο καιρός» και αυτό που ακολουθεί παραμένει σε εκκρεμότητα, γιατί αυτό που διακυβευόταν δεν ήταν η εκδίκηση χωρίς καμία δικαιοσύνη, γιατί δεν ήταν το παρελθόν ο προορισμός του ταξιδιού. Λες και το λιμάνι της άφιξης να ονομαζόταν «μέλλον και ζωή».

«Ό,τι λείπει, λείπει», έλεγε ο αείμνηστος SupMarcos και για κάποιο ακατανόητο λόγο το μουσείο αποφάσισε να αποκτήσει τα έργα.

Γιατί το έκανε; Άγνωστο. Θα μπορούσε να είναι για να δείξει τη συμπάθειά του στον αναχρονιστικό αγώνα για ζωή, ή επειδή κάποιος πρότεινε «αυτό δεν αντιπροσωπεύει το τέλος ενός ταξιδιού, αλλά απλώς ένα στάδιο, τον παραλογισμό τού να ταξιδεύεις με την ιστορία του παρελθόντος και του μέλλοντος ως επιβάτες... όπως αυτό το μουσείο... Δεν ξέρω, αλλά νομίζω ότι θα συμφωνήσετε μαζί μου πως θα είναι ενδιαφέρον να δούμε τι θα ακολουθήσει».

Το αν πείστηκαν ή όχι οι υπόλοιποι σκεπτικιστές στο μουσείο για την απόκτηση αυτών των αντικειμένων ή όχι, είναι επίσης άγνωστο. Ίσως κάποιος με περισσότερο πραγματισμό να αυτοπαρηγορήθηκε λέγοντας «καλά, έχουμε χώρο για αποθήκευση!» Ίσως κάποιος να τον διέψευσε λέγοντας «Θα αποθηκεύσουμε τον αγώνα για τη ζωή;»

Ίσως η συζήτηση συνεχίστηκε στο καφέ, σε μια κουβέντα μετά το φαγητό. Η συζήτηση θερμάνθηκε, προκλήσεις εκστομίστηκαν, βγήκαν στυλό και οδο-

1. [ΣτΜ] Αναφέρεται στη σύνοδο για τη διεύρυνση του ΝΑΤΟ που έγινε στη Μαδρίτη στις 28-30 Ιουνίου 2022, εν μέσω του πολέμου στην Ουκρανία και εν όψει της ένταξης της Σουηδίας και της Φινλανδίας.

ντογλυφίδες (θα ήταν υπερβολή να φτάναμε σε σπαθιά, στιλέτα και μαχαίρια), αμφισβητήθηκαν κοσμογονίες, πεποιθήσεις και δόγματα. Και, φυσικά, τα κινητά τηλέφωνα που το τεκμηριώναν για τους επόμενους, δηλαδή για τα κοινωνικά δίκτυα.

Δεν υπήρξε ανακωχή, οι πλευρές αντιμετώπισαν η μία την άλλη με αυταπάρνηση και αποφασιστικό θάρρος, εμφανίστηκαν λαμπρά επιχειρήματα και κακόγουστα αστεία, παλιές φιλίες πήγαν στον κάδο των σκουπιδιών και προέκυψαν άλλες που ήταν απόδειξη καταιγίδων και ναυαγίων. Σίγουρα υπήρξαν παρεξηγήσεις και, ίσως, έρωτες.

Δηλαδή: ζωή.

Σίγουρα το θέμα θα είχε συνεχιστεί μέχρι σήμερα και ακόμα παραπέρα, αλλά κάποιος θυμήθηκε ότι ο προϋπολογισμός έπρεπε να παρουσιαστεί εγκαίρως και ότι η συζήτηση ήταν νόστιμη και ενδιαφέρουσα αλλά έπρεπε να εξασφαλιστεί η έγκριση των ζαπατιστικών λαών (πρωταρχικών δημιουργών αυτού του χάους) και, ακολουθώντας την παράδοση της πατρωνίας, έπρεπε να προσφερθεί ένα ορισμένο ποσό. Υπήρχε η πιθανότητα οι ζαπατιστικές κοινότητες απλώς να δωρίσουν τις «βάρκες» και τα άλλα έργα, αλλά, για να αποφευχθούν μελλοντικά νομικά προβλήματα, πέρα από μεγάλες και βαρετές συνεδριάσεις σε δικαστήρια, το καλύτερο ήταν να προταθεί κάτι επίσημο.

Αρχικά, είχαμε σκεφτεί να δωρίσουμε τα σκάφη σε μια από τις οργανώσεις, ομάδες ή συλλογικότητες που υποστηρίζουν μετανάστ(ρι)ες που τολμούν να διασχίσουν τη θάλασσα ξεφεύγοντας από τη βία, την αδικία και τον τρόπο. Μας είχαν αφηγηθεί τρομερές και υπέροχες ιστορίες διάσωσης και άρνησης αποβίβασης από τις αλαζονικές ευρωπαϊκές αρχές. Αρνήσεις που αποτελούσαν επιπρόσθετες δυσκολίες στα όχι λίγα ούτε μικρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν όσοι/ες βάζουν το σώμα, την ψυχή και το καράβι τους, για να σώσουν όσες/ους μεταναστεύουν μέσω της θάλασσας.

Τότε σκεφτήκαμε ότι, λοιπόν, τα κανό τα φτιάξαμε εμείς και φυσικά είμαστε περήφανοι για αυτά. Δοκιμάστηκαν εδώ, σε λίμνες και ποτάμια. Όμως, από πρακτική άποψη, δεν ξέρουμε αν θα κατάφερναν να τα βγάλουν πέρα στη Βόρεια Θάλασσα ή στη Μεσόγειο. Και δεν έχουν και χώρο για πολύ κόσμο. Μεταξύ του πλοηγού και του καπετάνιου, υπάρχει χώρος για δύο ή τρεις ακόμη, και αυτό στο μεγαλύτερο κανό.

Θα μπορούσαν να τα δημοπρατήσουν. Αλλά δεν θα ήταν δίκαιο να φορτώσουμε τις οργανώσεις διάσωσης με περισσότερη δουλειά, εκτός από την αντιμετώπιση νομικών και παράνομων διώξεων από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, να υποστούν κι ένα από εκείνα τα ξύλινα σφυριά που το χτύπημά τους θα συνόδευε τη φράση «το αντικείμενο πουλήθηκε στον αγοραστή με την ετικέτα 7 για το ποσό των x ευρώ». Σε κάθε περίπτωση, είχαμε χαράξει ένα σφυρί από εδώ και είχε ήδη συνοδεύσει τα κανό στο θαλάσσιο ταξίδι τους.

Εν ολίγοις, πρόθεσή μας δεν ήταν να προκαλέσουμε προβλήματα, αλλά να δείξουμε, έστω και συμβολικά, τη συμπάθειά μας για τη δέσμευσή τους... για τη ζωή.

Ξέρουμε καλά ότι υπάρχουν αγκαλιές σε αγκαλιές. Το να στείλεις μια αγκαλιά σε ξύλινα έργα σκαλισμένα και ζωγραφισμένα από χέρια ιθαγενών μπορεί να φαίνεται παράλογο, αλλά, υπάρχει παράλογο που να λείπει από τον ζαπατισμό;

Τότε συνέβη αυτό που συνέβη: στο Μουσείο Reina Sofía αποφάσισαν τελικά να αφήσουν σε εκκρεμότητα το αλληγορικό και πραγματικό νόημα των καγιακ που φτιάχτηκαν για να πλοηγηθούν στην αντίθετη κατεύθυνση της ιστορίας, επικράτησε νομική και οικονομική λογική και έστειλαν μια οικονομική πρόταση.

Θα λέγαμε «ναι» σε οποιοδήποτε ποσό. Ακόμα κι αν μας έλεγαν ότι θα έπρεπε να πληρώσουμε το μουσείο, θα το σκεφτόμασταν. Ευτυχώς για την οικονομία μας, η δεύτερη επιλογή δεν εμφανίστηκε.

Δεν ξέρουμε αν θα είναι λίγα ή πολλά χρήματα. Πιστεύουμε ότι όσοι/ες εργάζονται στο Κέντρο Τέχνης Reina Sofía, όσες/οι αγωνίζονται στην Open Arms και όσες/οι καταλαβαίνουν ότι ο αγώνας για τη ζωή έχει επίσης να κάνει με το γέλιο, το τραγούδι και την αφήγηση ιστοριών από εξεγερμένους παλιάτσους, καταλαβαίνουν τι συμβολίζει όλη αυτή η ιστορία.

Και πιστεύουμε επίσης ότι ο καθένας στη γεωγραφία του και στο ημερολόγιο του καταλαβαίνει ότι όλη αυτή η χαρτούρα, το πηγαινέλα λόγων και παραλογισμών, επιχειρημάτων και αντιφάσεων, είναι ένας τρόπος για να επιστρέψουμε την αγκαλιά που αποστέλλουν οι ιθαγενικές κοινότητες των βουνών του νοτιοανατολικού Μεξικού ενάντια στις ανακριτικές πρακτικές της κακής κυβέρνησης, που σκοπεύει να βάλει έναν ολόκληρο λαό στο εδώλιο του κατηγορουμένου για πονηρούς και διεστραμμένους υπολογισμούς.

Γιατί για εμάς, τους ζαπατιστικούς λαούς, η προσφορά για την απόκτηση των έργων από το Εθνικό Μουσείο Κέντρου Τέχνης Reina Sofía, η μεσολάβηση των Pallasos en Rebellía και η υποδοχή της Open Arms είναι αυτό: μια αγκαλιά.

Και αυτές οι γραμμές δεν είναι παρά ένα ευχαριστώ στους 3 για την αγκαλιά που μας δίνουν.

—*—

Ο αείμνηστος SupMarcos έλεγε ότι οι αγκαλιές, τα φιλήματα και οι προσβολές πρέπει να δίνονται αυτοπροσώπως. Όμως, παρόλο που ζούμε σε εποχές διαδικτυακών αιτημάτων, κοινωνικών δικτύων και πανδημιών, αυτές οι γραμμές αξίζουν τον κόπο, καθώς αποβλέπουν σε μια συνάντηση μη εικονικής πραγματικότητας, όπου οι εργαζόμενοι/ες στο **Εθνικό Μουσείο Τέχνης Reina Sofía** θα μας πούνε για τις συζητήσεις που έγιναν (ω, ξέρουμε ότι δεν έγινε έτσι, αλλά εδώ μπαίνει η φαντασία), όπου οι **Παλιάτσοι σε Εξέγερση** θα μας διηγηθούν την ιστορία που σκαρφίστηκαν για το θέμα και όπου η **Open Arms**, τιμώντας το όνομά της, θα μας

υποδεχτεί με μια ανοιχτή αγκαλιά: έτσι ξεκινούν όλες οι τρομερές και υπέροχες ιστορίες... στον αγώνα για ζωή.

Και ότι μαζί, όπως οι Τρεις Σωματοφύλακες, εμείς οι 4 (Μουσείο, Pallasos, Open Arms και οι ζαπατιστικές κοινότητες) θα καθίσουμε μπροστά στην Γκερνίκα του Πικάσο, θα αποτολμήσουμε να πούμε κάτι σαν «η πρόκληση είναι να ανακαλύψουμε, πίσω από αυτές τις πινελιές, έναν άλλο κόσμο, έναν καλύτερο», θα παραλείψουμε τις τουριστικές σέλφις και θα πάμε στην Puerta de Alcala για να καταθέσουμε το λουλούδι που ο αείμνηστος SupMarcos κρατούσε πάντα για την Almudena, μια γυναίκα με το όνομα πολεμίστριας και καθοριστικό επώνυμο [Grandes].

Από εκεί στα μπαρ, γιατί ο αγώνας για τη ζωή απαιτεί να φας κάτι, γιατί ο αγώνας για τη ζωή δεν είναι αυτοπυρπόληση: «άλλο πράγμα να πέφτεις αδύναμος και ταλαιπωρημένος και άλλο να το κάνεις με γεμάτη κοιλιά και χαρούμενη καρδιά» έλεγε ένας σκαραβαίος με βλέψεις περιπλανώμενου ιππότη.

Και μετά; Λοιπόν, μια πρόποση για τη ζωή. Δηλαδή για τον αγώνα για αυτήν. Γιατί μια πρόποση που δεν συνεπάγεται μια πρόκληση είναι απλώς μια κακή στιγμή, δεν μετράει.

Μετά, θα αφήσουμε τον καθένα και την καθεμία να κάνουν αυτά που κάνουν, γιατί υπάρχει πολύς πόλεμος που καταστρέφει τα πάντα και απομένει πολλή λίγη ζωή που πρέπει να υπερασπιστούμε.

Και έτσι ανθίζουν οι ζωές, γιατί αυτό είναι το ζητούμενο: η σπορά και η καλλιέργεια του υποσχεμένου ανθού.

Για τα υπόλοιπα, θα αναλάβει η συλλογική καρδιά που είμαστε. Γιατί, κάπου μακριά, υπάρχουν γέφυρες που κανείς δεν υποψιάζεται. Το θέμα είναι να τις βρεις και φυσικά να τις διασχίσεις. Γι' αυτό είναι οι γέφυρες... και η ζωή.

Αυτά. Υγεία και αυτό που είναι εδώ και αυτό που είναι εκεί, να πάψει να είναι από εκεί και από εδώ, και να γίνει, επιτέλους, μια γέφυρα που αψηφά τα ημερολόγια και τις γεωγραφίες.

Από τα βουνά του Νοτιοανατολικού Μεξικού

Subcomandante Insurgente Moisés

SupGaleano

SupMarcos
(μετά θάνατον)

Desde las montañas del Sureste Mexicano.
Subcto. I. Moisés
Subcomandante Insurgente Moisés.
SupGaleano
SupGaleano.
México, Julio del 2022.
SupMarcos
SupMarcos (postmortem).

ΕΚΘΕΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ
“ΖΑΡΑΤΙΣΤΑΣ”

Οδοιπορικό στη γεωγραφία μιας εξέγερσης, 1994-1996

Εικόνες: Β.Π. & Α.Η.

ΕΝΑΡΞΗ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ:

*Μια αναδρομή από το «μακρύ ταξίδι από τον νόνο στην ελπίδα»
στο διαρκές «ταξίδι για τη ζωή»*

Σάββατο 5 Νοέμβρη, 19:00

στην Κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ

Ομήρου & Περόικα γωνία, Κάτω Τούμπα

Διάρκεια έκθεσης: 5 έως 13 Νοέμβρη 2022 - Ώρες λειτουργίας: Καθημερινά 19:00-22:00

Ομάδα Αρχείου
στη Φάμπρικα Υφανέτ

Μια αναδρομή από το «μακρύ ταξίδι από τον πόνο στην ελπίδα» στο διαρκές «ταξίδι για τη ζωή»

*Έναρξη-παρουσίαση της έκθεσης φωτογραφίας ZAPATISTAS
Σάββατο 5 Νοέμβρη 2022, Φάμπρικα Υφανέτ*

Στις 31 Δεκέμβρη 2023 συμπληρώνονται 30 χρόνια από την εμφάνιση των ζαπατίστας. Ως συμβολή στον αναστοχασμό για την ιστορία της εξέγερσης και τον καθοριστικό της ρόλο στη διαμόρφωση του σύγχρονου κοινωνικού κινήματος, δημοσιεύουμε τη μεταγραφή της παρουσίασης-συζήτησης που πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 5 Νοέμβρη 2022 στην κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ, στην έναρξη της έκθεσης φωτογραφιών «ZAPATISTAS», των Β.Π. και Α.Η. Η έκθεση φιλοξενήθηκε στην κατάληψη ως τις 13 Νοέμβρη 2022. Στην παρουσίαση/συζήτηση συνεισέφεραν τις βιωμένες εμπειρίες και τις οπτικές τους συντροφοί και συντρόφισσες που συμμετείχαν στην «πρωτοβουλία αλληλεγγύης στον αγώνα των ζαπατίστας» (1994-1997) ή/και ταξίδεψαν κατά καιρούς στα απελευθερωμένα εδάφη της ζούγκλας Λακαντόνα.

...Αντί για εισαγωγή...

Β.: Γεια σε όλες και όλους, βλέπω ανάμεσά μας πολλές συντρόφισσες και συντρόφους, συνοδοιπόρους για πολλά χρόνια στον αγώνα για την κοινωνική απελευθέρωση, αλλά και νέα πρόσωπα που δεν γνωρίζω προσωπικά, και με χαροποιεί το γεγονός ότι βρίσκονται σήμερα εδώ, και για να δούνε τη δουλειά που κάναμε τότε, και για να συμμετάσχουν, ελπίζω, σε μια όμορφη, δημιουργική συζήτηση.

...1ο μέρος, αρχικές εισηγήσεις, πρώτες ερωτήσεις...

Β.: Θα πω δυο λόγια για το υλικό που θα δείτε στην έκθεση, θα μιλήσω λίγο σε προσωπικό επίπεδο για το πώς ξεκίνησαν όλα αυτά και στη συνέχεια ο Ν. θα κάνει μια αναδρομή, θα τοποθετήσει αυτό το φαινόμενο των ζαπατίστας, του τρόπου που αγνίζονται, στο τότε αλλά και στο σήμερα.

Γνωρίζετε μάλλον όλες και όλοι ότι τα ξημερώματα της 1ης Γενάρη του 1994 αρκετές χιλιάδες αγροτών, οπλισμένοι/ες, στην πλειοψηφία τους αυτόχθονες, απόγονοι των Μάγιας, κατέλαβαν ξαφνικά, σε μία νύχτα, πέντε κεντρικούς δήμους και άλλες μικρότερες κοινότητες στη νοτιοανατολική πολιτεία του Μεξικό που λέγεται Τσιάπας. Καταλάβανε αστυνομικά τμήματα, μικρά στρατόπεδα του μεξικανικού στρατού και το δημαρχείο του Σαν Κριστόμπαλ, όπου η πρώτη τους συμβολική κίνηση ήταν να κάψουν τα χρεόχαρτα των αγροτών και να κερδίσουν αμέσως τη στήριξη του ντόπιου πληθυσμού.

Εμείς, μια μικρή παρέα τότε από τον αντιεξουσιαστικό χώρο της Θεσσαλονίκης, τα βλέπαμε όλα αυτά στους τηλεοπτικούς δέκτες. Η αλήθεια είναι ότι μόλις μάθαμε τα γεγονότα εκείνης της νύχτας που ξημέρωνε η 1η Γενάρη του 1994, γεννήθηκε και η ιδέα του πρώτου ταξιδιού στην Τσιάπας, φωτογραφίες από το οποίο παρουσιάζονται στην έκθεση. Το ταξίδι πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1994, έξι μήνες μετά το ξέσπασμα της εξέγερσης. Μας καθόρισε οριστικά εκείνο το γεγονός, αυτή η εξέγερση σε μια ξεχασμένη γωνιά της αμερικάνικης ηπείρου μάς έκανε να καταλάβουμε με διαφορετικό τρόπο την κοινωνική πραγματικότητα, να την ερμηνεύσουμε διαφορετικά και μας έκανε να νιώσουμε την ανάγκη να βρεθούμε εκεί, να ζήσουμε αυτήν την εξέγερση και να μπορέσουμε να μεταφέρουμε, όσο μπορούμε, την πραγματικότητά της στο εδώ.

Έχοντας αυτήν την πολιτική καταγωγή, την αντιεξουσιαστική, καταλάβαμε αμέσως από τις πρώτες κινήσεις αλλά και από τα πρώτα τους λόγια ότι οι ζαπατίστας δεν ήρθαν τότε (και το ίδιο κάνουν και σήμερα) να διακηρύξουν την απόλυτη επαναστατική αλήθεια, ούτε ήρθαν για να προσφέρουν στο φιλοθέαμον κοινό θεαματικές εικόνες του εξεγερμένου ινδιάνου με την κουκούλα στη ζούγκλα, ήρθαν για κάτι πάρα πολύ σημαντικότερο. Ήρθαν για να αναζητήσουν συνοδοιπόρους, ήρθαν για να προτείνουν περάσματα, για να βρεθούμε με τους υπόλοιπους ανθρώπους σε όλον τον πλανήτη, με ανθρώπους που θέλανε να πραγματώσουν την ελευθερία, το πέρασμα. Ήρθαν για να αγωνιστούν με μέθοδο, με επιμονή και με συνέπεια, για να μπορέσουν να αλλάξουν τα πράγματα. Θα μιλήσει περισσότερο για όλα αυτά στη συνέχεια ο Ν.

Ένα δεύτερο ταξίδι (από το οποίο επίσης εκτίθενται εικόνες) πραγματοποιήθηκε δύο χρόνια μετά, το 1996, τότε που με ένα παγκόσμιο κάλεσμα μέσα στη γενικότερή τους στρατηγική οι ζαπατίστας προσκάλεσαν αγωνιζόμενες/ους από όλον τον πλανήτη να βρεθούν στα απελευθερωμένα εδάφη της ζούγκλας Λακαντόνα και να μιλήσουν εκεί, σε τραπέζια εργασίας, για να δουν πώς μπορεί να αλλάξει ο κόσμος, πώς μπορούμε να οργανωθούμε σε παγκόσμιο επίπεδο. Αρκετοί σύντροφοι και συντρόφισσες, κάποιοι βρίσκονται και σήμερα εδώ, απ' όλη την Ελλάδα και φυσικά από όλο τον κόσμο, βρέθηκαν εκείνες τις μέρες εκεί.

Κάποιες άλλες εικόνες που θα δείτε εδώ είναι από την ίδια χρονιά, από το φθινόπωρο του 1996, όταν βρεθήκαμε τότε με πρόσκληση κάποιων συντρόφων

αναρχικών από το Μεξικό, οι οποίοι είχαν πάρει την άδεια από την Παράνομη Επαναστατική Επιτροπή των ζαπατίστας να στήσουν σε μία κοινότητα μία δομή άμεσης αλληλεγγύης, η οποία ονομαζόταν «Μάρτυρες του Σικάγο». Εκεί βρεθήκαμε γύρω στα 16-18 άτομα από όλο τον κόσμο, αναρχικές/οί στην πλειοψηφία τους, για να βοηθήσουμε και σε κάποιες συζητήσεις αλλά και σε κάποιες πραγματικές εργασίες που είχαν να κάνουν με τη δημιουργία ενός μικρού ελευθεριακού σχολείου κι ενός χώρου όπου θα μπορούσαν οι γυναίκες ζαπατίστας να μιλάνε μόνες τους, χωρίς τους άντρες ζαπατίστας (ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που θα αναλύσουμε αργότερα). Βοηθήσαμε επίσης να φτιαχτούν κάποιες πρακτικές δομές, όπως ένα υποτυπώδες σύστημα ύδρευσης, για να τραβάμε το νερό από τα καθαρά κομμάτια του ποταμού, και άλλα απλά πράγματα, που όμως δεν ήταν καθόλου απλά για εκείνη την κατάσταση, όπως ένα ντους αποκλειστικά και μόνο για γυναίκες, οι οποίες μέχρι τότε αναγκάζονταν να κάνουν το μπάνιο τους σε μία, ας το πούμε, γούρνα του ποταμού, με τους άντρες γύρω-γύρω να τις κοιτάνε.

Πίσω στην Ελλάδα, μαζί με άλλες συντρόφισσες και συντρόφους από διάφορες πόλεις και μέσα από επιτροπές αλληλεγγύης στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα αρχικά, συμμετείχαμε σε πολλές δράσεις αλλά και σε συναντήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Συνεχίζεται ακόμα αυτή η ιστορία: είχαν περάσει 28 χρόνια όταν αποφάσισα να φέρω αυτές τις εικόνες στην επιφάνεια, έναν χρόνο πριν, στα Χανιά, όπου μένω την τελευταία δεκαετία, στην κατάληψη της Ρόζα Νέρα. Όπως γνωρίζετε, η Ρόζα είχε εκκενωθεί από τους μπάτσους και μετά έγινε ανακατάληψη, και τώρα είναι πάλι σε ζωή και δράση ο κόσμος εκεί. Οι εικόνες αναστήθηκαν μέσα από ένα υλικό έγχρωμων και ασπρόμαυρων αρνητικών, τα οποία η σκόνη του χρόνου αλλά και κάποιες αλλοιώσεις είχαν φέρει σε μια κατάσταση που έπρεπε να προσπαθήσουμε για να σώσουμε τις εικόνες, να τις επαναφέρουμε για να τις δείξουμε. Οι φωτογραφίες που βλέπετε σήμερα είναι η δεύτερη φορά που εκτίθενται δημόσια, σε αυτή τη μορφή, η πρώτη ήταν τον Οκτώβρη του 2021 στα Χανιά.

Γιατί επιμένουμε, γιατί συνεχίζουμε να μιλάμε για αυτό το ζήτημα, ένα ζήτημα που η αλήθεια είναι ότι δεν βρίσκεται πια στη μόδα, δεν ασχολείται κανείς, ακόμα και στην Πόλη του Μεξικό συναντάς ανθρώπους που ρωτάνε «τι είναι οι ζαπατίστας;». Τι είναι λοιπόν για εμάς οι ζαπατίστας, για εμένα προσωπικά, που τράβηξα αυτές τις εικόνες – οι οποίες, όπως ελπίζω να καταλάβατε, δεν τραβήχτηκαν από τη θέση του φωτορεπόρτερ ούτε από τη θέση του τουρίστα ο οποίος θέλει να δείξει κάποιες εξωτικές εικόνες, αλλά, κατά τη γνώμη μου και πιστεύω να το καταλάβατε, τραβήχτηκαν από μία ξεκάθαρη θέση μάχης. Αυτή η θέση μάχης είναι η αλληλεγγύη προς τις εξεγερμένες και τους εξεγερμένους όπου εμφανίζονται σε αυτή τη Γη, είναι για να περάσει το μήνυμα ότι 29 χρόνια μετά οι άνθρωποι για τους οποίους θα μιλήσουμε σήμερα βρίσκονται αμετακίνητα εκεί από όπου ξεκίνησαν, στα εδάφη της συλλογικής ζωής και του ανυποχώρητου

αγώνα. Πρόκειται δηλαδή για ένα παράδειγμα το οποίο συνεχίζει να ανησυχεί και να ξαφνιάζει τους εχθρούς και να εμπνέει συντρόφισσες και συντρόφους σε όλον τον πλανήτη. Οι πράξεις των ζαπατίστας, οι οποίες συνεχίζονται και σήμερα, υπενθυμίζουν ότι τίποτα δεν έχει τελειώσει. Κάτω από αυτό το πρίσμα θελήσαμε να κάνουμε αυτήν την εκδήλωση, και εδώ να ευχαριστήσουμε τη Φάμπρικα Υφανέτ που μας έδωσε αυτό εδώ το έδαφος, ένα έδαφος το οποίο θεωρούμε και δικό μας, καθώς συμμετείχαμε με κάποιον τρόπο στα πρώτα χρόνια της.

Θα ήταν πάρα πολύ γόνιμο να γίνει στη συνέχεια μια συζήτηση με διευκρινίσεις ή με ερωτήσεις, γιατί πολλά μπορούν να ειπωθούν. Να περάσω το μικρόφωνο στον Ν., για να συνεχίσει και να ευχαριστήσω για άλλη μια φορά όλες και όλους που είναι σήμερα εδώ.

Ν.: Λοιπόν, όπως είπε και ο Β. έχουν περάσει δεκαετίες και έχει αλλάξει ο κόσμος, αλλά όχι όπως θα θέλαμε εμείς και οι ζαπατίστας. Κατ' αρχάς, όταν εμφανίστηκε το κίνημα των ζαπατίστας, ζούσαμε σε μία εποχή που φαινόταν ότι ο παγκόσμιος καπιταλισμός είχε θριαμβεύσει, υποσχόταν την ευημερία, τη δημοκρατία της αγοράς και τα δικαιώματα, μέσω της ανάπτυξης, μετά την ήττα της «αυτοκρατορίας του κακού», μια εποχή όπου κάθε εξέγερση φαινόταν παράλογη. Σήμερα κάθε εξέγερση φαίνεται παράλογη ξανά, γιατί το μόνο που υπάρχει παντού είναι η απογοήτευση, η αποστράτευση, ο ατομισμός, κανένας και καμία δεν μπορεί να σκεφτεί ότι θα μπορούσε να ζήσει αλλιώς σε κοινωνικό επίπεδο, μπορεί να σκεφτεί άλλου είδους πράγματα, ενδεχομένως ακόμα και ένα ταξίδι στο διάστημα, με το διαστημικό αεροπλάνο του ιδιοκτήτη του Τουίτερ, ότι θα αλλάξει όμως την ανθρωπότητα, αυτό δεν μπορεί να το διανοηθεί.

Ποια ήταν η συνθήκη εκείνη τη στιγμή, όταν ξεσπάει το κίνημα των ζαπατίστας, και σε εκείνο το μέρος του κόσμου; Υπάρχουν πράγματα τα οποία γίνανε και ξεχάστηκαν, υπάρχουν πράγματα που κατακτήθηκαν και τα θεωρούμε αυτόνομα χωρίς να ξέρουμε πότε φτιάχτηκαν, υπάρχουν αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι που θέλουν να είναι εξεγεργμένες και εξεγεργμένοι προσεγγίζουν τα ζητήματα, ενώ κάποτε δεν ήταν καθόλου έτσι.

Στο γενικό πλαίσιο και για ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα κυριαρχούσε αυτό που λεγόταν ψυχρός πόλεμος, η ισορροπία στον πλανήτη ανάμεσα σε δύο υπερδυνάμεις, ένα σχήμα στο οποίο φαίνεται να τείνει να επιστρέψει ο παγκόσμιος καπιταλισμός, ένα σχήμα το οποίο βάζει πολύ εκβιαστικά διλήμματα, ένα σχήμα το οποίο στρατιωτικοποιεί την καθημερινότητα, δυσκολεύει τις επιλογές, και σε αναγκάζει είτε να απομακρυνθείς από τον αγώνα είτε να ακολουθείς σημαίες απόλυτα εχθρικές προς την ελευθερία.

Αυτό οδηγούσε τότε σε μια σειρά από αιματοβαμένα αντάρτικα στη Λατινική Αμερική, που το αν θα είχαν επιτυχία ή όχι είχε να κάνει και με το αν η Σοβιετική Ένωση ή η Κίνα θα θεωρούσαν ότι πρέπει να τα εντάξουν σε κάποια ζώνη

επιρροής τους και αν αυτό θα άξιζε τον κόπο. Σε άλλη περίπτωση, θα κατέληγαν απλά σε μια μαζική ανθρωποθυσία – και με μια αντίληψη μάλιστα από πλευράς της αντάρτικης αριστεράς σύμφωνα με την οποία οι ινδιάνοι είναι ένα καθυστερημένο κομμάτι του πληθυσμού το οποίο μπορεί απλά να χρησιμοποιείται σε μια ζούγκλα μέσα στην οποία κρυβόμαστε για να υλοποιηθεί το γκεβαριστικό σχέδιο, από εκεί να πάμε σιγά-σιγά προς τις πόλεις, να καταλάβουμε την εξουσία και να ακολουθήσει μια εθνική ανοικοδόμηση, αυτό που θα έλεγε κανείς μια σοσιαλιστική πρωταρχική συσσώρευση, δηλαδή ανάπτυξη της οικονομίας, της παραγωγής, ένταξη στο μπλοκ το αντιιμπεριαλιστικό, ένταξη σε μια οικονομία ενάντια σε μια άλλη, μέσα από εθνικά κράτη με πειθαρχημένους πληθυσμούς. Από την άλλη, οι ενοχλητικοί ινδιάνοι που θέλουν δάση, νερά, συλλογική ζωή, κοινότητες θα έπρεπε να εξαφανιστούν. Αυτά τώρα μπορεί να φαίνονται αδιανόητα, αλλά ακόμα και μορφές που μας συγκινούν, όπως ο Τσε Γκεβάρα, αυτά υποστήριζαν, αυτές ήταν οι αντιλήψεις εκείνης της εποχής.

Το 1984 μια μικρή ομάδα επαναστατών, με μαοϊκές, γκεβαριστικές αντιλήψεις, μπαίνει μέσα στη ζούγκλα Λακαντόνα, το νότιο κομμάτι του Μεξικού, που συνορεύει με τη Γουατεμάλα, μια περιοχή όπου οι λαοί είναι κυρίως Μάγιας. Όταν μιλάμε για περιθωριοποιημένους πληθυσμούς, η περίπτωση αυτή είναι το απόλυτο του απόλυτου. Χωρίς πρόσβαση σε πόσιμο νερό, δεν υπάρχουν μαιευτήρια, δεν υπάρχουν νοσοκομεία, δεν υπάρχουν σχολεία, δεν υπάρχουν δρόμοι, για τους άντρες η λύση μετά τη σκληρή δουλειά στο χωράφι είναι ο αλκοολισμός και η επιθετικότητα απέναντι στις γυναίκες, για τις γυναίκες δεν υπάρχει καμία διέξοδος, πορνεία, δολοφονίες... Η Τσιάπας βρίσκεται στα σύνορα με τη Γουατεμάλα, όπου υπήρχε για 30 χρόνια ένας αιματηρός εμφύλιος, με 200.000 νεκρούς. Κατά τη διάρκειά του και με πρόσχημα την επίθεση στους αντάρτες αποψιλώνονταν τα δάση και εξοντώνονταν οι ινδιάνικοι πληθυσμοί ενώ τα πρώην δάση παραχωρούνταν στις μεγάλες αγροβιομηχανίες. Ένα σχήμα το οποίο υπάρχει σε όλη τη Λατινική Αμερική: ναρκωτικά, καταστροφή των φυσικών πόρων, εξαφάνιση των δασών, μεγάλες μονοκαλλιέργειες, εταιρείες της Δύσης. Το Μεξικό έχει επιπλέον την ιδιαιτερότητα το βόρειο κομμάτι του να είναι η περιοχή όπου γίνεται το outsourcing, η μεταφορά μεγάλων εργοστασίων από τις ΗΠΑ, για να πέφτουν τα μεροκάματα. Υπάρχει μια ζώνη στα σύνορα στον βορρά όπου δεν ισχύει τίποτα σε ό,τι αφορά την εργατική νομοθεσία και ίσως έχετε ακούσει για την Σιουδάδ Χουάρες στην πολιτεία Τιχουάνα, τη συνοριακή πόλη που τις δεκαετίες 1990-2010 είχε τον μεγαλύτερο αριθμό γυναικοκτονιών στον κόσμο αναλογικά με τον πληθυσμό της, ένα κέντρο εμπορίας και δολοφονίας γυναικών.

Αυτές είναι οι συνθήκες στο Μεξικό και μέσα σε αυτήν τη ζούγκλα, επί 10 χρόνια, ο αρχικός πυρήνας του EZLN (με το κλασικό σχήμα των εθνικοαπελευθερωτικών αντάρτικων, ανάλογο των Σαντινίστας, της Γουατεμάλας και άλλων αντίστοιχων σε όλη τη Λατινική Αμερική την εποχή του Ψυχρού Πολέμου) βρίσκεται εκεί, ενώ

γίνονται δύο ταυτόχρονες αλλαγές. Είναι η εποχή που καταρρέει το σύστημα του παγκόσμιου διπολισμού αλλά ταυτόχρονα μετασχηματίζεται και το αντάρτικο. Αυτό δεν έγινε με κοινή συμφωνία του αρχικού πυρήνα του EZLN, κάποιοι διαφοροποιήθηκαν, πέρσι μάλιστα βγήκαν και κατήγγειλαν τα μέλη της οργάνωσης που αποφάσισαν ότι δεν θα συνέχιζαν με την αρχική αντίληψη αλλά με τον ινδιάνικο τρόπο προσέγγισης της φύσης, της ζωής, τα 500 χρόνια αντίστασης στην κατάκτηση της Αμερικής. Κάποιοι, λοιπόν, κατήγγειλαν πέρυσι ότι «μας κλέψανε το αντάρτικο», εμείς ήμασταν ένα μαοϊκό αντάρτικο και μας το πήρανε και το πήγανε στους ινδιάνους. Αυτή η καταγγελία έγινε όταν είχε πάρει ξανά δημοσιότητα στο Μεξικό το κίνημα των ζαπατίστας με αφορμή το «Ταξίδι για τη Ζωή».

Για να ξαναγυρίσουμε στα πρώτα χρόνια, σταδιακά λοιπόν αλλάζει ο προσανατολισμός, η δομή και η οργάνωση. Πρέπει επίσης να έχουμε υπ' όψιν μας ότι όταν εμφανίστηκαν οι ζαπατίστας, την πρωτοχρονιά του 1994, θεωρείτο τελείως αδιανόητο ότι θα γινόταν μια εξέγερση τέτοιου τύπου, λες και ήταν 100 χρόνια πριν, να καίγονται τίτλοι ιδιοκτησίας, να καταλαμβάνονται τα χωράφια τσιφλικάδων για να μοιραστούν στους ακτήμονες αγρότες... Όλα αυτά είναι σκηνές που παραπέμπουν στις αρχές του 20ού αιώνα (σε πολλές από τις ινδιάνικες περιοχές βέβαια οι συνθήκες ήταν χειρότερες από ό,τι ήταν στις αρχές του 20ού αιώνα, ο Β. μπορεί να μεταφέρει προσωπικές βιωματικές εμπειρίες), εμείς δεν μπορούμε ούτε να διανοηθούμε τις συνθήκες που υπήρχαν εκεί εκείνα τα χρόνια, πώς πέθαινε ο κόσμος, το επίπεδο της βίας που υπήρχε.

Από την άλλη, ήταν πολύ πιθανό ότι θα επακολουθούσε μια καταστολή εξίσου αιματηρή με ό,τι συνέβη σε άλλες περιπτώσεις αντάρτικων κινήσεων και μάλιστα ινδιάνικων, τα οποία δεν είχαν και κάποια στήριξη, και ιδιαίτερα σε μια εποχή που ο καπιταλισμός φαινόταν να είναι η μοναδική πραγματικότητα στον πλανήτη και μάλιστα αισιόδοξη πραγματικότητα, όχι όπως σήμερα που είναι ο καπιταλισμός του τρόμου και της απογοήτευσης. «Όλα θα πάνε καλά», θα γεμίσουμε παντού McDonald's, ο Γκορμπατσώφ διαφημίζει την πίτσα Ντόμινο μαζί με τα εγγονάκια του, η Ευρώπη σκίζει, η Ελλάδα κατακτά τα Βαλκάνια, παντού λεφτά, «προσεχώς Βουλγάρες», οι Έλληνες γεμίζουν τα πορτοφόλια με φράγκα, παίρνουν τους Αλβανούς, τους τσακίζουν, κυνηγάμε τους βρωμερούς Σκοπιανούς, είμαστε σε τούρμπο φάση, όλα καλά, μπόμπα!

Σε αυτό το κλίμα σε ό,τι αφορά τη Λατινική Αμερική, τον κόσμο συνολικά και εμάς, εδώ, εμφανίζονται εκεί μακριά οι αντάρτες και ακολουθούν μια σειρά από πολύ έξυπνες κινήσεις. Κατ' αρχάς, αυτό φαίνεται και μόνο από το γεγονός ότι επί 10 χρόνια κανείς δεν είχε καταλάβει ότι υπάρχουν. Β., θέλεις να περιγράψεις τη δράση που είχαν κάνει 1,5 χρόνο πριν την εξέγερση...

Β.: Την πορεία το 1992;

Ν.: Ναι, που ήταν και μια πρόβα για την κατάληψη των πόλεων.

Β.: Αυτό το μάθαμε για την ιστορία τους κάποια στιγμή αργότερα. Όπως είπε και ο Ν. πριν, επί δέκα χρόνια οργανωνόταν αυτή η ιστορία, από μια μικρή ομάδα από την πόλη που πήγε εκεί, με σκοπό να «επιμορφώσει» τους ιθαγενείς και να τους βάλει σε μια διαδικασία επαναστατική, με βάση το σκεπτικό της. Τελικά με κάποιον τρόπο οι τοπικές κοινότητες κατόρθωσαν να περάσουν τον δικό τους τρόπο, αυτόν τον προαιώνιο τρόπο των κοινοτήτων, διαφορετικό από τη μαρξιστική-λενινιστική αντίληψη που είχαν αυτοί που πήγαν στη ζούγκλα και στη συνέχεια μπόρεσαν να οικοδομήσουν μέσα στις κοινότητες σχέσεις εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης. Αυτές οι σχέσεις, όπως πολύ σωστά είπε ο Ν., και το δυνάμωμα του αντάρτικου, υλοποιούνταν εκεί κάτω από άκρα μυστικότητα, επί μία δεκαετία. Λίγο πριν συμπληρωθεί αυτή η δεκαετία, δηλαδή το 1992, μία πάρα πολύ σημαντική χρονιά γιατί ήταν τα 500 χρόνια από την κατάκτηση της Αμερικής από τον Κολόμβο, είχε τεθεί το ζήτημα εσωτερικά, στα συμβούλια των κοινοτήτων, στα οποία ισότιμα συμμετείχαν –θα πούμε αργότερα για αυτά αν θέλετε– όλες και όλοι, είχε τεθεί η πρόταση η εξέγερση, η πρώτη εμφάνιση των ζαπατίστας, να γίνει το 1992, σε εκείνη τη χρονιά-σύμβολο. Δεν απάντησαν θετικά στις εσωτερικές διαδικασίες οι κοινότητες στην πρόταση να εμφανιστούν εκείνη τη στιγμή, γιατί έκριναν ότι δεν ήταν έτοιμες για αυτό και αποφάσισαν να κατεβούν σε μια πολύ μεγάλη πορεία, χιλιάδων ανθρώπων, στη μεγαλύτερη πόλη της Τσιάπας που είναι κοντά στη ζούγκλα, το Σαν Κριστόμπαλ. Εκεί λοιπόν, στην ουσία, και το μάθαμε αυτό αργότερα, όταν γράφτηκε η ιστορία, εμφανίστηκαν οι ζαπατίστας χωρίς κουκούλες, χωρίς όπλα, σε μια μεγάλη πορεία στο κέντρο της πόλης. Όλοι αυτοί ήταν οι ζαπατίστας που εμφανίστηκαν ως τέτοιοι 1,5 χρόνο μετά, καταλαμβάνοντας τις πόλεις. Σε αυτήν την πορεία γκρεμίστηκε το περίφημο άγαλμα του Ντιέγκο ντε λος Μαζαριέγκος, του ισπανού κονκισταδόρ που ήταν ο πρώτος κυβερνήτης της Τσιάπας, οι διαδηλωτές έριξαν το άγαλμα, το έσπασαν σε κομμάτια και τα μοίρασαν στον κόσμο.

Αυτή ήταν η πρώτη τους εμφάνιση, στην ουσία μία πρόβα της εξέγερσης, γιατί το 1994 πραγματοποιήθηκε με διαφορετικούς όρους, νύχτα, με μονάδες που κατέλαβαν τις πόλεις. Αυτό ήταν ένα πολύ σημαντικό γεγονός, που το πληροφορηθήκαμε μετά, βλέποντας και τις φωτογραφίες της πορείας, τις οποίες μπορείτε να τις βρείτε, αν τις αναζητήσετε στο διαδίκτυο.

Ν.: Εκείνη η εποχή ήταν αρκετά διαφορετική από τη σημερινή. Σκεφτείτε ότι το ίντερνετ μόλις εμφανιζόταν τότε, η επικοινωνία που είχαμε ήταν με ταχυδρομικές θυρίδες, φαξ, με προσωπικές αφηγήσεις από ανθρώπους που μετακινούνταν με τρένα, λεωφορεία, καράβια για να συναντηθούν... Ένα μεγάλο μέρος της Ευρώπης είχε πολύ πρόσφατα τότε ανοίξει τα σύνορά του και μπορούσες να μετακινηθείς ενώ στη δική μας περιοχή είχε ξεκινήσει η σειρά των πολέμων στην πρώην Γιουγκοσλαβία (και το εθνικιστικό παραλήρημα με το όνομα της Μακεδονίας,

ένας τρόπος πειθάρχησης του πληθυσμού και ευθυγράμμισης του με τις επιλογές της κυρίαρχης τάξης), οπότε οι επικοινωνίες δεν ήταν εύκολες όπως φαίνεται να είναι σήμερα – ήταν βέβαια πολύ πιο ουσιαστικές, δεν υπήρχε αυτό το ευκαιριακό και κενό των σόσιαλ μήντια.

Οι ζαπατίστας τότε εμφανίζονται σαν να ήρθαν από το διάστημα, υπήρχαν ανταποκρίσεις από τα μεγαλύτερα διεθνή μέσα ενημέρωσης με άρθρα τύπου «Οι Μάγιας παίζουν τον Ζορό», διαδίδονται παντού οι εικόνες ανθρώπων που είχαν κατεβεί από τις ζούγκλες με τις κουκούλες προκειμένου να μην μπορούν να τους αναγνωρίσουν ούτε να τους κυνηγήσουν, σε συνδυασμό με τη δημοσιοποίηση εκπληκτικών κειμένων, τα οποία μεταδόθηκαν επίσης άμεσα παντού, μέσα από το πρωτοεμφανιζόμενο, τότε, διαδίκτυο. Αυτό τράβηξε πολύ την προσοχή, ήταν κάτι απρόσμενο, κινητοποιήθηκε πάρα πολύς κόσμος μέσα στο Μεξικό για να αποτρέψει μια πιθανή σφαγή των εξεγερμένων, έγιναν πορείες με συμμετοχή εκατοντάδων χιλιάδων διαδηλωτών στην Πόλη του Μεξικού, η οποία είναι μια πολύ μεγάλη πόλη, είκοσι εκατομμυρίων, και εκεί είχαμε κινητοποιήσεις εκατοντάδων χιλιάδων που βγήκαν στους δρόμους για να σταματήσουν τη στρατιωτική επιχείρηση της κυβέρνησης ενάντια στην εξέγερση.

Το καλοκαίρι το 1994 γίνεται αυτή η συνάντηση μέσα στη ζούγκλα, κάποιες από τις φωτογραφίες που βλέπετε στην έκθεση είναι από εκεί, ο Β. ήταν από τους πρώτους ανθρώπους από την Ευρώπη που βρέθηκαν στη ζούγκλα, σε μια συνάντηση όπου οι αντάρτες συναντήθηκαν με συνδικαλιστικές οργανώσεις, με οργανώσεις αγροτών, ιθαγενικές οργανώσεις, φοιτητικές, μια ανοιχτή πρόσκληση σε συνάντηση και συζήτηση για τα πώς θα αλλάξουμε τη ζωή μας. Και πήγανε πραγματικά, περνώντας μέσα από στρατιωτικό κλοιό, τριγύρω υπήρχε ο μεξικανικός στρατός, μετά υπήρχαν τα μπλόκα τα ζαπατίστικα και η ζούγκλα.

Εκείνη την εποχή υπήρχε εδαφική έκταση ελεγχόμενη από τους ζαπατίστας. Δυο χρόνια μετά εισέβαλε ο μεξικανικός στρατός και η κατάσταση που έχουμε από τότε είναι ουσιαστικά ένα δίκτυο από κοινότητες, δεν υπάρχει δηλαδή μια ενιαία εδαφικά περιοχή. Δίπλα στις ζαπατίστικες κοινότητες μπορεί να υπάρχουν και κοινότητες που είναι αντίπαλες στους ζαπατίστας. Μιλάμε σήμερα για περίπου χίλιες κοινότητες ζαπατίστικές, με έναν πληθυσμό που πρέπει να είναι 300 με 400 χιλιάδες, ο αριθμός δηλαδή αυτών που αυτή τη στιγμή αυτοπροσδιορίζονται ως ζαπατίστας, αλλά έχουν μια μορφή διάσπαρτη. Τότε ήταν μια ενότητα, πολιορκούμενη από τον μεξικανικό στρατό και με οχυρωματικά έργα περιμετρικά από τους αντάρτες.

Εκεί λοιπόν γίνεται αυτή η συνάντηση που απεικονίζεται στις φωτογραφίες της έκθεσης, με συμμετοχή 5.000 ατόμων από όλο το Μεξικό και είναι η πρώτη φορά που οι ζαπατίστας λένε «εμείς πήραμε τα όπλα για να ακουστούμε, δεν πήραμε τα όπλα γιατί θέλουμε τον πόλεμο, γίναμε στρατιώτες για να μην υπάρχουν πια στρατιώτες και προσκαλούμε όλες και όλους να συναντηθούμε». Αυτό ανοίγει

CND, Aguascalientes, Chiapas, 1η συνάντηση αγωνιζομένων στη ζούγκλα Λακαντόνα, Αύγουστος 1994.

μια διαφορετική οπτική, οι ίδιοι λένε ότι «εμείς παραμερίζουμε», ο στρατός ήταν απαραίτητος για την άμυνά μας, είναι απαραίτητος για να μας δώσει τη δυνατότητα να μιλήσουμε, γιατί οι άνθρωποι εδώ δεν είχαν φωνή, τους θεωρούσαν κάτι χειρότερο και από τα σκουπίδια και είναι υποχρεωτικό να έχεις τα όπλα για να αμυνθείς, αλλά αυτό που θέλουμε είναι να συναντηθούμε με τους αγώνες όλων, παντού, χωρίς να είναι απαραίτητο εμείς να κρατάμε όπλα.

Εκινά έτσι μια διαδικασία η οποία έχει σκοπό να δικτυώσει το κίνημα παγκοσμίως. Και αυτό γίνεται σε 3-4 επίπεδα. Θα τα πούμε λίγο εν συντομία, για να δούμε τι έγινε τα τελευταία 30 χρόνια, χωρίς πολλές αναφορές.

Σε διεθνές επίπεδο, πολύ σύντομα ξεκινάν καλέσματα για συναντήσεις των κινημάτων που υπάρχουν στην Ευρώπη, τα οποία οι ζαπατίστας παρακολουθούσαν. Εκείνη την εποχή, για παράδειγμα, είχαν ξεκινήσει οι κινητοποιήσεις του πρεκαριάτου, είναι η στιγμή που άρχισαν να αλλάζουν οι εργασιακές σχέσεις, οι οποίες παύουν να είναι αυτό που ήταν για πολλά χρόνια, δεν υπάρχει εργασιακή ασφάλεια, δεν υπάρχει η βεβαιότητα του κράτους πρόνοιας, αρχίζει η νεοφιλελεύθερη μεταβολή. Είναι επίσης η εποχή που εμφανίζεται το κίνημα των χωρικών χαρτιά, στα μέσα της δεκαετίας του 1990. Επίσης, σε πολλά μέρη της Ευρώπης οι καταλήψεις προσπαθούν να φτιάξουν χώρους απελευθερωμένους από τη λογική του εμπορεύματος, αμφισβητείται δηλαδή η καπιταλιστική κυριαρχία μέσα στις μεγαλουπόλεις του καπιταλισμού από τέτοιου είδους εγχειρήματα: πρεκαριοί/ες,

καταληψίες, μετανάστες και μετανάστριες, κινήματα ενάντια στην έμφυλη καταπίεση.

Οι ζαπατίστας θέλουν αυτού του είδους τα κινήματα να συναντηθούν με τα κινήματα του παγκόσμιου Νότου, τα οποία επίσης αναπτύσσονται εκείνη την εποχή, όπως το κίνημα των Ινδών αγροτών, που τότε εκφραζόταν μέσα από μια πάρα πολύ μεγάλη αγροτική ομοσπονδία με κατεύθυνση κοντινή με τις αρχές του Γκάντι, δηλαδή της αντιεξουσιαστικής μη-βίας (ας διευκρινίσουμε εδώ ότι υπάρχει διαφορά για το πώς μιλάνε για τη βία στη Δύση, όπου το να σπάσεις ας πούμε μια βιτρίνα θεωρείται βία, ενώ για το κίνημα του Γκάντι ως βία χαρακτηρίζεται μόνο κάτι που στρέφεται ενάντια σε άνθρωπο, η καταστροφή μιας καπιταλιστικής ιδιοκτησίας δεν θεωρείται βία αλλά μια απλή κίνηση απελευθέρωσης, έτσι το συγκεκριμένο κίνημα αυτοχαρακτηριζόταν ως μη-βίαιο ενώ κατέστρεφε εκτάσεις με μεταλλαγμένα, εγκαταστάσεις πολυεθνικών, καταστήματα McDonalD's, έκαναν φθορές πολύ μεγαλύτερες από αυτές που κάνουν στην Ευρώπη διαδηλωτές που αυτοχαρακτηρίζονται ως βίαιοι, «καταστρέφουμε αυτά που μας καταστρέφουν» και αυτό είναι μη-βίαιη υπεράσπιση της ζωής...).

Υπήρχε επίσης το κίνημα των χωρίς γη από τη Βραζιλία (MST), μια πάρα πολύ μεγάλη οργάνωση η οποία συνεχίζει να υπάρχει, αλλά και η από τα αριστερά αντιπολίτευση στο καθεστώς των Σαντινίστας που είχε αρχίσει να γίνεται δεσποτικό κ.ά.

Σκοπός είναι μια συνάντηση όλων αυτών των κινήματων, για να αντισταθούν σε παγκόσμιο επίπεδο στον καπιταλισμό ο οποίος επελαύνει.

Μέσα στο Μεξικό τώρα, η δικτύωση γίνεται με άξονα την ινδιανικότητα: οι ινδιάνοι θεωρούνται κατώτεροι και από πολίτες δεύτερης κατηγορίας, οριακά θεωρούνται κάτι καλύτερο, αλλά όχι πάντοτε, από ένα οικόσιτο ζώο, και όχι τόσο χρήσιμο. Μιλάμε επίσης για κοινότητες οι οποίες αντιστέκονται για αιώνες. Το 1996 δημιουργείται το Ιθαγενικό Κογκρέσο που αναφέρεται σε όλη τη μεξικανική επικράτεια και συνεχίζει να υπάρχει μέχρι σήμερα.

Τέλος, σε τοπικό επίπεδο, στην Τσιάπας, το ζαπατίστικο κίνημα βασίζεται σε τρεις πυλώνες: Ο ένας είναι οι αγροτικές οργανώσεις που ακολουθούν το όραμα του Εμιλιάνο Ζαπάτα, «Η γη σε αυτόν που τη δουλεύει», αίτημα που ήταν η βάση της μεξικανικής επανάστασης, γη που μετά την πήραν οι τσιφλικάδες και πρέπει να επιστρέψει στην κοινοτική κατοχή. Ο άλλος είναι η θεολογία της απελευθέρωσης, κάτι που δεν συναντούμε στην Ευρώπη. Όταν οι κονκισταδόρες κατέλαβαν την αμερικανική ήπειρο, η επίσημη θέση της καθολικής εκκλησίας και των ευρωπαϊών βασιλιάδων ήταν ότι οι ινδιάνοι δεν έχουν ψυχή, είναι ζώα. Ενώ λοιπόν στην Ευρώπη «ιησουίτης» είναι ένα συνώνυμο του πονηρού αμοραλιστή που χρησιμοποιεί κάθε μέσο, στη Λατινική Αμερική, επειδή υπήρξαν συγκεκριμένοι ιησουίτες ιερείς που είπαν ότι οι ινδιάνοι είναι άνθρωποι και στη συνέχεια αφορίστηκαν από την Καθολική εκκλησία, δημιουργείται η παράδοση

San Cristóbal de las Casas, Chiapas, Ιούλης 1994.

της θεολογίας της απελευθέρωσης, ένας εξισωτικός χριστιανισμός στο πλευρό των καταπιεσμένων και των εξεγερμένων, που υπερασπίζεται έναν κοινοτισμό στο «εδώ και τώρα» και στρέφεται ενάντια σε οποιοδήποτε είδος υποταγής σε κοσμικές εξουσίες. Η θεολογία της απελευθέρωσης εξακολουθεί να υπάρχει και αριθμεί μάλιστα και καθημερινά θύματα από επιθέσεις παρακρατικών. Ο τρίτος πυλώνας ήταν η βάση της αριστεράς. Στο Μεξικό υπήρχε, υπάρχει και μάλιστα τώρα είναι στην κυβέρνηση ένα κόμμα που ονομάζεται PRD, «κόμμα της δημοκρατικής επανάστασης», ένα κόμμα ανάλογο του ΣΥΡΙΖΑ από αρκετές απόψεις, το οποίο ακολουθεί νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική με αριστερή φρασεολογία. Εκείνα τα χρόνια, στην Τσιάπας, η βάση του PRD ήταν αρκετά ριζοσπαστική και μαχητική και υποστήριζε το ζαπατίστικο κίνημα.

Έχουμε λοιπόν οργάνωση και εμβέλεια τοπική, σε επίπεδο Μεξικού και με διεθνή διάδραση.

Παράλληλα με αυτά, ο Μάρκος γίνεται σταρ, λέει συνέχεια εξυπνάδες, αρκετοί εκνευρίζονται, «τι είναι αυτός ο τύπος;»... Τώρα αυτά έχουν ξεχαστεί, αλλά τότε ήταν τόσο δημοφιλής που τον κυνηγούσε ο Όλιβερ Στόουν για να τον κάνει ταινία, συγκροτήματα και μουσικοί όπως οι Rage Against the Machine, ο Manu Chao κ.ά. ύψωναν τη σημαία των ζαπατίστας, ο Τόνι Μορέλο είχε την κιθάρα του βαμμένη μαύρη με το κόκκινο αστέρι, οι Αμπραγοϊα, πολύ δημοφιλείς τότε στην Ισπανία. Επίσης η χήρα του πρώην προέδρου της Γαλλίας Φρανσουά Μιτεράν,

η Ντανιέλ Μιτεράν, επικεφαλής ενός ιδρύματος ενάντια στη γαλλική αποικιοκρατική παράδοση, ταξιδεύει στην Τσιάπας για να συναντηθεί με τον Μάρκος, διανοούμενοι από την εποχή του Μάη του '68 πηγαίνουν εκεί για να μιλήσουν μαζί του, μια κατάσταση που γενικώς έκανε πολλούς στην Ευρώπη να στραβώσουν, «τι κάνει αυτός, έχει γίνει σούπερ-σταρ;» Στο Μεξικό κυκλοφορούν ακόμα και προφυλακτικά με μορφή κουκούλας, τη μορφή του Μάρκος στη συσκευασία και το σλόγκαν «η επανάσταση σηκώνεται». Αρκετοί τον κατηγορούν: «τι δουλειά έχεις με τον Όλιβερ Στόουν, τον Ιγκνάσιο Ραμονέ (διευθυντή της *Monde diplomatique*), γιατί φωτογραφίζεσαι με τη γυναίκα του Μιτεράν», όλα όμως αυτά ήταν μια προκάλυψη: Για 4-5 χρόνια, καθώς όλοι ασχολούνται με τον Μάρκος, ο μεξικάνικος στρατός δεν μπορεί να επιτεθεί στο κίνημα των ζαπατίστας, και στο μεταξύ αρχίζει να οικοδομείται η αυτονομία. Αυτά τα λέει ο ίδιος ο Μάρκος το 2014, όταν ανακοινώνει ότι «πέθανε», και ότι πλέον θα αποκαλείται Γκαλεάνο, προς τιμήν ενός δάσκαλου ζαπατίστα που δολοφονήθηκε από παραστρατιωτικούς, λέγοντας «ήμουν ένα ολόγραμμα» που τραβούσε την προσοχή, λειτουργώντας ως αντιπερισπασμός στο διάστημα που φτιαχνόταν αυτό το υλοποιημένο συλλογικό όραμα που ονομάζεται ζαπατιστική αυτονομία.

Όταν οι ζαπατίστας επέλεξαν να εμφανιστούν, ο καπιταλισμός μπορούσε να προσφέρει το όραμα της ατομικής ευτυχίας και της κατανάλωσης. Τώρα στρέφεται σε οράματα εθνικά: αφού ο καθένας νιώθει μόνος, ας βρούμε το έθνος που θα μας ενώσει, ενάντια στα υπόλοιπα έθνη. Κάποιοι από την παραδοσιακή αριστερά ελπίζουν να αναστήσουν κάποια εικόνα ενός «επαναστατικού υποκειμένου», «βιομηχανικού προλεταριάτου» ή δεν ξέρω ποιες άλλες αναπαραστάσεις από τις αρχές του 20ού αιώνα. Αντίθετα, μέσα στις ζαπατιστικές κοινότητες, υπάρχει η βιωμένη αυτονομία, η αυτονομία και ως καθημερινότητα και ως όραμα. Και αυτό ενώ έχουν από καιρό φύγει από την επικαιρότητα, φύγαν από το ενδιαφέρον των κινημάτων – γιατί τα ευρωπαϊκά κινήματα έχουν και λίγο καπιταλιστική ιδιοσυγκρασία, κάτι πρέπει να είναι δημοφιλές και νεωτεριστικό, φρέσκο, ελκυστικό, όχι με πολύ κόπο, εντάξει, μη ξενερώσουμε κι όλας... να είναι ωραία η φάση. Εκεί όμως η κατάσταση είναι διαφορετική, ίσως μπούμε σε λεπτομέρειες σε μια συζήτηση μετά, υπάρχουν πολλές όψεις να αναδειχθούν γιατί προφανώς δεν είχαν μόνο θετικά οι παραδόσεις των ινδιάνικων κοινοτήτων, υπήρχε πατριαρχία, υπήρχαν διάφορα ζητήματα, θα τα συζητήσουμε μετά.

Μια τελευταία παράμετρος στην οποία θέλω να αναφερθώ, κάποια πράγματα που έχουν ξεχαστεί. Το κίνημα των ζαπατίστας συνέβαλε στην εμφάνιση μετατοπίσεων ως προς το τι αντιλαμβανόμαστε ως συλλογικό αγώνα που μας αφορά, συμπεριλαμβάνοντας τον αγώνα για τη γη και την ελευθερία, τον αγώνα ενάντια στη λογική της ανάπτυξης, τον αγώνα για την υλοποίηση της αυτονομίας στα απελευθερωμένα εδάφη, τη συνειδητοποίηση της ανάγκης δημιουργίας διεθνικών δικτύων χωρίς ιεραρχία κ.ά.

Ας προσθέσουμε εδώ κάτι ενδιαφέρον που δεν είναι πολύ γνωστό: το δίκτυο των indymedia, που έπαιξε καθοριστικό ρόλο, ξεκίνησε μετά από πρόταση των ζαπατίστας, το 1996, που συζητήθηκε με κάποιους ακτιβιστές από τις ΗΠΑ, συζητήθηκε στις διηπειρωτικές συναντήσεις στην Τσιάπας και στην Ισπανία και μπήκαν οι πρώτες βάσεις.

Επιπλέον, εκείνο το διάστημα ξεκίνησε και αυτό που αργότερα έγινε γνωστό ως κίνημα ενάντια στην (καπιταλιστική) παγκοσμιοποίηση – το οποίο όσοι/ες το ξεκίνησαν αποκαλούσαν «παγκόσμιο κίνημα κοινωνικής δικαιοσύνης». Ενώ από το 1995 ως το 1999 ήταν μια διαδικασία αργή, με διάφορες συναντήσεις, με τις επαφές μεταξύ των διαφόρων κινήματων στη Βραζιλία, την Ινδία, τη Νότια Αφρική, την Αργεντινή, το Μεξικό, την Ευρώπη κ.α. που αναφέρθηκαν προηγουμένως, το 1999 γίνεται η λεγόμενη «Μάχη του Σηάτλ», οι οδομαχίες στην καρδιά του αμερικάνικου καπιταλισμού ενάντια στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, που τραβάνε τη δημοσιότητα εκεί. Έχουμε έτσι δύο αλλαγές: από τη μια, επιστρέφει η αριστερά στο παιχνίδι, που δεν ασχολιόταν μέχρι τότε, ως «η αριστερά των κινήματων», που θα εκπροσωπούσε δηλαδή τα κινήματα, θα διαμεσολαβούσε προκειμένου να τα φέρει στα κοινοβούλια και θα αναλάμβανε μια εναλλακτική οδό για την καπιταλιστική διακυβέρνηση, με τη μορφή είτε του ΣΥΡΙΖΑ, είτε των Podemos, της Linke κ.λπ., κάπως έτσι εισχωρεί, με το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ. Μια άλλη αλλαγή είναι ότι τα φώτα της δημοσιότητας εστιάζουν, κατασκευάζοντας σε μεγάλο βαθμό μια εικονική πραγματικότητα, στο «μαύρο μπλοκ», το οποίο ξαφνικά γίνεται αυτό το οποίο κάνει τα πάντα, οπότε όλες οι υπόλοιπες δικτυώσεις πάνε πολύ πίσω, μέχρι που ακολουθούν τα υπόλοιπα γεγονότα, πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία κ.λπ., οπότε, εδώ στην Ευρώπη, η δικτύωση που στηνόταν στα μέσα της δεκαετίας του 1990 χάθηκε. Εκεί όμως, στο Μεξικό, συνέχισε.

Και φτάνουμε τώρα σε μια εποχή όπου αυτό που είχε τελειώσει στις αρχές της δεκαετίας του 1990, δίνοντας έτσι στις/στους ζαπατίστας την ευκαιρία να εμφανιστούν, φαίνεται να επιστρέφει. Πάμε ξανά σε μια συνθήκη όπου μπαίνουν εκβιαστικά διλήμματα πολεμικού καπιταλισμού, βλέπουμε ανθρώπους να θεωρούν γοητευτικές οργανωτικές μορφές «σοσιαλισμού του στρατώνα», βλέπουμε «Ζαχαριαδικούς», έχουμε δει διάφορα περιέργα. Αντιμέτωπος/οι με μια στάση πολύ χαλαρής σχέσης με το κίνημα, ενός καταναλωτικού κινηματικού life-style, ίσως κάποιες/οι να γοητεύονται από μια σφιχτή πειθαρχία ενός παλαιοκομμουνιστικού κόμματος κάθετης οργάνωσης... Στο ζαπατιστικό παράδειγμα, όμως, υπάρχει το όραμα της συλλογικής ευθύνης, αυτό που λένε οι ζαπατίστας «η συλλογική καρδιά που είμαστε όλες/οι», υπάρχει κάτι που εδώ δεν το έχουμε κατακτήσει, η συνυπευθυνότητα, η συλλογικότητα, η συνέχεια ακόμα και όταν κάτι δεν είναι ελκυστικό.

Αυτά είναι εμπειρίες που θα μπορούσαν να μεταφερθούν από τον Β., που είχε άμεσα βιώματα στο Μεξικό, οι δικές μου εμπειρίες ήταν από ευρωπαϊκές συνα-

ντήσεις, με τα γνωστά προβλήματα που τα έχουμε κι εδώ, με διαφορετικές αναλογίες, σε όλη την Ευρώπη περίπου τα ίδια είναι. Δεν είναι πολύ διαφορετικά. Και υπάρχουν εδώ και άλλες συντροφισσες, που έχουν επισκεφτεί το Μεξικό αλλά και άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής...

Πέρυσι, που είχαν έρθει οι ζαπατίστας για το «Ταξίδι για τη Ζωή» έλεγαν ότι εσείς εδώ έχετε παρέες, όχι συντροφικότητα, «pareismo, no compañerismo». Ίσως έχει έρθει η εποχή να αναρωτηθούμε πώς να κινούμαστε σε ένα πεδίο που φαίνεται δύσκολο, ειδικά βλέποντας τις ζαπατίστας και τους ζαπατίστας να έχουν καταφέρει να αντέξουν παρά την περιφρόνηση, αντιμέτωπος/οι με τις προσπάθειες να τους εξαγοράσουν, αντιμέτωπος/οι με τον ναρκω-πόλεμο (στο Μεξικό υπάρχουν εκατοντάδες χιλιάδες νεκροί), αντιμέτωπος/οι με τα μέγα-πρότζεκτ που προωθεί η καινούργια αναπτυξιακή αριστερή κυβέρνηση (νεοφιλελεύθερη), στα οποία σε όλο το Μεξικό αντιστέκονται κυρίως ινδιάνοι... Υπάρχει, επιπλέον, η απόπειρα εξαγοράς μέσω της τουριστικοποίησης, «θα 'ρθούμε στη ζούγκλα, θα σας φτιάξουμε δρόμους, θα πάρετε χρήματα», έχουν δηλαδή να αντισταθούν συγχρόνως ενάντια στην καταστολή, την εξαγορά και την περιφρόνηση.

Και όμως, συνεχίζουν να υπάρχουν, να οργανώνονται, 400.000 άνθρωποι, να παίρνουν πρωτοβουλίες όπως το περσινό «Ταξίδι για τη Ζωή», όταν ήρθαν στην ευρωπαϊκή ήπειρο για να πούνε «να συζητήσουμε για να οργανωθούμε, γιατί δεν μας παίρνει», μέχρι και πρωτοβουλίες όπως το κάλεσμα για κινητοποιήσεις σε όλο τον κόσμο «ενάντια σε όλους τους πολέμους του καπιταλισμού» που απηύθυναν λίγο μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία (υπάρχει ένα σχετικό δίλεπτο βιντεάκι σε έναν από τους χώρους της έκθεσης), όπως και μια άλλη πρωτοβουλία: το καλοκαίρι του 2022, όταν για κάποιο λόγο μάλλον φολκλορισμού ένα μουσείο στη Μαδρίτη θέλησε να αγοράσει κάποια από τα κανό που έφεραν μαζί τους από τη ζούγκλα της Τσιάπας, διασχίζοντας τον ωκεανό με ένα καράβι σε μια πορεία αντίστροφη εκείνης των κονκισταδόρες, οι ζαπατίστας είπαν ότι τα χρήματα θα πάνε σε μία από τις οργανώσεις που διασώζουν μετανάστ(ρι)ες στη Μεσόγειο, μια οργάνωση σαν αυτήν στην οποία συμμετέχει ο Ιάσωνας, που αποτελεί κόκκινο πανί για τον άθλιο υπουργό δίωξης μεταναστών.

Έχουμε πολλά ακόμα να πούμε, ας προκύψουν καλύτερα μέσα από συζήτηση, εκτός αν θέλει πρώτα ο Β. να μιλήσει σχολιάζοντας αυτά που ακούστηκαν.

Β.: Νομίζω ότι καλύτερα στο σημείο αυτό να υπάρξουν τοποθετήσεις, ερωτήσεις, να δώσουμε αυτόν τον χρόνο.

- **(σχόλιο)** Απλά θα σχολιάσω μόνο αυτό για την αριστερά της Ελλάδας και το ΚΚΕ, αυτό που λέγεται «το εργοστάσιο έκλεισε, το franchise πέτυχε», σταθερά δηλαδή κάποια πράγματα, και ότι αυτό που λένε «παρέα» οι ζαπατίστας είναι γκρούπες ουσιαστικά και ότι δεν υπάρχει κάποια στοχοθεσία.

CND, Aguascalientes, Chiapas, 1η συνάντηση αγωνιζομένων στη ζούγκλα Λακαντόνα, Αύγουστος 1994.

- (ερώτηση) Ωραία, να ρωτήσω εγώ κάτι; Είχες πάει το 1994 και το 1996, ακόμη πράγματα, διαβάζουμε κατά καιρούς, μια εικόνα κάποιων αλλαγών που έχουν συμβεί σε ένα καθημερινό επίπεδο σε μια κοινότητα, μπορείτε να μας δώσετε; Για παράδειγμα, τι είναι αυτοί οι θεσμοί που λειτουργούν πλέον στα χωριά, τι ισχύει σε σχέση με τις έμφυλες σχέσεις, κάποια εικόνα μπορούμε να έχουμε για τις αλλαγές που έγιναν;

- Β.: Θα πω μια μικρή ιστορία, η οποία διαδραματίστηκε στην πρώτη επίσκεψη, το 1994, στη συνάντηση στη ζούγκλα, στη Convención Nacional Democrática, όπου, όπως είπε και πριν ο Ν. καλέστηκαν, και δεν νομίζω να έχει ξαναγίνει αυτό τα τελευταία 100 χρόνια, τα κινήματα τα συνδικαλιστικά, τα αγροτικά, τα φοιτητικά από όλο το Μεξικό, να μπουνε στην απελευθερωμένη ζώνη που όπως αναφέρθηκε πριν τα δύο πρώτα χρόνια ήταν μια απελευθερωμένη ζώνη ορισμένη, όχι όπως τώρα που όπως ειπώθηκε πολύ σωστά υπάρχουν διάσπαρτες κοινότητες κυρίως στο νότιο και στο ανατολικό τμήμα της Τσιάπας.

Σε αυτή τη συνάντηση είχαμε βρεθεί γύρω στους 30 μη-μεξικανοί, οι περισσότεροι ψευτο-δημοσιογράφοι, όπως παριστάναμε ότι ήμασταν, για να μπορέσουμε να μπούμε, με πλαστά χαρτιά κτλ. γιατί δεν υπήρχε πρόβλεψη για συμμετοχή μη-μεξικανών αλληλέγγυων, έπρεπε να έχουμε ένα *acreditación* για να μπούμε και η συνθήκη για να μπει ήταν μια οδύσσεια. Πήρε πάνω από 24 ώρες να διανυθούν 130 χιλιόμετρα με ένα κονβόι 650 μικρών λεωφορείων, περάσαμε από 4-5 μπλόκα

του μεξικάνικου στρατού, όσοι τα περάσαμε γιατί κάποιοι δεν τα κατάφεραν, ώστε να βρεθούμε στην απελευθερωμένη ζώνη όπου μας ελέγξαν οι ζαπατίστας, δώσαμε τα χαρτιά μας και μπήκαμε. Η πιο κοντινή εικόνα που μπορούμε να έχουμε εδώ ήταν το Γούντστοκ, ήταν δηλαδή μια αποψιλωμένη περιοχή μέσα στη ζούγκλα Λακαντόνα, στην περιοχή της «Λα Ρεαλιδάδ», της Πραγματικότητας όπως τη λέγαν τότε, όπου είχαν φτιαχτεί οι βασικές υποδομές για να μπορέσουμε να μείνουμε εκεί, 5.000 άτομα, τέσσερις μέρες, να κατασκηνώσουμε στην ύπαιθρο και να συμμετάσχουμε σε μικρά τραπέζια συζητήσεων και σε μια κεντρική εκδήλωση όπου έγιναν οι ομιλίες από την Comandancia General. Εγώ κινούμουν κυρίως στις παρυφές αυτής της συνάντησης, προσπαθώντας να μιλήσω, έχοντας πριν μάθει ισπανικά για να μπορέσω να το κάνω αυτό, και να επικοινωνήσω άμεσα ώστε κάποια πράγματα να καταγραφούν και να μείνουν είτε στα ημερολόγιά μου είτε στέλνοντάς τα σε συντρόφους στην Ελλάδα, κυρίως στον Ν., μέσω φαξ, αργότερα, από το Σαν Κριστόμπαλ.

Μίλησα με έναν άνθρωπο που ήταν μέλος της πολιτοφυλακής, ένοπλος ζαπατίστα, η δουλειά του οποίου ήταν να ρίχνει ασβέστη στα αποχωρητήρια, που ήτανε μεγάλοι λάκκοι πάνω από τους οποίους υπήρχαν μαδέρια οικοδομής στα οποία ισορροπούσες για να κάνεις αυτό που είχες ανάγκη να κάνεις, και ο άνθρωπος ήταν επιφορτισμένος να ρίχνει ασβέστη πάνω στα κόπρανα. Αυτός ήταν ο άνθρωπος με τον οποίο άρχισα μια σοβαρή συζήτηση σε σχέση με το «τι σημαίνει για εσάς επανάσταση και αν αυτό που κάνετε το θεωρείτε επανάσταση ή εξέγερση».

Με ρώτησε από πού έρχομαι και δεν γνώριζε το μέρος. Με ρώτησε τι διέσχισα για να έρθω και μου είπε ότι δεν έχει δει περισσότερο νερό από τη λίμνη Μιραμάρ στη ζούγκλα Λακαντόνα, οπότε αυτό με τον ωκεανό και το νερό δεν μπορούσε να το κατανοήσει, και τέλος με ρώτησε αν εκεί όπου ζω έχω κάνει επανάσταση και του απάντησα «όχι, δεν έχω» και μετά με ρώτησε «κάθε πότε τρως κρέας;», «πέντε φορές τη βδομάδα», του απάντησα. «Εγώ τρώω μία φορά» μου είπε, «τον χρόνο». «Όταν γεννάει η γυναίκα σου, πού γεννάει;», με ρώτησε. «– Σε μία κλινική ή στο νοσοκομείο», «– Σε εμάς, στο τραπέζι». «– Πώς πληρώνεσαι όταν δουλεύεις, τι δουλειά κάνεις;», συνέχισε (εγώ τότε δούλευα μπογιατζής σε οικοδομή) και δεν το πίστευε ότι ένας μπογιατζής μπορούσε να ταξιδέψει εκεί, γιατί το μεροκάματο το δικό μου αντιστοιχούσε στο εξαμηνιαίο εισόδημα του ντόπιου: ο συγκεκριμένος κουβαλούσε ως το Κομιτάν, μια μικρή κοινότητα της Τσιάπας περίπου στα 40 χιλιόμετρα ποδαρόδρομο ένα τσουβάλι καλαμπόκι 50 κιλών (αυτά τότε τα άκουγε ένας 24χρονος, όπως ήμουν το 1994, που ήδη συμμετείχα 7-8 χρόνια στο κίνημα) και ήταν απλήρωτος για τα δύο τελευταία τσουβάλια, των δύο τελευταίων χρόνων, που ήταν το βασικό εισόδημα για να συντηρήσει την οικογένειά του, τα αφηγούμαι αυτά απαντώντας στο ερώτημα για τις συνθήκες τότε.

Και με ρωτάει «εσείς, σε τι καθεστώς ζείτε;», «κοινοβουλευτική δημοκρατία» του απαντάω. «Θέλω να ζήσω σε αυτό», μου λέει, θέλω δηλαδή αυτό με το κρέας,

το νοσοκομείο, τον μισθό, θέλω να το ζήσω, οπότε μου λέει «δεν μπορώ να σου πω ότι εμείς κάνουμε επανάσταση εδώ» και πρόσθεσε κάτι που μου έκανε μεγάλη εντύπωση, γιατί ναι μεν ο Μάρκος είναι μια χαρισματική μορφή σε ό,τι αφορά τη γραφή ή τον λόγο, αλλά εγώ διαπίστωνα στον απλό ζαπατίστα στρατιώτη μια ποιητικότητα στον λόγο που προέρχεται κατά τη γνώμη μου (και μάλλον σίγουρα) από αυτήν την παράδοση της ινδιανικότητας, δηλαδή του πώς αυτοί οι άνθρωποι ακουμπάνε τη ζωή, τη γη και πώς αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα, μου είπε λοιπόν «Εμείς γεννιόμαστε νεκροί. Με την επιλογή του ένοπλου αγώνα και την περιφρούρηση...» (ας μην ξεχνάμε ότι τότε είχαν περάσει μόλις 6 μήνες από την ημέρα που εμφανίστηκαν, εκεί μέσα δεν ξέραμε τι μπορούσε να συμβεί, όταν γίνονταν όλα αυτά από πάνω μας πετούσαν ελικόπτερα και είναι όλο το μέρος περικυκλωμένο, δεν γνωρίζουμε όσες και όσοι είμαστε εκεί τι θα συμβεί, ούτε οι ζαπατίστας φυσικά, γιατί εμείς θα φεύγαμε σε 4 μέρες αλλά αυτοί θα έμεναν) «...εμείς γεννιόμαστε νεκροί, με αυτήν την επιλογή μας μπορεί να πεθάνουμε και πάλι, αλλά θα πεθάνουμε με αξιοπρέπεια». Στην ουσία προσπαθούσαν να φτιάξουν έναν τόπο συνάντησης μαζί μας και με τους υπόλοιπους αγωνιστές και αγωνίστριες από όλη τη χώρα, για να δούνε αν μπορούσαν να συναντηθούν αυτοί οι αγώνες.

Κάπως έτσι έκλεισε αυτή η συζήτηση, η οποία για μένα ήταν ένα σοκ και συνειδητοποίησα την κατάσταση του αγώνα τους. Έχω τώρα μπροστά μου και έβλεπα όσο μιλούσε ο Ν. τα 11 σημεία που ανακοίνωσαν την 1η Γενάρη του 1994 με την κατάληψη των πόλεων: ζητούσαν εργασία, γη, στέγη, τροφή, υγεία, εκπαίδευση, ανεξαρτησία, ελευθερία, δημοκρατία, δικαιοσύνη και ειρήνη για όλες και όλους, φουλ σοσιαλδημοκρατία δηλαδή... Όταν γυρίσαμε πίσω ακούγαμε και από συντρόφους εδώ, του κινήματος, ότι μιλάμε για σοσιαλδημοκρατικά αιτήματα (από ανθρώπους σαν τον προηγούμενο που σας περιέγραψα), οπότε καταλαβαίνετε τη σύγχυση ή τον εκνευρισμό που μπορούσε να επιφέρει αυτό σε κάποιον που έχει πάει με τις αποσκευές της απόλυτης αναρχικής αλήθειας. Καταλάβαμε όσες και όσοι ήμασταν εκεί ότι βρισκόμασταν σε συνθήκες που δεν είχαμε δει ούτε σε ταϊνές...

Μπορώ να αναφέρω και άλλα παραδείγματα αυτής της ανέχειας που συνάντησα και στο επόμενο ταξίδι, το 1996, όταν βρεθήκαμε μέσα στη ζούγκλα, στην κοινότητα άμεσης αλληλεγγύης, που φτάσαμε στο σημείο να μετράμε τις σταφίδες που είχαμε μαζί μας για τις μέρες που θα μέναμε εκεί, 18 μέρες, για να δούμε πόσες σταφίδες μπορούσαμε να τρώμε κάθε μέρα (οχτώ), κάτι που δεν είχε ξανασυμβεί ποτέ στις ζωές τις δικές μας. Τα παιδιά που βλέπετε στις φωτογραφίες που έχουν φουσκωμένες κοιλιές είναι από τα παράσιτα, δάπεδο στα σπίτια δεν υπήρχε, ύδρευση δεν υπήρχε, αλλά ένα ποτάμι, με τέσσερις βαθμίδες, από την πρώτη παίρνουμε το πόσιμο νερό (υπό συζήτηση το πόσο πόσιμο ήταν, καθώς ο μεξικανικός στρατός έριχνε συστηματικά στα ποτάμια μαλαθείο, ένα ισχυρό

Εξεγερμένη ζαπατιστική κοινότητα, ζούγκλα Λακαντόνα, Αύγουστος 1996.

ζιζανιοκτόνο), στο δεύτερο επίπεδο πλένονταν, στο τρίτο επίπεδο έπλεναν τα πιάτα και στο τέταρτο επίπεδο τα ζώα και μετά κυλούσε το ποτάμι.

Θα πω μια άλλη ιστορία για τη θέση τότε της γυναίκας. Νομίζω ότι μια φράση που είχε πει ο Μάρκος σε μια από τις πρώτες συνεντεύξεις τα λέει όλα: «Οι γυναίκες ζαπατίστας κάνουνε δύο επαναστάσεις, η μία ενάντια στο μεξικανικό κράτος και την εξουσία που μας έχει φέρει μέχρι εδώ και η δεύτερη ενάντια στον άντρα ζαπατίστα». Ένα απλό παράδειγμα: το μέρος όπου πλενόμασταν ήταν ένα κοινό, ανοιχτό μέρος. Οι γυναίκες πλένονταν με τα ρούχα, γιατί όποτε οι γυναίκες έμπαιναν σε εκείνη τη βάρη, μαζεύονταν γύρω στους 40-50 άντρες ζαπατίστας, πολιτοφύλακες και μη – γιατί το στρατόπεδό τους ήταν δίπλα στην κοινότητα, οπότε έβγαζαν την κουκούλα όταν έμπαιναν στην κοινότητα και φορούσαν μαντίλι. Δεν έφευγαν από εκεί. Ήθελαν να δουν αυτά τα σώματα. Οι αλληλέγγυες και οι αλληλέγγυοι που ήμασταν εκεί προτείναμε να ζητήσουμε να φτιαχτεί μια ντουζιέρα, λέγοντας ότι θα προφύλασσε από το κρύο και αυτό έγινε αποδεκτό, αλλά σκοπός ήταν οι γυναίκες να μπορούνε να πλένονται γυμνές χωρίς να φοβούνται ότι τις βλέπουν.

Ένα δεύτερο παράδειγμα για την τότε θέση της γυναίκας: κάποιες συντρόφισσες από τη μικρή εκείνη ομάδα των αναρχικών που είχαμε πάει στο χωριό αποφάσισαν να καλέσουν μια συνέλευση στην οποία θα συμμετείχαν μόνο οι γυναίκες. Έγινε σούσουρο στο χωριό, συζητήθηκε η πρόταση στην πλατεία της

Εξεγερμένη ζαπατιστική κοινότητα, ζούγκλα Λακαντόνα, Αύγουστος 1996.

μικρής κοινότητας από τους άντρες, που ρωτούσαν για ποιον λόγο να κάνουν οι γυναίκες μόνες τους συνέλευση, χωρίς τους άντρες. Μια συντρόφισσα που δεν τη γνωρίζω προσωπικά, χθες που στήναμε τις φωτογραφίες για την έκθεση, έκανε την εξής παρατήρηση, ανεβαινοντας τις σκάλες υπάρχουν δύο φωτογραφίες με άντρες ζαπατίστας και γυναίκες ζαπατίστας και από πίσω αφίσσες αλληλεγγύης στα ελληνικά που είχαμε κουβαλήσει μαζί – το υποκείμενο του αγώνα μπροστά από την εικόνα του στις αφίσσες που είχαμε βγάλει εδώ.

Μου είπε λοιπόν η συντρόφισσα εδώ, από τη συνέλευση, «βλέπω μόνο άντρες με άντρες και γυναίκες με γυναίκες». Ναι, αυτό ήταν, ήμασταν στο 1996. Αυτό που ζήσαμε οι ευρωπαίοι και αμερικανοί αναρχικοί την ημέρα που πραγματοποιήθηκε η χωριστή γυναικεία συνέλευση ήταν οι γυναίκες του χωριού να έχουν μαζευτεί στη μεγάλη αίθουσα που είχε το χωριό για τις γιορτές, μόνες τους, να συζητήσουν για τα ζητήματά τους, μια συζήτηση που εξελίχθηκε σε αιτήματα, όπως για τη δημιουργία ενός υποτυπώδους ιατρείου για γυναικολογικές εξετάσεις κ.λπ. και όλο το υπόλοιπο χωριό, ο αντρικός πληθυσμός, να έχει περικυκλώσει το κτίσμα και να προσπαθεί από παράθυρα ή από χαραμάδες να ακούσει ή να δει τι συζητάνε οι γυναίκες. Αυτό για μένα ήταν μια χαρακτηριστική εικόνα για την τότε θέση της γυναίκας.

Αυτά για όσα συνέβαιναν τότε. Το τι συμβαίνει τώρα, περιγράφηκε κάπως από τον Ν., αλλά σίγουρα σε σχέση με τη σημερινή θέση της γυναίκας χαρακτηριστικό

Δομή άμεσης αλληλεγγύης «Μάρτυρες του Σικάγο», ζούγκλα Λακαντόνα, Αύγουστος 1996.

είναι το πόσο έχουν περιοριστεί έως και μηδενιστεί τα περιστατικά κακοποίησης, βιασμών και ξυλοδαρμών από μεθυσμένο άντρα, ακόμα και ζαπατίστα, του 1985-86 κ.λπ., δεν υπάρχουν τέτοια περιστατικά. Υπάρχει σεβασμός και ισοτιμία και βέβαια το κομμάτι της καθημερινότητας, της οργάνωσης, των σχολείων, της δημιουργίας νέων δομών εκπαίδευσης, πώς οργανώνουμε την παραγωγή, πώς δεν δεχόμαστε τη «βοήθεια» από το κράτος και προσπαθούμε να τα στήσουμε όλα από το μηδέν...

Ιδιαίτερα συγκινητική ήταν μια μαρτυρία ενός συντρόφου, του Κ., που είχε πάει ως εκπαιδευτικός για 3-4 μήνες στην Τσιάπας, να βοηθήσει στο χτίσιμο ενός σχολείου, και τον είχαμε καλέσει σε μια εκδήλωση στη Ρόζα Νέρα με θέμα «ζαπατίστας και εκπαίδευση». Ήταν ο μοναδικός ομιλητής, μετέφερε την εμπειρία του ως εκπαιδευτικός που πήγε εκεί μαζί με άλλους ανθρώπους για να βοηθήσει στο στήσιμο ενός σχολείου. Βρέθηκε λοιπόν σε μια συνάντηση όπου τον ενημέρωσαν ότι ο ζαπατίστικος τρόπος είναι ο εξής: κατασκευάζουμε τα τούβλα, με τα οποία θα κατασκευάσουμε το σχολείο, στο οποίο θα φοιτήσουν οι δάσκαλοι, που σε έξι χρόνια θα διδάξουν τα παιδιά που έρχονται. Και βρέθηκε δύο μήνες να φτιάχνει τούβλα, σκάβοντας για την πρώτη ύλη σε ένα υποτυπώδες ορυχείο. Ο κομαντάντε που ήταν υπεύθυνος για τα 30 άτομα από τη διπλανή κοινότητα που έσκαβαν, δούλευε τριπλές βάρδιες για να ξεκουράζονται οι υπόλοιποι. Έφτιαξαν λοιπόν τα τούβλα, έχτισαν το σχολείο και μετά μπήκαν μέσα, το ανοίξαν και

Κλινική La Guadalupeana, Oventic, Chiapas, Αύγουστος 1996.

Ξεκίνησαν τα μαθήματα. Κι έχουμε σήμερα φτάσει να έχουν μέχρι και ανοιχτό πανεπιστήμιο και να πηγαίνουν για να γίνονται κύκλοι μαθημάτων για την αυτονομία. Οι αλλαγές δεν είναι μόνο θεαματικές, είναι ιστορικές. Εμείς προσπαθούμε να στήσουμε για την ελευθεριακή εκπαίδευση υποτυπώδεις δομές και είμαστε χρόνια πίσω, με τη γραμματεία και την εμπειρία που έχουμε ως κάτοικοι των μητροπόλεων της Δύσης.

Και στους υπόλοιπους τομείς, στο σύστημα με το οποίο απονέμεται η δικαιοσύνη, στο πώς έχουν δικαίωμα λόγου, αφού έχουν δικαίωμα στη ζωή και στον θάνατο, ένα 12χρονο παιδί κι ένας 80χρονος, στο πώς οι αποφάσεις παίρνονται συλλογικά, στο πώς είναι κυκλική η εκπροσώπηση στις κοινότητες και στο πώς σέβεται ο κάθε ένας και η κάθε μία τον λόγο των υπολοίπων, όλα αυτά είναι μεγάλα άλματα προς τα εμπρός, τα οποία πραγματοποιήθηκαν, όπως είπε και ο Ν. πριν, στην αρχή κάτω από μυστικότητα, για να κερδίσουν χρόνο και να μην τους αφανίσουν, και πάντοτε με μεθοδικότητα, συνέπεια και δουλειά μυρμηγκιού. Μακριά από θεαματικούς όρους, δηλαδή.

- (ερ.) Θέλω να ρωτήσω, στο θέμα το καλλιτεχνικό, δηλαδή όσον αφορά την τέχνη, τι πρόοδος έχει γίνει;

- Β.: Μήπως θέλει να μιλήσει η Τ., που έχει πάει πολλές φορές;

- **T.:** Για την τέχνη; Για άλλα θέλω να μιλήσω, θέλω να συνεχίσω από κάτι που ανέφερε ο Β.

- **N.:** Ας πούμε απλά ότι η τέχνη δεν είναι διαχωρισμένη εκεί, είναι κομμάτι της καθημερινότητας, ο αγρότης είναι και καλλιτέχνης είναι και αντάρτης.

- (**ερ.**) Είναι και μουσικός δηλαδή;

- **T.:** Ναι, δεν θέλω να πω κάτι ιδιαίτερο για την τέχνη, γιατί δεν είναι, όντως, κάτι διαφορετικό από την καθημερινότητα, τη ζωή τους και την οργάνωση της κοινωνίας τους. Ήθελα να το πιάσω από την ιστορία που διηγήθηκε ο Β., που συνέβη στην αρχή, και να σταθώ στη φράση που ανέφερε, «θέλω κι εγώ να ζήσω σε μια κοινοβουλευτική δημοκρατία», και να το δω αυτό από τη μεριά των γυναικών. Το 2019, στην πρώτη «Συνάντηση των Αγωνιζόμενων Γυναικών» στην Τσιάπας, ο λόγος των γυναικών έλεγε ακριβώς το αντίθετο, έλεγε δηλαδή, πάνω-κάτω και με έμμεσο τρόπο, ότι εμείς έχουμε κάνει τόσα βήματα εδώ, δεν θέλουμε με τίποτα να ζούμε στις δικές σας κοινωνίες, τις οποίες θεωρείτε εσείς πολιτισμένες, δυτικές, κι εμάς απολίτιστες και υπανάπτυκτες και δεν ξέρω τι, όμως στα δικά μας τα εδάφη δεν έχει καταγραφεί για μια ολόκληρη χρονιά, και για πολλά χρόνια πίσω, αυτό που είπε ο Β. πριν, κακοποίηση, δεν έχει καταγραφεί ούτε μια γυναικοκτονία, οπότε λίγο μας έβαλαν να σκεφτούμε τι σημαίνει τελικά ο δικός μας ο πολιτισμός, ειδικά στο κομμάτι των γυναικών, ιδίως τα τελευταία χρόνια, έτσι όπως το βιώνουμε και εμείς εδώ.

Άρα λοιπόν, αν πιάσουμε αυτές τις δύο αφηγήσεις, αυτή που μετέφερε ο Β. από τα πρώτα χρόνια που πηγαίναμε εκεί και αυτήν από το 2019 και τον λόγο των γυναικών, καταλαβαίνετε τουλάχιστον τη διαδρομή που έχει γίνει στο κομμάτι των γυναικών και του αγώνα τους μέσα στις εξεγερμένες κοινότητες, που ήταν όντως διττός. Έπρεπε δηλαδή να παλέψουν με όλη την πατριαρχία του στρατού, έπρεπε να παλέψουν με όλη την πατριαρχία στις κοινότητές τους, σε πάρα πολύ δύσκολες συνθήκες, βρήκανε βήματα, άρθρωσαν λόγο, και κατά την άποψή μου τα τελευταία πολλά χρόνια στο κίνημα των ζαπατίστας οι γυναίκες έχουν έναν πολύ καθοριστικό και αποφασιστικό ρόλο.

Ένα από τα πράγματα που έχουν αλλάξει στην καθημερινότητά τους είναι ότι έχουν φτιάξει πάρα πολλούς συλλογικούς τόπους δουλειάς. Οι συνεταιρισμοί δηλαδή, και κυρίως οι συνεταιρισμοί των γυναικών που αφορούν πάρα πολλά πεδία, είναι ταυτόχρονα και χώροι απελευθέρωσής τους, γιατί εκεί βρίσκονται και συζητάνε μεταξύ τους, εκεί οργανώνουν τη δουλειά τους, εκεί μπορούν να μοιραστούν μεταξύ τους οι γυναίκες το οποιοδήποτε πρόβλημα έχουν με τον πατέρα, με τον σύζυγο, με οτιδήποτε τις απασχολεί. Δεν είναι μόνο ένας χώρος συλλογικής δουλειάς, είναι και ένας χώρος γυναικείας χειραφέτησης. Αυτό προφανώς ήταν αδιανόητο όταν ξεκίνησε όλη αυτή η ιστορία, όπως ήταν αδιανόητο και το να βρεθούν γυναίκες στη διοίκηση του EZLN.

San Cristóbal de las Casas, Chiapas, Ιούλης 1994.

Οι πρώτες γυναίκες που πήγαν εκεί πήγαν ακριβώς για να ξεφύγουν, έφευγαν από τις κοινότητές τους και πήγαιναν εκεί για να ξεφύγουν από τη βία των πατεράδων και των αντρών τους. Και όταν πήγαν εκεί, ήρθαν αντιμέτωπες με τη βία ενός στρατού, ένα ανδροκρατικό σώμα, ιεραρχικά δομημένο, όπου εκεί έπρεπε να δώσουν τον πρώτο μεγάλο αγώνα για να γίνουν αποδεκτές.

Υπήρχαν και εμβληματικές μορφές γυναικών, όπως η απίστευτη Ραμόνα, η μικροκαμωμένη Ραμόνα που έκανε φοβερή δουλειά στις κοινότητες, φανταστείτε αυτήν την περιοχή, έτσι όπως την περιγράψανε προηγουμένως ο Β. και ο Ν. και φανταστείτε γυναίκες να περπατάνε ατελείωτες ώρες για να συναντηθούν, να συζητήσουν και να οργανωθούν μαζί με άλλες γυναίκες. Αν αυτό δεν είναι εμπνευστικό, αν δεν είναι αισιόδοξο...

- (ερ.) Πιάνουν όπλα;

- Τ.: Ναι, υπάρχει κομμάτι των γυναικών που είναι στον EZLN. Και ήταν από την αρχή, από το 1994.

- Μία από τις πόλεις την κατέλαβε η Άννα-Μαρία.

- Τ.: Στην αρχή ήταν λίγες προφανώς, αλλά είχαν παρουσία και στην ένοπλη εξέγερση. Η διαφορά πάντως είναι τεράστια. Το 2010, με ένα караβάνι που είχε οργανωθεί από την Ευρώπη και είχαμε βρεθεί εκεί, περάσαμε από όλα τα караκόλ,

ο στόχος ήταν να μιλήσουμε με τα συμβούλια καλής διακυβέρνησης για όλα αυτά που έφτιαξαν μέσα σε εκείνα τα χρόνια που έχτιζαν την αυτονομία τους. Δηλαδή τι είχαν φτιάξει ως προς την υγεία, ως προς την εκπαίδευση, ως προς τους συνεταιρισμούς, πώς αντιμετωπίζουν τους παραστρατιωτικούς, που είναι το μεγάλο θέμα που υπάρχει τώρα εκεί και εδώ και πολλά χρόνια, παραστρατιωτικοί που παίζουν στις κοινότητες, δολοφονούν, καίνε, καταλαμβάνουν τη γη τους κτλ.

Λοιπόν, συζητώντας μαζί τους, σε όλα τα συμβούλια καλής διακυβέρνησης, μάθαμε πάρα πολλά πράγματα για το πώς οργανώθηκε το κομμάτι της υγείας, πώς οργανώθηκε το κομμάτι της παιδείας, και αυτά υλοποιήθηκαν με διαφορετικό τρόπο από δήμο σε δήμο ή από κοινότητα σε κοινότητα, η διαφορά έχει να κάνει με τη σύνθεση του κόσμου και τις ανάγκες τους. Το χτίσιμο της αυτονομίας γίνεται απαντώντας στις ανάγκες που υπάρχουν κάθε φορά στους δήμους ή στις κοινότητες και αυτό είναι επίσης ένα πάρα πολύ εντυπωσιακό στοιχείο σε όλη αυτήν τη διαδρομή.

Για κάποιες από εμάς, αυτή η εξέγερση εξακολουθεί να είναι το ίδιο εμπνευστική, το ίδιο ελπιδοφόρα, ακόμα και τώρα, που δεν είναι πια τα φώτα της δημοσιότητας στραμμένα σε αυτήν, τώρα που, αυτό που είπε ο Ν., τα πράγματα θέλουν πολύ κόπο, πολλή προσπάθεια και πολλή επιμονή για να εξακολουθούν να υπάρχουν και μέσα από αυτά υπάρχει και επανατροφοδότηση και για εμάς.

Πολλές ώρες θα μπορούσαμε να μιλάμε αλλά δεν έχει πολύ μεγάλο νόημα νομίζω μετά από όλα αυτά που έχουν ειπωθεί. Καλό είναι αν υπάρχουν κάποιοι προβληματισμοί να διατυπωθούν, είπε ο Β. πριν ότι το πρώτο διάστημα, όταν συζητούσαμε για την εξέγερση των ζαπατίστας, έμπαιναν πάντα κάποια ζητήματα, το ένα ήταν ότι αφορούσε σοσιαλδημοκρατικά αιτήματα και το δεύτερο ήταν το γεγονός ότι χρησιμοποιούσαν τη σημαία του Μεξικού, άρα υπήρχε η κριτική για ένα εθνικό ή εθνικιστικό στοιχείο που έπρεπε να φύγει από τη μέση. Υπήρχε τα πρώτα χρόνια, πολύ έντονα, μια τάση και μια στάση στα κινήματα της Ευρώπης και εδώ, στο δικό μας, μια στάση «σου κουνάω το δάχτυλο», με μια κατά την άποψή μου ανέξοδη κριτική, δηλαδή μια κριτική όπου λες πράγματα εκ του ασφαλούς και χωρίς να έχεις την εικόνα του τι συμβαίνει σε μια εξέγερση, αυτό το οριακό πράγμα μεταξύ ζωής και θανάτου... Δεν υπήρχε ηρεμία σε καθημερινή βάση, εμείς το ζήσαμε όντως για τέσσερις μέρες εκεί, βλέποντας τα πολεμικά αεροπλάνα να περνάνε από πάνω μας, αυτό που λέμε «πόλεμος χαμηλής έντασης» και οι άνθρωποι εκεί το ζούνε μέχρι σήμερα, όλα αυτά τα χρόνια.

- (σχόλιο - Α.) Ένα άλλο ζήτημα που δεν έχει αναφερθεί μέχρι τώρα: κατ' απαίτηση των γυναικών απαγορεύονται στις κοινότητες τα ναρκωτικά και το αλκοόλ. Είναι μια κατάκτηση των γυναικών, ένα μέσο ώστε να αντιμετωπιστεί η βία των ανδρών απέναντι στις γυναίκες και στις κοινότητες. Στην είσοδο κάθε κοινότητας υπάρχουν ταμπέλες που γράφουν «μπαίνετε σε ζαπατιστική κοινότητα,

απαγορεύονται αυστηρά αλκοόλ και ναρκωτικά». Και όσο για αυτό που ρώτησες πριν για τη μουσική, εγώ που είχα πάει το 2010 μαζί με τη Μ., που είναι και σήμερα εδώ, πήγα στο σχολείο, ο δάσκαλος που έπαιζε μουσική στα παιδιά στο σχολείο, την Κυριακή το πρωί έπαιζε την ίδια μουσική αλλά με άλλους στίχους στην εκκλησία. Είναι ένα άλλο στοιχείο, το οποίο ανέφερε ο Ν., η θεολογία της απελευθέρωσης, οι ζαπατίστας και οι κοινότητες της περιοχής κατά παράδοση είναι κυρίως χριστιανοί καθολικοί.

- Κρίμα!

- Α.: Είναι στην παράδοση της θεολογίας της απελευθέρωσης, αν δεν πας να το δεις εκεί, στη Λατινική Αμερική, πώς συνδέεται με τη διαδικασία της απελευθέρωσης ανθρώπων που δεν ήταν β' κατηγορίας αλλά γ' και πιο κάτω... Επίσης, να προσθέσω ότι υπήρχε ένα πολύ υψηλό ποσοστό θνησιμότητας, δεν υπήρχε μεγάλο προσδόκιμο ζωής, κάτι που έχει αλλάξει πάρα πολύ τα τελευταία 30 χρόνια, το προσδόκιμο για τους ιθαγενείς έχει αυξηθεί, τα παιδιά δεν πεθαίνουν...

- (ερ.) Εγώ ήθελα να ρωτήσω, πέρυσι τους περιμέναμε, χωριστήκανε σε ομάδες για να επισκεφτούνε όλες τις χώρες της Ευρώπης, κάπου κόλλησε στο θέμα του μοριακού τεστ και του εμβολιασμού και τελικά τι απέγινε;

- Ν.: Αυτό που συνέβη είναι ότι υπήρχε μια ΚΥΑ, μια παράδοση νομική ρύθμιση, στην οποία δεν δόθηκε εγκαίρως αρκετή προσοχή, κυρίως γιατί ήταν τόσο παράδοση, και φτάσαμε τελευταία στιγμή να αντιληφθούμε ότι με τη νομική ρύθμιση που ίσχυε δεν μπορούσαν να έρθουν. Θα έπρεπε αυτό να είχε γίνει αντιληπτό πολύ πιο νωρίς και να υπάρξει πίεση. Ίσως να υπήρχε και μια αίσθηση ότι αυτή η ρύθμιση θα είχε αρθεί πριν φτάσουν οι ζαπατίστας...

- Άρα νομικό κώλυμα ήταν;

- Ναι, γιατί η ρύθμιση έλεγε ότι δεν έχει σημασία ότι κάποιος είναι δύο μήνες στην Ευρώπη και μετακινείται από χώρα σε χώρα, αν το διαβατήριό του είναι μεξικανικό δεν μπορεί να περάσει στην Ελλάδα. Εκτός αν είναι επιχειρηματίας, ή έχει κάποιο ειδικό λόγο, γιατί η κυβέρνηση είχε αποφασίσει ότι επιτρέπεται να έρθει π.χ. ο τουρισμός, μπορούσαν να έρθουν από τα Βαλκάνια οι τουρίστες, μπορούσαν να 'ρθούν επενδυτές από τη Σαουδική Αραβία και το Κατάρ, μπορούσαν να 'ρθούν όλοι οι Ευρωπαίοι, ενώ από το Μεξικό μόνο για συγκεκριμένους λόγους. Και δεν απαγορευόταν απλώς η μετακίνηση από το Μεξικό προς τα εδώ, αλλά η είσοδος Μεξικανών από όπου και αν έρχονταν, ακόμα και αν προηγουμένως βρίσκονταν για δύο μήνες στην Ιταλία και μετακινούνταν όπου ήθελαν, δεν μπορούσαν να περάσουν τα ελληνικά σύνορα.

- Εγώ θυμάμαι πάντως στην Αθήνα να έχουν έρθει Μεξικανοί, αλλά φοιτητές.

- Ναι, αυτοί υπάγονταν στην κατηγορία των «ειδικών σκοπών», είσαι επιχειρηματίας, είσαι μέλος μιας διεθνούς ανθρωπιστικής οργάνωσης, είσαι με φοιτητική βίβα στο πλαίσιο κάποιου προγράμματος, μπορείς να έρθεις, αλλά αλλιώς όχι.
- Άρα υπήρχαν νομικοί περιορισμοί στην εθνικότητα των εισερχομένων.
- Ναι, σύμφωνα με τη ρύθμιση αν δεν ανήκες σε κάποια από τις κατηγορίες των ειδικών λόγων δεν μπορούσες να έρθεις αν είχες μεξικανικό διαβατήριο, κάτι που δεν ίσχυε σε καμμία άλλη ευρωπαϊκή χώρα.
- Δηλαδή σε άλλες χώρες πήγανε, φτάσανε;
- Παντού φτάσανε, σε όλη την Ευρώπη.
- Ούτε πήρε δημοσιότητα όλο αυτό, έτσι;
- Εδώ, στην Ελλάδα;
- Ναι, αυτό που έγινε.
- Ό,τι κατάλαβε ο καθένας και η καθεμία...
- Είναι τραγελαφικό...
- Πληροφοριακά, καθώς αυτό το ταξίδι απαίτησε να συγκεντρωθούν χρήματα, νοικιάστηκε καράβι, αγοράστηκαν εισιτήρια...
- Ήξερα ότι συμμετοχικά πληρώσαμε ένα ποσό η κάθε χώρα, αναλογικά.
- Όχι, δεν ήταν αναλογικά, αλλά το ποσό που μπόρεσε να συγκεντρωθεί, δεν υπήρχε κάποια δέσμευση ποσόστωσης, απλά πληροφοριακά, τα χρήματα που συγκεντρώθηκαν σε αυτήν τη γεωγραφία της Ευρώπης και χωρίς να γίνει κάποια ιδιαίτερα μεγάλη καμπάνια, ήταν το 20% από ό,τι συγκεντρώθηκε σε όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο. Αυτό δείχνει ότι υπήρχε ένα αρκετά μεγάλο κομμάτι των κινημάτων εδώ που θέλησε να στηρίξει και χωρίς να γίνει κάποια μεγάλη καμπάνια. Εμείς θεωρούσαμε ότι η καμπάνια θα γινόταν με το που θα έφταναν οι ζαπατίστας, για να καλυφθούν οι μετακινήσεις κ.λπ. Ήταν μεγαλεπήβολα τα σχέδια, θα πήγαιναν σε όλα τα μέρη αντίστασης, σε βουνά, σε λαγκάδια, στις καταλήψεις, θα κάναμε, θα ράναμε, τελικά δεν κάναμε τίποτα, μπράβο μας. Συγχαρητήρια, είμαστε καταπληκτικοί. Γιατί κανείς δεν σκέφτηκε να ελέγξει αν μπορούν να μπουν, ώστε να πιέσουμε εγκαίρως, το διαπιστώσαμε λίγο πριν. Σκεφτείτε ότι οργανώσαν από το Μεξικό όλο αυτό το ταξίδι κι εμείς αποδειχθήκαμε, τι να πω τώρα... Δεν είναι όμως αυτό το θέμα της σημερινής συζήτησης... Αν και είναι, λίγο!
- Θα ξαναέχουμε πάλι κάποια συζήτηση; Κάποια άλλη μέρα;
- Αυτό, σήμερα, είναι η έναρξη της έκθεσης, δεν θα γίνει κάτι παραπάνω...

...2ο μέρος, μετά από 2-3 λεπτά χωρίς να μιλάει καμία/κανείς...

- **N.:** Δεν έχει κάποιο debate, κάποια αντιπαράθεση;

- **B.:** Να πω εγώ κάτι, που άρχισε να συζητιέται αλλά το αφήσαμε στη μέση; Η αλληλεγγύη από τη δικιά μας γεωγραφία, για να χρησιμοποιήσω τον όρο που εμφανίστηκε τώρα τελευταία, τότε δεν το λέγαμε έτσι, από την Ελλάδα ας πούμε, τον ελλαδικό χώρο, ήταν ένα ιδιαίτερο φαινόμενο, κατά τη γνώμη μου, πανευρωπαϊκά. Οι διάουλοι ήταν ανοιχτοί, ήταν αποδεκτό να ασκήσεις την κριτική σου, να σου επιστραφεί μια κριτική, είχαμε φτάσει σε ένα σημείο, τουλάχιστον η «πρωτοβουλία αλληλεγγύης στον αγώνα των ζαπατίστας» να στέλνει κείμενα κριτικής και να υπάρχει απάντηση. Ήμασταν από αυτούς που ασκήσαν κριτική σε όλα αυτά τα ζητήματα που ακούστηκαν πριν. Για το ζήτημα το εθνικό και της σημαίας, για το ζήτημα του милитарισμού... Αναφέρω τώρα κριτικές που ακούστηκαν και σε εκδηλώσεις που κάναμε τότε στην Αθήνα, στο Γκίνη, και αλλού, και το ζήτημα των σοσιαλδημοκρατικών αιτημάτων, όλα αυτά ήταν ζητήματα που μας απασχόλησαν, ορθά νομίζω, γιατί κι εμείς είχαμε αφετηρία από μια ανάλυση της πραγματικότητας που αρχίσαμε να την καταλαβαίνουμε λίγο καλύτερα και να τη διαφοροποιούμε όταν βρεθήκαμε εκεί. Υγιές το θεωρώ, όπως βλέπω πολύ υγιές και κάτι άλλο που πρέπει να ξεκαθαρίσουμε, δεν προσπαθήσαμε ποτέ ούτε να υποδυθούμε τους ζαπατίστας ούτε να ανοίξουμε ένα προξενείο, γιατί ήμασταν εντελώς αντίθετες/οι στη λογική της αυτούσιας μεταφοράς επαναστατικών γεγονότων ή τρόπων ιδιαίτερων με τα τοπικά τους χαρακτηριστικά σε μια περιοχή όπως είναι η Θεσσαλονίκη ή η Αθήνα. Σε καμία περίπτωση δεν το αντιμετωπίζαμε έτσι, ούτε και τώρα. Βρισκόμαστε εδώ και συνεχίζουμε να μιλάμε ενώ συμμετέχουμε στους αγώνες στους οποίους συμμετέχουμε, όλες και όλοι όσες είμαστε σήμερα εδώ, ενώ είμαστε αλληλέγγυοι και σε άλλους αγώνες, τους οποίους προσεγγίζουμε κριτικά.

Για μένα προσωπικά, οι ζαπατίστας το 1994 ήταν μια αποκάλυψη γιατί μου έμαθαν αυτόν τον τρόπο, μου έμαθαν δηλαδή και να αντιμετωπίζω διαφορετικά την πραγματικότητα και να ανοίγω τα μάτια μου και να βλέπω καλύτερα, και το παράδειγμα το οποίο περισσότερο με εμπνέει είναι ότι βρίσκονται ακόμα εκεί όπου ξεκίνησαν, χωρίς να έχουν υποχωρήσει, στα απελευθερωμένα εδάφη της συλλογικής ζωής και της ζαπατίστικης αυτονομίας, και κυρίως στην επιλογή του «όλα για όλους, τίποτε για εμάς», είναι αυτό που με κάνει να λέω ότι δεν υπάρχει σταματημός, αυτό για μένα είναι και υποχρέωση και καθήκον όσων θεωρούμε ότι είμαστε σε μια διαδικασία αγώνα, κάποιοι δεκαετίες, κάποιοι λίγα χρόνια, κάποιοι ακόμα λιγότερο, δεν έχει καμία σημασία, έχει πολύ ουσιαστικό νόημα να διατηρούμε αυτές τις μηνίμες, να τις επαναφέρουμε και αυτά τα παραδείγματα να τα

επεξεργάζεται το κίνημα, αυτό που θέλει να λέγεται απελευθερωτικό κοινωνικά. Να τις αναλύει, να ασκεί την κριτική του, να μην τις αντιμετωπίζει οπαδικά και να βελτιώνεται.

Οι άνθρωποι αυτοί, είτε εμείς συνεχίσουμε να ασχολούμαστε μαζί τους είτε αύριο το πρωί βγάλουμε ένα κείμενο που τους καταγγέλλει, θα συνεχίσουν. Θα συνεχίσουν εκεί γιατί έχουν βαθιές ρίζες και βαθιά πίστη σε αυτό που κάνουν. Επιμένουν. Είναι εξωπραγματικό το παράδειγμά τους σε σύγκριση με τον τρόπο που έχουμε μάθει εδώ. Αυτή είναι για μένα η βασική πηγή έμπνευσης και αυτός είναι ο λόγος που και σε δέκα χρόνια, να είμαστε καλά, θα προσπαθώ να συμβάλω σε οτιδήποτε μπορεί να γίνει για να υπάρχει αυτή η επαφή. Δεν έχουμε πάρα πολλά παραδείγματα που να μας εμπνέουν τόσο πολύ. Αυτές τις εικόνες και αυτά τα λόγια που ακούστηκαν από όλους και από όλες εδώ μέσα τα θεωρώ εφόδια, ζωτικές αποσκευές σε ένα σακίδιο ανθρώπων που παίρνουν την επιλογή του αγώνα. Έτσι το νιώθω και το λέω έτσι, γιατί πάντοτε οι ζαπατίστας και ο αγώνας τους σε βάζουν σε μια διαδικασία να συζητάς κάπως διαφορετικά. Όχι ξερά, όχι πολιτικά, πιο ανθρώπινα και πιο ουσιαστικά.

- N.: Να προσθέσω κι εγώ κάποια σχόλια. Για το θέμα της σημαίας: Στο κείμενο που είχαμε γράψει τότε, αναφέραμε ότι εμείς από την περιοχή από την οποία ερχόμαστε, τα Βαλκάνια, όπου το έθνος-κράτος έχει μια ιστορία με διαφορετικά γνωρίσματα από ό,τι στη Λατινική Αμερική, όπου η αναφορά στα εθνικοαπελευθερωτικά αντάρτικα πάντα είχε μια οπτική αγώνα ενάντια στην αποικιοκρατία και όπου τα κράτη δεν είναι εθνικά με τον τρόπο που είναι στην περιοχή μας (είναι επικράτειες που ορίζονται με την απόδοση της έννοιας του πολίτη, την πολιτότητα, δεν είναι εθνικά ομογενή όπως εδώ, που έχουν γίνει εθνοκαθάρσεις), τους είχαμε γράψει ότι για εμάς η εθνική σημαία είναι πάντα ένα πανί σκεπασμένο με αίμα και κόπρανα και δεν μπορεί ποτέ να είναι κάτι άλλο.

Για τους ζαπατίστας, το να σηκώνει ένας ινδιάνος τη μεξικανική σημαία σημαίνει ότι απαιτεί τα δικαιώματα του πολίτη. Για να το φέρουμε σε ελληνικά δεδομένα, θα ήταν σαν να βγαίνανε με ελληνική σημαία εκδιδόμενες τραβεστί, Ρομά, μετανάστες από τα camp, σλαβομακεδόνες μιλώντας σλαβομακεδόνικα και να λέγανε «θέλουμε κι εμείς δικαιώματα στην Ελλάδα σαν αυτό που είμαστε», χωρίς να γίνουμε «Έλληνες». Αυτό δεν μπορούμε να το αντιληφθούμε, γιατί έχει τόσο βάθος ο εθνικισμός στην περιοχή που για να είσαι «Έλληνας» πρέπει να είσαι λευκός, χριστιανός, ελληνόφωνος. Ας πούμε στη Γαλλία μπορείς να είσαι «Γάλλος», μαύρος και μουσουλμάνος. Οι φασίστες λένε ότι δεν μπορείς, αλλά για τη γαλλική κουλτούρα μπορείς, με την έννοια του πολίτη. Εδώ υπάρχει η έννοια της εθνικής καθαρότητας. Στη Λατινική Αμερική δεν είναι τόσο στενά, μόνο οι γλώσσες των Μάγιας είναι καμιά δεκαπενταριά, υπάρχουν πολλοί που δεν μιλάνε καν ισπανικά, δεν μιλάνε τη γλώσσα του έθνους, οπότε η σημαία σε μεγάλο βαθμό

σήμαινε την απαίτηση να έχουν τα ίδια δικαιώματα με όλους τους μεξικανούς πολίτες. Τα πρώτα χρόνια, αυτό με τη σημαία, το χρησιμοποιούσαν εδώ διάφοροι τύπου «Άρδην» (του Καραμπελιά) για να πούνε, νά! τα λένε κι αυτοί, πρέπει να στηρίζουμε τις πατρίδες μας.

Ένα άλλο σημείο που αξίζει να αναφερθεί είναι η οικουμενική διάσταση που οι ζαπατίστας δίνουν στην αντίληψη του αγώνα, όχι ευρωκεντρική. Λέγανε σε κείμενά τους ότι έρχονται οι αναρχικοί και θέλουν να μας στηρίξουν γιατί νομίζουν ότι είμαστε αναρχικοί και μετά γκρινιάζουν γιατί δεν είμαστε, έρχονται οι μαρξιστές και θέλουν να μας στηρίξουν γιατί νομίζουν ότι είμαστε μαρξιστές αλλά μετά δεν είμαστε μαρξιστές και γκρινιάζουν... πρέπει να καταλάβετε ότι εμείς είμαστε ζαπατίστας, εσείς έχετε μια ιστορία του εργατικού κινήματος στη βιομηχανική Ευρώπη κι εμείς έχουμε 500 χρόνια αντίστασης. Έχουμε άλλο τρόπο για να μιλάμε και αντιστεκόμαστε σε διαφορετικά πράγματα. Δεν λέμε ότι εμείς και εσείς είμαστε το ίδιο, να μιλήσουμε εμείς και εσείς για να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε. Αλλά μην προσπαθείτε να μας καταλάβετε σύμφωνα με αυτό που είστε εσείς, γιατί εσείς έχετε άλλες ιστορικότητες κι εμείς άλλες. Μην νομίζετε ότι υπάρχει μια επαναστατική νομοτέλεια που την επινόησαν ο Μαρξ και ο Μπακούνιν στην Ευρώπη και αυτή μπορεί να εξηγήσει τα πάντα. Υπάρχουν και άλλες παραδόσεις που πρέπει να προσεγγιστούν με διαφορετικό τρόπο.

Και ένα τελευταίο σημείο που θα ήθελα να αναδείξω, εκτός από αυτήν την οικουμενική διάσταση όπου προσπαθείς να βρεις τι είναι το ανθρώπινο, τι είναι το συλλογικό, τι είναι το απελευθερωτικό, είναι το γεγονός πως έχουν αρκετή οξυδέρκεια ώστε να παρακολουθούν τα διεθνή γεγονότα, θα αναφέρω δύο-τρία παραδείγματα. Όταν για παράδειγμα υπήρχε η λεγόμενη «ροζ παλίρροια» στη Λατινική Αμερική, στις αρχές του 2000, όταν είχαν αρχίσει να εκλέγονται διάφορες αριστερές κυβερνήσεις, βγάλαν ένα κείμενο όπου έγραφαν ότι για να αντιληφθούμε τι συμβαίνει με τις αριστερές κυβερνήσεις, πρέπει να μελετήσουμε το «φαινόμενο του στομάχου», ενός οργάνου που, όπως η εξουσία, ό,τι δεν απομοιώνει το μετατρέπει σε κόπρανα. Αυτό λέγεται «αριστερή κυβέρνηση». Επίσης, έγραφαν ότι «εμείς δεν είμαστε επαναστάτες, είμαστε εξεγερμένοι». Ο επαναστάτης θέλει να πάρει την εξουσία. Ο εξεγερμένος θέλει να μην αφήσει κανέναν να την έχει. Αυτή ήταν και μια αναφορά στον Ζαπάτα και τον Βίγια, που όταν μπήκαν στην Πόλη του Μεξικού και βρήκαν τον εγκαταλελειμμένο θρόνο, έκατσαν να βγάλουν μια φωτογραφία και φύγανε, γιατί «ο εξεγερμένος θα προσπαθήσει να κόψει τα πόδια της καρέκλας της εξουσίας, ώστε όποιος τολμήσει να κάτσει, να πέσει». Δεκέμβρης του 2008, εξέγερση εδώ πέρα, στην Τσιάπας υπάρχει το «Φεστιβάλ της Εξεγερμένης Αξιοπρέπειας», μιλάνε στα ελληνικά και χαιρετίζουν την εξέγερση. Καλοκαίρι 2015, δημοψήφισμα του ΣΥΡΙΖΑ. Στην Τσιάπας πραγματοποιείται το δεύτερο σχολείο της ζαπατιστικής αυτονομίας. Το κάλεσμα έχει διάφορες αναφορές, τους πολιτικούς κρατούμενους σε όλον τον κόσμο, τους εξα-

φανισμένους φοιτητές της Αγιοσινάπα, όσους αγωνίζονται ενάντια στα mega-projects, «όσες και όσους στην Ελλάδα δεν μάσησαν με το δημοψήφισμα»... Για να μην έχουμε την εντύπωση των καθυστερημένων ιθαγενών που πρέπει κάπως να τους διαφωτίσουμε, «παιδιά πρέπει να ανακαλύψετε την ιταλική αυτονομία», ή «το 1936 στην Ισπανία κάναμε πράματα και θάματα»...

Υπάρχουν διαφορετικές καταβολές, υπάρχει η επιθυμία να συναντηθούμε για να πάρουμε τις ζωές μας στα χέρια μας, με βάση βιωμένα παραδείγματα και με συνέπεια στον αγώνα. Μπορούμε αυτήν την πρόσκληση να τη δεχθούμε και να προχωρήσουμε ή να αδιαφορήσουμε, θεωρώντας ότι έχουμε ακόμα τη δυνατότητα να παίζουμε τους καταναλωτές του καπιταλιστικού ονείρου και να συνεχίσουμε να μην αντιμετωπίζουμε σοβαρά τις ζωές και την αντίστασή μας.

Τι μας προτείνει, μεταξύ άλλων, το κίνημα των ζαπατίστας; Δέσμευση, συνέπεια, οργάνωση, συλλογικότητα, όχι ένα ευκαιριακό παιχνίδι ή ένα ενδιαφέρον εμπόρευμα, όπως τα υπόλοιπα που προωθεί για την ατομική ευτυχία ο καπιταλισμός, μέχρι να σου τα πάρει όλα πίσω και να ξαναβουλιάξουμε στον πόλεμο που ξαναδίνει ζωή στη δυνατότητα παραγωγής καπιταλιστικής αξίας. Στο χέρι μας είναι να διαλέξουμε τι θέλουμε να κάνουμε. Και αν δεν θέλουμε να το κάνουμε με τις ζαπατίστας και τους ζαπατίστας, ας βρούμε άλλο τρόπο, αλλά πρέπει να συζητήσουμε για τις ζωές μας και να οργανωθούμε. Δεν υπάρχει άλλη επιλογή. Στην Τσιάπας το κάνουνε. Μπορεί να βλέπουμε τώρα ότι στην Ουκρανία γίνονται βομβαρδισμοί και να συγκλονιζόμαστε, αλλά στον «πόλεμο των ναρκωτικών» στο Μεξικό έχουν υπάρξει περισσότερα θύματα και είναι μια διαρκής κατάσταση, μια «κανονικότητα».

Αν κάποιοι αποθαρρύνονται, βλέπουν ότι δεν υπάρχει προοπτική, αναζητούν ατομικές καβάντζες, θέλουν να μπούνε πίσω από κομματικές ηγεσίες, περιμένουν να αναδυθεί κάποιος για να συντονίσει τα κινήματα, αν κάποιες διστάζουν να πάρουν την απόφαση να οργανωθούν σε μικρές ομάδες, σε μεγάλες ομάδες, σε δίκτυα, να δράσουν και να αλλάξουν, γιατί βλέπουν ότι τα πράγματα δυσκολεύουν, δεν έχουμε χρήματα, υπάρχει πόλεμος, ας σκεφτούν ότι για κάποιες και κάποιους άλλους αυτή είναι η καθημερινότητα εδώ και αιώνες και παρ' όλ' αυτά όχι μόνο αντιστέκονται αλλά βελτιώνουν και τις ζωές τους, δεν βρίσκονται σε μια αμυντική θέση συνεχούς ήττας και υποχώρησης, όπως είμαστε εδώ τα τελευταία χρόνια, ίσως και από το 2008.

- **Τ.:** Θα ήθελα να προσθέσω, και καλά το έθεσε ο Β. για την κριτική, το δικό μου το σχόλιο, πηγαίνοντας πολύ πίσω, στις κριτικές στα πρώτα χρόνια, είχε να κάνει με κάτι που χαρακτήρισα κι εξακολουθώ να χαρακτηρίζω ως ανέξοδη κριτική, από συντρόφους και συντρόφισσες και από συλλογικότητες που από την αρχή έβγαλαν μια κριτική τέτοια που δεν τους επέτρεπε μετά να συνεχίσουν να είναι αλληλέγγυοι/ες ούτε να παρακολουθούν το κίνημα των ζαπατίστας, και αυτό

περιέγραφα ως ανέξοδη κριτική από τη μεριά ενός δυτικού που απλώς κάθεται και λέει «θα το κάνεις έτσι, θα το κάνεις αλλιώς», κουνώντας το δάχτυλο. Υπήρχε αυτό τότε, από το δικό μας το κίνημα και ήταν ακριβώς στον αντίποδα όλου του συλλογικού οράματος των ζαπατίστας και της πολιτικής κουλτούρας που λέει «ακούω και συζητώ και προχωρώ». Αυτό ήθελα να επισημάνω πριν και όχι προφανώς ότι πάμε οπαδικά και υποστηρίζουμε άκριτα.

- **B.:** Ήταν ξεκάθαρο όταν το είπες, Τ. Εγώ θυμάμαι μια εκδήλωση στην Αθήνα, στο Πολυτεχνείο, στο Γκίνη το 1996 ή το 1997, χρονικά κοντά στην εξέγερση ήταν κατάμεστο το αμφιθέατρο, είχαν έρθει όλες οι τάσεις, θυμάμαι ερώτηση-κριτική-ένσταση περί милитарιστικής δομής. Επειδή την υπερασπίστηκα τη милитарιστική δομή, παρόλο που είχα πάρει I-5, θα σας αναφέρω το ερώτημα που έθεσα στον σύντροφο: «Πώς καταλαμβάνεις σε μία νύχτα πέντε πόλεις με επιτυχία;», γιατί δεν ξέρω κανέναν εδώ γύρω που να το έχει κάνει, πώς ένας αριθμός εκατοντάδων μαχητών διαβαίνει τη ζούγκλα και καταλαμβάνει το Σαν Κριστόμπαλ ντε λας Κάσας και παίρνει το δημαρχείο, μπαίνει σε αστυνομικά τμήματα, παίρνει τον οπλισμό, φυλακίζει τους μπάτσους και καταλαμβάνει το στρατόπεδο, αν δεν υπάρχει μία δομή; (οι ζαπατίστας εξήγησαν μετά πώς είναι αυτή η δομή). Ξεκινάμε για να κάνουμε την κατάληψη μιας πόλης, όχι ενός ραδιοφωνικού σταθμού. Για να πάμε να την καταλάβουμε έχουμε αποδεχθεί ότι ανάμεσα σε εμάς τους 100 υπάρχει ένας ή *μία*, γιατί στο Σαν Κριστόμπαλ ήταν μία, που θα μας δώσει κάποιες οδηγίες.

Όταν η κατάσταση γίνεται σοβαρή, υπάρχουν κάποια πράγματα στα οποία εμείς μπορεί να ασκούμε κριτική, αλλά η πραγματικότητα μπορεί και να μας διαψεύδει. Δυστυχώς όταν διεξάγεται ένας πόλεμος, κοινωνικός στη συγκεκριμένη περίπτωση, γίνονται κάποια πράγματα. Τα κοιτάμε, τα κριτικάρουμε, αναθεωρούμε, δεν αναθεωρούμε, πάντως είναι μια πραγματικότητα. Οι πόλεις εκείνη τη μέρα καταλήφθηκαν. Και καταλήφθηκαν βάσει σχεδίου. Σε αυτό το σχέδιο δυστυχώς δεν χωρούσε αυθορμητισμός. Χωρούσε μόνο οργάνωση, συνέπεια και αποδοχή ότι κάποιος εκείνη τη στιγμή θα παίξει κάποιον ρόλο, που αύριο δεν θα τον έχει. Γιατί αυτό είναι το βασικό που δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι οι ρόλοι αυτοί δεν είναι ισόβιοι και γι' αυτό τον λόγο μέχρι σήμερα δεν υπάρχει επιβολή εξουσίας αλλά μια αυτόνομη πορεία και θα το δούμε και αργότερα, δεν νομίζω πως θα αλλάξει κάτι, και αποτελεί και τη βασική πηγή έμπνευσης όλων αυτών που συζητάμε σήμερα.

- **N.:** Αν ήταν να αλλάξει κάτι, θα άλλαζε τότε που η δημοτικότητα των πιο προβλημένων...

- **B.:** ...ήταν στο απόγειο!

- **N.:** Αυτός που είναι σήμερα πρόεδρος στο Μεξικό, το '97 παρακαλούσε για μια φωτογραφία με τον Μάρκος.

Από την έναρξη της Πρώτης Διηπειρωτικής Συνάντησης για την Ανθρωπότητα
κι ενάντια στον Νεοφιλελευθερισμό, Altos de Chiapas, Oventic, Ιούλης 1996.

- (ερ.): Μια ερώτηση: Τι επίδραση είχε εδώ, στη Θεσσαλονίκη, στην Ελλάδα, στο κίνημα, η όλη ιστορία με τους ζαπατίστας; Πώς γονιμοποίησε την εδώ κατάσταση; Έμμεσα, στην υπόλοιπη Ευρώπη αυτό έγινε μέσα από το κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση. Αυτό που είπε ο Ν., το 1997 στην Ισπανία, πέρα από την πρόταση του Μάρκος για ένα δίκτυο ανεξάρτητων μήντια, εκεί στήθηκε ουσιαστικά, ήταν ο γενέθλιος τόπος της PGA, του δικτύου Peoples' Global Action, στο οποίο συμμετείχαν και το MST από τη Βραζιλία και οι Ινδοί αγρότες από την Καρνατάκα, αλλά συμμετείχαν και οι Reclaim The Streets από το Λονδίνο, οι ιταλοί Ya Basta, αναρχοαυτόνομοι από τη Γερμανία... Σε μία συγκυρία που τα κινήματα ήταν σε ύφεση, σε οπισθοχώρηση, ο κόσμος δεν κατέβαινε στον δρόμο, εμφανίστηκε αυτό το φαντασικό και το κίνημα των ζαπατίστας έδωσε ελπίδα. Έφτιαξαν μία αίσθηση κοινότητας, μιας παγκόσμιας κοινότητας και αυτό το πράγμα εκφράστηκε οργανωτικά μέσα από την PGA και τη δράση της από το 1997, την ευρωπορεία στο Άμστερνταμ, τα πρώτα Reclaim στο Λονδίνο, χρησιμοποιώντας αυτό το φαντασικό των ζαπατίστας, που αποτελούσε και μια κριτική στην αριστερά, που συνοψίζεται στο «Να αλλάξουμε τον κόσμο χωρίς να πάρουμε την εξουσία». Στην Ελλάδα, με έναν αναρχικό/αντιεξουσιαστικό χώρο με αναφορές περισσότερο στην Ισπανία του 1936, με ελευθεριακά προτάγματα, ποια επίδραση είχε, γέννησε έναν άλλο τρόπο να κάνεις πολιτική;

- **N.:** Σίγουρα προκλήθηκε μεγάλη κινητικότητα. Μέχρι τότε, ονειρευόμασταν να πάμε στο Βερολίνο ή στο Άμστερνταμ, στις καταλήψεις της Γερμανίας και της Ολλανδίας, ή στην Ισπανία, να δούμε τους ηλικιωμένους της CNT που ζούσαν ακόμα... Εδώ δεν υπήρχαν πολλοί χώροι, υπήρχε βέβαια η αντίληψη της πανκ αντικουλτούρας που αντιστεκόταν στο life-style «είμαστε η Αμερική των Βαλκανίων», αλλά πάντα σε αμυντική θέση. Άρχισαν να ανοίγουν στέκια παντού, διευρύνθηκε πάρα πολύ η θεματολογία, βγαίνουν πάρα πολλά έντυπα, κόσμος μετακινήθηκε από στερεότυπες αντιλήψεις, άνοιξε το μυαλό του, έγιναν πιο πολλές επαφές, υπήρχε μεγάλη ανάπτυξη κυρίως στην πολυθεματικότητα του κινήματος και στην απελευθέρωση χώρων.

- **B.:** Άλλαξε ο λόγος μας. Στην αρχή προσπαθούσαμε να μιμηθούμε και μετά, από την πολλή τη μίμηση, κάποια τα ξεχάσαμε ότι τα είχαμε κλέψει και λέγαμε ότι είναι δικά μας! Να τα λέμε κι αυτά!

Μέσα στον χώρο μας υπήρχαν και διαφωνίες και αντιθέσεις, που συνεχίζουν να υπάρχουν, εσωστρέφειες κτλ., είδαμε ανθρώπους με καταβολές από μία πιο «ορθόδοξη» παράδοση αναρχικού προτάγματος να ασχολούνται με το ζήτημα των ζαπατίστας, να συμμετέχουν, να γίνονται εκδόσεις, η γενική αποτίμηση είναι πως η επίδραση ήταν θετική, η γονιμοποίηση υπήρξε, θετικό είναι το πρόσημο του περάσματος αυτού από τα μυαλά μας, από τις ζωές μας, αλλά και από τις μεθόδους που ακολουθούσαμε. Έφερε ανθρώπους πιο κοντά, άνοιξαν και οι θεματολογίες και οι τρόποι.

- (**ερ.**): Να ρωτήσω κάτι; Δεν κατάλαβα τι εννοείτε ότι «άλλαξε ο λόγος μας»;

- **B.:** Όταν ήρθαμε σε επαφή με τα πρώτα κείμενα, την πρώτη επίσημη ανακοίνωση αλλά και κάποια άλλα κείμενα που μεταφράσαμε εμείς ή άλλοι άνθρωποι στην Αθήνα κτλ., ήταν αποκάλυψη, ήταν συγκλονιστικός ο λόγος τους. Δεν μπορώ να τον εκφράσω εγώ, θα διαβάσω κάτι:

«Μάζεψε τις απαραίτητες σιωπές, σφυρηλάτησέ τες με ήλιο και θάλασσα και σκόνη και νύχτα, διάλεξε ένα ένδυμα καφέ κι ένα μαντήλι κόκκινο, περίμενε την αυγή και ξεκίνα για τη μεγάλη πόλη. Με το που θα σε δουν οι τύραννοι, θα φύγουν τρομοκρατημένοι, σπρώχνοντας ο ένας τον άλλο. Μα μη σταματάς, ο αγώνας μόλις άρχισε...»

Έτσι γράφαν. Εμείς δεν γράφαμε έτσι!

Μπορεί να είχαμε διαβάσει για τον Ισπανικό Εμφύλιο ή για το ρεύμα των καταστασιακών, που είχε μια διαφορετική προσέγγιση και μια ποιητικότητα που ξέφευγε από τον ξύλινο λόγο, αλλά ο ζαπατιστικός τρόπος προσέγγισης και γραφής, για όσες και όσους τουλάχιστον μπόρεσαν να τον αισθανθούν, ήταν κάτι που τους επηρέασε πάρα πολύ, και στον τρόπο που εκφράζονταν στη συνέχεια, στις

λέξεις που επέλεγαν, αυτό εννοούσα λέγοντας ότι άλλαξε ο λόγος μας. Εμβαθύνοντας περισσότερο, διαβάζοντας και άλλα κείμενα, ιστορίες του γερο-Αντόνιο, του Ντουρίτο, το κείμενο για τη «θύελλα και την προφητεία», που τα είχαμε μεταφράσει τότε, κείμενα 16-20 σελίδων, όχι τεράστια κείμενα, είναι φανερό ότι τα ζητήματα προσεγγίζονταν με έναν καινούργιο τρόπο, που δεν πατούσε πάνω σε τίποτα από όσα γνωρίζαμε, και αυτό μας διαπέρασε, οριζόντια και κάθετα, εμάς αλλά και τον τρόπο με τον οποίο προσπαθούσαμε να εκφραστούμε στη συνέχεια. Αυτό εννοούσα ότι άλλαξε ο λόγος, αρκετών, αν όχι όλων.

- **N.:** Και στις διάφορες συναντήσεις που γίνονταν το πρώτο διάστημα, πραγματικά υπήρχε πολύ ενδιαφέρον. Γινόταν μια συνάντηση στο Παρίσι και έβλεπες ανθρώπους που τότε έρχονταν σε επαφή με τα προάστια, με τους μαγκρεμπίνους μετανάστες με τους οποίους η «κανονική» αριστερά δεν ήθελε να έρθει σε επαφή, η επαφή μπορεί να ήταν ότι γίνονταν φοιτητικές πορείες και κατεβαίνουν από τα προάστια και τους ψειρίζανε. Υπήρχαν όμως άνθρωποι που λέγανε «πρέπει να πάμε στα προάστια». Έμπαιναν νέα ζητήματα, όπως το προκαριάτο, για εμάς τότε εδώ κάτι αδιανόητο, τότε η συνθήκη ήταν «ΠΑΣΟΚ, λεφτά, διαφθορά, βαλκανική ματσίλα». Είχε αρχίσει να μπαίνει το θέμα της έμφυλης εκφοράς του λόγου, ενώ μέχρι τότε στην ελληνική αναρχία το 80% του ενδιαφέροντος στρεφόταν γύρω από το «κάτω οι μπάτσοι» και τον μάτσο αγωνιστή που «θα τα χώσει». Στις συναντήσεις βρισκόσουν με ανθρώπους που ζούσαν στη Γαλλία όντας απόγονοι εξόριστων ισπανών αναρχικών, αλλά και τον Abel Paz σε μια τέτοια συνάντηση τον γνωρίσαμε, μαζί με παλιούς καταστασιακούς από τον Μάη του 1968... Τότε είχαν αρχίσει να γίνονται οι πρώτες καταλήψεις σε εκκλησίες από μετανάστριες και μετανάστες που ζητούσαν νομιμοποίηση και είχαν αρχίσει να αυτοπεριγράφονται ως «χωρίς χαρτιά», εμπνευσμένοι από τους «χωρίς γη» της Βραζιλίας, ήρθαν μέλη του MST και διαδηλώσαν στην Ευρώπη, μίλησαν σε στέκια και αμφιθέατρα και εδώ, σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα, και μάθαμε ότι υπάρχει αυτό το τεράστιο κίνημα των ακτημόνων που καταλαμβάνουν τα αγροκτήματα των γαιοκτημόνων, αρχίσαμε να σκεφτόμαστε ότι οι χώροι μας πρέπει να είναι χώροι κοινωνικής συνάντησης, όχι καβάντζες, όχι χώροι για να περνάμε καλά εμείς κι οι φίλοι μας, ότι όταν απελευθερώνεσαι από το εμπόρευμα και το κράτος πρέπει να ενδυναμώνεσαι και να παράγεις, να παράγεις θεωρία, να παράγεις επιθετικές κινήσεις, να παράγεις σχέσεις, να ακυρώνεσαι, να σε ξεπερνάνε...

- **B.:** Μακριά από τη λογική της «νησίδας στον καπιταλισμό»! Εμείς μια χαρά μπορούμε να ζήσουμε, εδώ μέσα που είμαστε σήμερα, έχουμε και την ικανότητα και την ευφυΐα να το οργανώσουμε, να κλειστούμε μέσα και να την περνάμε φίνα. Μιλάμε όμως για κάτι διαφορετικό, για τη λογική του περάσματος και της συνάντησης, είσαι εδώ για να συναντηθείς και να προχωρήσεις και νομίζω ότι αυτό είναι επίσης κάτι που οι ζαπατίστας το έφεραν τότε και συνεχίζει να υπάρχει και σήμερα.

Από την έναρξη της Πρώτης Διηπειρωτικής Συνάντησης για την Ανθρωπότητα και ενάντια στον Νεοφιλελευθερισμό, Altos de Chiapas, Oventic, Ιούλης 1996.

- **N.:** Δηλαδή αρκετά από αυτά που τα θεωρούμε δεδομένα και αυτονόητα για το κίνημα σήμερα έχουν μια καταγωγή από το κίνημα των ζαπατίστας.

- **(σχόλιο)** Παρ' όλα αυτά βέβαια, φαίνεται ότι κι αυτές/οί μπορούσαν να έχουν μια καβάντζα και όμως, όλα αυτά τα χρόνια, επέλεξαν την εξέγερση, να μείνουν προσηλωμένες/οι στον στόχο τους και να κάνουν τις κοινωνίες έτσι όπως αυτοί και αυτές θέλουν. Δηλαδή εμείς έχουμε την επιλογή της καβάντζας, αλλά κι αυτοί ίσως κάποια στιγμή την είχαν, αλλά δεν την επέλεξαν, που θα ήταν και πιο εύκολο, να φύγουν από όλη αυτήν την ανέχεια και να κάνουν κάτι διαφορετικό.

- **T.:** Αυτό που λες είναι όντως εντυπωσιακό, σκεφτείτε ότι το 2010 που ήμασταν εκεί μας μίλησαν για τουλάχιστον έξι διαφορετικά κυβερνητικά προγράμματα που αφορούσαν τη «βελτίωση της ζωής τους»: επιδότηση για να φτιάξεις το πάτωμα του σπιτιού σου, επιδότηση για να φτιάξεις την οροφή του, επιδότηση για να πάρεις το καλαμπόκι το μεταλλαγμένο που θα σου δώσει καλύτερη παραγωγή κ.ο.κ., φανταστείτε λοιπόν όλα αυτά, έναν βομβαρδισμό από λεφτά, που θα έπεφταν αρκεί να έλεγες «ναι», ως άτομο και ως κοινότητα να έλεγες «ναι», ότι θα μπει, θα τα πάρεις και θα βελτιώσεις τη ζωή σου. Για μένα αυτό ήταν μια πολύ χαρακτηριστική στιγμή, που δείχνει πόσο βαθιά πίστεψαν ότι «εμείς θα χτίσουμε την αυτονομία, θα τη φτιάξουμε με τους δικούς μας όρους» ακόμα κι αν αυτό σημαίνει περισσότερη ανέχεια σε σχέση με ό,τι μας «προσφέρει» το κράτος. Είχαν διαλέξει δρόμο. Διάλεξαν από την αρχή, με την εξέγερση· διάλεξαν ξανά, στη συνέχεια, με το χτίσιμο της αυτονομίας, και διάλεξαν ξανά όταν έπεφταν τα λεφτά με το τσουβάλι, που θα ήταν πολύ πιο εύκολο να σπάσουνε. Έσπασαν ελάχιστοι άνθρωποι κι έφυγαν από τις κοινότητες.

- **N.:** Αυτό δεν είναι αποτέλεσμα κάποιας περιέργης ιδιαιτερότητας, είναι η δύναμη που αποκτάς μέσα από τη συλλογική ύπαρξη.

- (**σχόλιο**) Η συντροφικότητα σε κάνει να αισθάνεσαι πολύ δυνατός, για να προχωρήσεις.

- **T.:** Είναι ακριβώς η αντίθετη λογική από εκείνη των κυβερνήσεων που λέει «θα πάω στο άτομο, θα πω “πάρε αυτά” για να βελτιώσεις τη ζωή σου», είναι η λογική του συλλογικού.

- **N.:** Και ας μη ξεχνάμε ότι για τα προβεβλημένα μέλη του EZLN υπήρχε και το δέλεαρ της δημοσιότητας, να μιλάνε για σένα, να είσαι διάσημος, αναγνωρίσιμος, σταρ... ενώ ήρθαν σε επαφή με όλα αυτά, απλά τα χρησιμοποίησαν για να αποτραπεί κάποια επίθεση ενώ ακόμα οργανώνονταν, καμία και κανείς δεν δελεάστηκε. Ας σκεφτούμε εδώ, όταν ανέβαινε ο ΣΥΡΙΖΑ, πόσες και πόσοι δεν σκέφτηκαν ότι θα μπορούσαν να πηδήξουν στον μηχανισμό της εξουσίας, να μπουν σε μια επιτροπή, να διοικήσουν κάτι, να τσιμπήσουν κανά φράγκο, κάποια επιδότηση, κάποια καλλιτεχνική θέση, άλλωστε είχαν κάνει αγώνες, δεν έπρεπε να ανταμειφθούν; Η μόνη ανταμοιβή για τους αγώνες είναι περισσότεροι αγώνες, η μόνη ανταμοιβή για τις συντροφικές σχέσεις είναι περισσότερες συντροφικές σχέσεις...

Και κάπως έτσι τελείωσε η εκδήλωση.

Οι συζητήσεις, όπως συνήθως συμβαίνει, συνεχίστηκαν...

Τι μένει από όλ' αυτά;

Εκδήλωση στην κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ, 2 Δεκεμβρίου 2022

Θέλαμε από παλιά, από την εποχή του «ξενοδοχείου των ξένων» και πιο πριν, κάθε 30 Νοεμβρίου να θυμόμαστε τον Γκυ Ντεμπόρ και το έργο του.

Στις 30 Νοεμβρίου 1997 είχαμε προβάλει την ταινία του «Η κοινωνία του θεάματος» και μαζί είχαμε κυκλοφορήσει σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων ένα φυλλάδιο με το σενάριο της ταινίας.¹

ΤΙ ΜΕΝΕΙ ΑΠΟ ΟΛ' ΑΥΤΑ;
Η Κοινωνία του Θεάματος

7:00 μμ Προβολή της ταινίας Η κοινωνία του θεάματος

8:30 μμ Γιάννης Ιωαννίδης
«Γκυ Ντεμπόρ, ο καλλιτέχνης πλάι στον επαναστάτη»

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2022

ΦΑΜΠΡΙΚΑ
ΥΦΑΝΕΤ

εκδόσεις των ξένων ★ ΚΙΝΗΜΑΤΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΟΜΑΔΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΦΑΜΠΡΙΚΑ ΥΦΑΝΕΤ

Όμιλος και Περίληψη ταινίας, Κάτω Ταύρος, Αθήνα, έκδοση: 2018 (Σεπτέμβριος), 12 σελίδες

1. Ολόκληρο το φυλλάδιο σε pdf: https://hotel.espivblogs.net/files/2022/11/spec_film_97.pdf

Στις 30 Νοεμβρίου 2000 είχαμε προβάλει την ταινία «Τα παιδιά του παραδείσου» (του Μαρσέλ Καρνέ) στην κατάληψη Μαύρη Γάτα.

Στις 30 Νοεμβρίου 2001, πάλι στη Μαύρη Γάτα, είχαμε προβάλει τη μετεστραμμένη ταινία «Μπορεί η διαλεκτική να σπάσει τούβλα;» (του Ρενέ Βιενέ) – και μαζί είχαμε κυκλοφορήσει το κείμενο «Οι σκέψεις μου αύριο».²

Στις 26 Νοεμβρίου 2004, τον πρώτο χρόνο της κατάληψης, είχαμε προβάλει στη Φάμπρικα Υφανέτ την «Κοινωνία του θεάματος» και μετά ο Γιάννης Ιωαννίδης είχε μιλήσει με θέμα «Η κοινωνία του θεάματος σήμερα» – είχαν προηγηθεί και δύο σύντομες εισηγήσεις μας (όλα αυτά δημοσιεύτηκαν στο «Ξ» τεύχος 7³).

Η εκδήλωση της Παρασκευής 2 Δεκεμβρίου στην Υφανέτ έχει πίσω της ένα παρελθόν που είναι κυρίως συντροφικές σχέσεις μέσα «στους δύσκολους δρόμους της συλλογικής μεταμόρφωσης της καθημερινότητας».

Εισαγωγικές παρατηρήσεις στην ταινία *Η κοινωνία του θεάματος*

Η ταινία που θα παρακολουθήσουμε⁴ είναι μια παραγωγή του Heath Schultz, συγγραφέα, ακτιβιστή και επ. καθηγητή στο τμήμα τέχνης του πανεπιστημίου του Τενεσί (ΗΠΑ). Δημιουργήθηκε το 2013, ως μια απόπειρα επικαιροποίησης της πρωτότυπης ταινίας του 1973 του Γκυ Ντεμπόρ, η οποία με τη σειρά της είχε βασιστεί στο ομώνυμο βιβλίο του 1967, αλλά και στον απόηχο της παγκόσμιας έκρηξης του 1968.

Η ταινία που θα παρακολουθήσουμε δεν πρέπει να αντιμετωπιστεί ως διάλογος με το έργο του Ντεμπόρ, αλλά ως αφορμή για έναν διάλογο για τη συλλογική οικειοποίηση του έργου του Ντεμπόρ. Όπως λέει ο ίδιος ο Σουλτς, «ξεκίνησα αυτό το εγχείρημα (...) με τη σεμνή επιδίωξη να κατανοήσω καλύτερα την Κοινωνία του Θεάματος». Η αρχική ταινία ανακατασκευάστηκε «αντικαθιστώντας λίγο ή πολύ κάθε εικόνα, μία προς μία», καθώς «πολλές εικόνες δεν ήταν εύκολα κατανοητές έξω από το γαλλικό πολιτικό πλαίσιο της εποχής». Η παραγωγή του Σουλτς «χρησιμοποιεί το έργο του Ντεμπόρ (...) ως οικειοποίηση μιας συλλογικής κληρονομιάς στα πολιτισμικά κοινά» και αποσκοπεί «να συμβάλει στην κουλτούρα της αντικαπιταλιστικής πολιτιστικής παραγωγής, καθώς και στην εμβάθυνση της θεωρητικής ανάλυσης και συγκρότησης».

2. Αναδημοσιεύτηκε στο τρίτο τεύχος του «Ξ» και μπορείτε να βρείτε εδώ: <<https://hotel.espivblogs.net/files/2014/02/Ksi3.pdf>> στις σελ. 12-13.

3. Προσβάσιμα εδώ: <<https://hotel.espivblogs.net/files/2014/02/Ksi7.pdf>>, στις σελ. 54-85, μαζί με μια απάντηση του «Ξ» στην εισήγηση του Γιάννη, στις σελ. 87-95.

4. Προσβάσιμη εδώ: <<https://thoughtmaybe.com/the-society-of-the-spectacle/>>

Σε σχέση με το αρχικό έργο του Ντεμπόρ, από την παραγωγή του Σουλτς έχουν παραλειφθεί τμήματα της κριτικής στα καθεστώτα του κρατικού καπιταλισμού καθώς και των αναφορών στον γαλλικό Μάη του '68.⁵

Η μετάφραση του κειμένου που περιέχεται στην παραγωγή του Σουλτς δεν συνοδεύεται από εκτενή αναφορά στις εικόνες και τα στιγμιότυπα που συνοδεύουν το κείμενο του Ντεμπόρ, εκτός από κάποιες περιπτώσεις που κρίναμε ότι η περιγραφή τους θα διευκολύνει την παρακολούθηση της ταινίας. Επιπλέον, οι προσεκτικοί/ές αποδέκτες/τριες των μηνυμάτων της ταινίας ενδεχομένως θα παρατηρήσουν ότι η αγγλόφωνη απόδοση του γαλλόφωνου πρωτότυπου (μτφρ: Ken Knabb) είναι αρκετά πιο κατανοητή από τις κλασικές ελληνόφωνες μεταφράσεις. Στη μετάφραση στα ελληνικά που κρατάτε, το κείμενο της «Κοινωνίας του Θεάματος» έχει εξομαλυνθεί σε αρκετά σημεία. Αξίζει ίσως να σημειωθεί ότι και οι τρεις αγγλόφωνες μεταφράσεις της «Κοινωνίας του Θεάματος» [των Freddy Perlman (1970), Donald Nicholson-Smith (1994) και Ken Knabb (2004)] είναι εξαιρετικές, ενώ το δυσνόητο των αντίστοιχων ελληνόγλωσσων θα πρέπει ίσως να αποδοθεί στο γεγονός πως μάλλον εξ αρχής επιδιώχθηκε ένα «στιλ της άρνησης» επηρεασμένο από τον στριφνό μαρξισμό και τις απαιτήσεις υφολογικής επιτήδευσης που κυριαρχούσαν στην περιοχή μας τη δεκαετία του 1970, ειδικά σχετικά με γαλλόφωνα φιλοσοφικά και πολιτικά κείμενα («γαλλική κουλτούρα»). Μια άλλη όμως ερμηνεία για τον λόγο για τον οποίο μας είναι πιο οικεία η ορολογία και το ύφος της αγγλόφωνης μετάφρασης θα πρέπει ίσως να αναζητηθεί στο γεγονός ότι τα πεδία ανάλυσης, γνώσης και κριτικής που εγκαινίασαν οι καταστασιακοί τις δεκαετίες του 1950 και 1960 εξαπλώθηκαν κατά τις επόμενες δεκαετίες και πτυχές τους έγιναν κοινό κτήμα με την αγγλόφωνη ορολογία και τη μετάφρασή της στα ελληνικά, παράλληλα με την εξάπλωση του «κογκνιταριάτου» και διάφορων διαθεματικών πεδίων (π.χ. πολιτισμικές σπουδές, γνωσιακή ανθρωπολογία, πολιτισμική ψυχολογία, οικονομική γεωγραφία, ψυχοϊστορία, βιοσημειω-

5. Το πλήρες κείμενο της ταινίας του Σουλτς στα ελληνικά σε μορφή pdf εδώ: <https://hotel.epivblogs.net/files/2022/11/2_12_2022-final.pdf>.

τική, αστική ανθρωπολογία, περιβαλλοντική ψυχολογία, οίκο-κοινωνιολογία κ.λπ., κ.λπ...), εξάπλωση που συντέινε στο ίδιο αποτέλεσμα.

Όπως προαναφέρθηκε, στην επικαιροποιημένη εκδοχή του Σουλτς έχουν παραλειφθεί τμήματα της κριτικής στα καθεστώτα του κρατικού καπιταλισμού, γεγονός κατανοητό λόγω της κατάρρευσής τους στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Σε αυτό το σημείο, ας μας επιτραπεί μια επισήμανση: ο ενοποιητικός για την παγκόσμια κυριαρχία ψευδο-διαχωρισμός του «ασυμφιλίωτου ανταγωνισμού» μεταξύ της «οικονομίας της αφθονίας» της Δύσης (διάχυτο θέαμα) και του γραφειοκρατικού καπιταλισμού (συγκεντρωτικό θέαμα) προφανώς έληξε με την κατάρρευση του δεύτερου, όταν «το 1989 η ρωσική γραφειοκρατία στράφηκε αιφνιδίως στη δικτατορική ελευθερία της Αγοράς». Η επιλογή του Σουλτς να συνοδεύσει τις αναφορές στο συγκεντρωτικό θέαμα με εικόνες αφενός σύγχρονων ηγετών του κινεζικού κομμουνιστικού κόμματος και αφετέρου του Ομπάμα με τον Ορμπάν (καθώς ο Ντεμπόρ ανέφερε ότι το «συγκεντρωμένο θεαματικό [...] μπορεί να υιοθετηθεί από τον αναπτυγμένο καπιταλισμό σε συγκεκριμένες στιγμές κρίσης») μας φαίνεται φτωχή. Πρώτον, γιατί ο πουτινισμός αποτελεί καλύτερο δείγμα, ως αναπαράσταση τόσο του συγκεντρωτικού θεάματος της σοβιετικής γραφειοκρατίας όσο και της μεγαλορωσικής προϊστορίας της. Και δεύτερον, γιατί απουσιάζει η αναφορά στο ενσωματωμένο θεαματικό, το οποίο ο Ντεμπόρ, το 1988, στα *Σχόλια σχετικά με την κοινωνία του θεάματος*, προσέθεσε ως τη νέα αναλυτική κατηγορία που προέκυψε από τον «ενοποιημένο μετασχηματισμό του κόσμου». Στο εξής, το «συγκεντρωμένο» και το «διάχυτο θεαματικό» συγχωνεύονται στο «ενσωματωμένο θεαματικό». Ο νέος, ενοποιημένος κόσμος γίνεται το πεδίο εξάπλωσης του ενσωματωμένου θεαματικού.⁶

6. Οι τρέχοντες ψευδοδιάλογοι των διαφόρων Guided User's Interface, τα «παιχνίδια» MMORPG,

Επιπλέον, και πάλι στα *Σχόλια σχετικά με την κοινωνία του θεάματος*, ο Ντεμπόρ αναφέρει ότι η εποχή της αθωότητας του θεάματος, η εποχή της «οικονομίας της αφθονίας» έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί και ότι τη *σαγήνη* έχει αντικαταστήσει ο φόβος.

Στον πρόλογο στην τρίτη γαλλική έκδοση της *Κοινωνίας του Θεάματος* (1992) το διακηρύσσει εκ νέου και με σαφήνεια: «Παντού τίθεται το ίδιο επίφοβο ερώτημα που στοιχειώνει τον κόσμο εδώ και δύο αιώνες: πώς να κάνουμε τους φτωχούς να δουλέψουν, τη στιγμή που η ψευδαίσθηση απογοήτευσε και ο πειθαναγκασμός ηττήθηκε;»

Τώρα ξέρουμε την απάντηση: μια ατελείωτη αλληλοδιαδοχή από κρίσεις (π.χ. οικονομικές: χρέους και πληθωρισμού, τραπεζικές, νομισματικές, διατροφικές, υγειονομικές, ενεργειακές, κλιματικές), καθώς και αλληπάλληλοι πόλεμοι (πόλεμος κατά των ναρκωτικών, «War on Terror», πόλεμος κατά της ισλαμικής τρομοκρατίας, πόλεμος στην Ουκρανία κ.λπ.). Και μια σταθερά: η ενοποιητική διασφάλιση της αναπαραγωγής της παγκόσμιας κυριαρχίας μέσω «ψευδο-διαχωρισμών ασυμφιλίωτων ανταγωνισμών».

Στα δέκα χρόνια που πέρασαν από τότε που ο Σουλτς παρουσίασε την ταινία του παγιώθηκαν εξελίξεις που αξίζει να επισημανθούν ώστε να «επικαιροποιηθεί» και η «επικαιροποιημένη έκδοχή» της ταινίας του Ντεμπόρ.

τα άβαταρ στις διαδικτυακές πλατφόρμες «virtual world», οι selfies, τα ριάλιτι, η εικονική πραγματικότητα, τα «σόσιαλ μήντια» κ.λπ. αποτελούν συμπτώματα του ενσωματωμένου θεαματικού. Δεν παράγουν τις κυρίαρχες καθημερινές σχέσεις των ανθρώπων της ύστερης θεαματικής/εμπορευματικής κυριαρχίας, αντίθετα παράγονται από τις ήδη υπαρκτές σχέσεις και αποτελούν αντανάκλασή τους. Αν σε κάτι συντείνουν αυτές οι εκφράσεις της κατάστασης των ανθρώπων της εποχής μας, τόσο οι ίδιες όσο και οι αποσπασματικές και ατελείς κριτικές τους, είναι στην εξάπλωση και στο βάθος της γενικευμένης αφασίας.

Αναφερόμαστε σε δύο κομβικούς «ψευδο-διαχωρισμούς ασυμφιλίωτων ανταγωνισμών»: την αναπαράσταση του κοινωνικού ανταγωνισμού και την αναπαράσταση του διπολισμού.

Η αναπαράσταση του κοινωνικού ανταγωνισμού ως φάρσα («αντιπολιτευόμενη» λαϊκιστική ακροδεξιά εναντίον του κρατικού ακροδεξιού αυταρχισμού των ελίτ) έχει ως θέση την υποτιθέμενη έκφραση της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς, με ακροδεξιούς νεοφιλελεύθερους διαχειριστές (που υπερασπίζονται υποκριτικά και επιλεκτικά ταυτότητες, «δημοκρατικά δικαιώματα» και συγκεκριμένες αναπαραστάσεις μειονοτικών ομάδων) και ως άρνηση ένα «κίνημα» (που μπορεί πρόσκαιρα να ανέρχεται σε «αντισυστημική» κυβερνητική διαχείριση) το οποίο αυτοπαρουσιάζεται υποκριτικά ως το «αντίπαλο δέος», υπερασπιζόμενο αναπαραστάσεις αρχαϊκών θεσμών εξουσίας και ταυτότητες «παραδοσιακού χαρακτήρα» και συγχρόνως επιτιθέμενο σε επιλεκτικά επιφαινόμενα της παγκόσμιας κυριαρχίας (ενώ υπερασπίζεται την ουσία της).

Η αναπαράσταση του διπολισμού είναι προφανώς ο «ασυμφιλίωτος ανταγωνισμός» μεταξύ του αυταρχικού νεοφιλελευθερισμού της Δύσης από τη μια και του νεοφιλελεύθερου αυταρχισμού της Μόσχας και των πραγματικών ή υποθετικών συμμάχων της από την άλλη.⁷ Πράγματι, το «συγκεντρωμένο» και το «διάχυτο θεαματικό» συγχωνεύονται στο «ενσωματωμένο θεαματικό» και ο Ντεμπόρ αναδεικνύεται όχι ως προφήτης των επιφανειακών μορφών της παγκόσμιας κυριαρχίας αλλά ως ανατόμος της ουσίας και των τάσεων της, που μας προσφέρει απαραίτητα για να την κατανοήσουμε εργαλεία.

Για να ξαναγυρίσουμε στην ταινία του Σουλτς: Με αμηχανία φαίνεται να έχουν προστεθεί επικαιροποιημένα στιγμιότυπα σχετικά με τα «νέα σημάδια άρνησης» και τη «δεύτερη προλεταριακή επίθεση εναντίον της ταξικής κοινωνίας», επίθεση που στην αρχική ταινία του Ντεμπόρ είχε ως προαπεικόνιση στιγμιότυπα «λυσσασμένων», «μπλουζόν νουάρ» και οδομαχιών του γαλλικού Μάη. Ας συγκρατήσουμε τις οξυδερκείς παρατηρήσεις της Καταστασιακής Διεθνούς, που δεν μπορούν να απουσιάζουν από τη συνολική κριτική του σημερινού κόσμου, δεν στάθηκαν ωστόσο οι σάλπιγγες της Ιερικού που θα γκρέμιζαν τα τείχη του διαχωρισμού μεταξύ κριτικής θεωρίας και καθημερινής πράξης και οργάνωσης. Αυτό είναι το κύριο ζητούμενο που θέλουμε να αναζητήσουμε μαζί.

εκδόσεις των ξένων

7. Το ψευδές του εκάστοτε ανταγωνισμού δεν συνεπάγεται ότι και οι συνέπειές του είναι εικονικές – αντιθέτως, είναι πολύ πραγματικές, ασχέτως του αν ο υπόλοιπος πλανήτης τις βιώνει ως εικόνες. Η πραγματική φονικότητα μιας εμπόλεμης αντιπαράθεσης, ωστόσο, δεν καθιστά πιο πραγματικό το περιεχόμενο της ιδεολογικής της δικαιολόγησης – όπως οι θρησκευτικοί πόλεμοι και διωγμοί στην προϊστορία του καπιταλισμού δεν κατέστησαν πιο αληθινό τον θεό ούτε του Κορανίου ούτε της Βίβλου.

Γιάννης Ιωαννίδης

Γκυ Ντεμπόρ: ο καλλιτέχνης πλάι στον επαναστάτη

Ομιλία στην Υφανέτ
2/12/2022

«Τι μένει απ' όλα αυτά;» είναι το ερώτημα της σημερινής εκδήλωσης στη μνήμη του Γκυ Ντεμπόρ και αυτό σημαίνει να διερωτηθούμε: τι από αυτό το παρελθόν μπορεί να παίξει σήμερα και να έχει ίσως μέλλον; Εδώ ωστόσο υπάρχει ένα ζήτημα, που δεν αφορά στο τότε, στο παρελθόν, αλλά στη δική μας στάση απέναντί του. Όταν αναφερόμαστε σε ένα σημαντικό έργο που καρποφόρησε στον καιρό του, έχουμε την τάση να παίρνουμε τα πιο ορατά επιτεύγματά του σαν κάτι το δεδομένο και τότε το όλο θέμα «τι μένει απ' όλα αυτά;» γίνεται να δούμε πώς μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε εμείς, σήμερα, τώρα. Έτσι για παράδειγμα, παίρνουμε από το έργο των καταστασιακών και ειδικά του Ντεμπόρ την περίφημη έννοια του «θεάματος» και ψάχνουμε πώς να την «εφαρμόσουμε» στην ανάλυση των σημερινών προβλημάτων. Αυτό δεν είναι κατ' ανάγκη λάθος, και συχνά είναι πολύ χρήσιμο. Υπάρχει όμως εδώ και ένας σοβαρός κίνδυνος: η *τυποποίηση* αυτών που είναι, ή θεωρούμε ότι είναι, κεκτημένα από το παρελθόν.

Αυτό τον κίνδυνο τον περιέγραψε πολύ παραστατικά ο Βίκτορ Σκλόφσκι σε ένα αφήγημά του με τίτλο «Χίλιες ρέγκες».¹ «Στα σχολικά βιβλία των μαθηματικών», έλεγε, «οι ασκήσεις είναι αριθμημένες και έτσι, αν πάει κανείς στις λύσεις που βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου, θα διαβάσει:

ΠΡΟΒΛΗΜΑ	ΛΥΣΗ
4835	5 πρόβατα
4836	17 βρύσες
4837	13 ημέρες
4838	1.000 ρέγκες

«Αλίμονο σ' εκείνον», συνέχιζε ο Σκλόφσκι, «που θέλει να μάθει μαθηματικά ξεκινώντας από τις λύσεις και ψάχνοντας να βγάλει κάποιο νόημα από την αλάν-

1. Β. Σκλόφσκι (1893-1984), *Η κίνηση του ίππου*, συλλογή κειμένων (1923). Βλ. και <https://dangerfew.blogspot.com/2009/06/1000.html>

θαστη στήλη τους. Το σημαντικό δεν είναι οι λύσεις αλλά τα προβλήματα και ο δρόμος που ακολουθούμε για να τα λύσουμε».

Για να αποφύγουμε λοιπόν αυτό τον κίνδυνο τυποποίησης που ναρκώνει την κριτική σκέψη, χρειάζεται μια συμπληρωματική οδός αποτίμησης του παρελθόντος. Είναι η ανάδειξη και η κατανόηση όχι των λύσεων που μας έχουν (ή θεωρούμε ότι μας έχουν) παραδοθεί, αλλά των προβλημάτων που συνάντησε, αναγνώρισε, αντιμετώπισε, ή έθεσε εκείνη η παλιότερη προσπάθεια και των τρόπων με τους οποίους θέλησε να τα επιλύσει. Σε αυτή την οδό θα κινηθώ λοιπόν εδώ, με τη δέουσα συντομία, αποτιμώντας ειδικά το πρόσωπο του Γκυ Ντεμπόρ.

Τέχνη και επανάσταση στον Γκυ Ντεμπόρ

Διαβάζοντας κανείς τον τίτλο της ομιλίας μου, «Γκυ Ντεμπόρ: ο καλλιτέχνης πλάι στον επαναστάτη», είναι πολύ πιθανόν να εγείρει αμέσως μια ένσταση: «Μα ο Ντεμπόρ δεν ήταν εναντίον των καλλιτεχνών; Δεν τους διέγραψε από την Κ.Δ.; Δεν είχε ο ίδιος διακηρύξει ότι, για την Κ.Δ., η περίοδος του “ξεπεράσματος της τέχνης” ολοκληρώθηκε το 1962-63 και ότι οι καταστασιακοί πρέπει να προχωρήσουν παραπέρα, σε κάτι άλλο, στην “πραγμάτωση της φιλοσοφίας”;»

Πράγματι, μια βιαστική ματιά στην πορεία του σε τέτοια συμπεράσματα μπορεί να οδηγήσει. Ωστόσο, γνωρίζουμε καλά ότι το 1973, δέκα χρόνια μετά από την υποτιθέμενη «αποκήρυξη» της τέχνης, ο Ντεμπόρ επέστρεψε στην κινηματογραφική σκηνοθεσία και γύρισε μια ταινία στηριγμένη στο βιβλίο του *Η κοινωνία του θεάματος* (1967) – την οποία ακολούθησαν και άλλες στα επόμενα χρόνια (*Réfutation de tous les jugements*, 1975· *In girum imus nocte et consumimur igni*, 1978). Τι συνέβη; Ήταν άραγε ο Ντεμπόρ ασυνεπής; Μήπως, μεγαλώνοντας και απομακρυνόμενος από τον Μάη του '68, «συμβιβάστηκε» και ο επαναστάτης επέστρεψε σε μια τέχνη του κινηματογράφου για τον οποίον ήδη από το 1958-59 δήλωνε ότι «είναι η κεντρική τέχνη της εποχής μας» (ΚΔ, τχ. 1) και «πρέπει και αυτός να καταστραφεί» (*Για το πέρασμα μερικών προσώπων*, 1959);

Κάποιοι αυτό φαίνεται να πιστεύουν, όμως η δική μου απάντηση είναι ότι όχι, ο Ντεμπόρ δεν ήταν εδώ ασυνεπής. Για να το δείξω, θα ξεκινήσω υπογραμμίζοντας μια φράση από την ταινία του *Για το πέρασμα μερικών προσώπων*: «Ποτέ δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει πραγματικά μια οργάνωση του υπάρχειν χωρίς να αμφισβητήσει όλες τις μορφές της γλώσσας που ανήκουν σε αυτήν». Ε, λοιπόν, ας το σκεφτούμε καλά: μια τέτοιου είδους αμφισβήτηση, μόνο ο καλλιτέχνης μπορεί να την κινητοποιήσει! Ο ακτιβιστής δεν ενδιαφέρεται *καταρχήν*, αλλά μόνο κατά δεύτερο ή τρίτο λόγο, για την αμφισβήτηση «όλων των μορφών της γλώσσας», που ανήκουν στην κυρίαρχη οργάνωση της ζωής. Τον ενδιαφέρει πράγματι περισσότερο η αντιπαράθεση στο επίπεδο των «πραγμάτων», θα έλεγα, παρά των σημασιών. Ο επαναστάτης θεωρητικός από την άλλη, μπορεί μεν να αναλύσει θαυμάσια την αγκύλωση που υφίσταται η γλώσσα από τους κυρίαρχους, μπορεί

να δείξει την «αιχμαλωσία των λέξεων» και τις συνέπειές της, όμως δεν μπορεί να κάνει το άλμα από την ανάλυση σε μια *απελευθερωτική χρήση* των λέξεων και όλων των μορφών της γλώσσας. Αυτό, όπως έχει δείξει και η ιστορία, μόνο ο καλλιτέχνης το μπορεί, διότι μονάχα αυτόν τον ενδιαφέρει *κατά πρώτο λόγο*.

Να δώσω λίγα παραδείγματα. Την τέχνη της *μεταστροφής* (detournement) με την οποία αποκαθλώνονται επί τόπου τυποποιήσεις της κυρίαρχης γλώσσας και που με τόση σταθερότητα άσκησε ο Ντεμπόρ όχι μόνο σε όλες τις ταινίες του αλλά και στα γραπτά του –από τα νεανικά του *Απομνημονεύματα*, που σκάρωσε το 1958 μαζί με τον Άσγκερ Γιρν, έως και την καθαρά θεωρητική *Κοινωνία του θεάματος* (1967)–, αυτή την ανατρεπτική τέχνη την συνέστησε και την ανέδειξε ένας νεαρότατος καλλιτέχνης, ο Ιζιντόρ «Λωτρεαμόν» Ντυκάς στα *Ποιήματά* του (1870), και καλλιτέχνες επίσης, οι Σουρεαλιστές, την μετέφεραν μέχρι τον Γκυ Ντεμπόρ. Στους Ντανταϊστές και τους Σουρεαλιστές καλλιτέχνες χρωστούν επίσης ο Ντεμπόρ και η παρέα του την τέχνη της *πειραματικής περιπλάνησης* (dérive, το «παραστράτημα» θα λέγαμε), την οποία ριζοσπαστικοποίησαν (αφαιρώντας της το υπερτιμημένο από τους Σουρεαλιστές στοιχείο του «τυχαίου») και συνέδεσαν στενά με την *κριτική* της πολεοδομίας και του αστικού ιστού (θέμα που αποτυπώνεται μάλιστα σε ξεχωριστό κεφάλαιο στην *ΚτΘ*). Την ίδια την έννοια της *κατασκευής*, στο πρόταγμα που αποτέλεσε το σημείο κατατεθέν της ΚΔ, την «κατασκευή καταστάσεων» (για τη σημασία του οποίου σήμερα, θα πω μερικά πράγματα αργότερα), ο Ντεμπόρ από καλλιτέχνες την δανείστηκε – και δεν εννοώ τόσο τους αρχιτέκτονες, όσο το πρωτοποριακό καλλιτεχνικό ρεύμα του *κονστρουκτιβισμού* πριν και κατά τη ρώσικη επανάσταση του 1917.²

Συνεπώς, πολύ μακριά από την ιδέα μιας αποκήρυξης του καλλιτέχνη, στον Ντεμπόρ ο καλλιτέχνης βιάζε πάντοτε πλάι στον επαναστάτη. Ακόμα κι όταν άφηνε κάποια καθαρώς καλλιτεχνικά εκφραστικά μέσα (όπως το κολάζ ή η σκηνοθεσία) για να περάσει στη συγγραφή εξαιρετικά πυκνών κειμένων, όπως *Η κοινωνία του θεάματος*. Αυτή η συμπόρευση και αλληλοϋποστήριξη, λοιπόν, δεν αποτελούσε ασυνέπεια. Αρκεί να καταλάβουμε τι είδους καλλιτέχνης και τι είδους επαναστάτης ήταν.

Μια αντιδραστική προσέγγιση

Πριν προχωρήσω, επιτρέψτε μου να επισημάνω ένα σοβαρό πρόβλημα, που αντιμετωπίζει κανείς όταν καλείται να γράψει ή να μιλήσει για ανθρώπους όπως ο Γκυ Ντεμπόρ, δηλαδή για ανθρώπους που μετείχαν ενεργά σε μια οργανωμένη

2. Για μια αναλυτικότερη έκθεση του ζητήματος, βλ. *Πρέπει να φεύρομε ξανά την επανάσταση, αυτό είν' όλο. Μια συζήτηση με τον Ελευθεριακό για τους Καταστασιακούς*, Θεσσαλονίκη, Πανοπτικόν, 2019.

συλλογική δράση και που το μεγαλύτερο, αν όχι το σημαντικότερο, έργο τους το παρήγαν μέσα σε αυτήν. Πώς να μιλήσεις για ένα τέτοιο άνθρωπο χωρίς, αφενός, να «σβήσεις» εντελώς την προσωπικότητά του μέσα στη συλλογικότητα στην οποία μετείχε ενεργητικά, ολόψυχα και καθοριστικά για τον ίδιο; Αλλά και χωρίς, αφετέρου, στηριζόμενος στο ότι όντως έπαιξε εκεί έναν καίριο ρόλο, να τον προβάλλεις με όρους υπερβολικούς, με όρους θα έλεγα υμνογραφικούς;

Το τελευταίο αυτό ζήτημα είναι, άλλωστε, ένα πρόβλημα όχι μόνο θεωρητικής εντιμότητας, αλλά και πολιτικής σύνεσης, ειδικά από τη στιγμή που ο Ντεμπόρ ανακηρύχθηκε (το 2008) «εθνικός θησαυρός» της Γαλλίας και οι υμνογραφίες του αφθονούν. Δεν πρέπει, εδώ, να ξεχνάμε ποτέ τι είχε επισημάνει από νωρίς ο ίδιος και οι Καταστασιακοί, λέγοντας ότι «ένα από τα κλασικά όπλα του παλιού κόσμου, και ίσως εκείνο που χρησιμοποιεί περισσότερο εναντίον των ομάδων που εκφράζουν την αναζήτηση ενός τρόπου ζωής, είναι η διάκριση και απομόνωση ορισμένων “βεντετών” μες από τις ομάδες αυτές» (ΚΔ, τχ 8, 1963). Οπότε ας το ξεκαθαρίσουμε: μια ολότελα «ντεμποροκεντρική» ανάγνωση του έργου του συνολικά και της ΚτΘ ειδικά, δεν κινδυνεύει μόνο να αδικήσει τον ίδιο τον Ντεμπόρ και το έργο του, απομονώνοντάς το από το συνολικό πρόταγμα όπου ανδρώθηκε και καρποφόρησε, αλλά επιπλέον επιτελεί μια καθαρά *αντιδραστική* πολιτική λειτουργία στο παρόν. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η ΚΔ ήταν *καρπός σχέσεων* μεταξύ αγωνιζόμενων ανθρώπων, για τους οποίους, αν τους δούμε έναν προς ένα, είναι εντελώς ανόητο να σκέφτεται και γελοίο να ξεστομίζει κανείς ότι κινήθηκαν σαν «στρατιωτάκια» υπό τις διαταγές ενός Ντεμπόρ-«στρατηγού»!

Απέναντι και εναντίον μιας τέτοιας προσέγγισης, μόνο μια ανάγνωση που επανατοποθετεί τον Ντεμπόρ *ως προσωπικότητα μέσα στο πλαίσιο του καταστασιακού εγχειρήματος*, μπορεί να αναδείξει τον πραγματικά ριζοσπαστικό χαρακτήρα του έργου του και τι «έχει μείνει» από αυτό. Μια τέτοια ανάγνωση οφείλει επομένως να εστιάσει σε πρώτη φάση στο τι το «καταστασιακό» υπάρχει μέσα στο συνολικό έργο του Γκυ Ντεμπόρ. Ποιος είναι ο καταστασιακός πυρήνας του.

Το ιστορικό καταστασιακό εγχείρημα...

Το ανατρεπτικό καταστασιακό ρεύμα που, περνώντας από διάφορα μονοπάτια (από το «Φαντασιακό Μπάουχαους» του Άσγκερ Γιορν και τους «Λετριστές» του Ισίδωρου Ιζού), έφτασε στην «Καταστασιακή Διεθνή» το 1957, συγκροτήθηκε βήμα-βήμα σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1950, δηλαδή στο ξεκίνημα μιας εποχής η οποία, ενώ σηματοδεύτηκε από τη λεγόμενη οικονομική ανοικοδόμηση του Μεταπολέμου, στο βάθος της ήταν μια εποχή *καταρρέυσεων*, καμία από τις οποίες δεν έχει αποκατασταθεί μέχρι σήμερα, αντίθετα μάλιστα το παροξυσμικό αποκορύφωμά τους μπορούμε να πούμε ότι ζούμε τώρα.

Οι καταρρεύσεις αυτές ήταν πιο συγκεκριμένα οι ακόλουθες:

– Με την επικράτηση του Ναζισμού στους κόλπους ενός από τους πιο καλλιεργημένους και πολιτικοποιημένους λαούς της Ευρώπης, είχαν καταρρεύσει τόσο η προσφιλήσ ιδέα των μοντέρνων καιρών, σύμφωνα με την οποία η «φωτισμένη συνείδηση» και η «εργαλειακή λογική» αρκούν για να ξεπεραστεί οριστικά η βαρβαρότητα και το συλλογικό κακό, όσο και η ρομαντική ιδέα μιας απεριόριστης εμπιστοσύνης στον «πλούτο» της ψυχικής ενδοχώρας του σύγχρονου ανθρώπου και στον καταβάθος «καλό χαρακτήρα» του ανθρώπου.

– Με την έκρηξη της ατομικής βόμβας στη Χιροσίμα και το Ναγκασαάκι είχε καταρρεύσει η έως τότε τυφλή πίστη, δεξιά και αριστερά της κυρίαρχης ιδεολογίας, στην επιστήμη και την τεχνολογία ως φορέα καθαρά απελευθερωτικού δυναμισμού και η ιδέα ότι το όλο πρόβλημα περιοριζόταν στο τίνοσ τα χέρια βρίσκεται η Τεχνική.

– Με την αποτυχία της προσπάθειας εύρεσης κοινού πεδίου μεταξύ των Σουρεαλιστών και των Κομμουνιστών, είχε καταρρεύσει η ελπίδα μιας συμπόρευσης μεταξύ της πρωτοποριακής «αντι-αστικής» τέχνης και της «εργατίστικης» πολιτικής· και, μαζί με αυτήν, έμπαινε και πάλι ένα μεγάλο ερωτηματικό για τις σχέσεις μεταξύ της πνευματικής πρωτοπορίας και της λαϊκής βάσης των σύγχρονων κοινωνιών.

– Τέλος, με την ουγγαρέζικη επανάσταση, που ξέσπασε ένα χρόνο πριν από την ίδρυση της Κ.Δ., το 1956, κατέρρευσαν τότε και οι τελευταίες ψευδαισθήσεις για την επαναστατική φύση και το ρόλο της Ε.Σ.Σ.Δ. ως «αντίπαλου δέους» της κεφαλαιοκρατικής Δύσης· κάτι που σήμαινε πως οι επαναστατικοί αγώνες των δυτικών λαών δεν θα είχαν πλέον να υπολογίζουν παρά στον εαυτό τους.

Τούτη η μαζική κατάρρευση τόσων *μετώπων ελπίδας* μέσα σε δυο-τρεις δεκαετίες, από το 1935 και μετά, έβαζε εκ των πραγμάτων κάθε ευαίσθητο και οξυδερκή άνθρωπο μπροστά σε ένα συγκλονιστικό σταυροδρόμι: *Μηδενισμός ή συνολική ανασυγκρότηση; Τέρμα τα ημίμετρα!*

Απέναντι στη συνολική κατάρρευση, οι Κατασιασιακοί και ο Ντεμπόρ διεκδικούν λοιπόν μια εξίσου *συνολική ανασυγκρότηση* τόσο του στοχασμού όσο και της έκφρασης και της δράσης πάνω στα πράγματα. Και όπως έχω σημειώσει αλλού,³ αυτή την καταστασιακή απόπειρα ανασυγκρότησης μπορούμε να τη συμπυκνώσουμε ως μια συνάντηση των πιο εξτρεμιστικών απαιτήσεων τριών μεγάλων ιστορικών ρευμάτων της ανθρώπινης δραστηριότητας:

1. του ρεύματος του στοχασμού πάνω στην Ύπαρξη και της απαίτησης για ενότητα μεταξύ του βιώματος και της αναπαράστασής του, δηλαδή της κοινωνικής του «ορατότητας», καθώς και για συνοχή μεταξύ λέγειν και πράττειν·
2. του ρεύματος της Τέχνης και της απαίτησης για άμεσο ποιοτικό-συγκλονιστι-

3. Πρόλογος του μεταφραστή στο *Ξεπέρασμα της τέχνης*. *Ανθολογία κειμένων της Καταστασιακής Διεθνούς*, Αθήνα, Ύψιλον/βιβλία, β' έκδοση, 1999.

κό μετασχηματισμό της ζωής, ακόμα και του ίδιου του «χώρου» όπου κινούμαστε και ζούμε:

3. του ρεύματος της Πολιτικής ως ενδιαφέροντος για πρακτική επίδραση πάνω στην ιστορία και ως απαίτηση για κατάργηση της διαχωρισμένης εξουσίας.

... και το ειδικό βάρος του Γκυ Ντεμπόρ

Σε αυτό το συλλογικό πλαίσιο, λοιπόν, θα τοποθετήσω την προσωπικότητα του Γκυ Ντεμπόρ ξεκινώντας από την απάντηση που έδωσε στο πρώτο μέγα δίλημμα «μηδενισμός ή συνολική ανασυγκρότηση;» όταν, έπειτα από μια κρίσιμη αναμέτρηση με αυτό το δίλημμα που όπως λέγεται τον οδήγησε έως τις παρυφές της αυτοκτονίας, ο Ντεμπόρ καλεί το 1953, μόλις 22 χρονών, τους συντρόφους του να τελειώνουν «με τη μηδενιστική άνεση»:

Το κόκκινο κρασί και η άρνηση μέσα στα καφενεία, οι πρώτες αλήθειες της απόγνωσης, δεν θα είναι η κατάληξη τούτων των ζώων, που είναι τόσο δύσκολο να τις υπερασπιστεί κανείς ενάντια στις παγίδες της σιωπής, τους εκατό τρόπους να μπει στη σειρά. Πέρα από αυτή την έλλειψη που είναι συνεχώς αισθητή, πέρα από την αναπόφευκτη και ασυγχώρητη απώλεια όλων όσα αγαπήσαμε, το παιχνίδι ακόμα παίζεται. Είμαστε εδώ. (...) Οφείλουμε να προωθήσουμε μια εξέγερση που να μας αφορά (...) να αποδείξουμε μια ορισμένη άποψη της ευτυχίας, παρ' όλο που την είδαμε να χάνει το παιχνίδι, άποψη με την οποία θα πρέπει να συντονιστεί ευθύς εξαρχής κάθε επαναστατικό πρόγραμμα. (*Internationale Lettriste*, τχ 3)⁴

Από αυτή τη στέρεα βάση ξεκινώντας, θα συνοψίσω λοιπόν το ειδικό βάρος του Ντεμπόρ στα τρία «θέματα», που φαίνεται καθαρά ότι τον κινητοποιούσαν προσωπικά και τον απασχόλησαν από την αρχή μέχρι το τέλος. Τα θέματα αυτά, *εξόχως καταστασιακά στο πνεύμα και στη σάρκα τους*, είναι:

1. Το πέρασμα του χρόνου και ο καιρός.
2. Το πρόβλημα του *δρώντος υποκειμένου* και του *αυτοκαθορισμού*.
3. Το ζήτημα της *ιστορικής πράξης*.

Το πέρασμα του χρόνου

Συχνά υπάρχει η τάση να εξετάζει κανείς τον Ντεμπόρ μέσα από τις πιο θεωρητικές αναφορές και πηγές του, παραβλέποντας ή υποτιμώντας τον *καλλιτεχνικό παλμό* που διαπερνούσε όλα του τα έργα. Το ζήτημα του χρόνου το αποτύπωσε οπωσδή-

4. Στο *Το αισθητικό και το πολιτικό. Ανθολογία κειμένων από την Cobra στην Καταστασιακή Διεθνή*, Αθήνα, Ελεύθερος Τύπος, 1996.

ποτε και μέσα στο θεωρητικό του έργο. Πέρα από τα δυο κεφάλαια («Χρόνος και ιστορία», «Ο θεαματικός χρόνος») που του αφιέρωσε στην *Κοινωνία του θαύματος* το 1967, έγραφε ήδη το 1956 ότι «το κύριο συγκινησιακό δράμα της ζωής, εκτός από την αέναη σύγκρουση ανάμεσα στην επιθυμία και μια πραγματικότητα εχθρική προς αυτή, φαίνεται να είναι η αίσθηση του περάσματος του χρόνου» (*Εκθεση για την κατασκευή καταστάσεων*). Ωστόσο, αυτό που πρέπει να προσέξουμε ιδιαίτερα είναι ότι το «πέραςμα του χρόνου» υπήρξε το κεντρικό θέμα όλων σχεδόν των ταινιών του, όπου και το αντιμετώπισε με βαθιά ποιητικό τρόπο.

Ήδη από την πρώτη ταινία του, *Ουρλιαχτά υπέρ του Σαντ*, που γύρισε σε ηλικία μόλις 21 ετών, το θέμα αυτό είναι σαν το «νήμα» σύνδεσης όλων των διακεκομμένων στιγμών, που έρχονται με διάσπαρτα λόγια να σπάζουν συγκινητικά τις σιωπές μέσα στο σκοτάδι της οθόνης: «Οι τέχνες του μέλλοντος θα είναι ανατροπές καταστάσεων ή τίποτα», «Η μνήμη της την ξανάβρισκε διαρκώς μέσα σε μια συναρπαγή...», «Ήξερε καλά πως τίποτα δεν θα απέμενε απ' αυτές τις χειρονομίες μέσα σε μια πόλη που περιστρέφεται μαζί με τη γη...», «Νομίζω πως δεν θα ξαναϊδωθούμε ποτέ», «Γκυ, ακόμα ένα λεπτό και θα 'ναι αύριο».

Στην αμέσως επόμενη ταινία του, *Σχετικά με το πέρασμα ορισμένων προσώπων μέσα από μια αρκετά σύντομη χρονική ενότητα* (1959), ακούμε φράσεις σπάνιας λυρικής ευαισθησίας, όπως: «Η λήθη ήταν το κυρίαρχο πάθος τους, ήθελαν να εφεύρουν ξανά τα πάντα», «Η ζωή μας είναι ένα ταξίδι, μες το χειμώνα και τη νυχτιά, ψάχνουμε το πέρασμά μας...», «Τόσα χρόνια σαν μια μοναδική διάρκεια που βάστηξε μέχρι τώρα, τελειώνουν», «Η εμφάνιση συμβάντων που δεν δημιουργήσαμε εμείς, που άλλοι έφτιαξαν εναντίον μας, μας υποχρεώνει να μετράμε από εδώ και μπρος το πέρασμα του χρόνου, τις συνέπειές του, τη μετατροπή των επιθυμιών μας σε συμβάντα».

Νεανικές ποιητικές εξάρσεις άραγε; Όχι βέβαια! Υπάρχει εδώ κάτι πολύ πιο βαθύ που αξίζει να φέρουμε στην επιφάνεια. Επιτρέψτε μου λοιπόν να σταθώ λιγάκι σε αυτή την ταινία, που την διαπερνά όλη αυτή η μελαγχολία και η αίσθηση του περάσματος του χρόνου, και η οποία αποτέλεσε το μοντέλο όλων των επόμενων ταινιών του. Είναι μια ταινία που, από τόσο νωρίς, αναδεικνύει καλά τα «ντεμπορικά» θέματα (χρόνος, δρων υποκείμενο, ιστορική πράξη) τοποθετώντας τα ακριβώς στο πλαίσιο της «αμφισβήτησης όλων των κυρίαρχων μορφών γλώσσας», που προανέφερα.

Από την άποψη της μορφής, το *Πέρασμα* δανείζεται σαφώς από μια πρωτοποριακή ταινία του 1926, το *Rien que les heures* –«Ωρες μόνο»... νά και πάλι ο χρόνος!– του Αλμπέρτο Καβαλκάντι, που έδειχνε όψεις από τη ζωή στο τότε Παρίσι, όπως και το *Πέρασμα*. Αλλά και σαν «ροή» (ο όρος «πλοκή» δεν ταιριάζει εδώ) αυτές οι δυο ταινίες προχωρούν μαζί. Λέει εκεί ο Καβαλκάντι κάτι που συναντάμε, 30 χρόνια αργότερα, στην περίφημη τοποθέτηση του Ντεμπόρ κατά του ντοκιμαντέρ και της οργάνωσης της αφήγησης με τους συμβατικούς

όρους «αρχή-μέση-τέλος» και που θυμίζει όλη τη σκέψη πίσω από την «ψυχογεωγραφική περιπλάνηση»: «Αυτή η ταινία», λέει ο Καβαλκάντι, «είναι μια ταινία χωρίς υπόθεση. Δεν είναι παρά μια ακολουθία εντυπώσεων πάνω στο πέρασμα του χρόνου». Παίρνοντας από εδώ την σκυτάλη, ο Ντεμπόρ επεξεργάστηκε πιο ειδικά αυτή την ιδέα τόσο στο *Πέρασμα* και στα *Ουρλιαχτά*, όσο ακόμα και στα *Απομνημονεύματά* του που έφτιαξε μαζί με τον Άσγκερ Γιρν, ή στους *ψυχογεωγραφικούς χάρτες των «παραστρατημάτων»* (*dérives*, πειραματικές περιπλανήσεις) που έκανε στο Παρίσι με τους συντρόφους του.

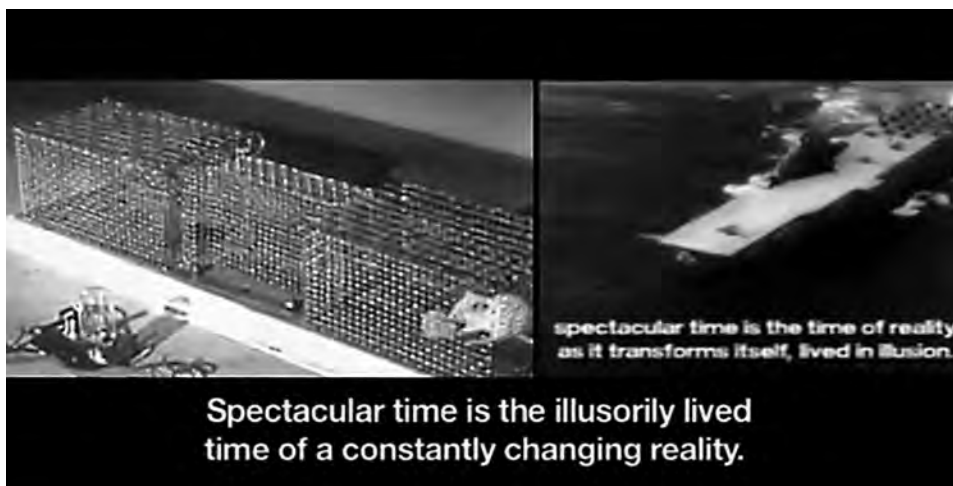
Στον Ντεμπόρ, το πέρασμα του χρόνου δουλεύεται πράγματι θαυμάσια προς την *καταστασιακή* κατεύθυνση μιας «ασυνέχειας» των βιωμένων στιγμών, δίνοντας στον θεατή ή τον αναγνώστη του την αίσθηση ότι είναι ριγμένος μέσα σε έναν κατακερματισμένο κόσμο, πάνω στον οποίο ξεχωρίζουν διάσπαρτες μικρές νησίδες «αυθεντικής ζωής» που αγωνίζονται να συνδεθούν, ή μάλλον που ο Ντεμπόρ και οι σύντροφοί του αγωνίζονται να τις συνδέσουν, έστω αβέβαια: για παράδειγμα, μέσα από το σπικάζ στις ταινίες, ή μέσα από τα βέλη πάνω στους χάρτες που καταγράφουν τη ροή των ψυχικών «ατμοσφαιρών» μιας περιπλάνησης. Ας προσέξουμε όμως εδώ, ότι τούτος ο *καταστασιακός* χειρισμός δεν έχει μόνο την έννοια μιας *αποτύπωσης* του κατακερματισμένου κόσμου μας. Πολύ περισσότερο από αυτό, ενσωματώνει και εκφράζει, θετικά αυτή τη φορά, μια καταστασιακή αντίληψη που διατύπωσε ο Ντεμπόρ στην *Έκθεση* ως εξής:

Η καταστασιακή θεωρία υποστηρίζει αποφασιστικά μια *ασυνεχή αντίληψη της ζωής*. Η έννοια της ενότητας θα πρέπει να μεταφερθεί από την προοπτική μιας ολόκληρης ζωής (...) στην προοπτική μεμονωμένων στιγμών της ζωής και της κατασκευής κάθε στιγμής, χάρη στην ενιαία χρήση των καταστασιακών μέσων. (...) Οι καταστάσεις μας θα είναι χωρίς κανένα μέλλον, θα είναι απλώς περάσματα.
[τα πλάγια δικά μου, Γ.Ι.]

Κατά τη γνώμη μου, αν αντιληφθούμε καλά τι εννοεί εδώ, θα μπορέσουμε να προχωρήσουμε βαθύτερα στην κατανόηση των δυο επόμενων κεντρικών θεμάτων του Ντεμπόρ, δηλαδή στο δρων υποκείμενο και στη δημιουργική ιστορική πράξη αυτοκαθορισμού.

Η απαλλοτρίωση του χρόνου

Σε αυτή την ταύτιση του ανθρώπινου υποκειμένου με το «πέραςμα του χρόνου» ο Ντεμπόρ είναι θεμελιακά *καταστασιακός*. Μάλιστα, ακριβώς από τη βαρύτητα που έχει γι' αυτόν το πέρασμα του χρόνου, μπορούμε να κατανοήσουμε την εξαιρετική σημασία που έχουν στο πιο ώριμο έργο του σκέψεις του όπως αυτές για την «κοινωνική οικειοποίηση του χρόνου» και για την «χρονική υπεραξία» (*ΚτΘ*, §128).

για το ότι «απαραίτητη προϋπόθεση για να οδηγηθούν οι εργαζόμενοι στην κατάσταση παραγωγών και “ελεύθερων” καταναλωτών του χρόνου-εμπόρευμα, υπήρξε η βίαιη απαλλοτρίωση του χρόνου τους» (ΚτΘ, §159)· αλλά και η αισιόδοξη προτροπή του ότι «ο κόσμος κατέχει ήδη το όνειρο ενός χρόνου που, για να τον ζήσει πραγματικά, πρέπει τώρα να τον συνειδητοποιήσει (ΚτΘ, §164).

Πράγματι, η απαλλοτρίωση του χρόνου δεν είναι για τον Ντεμπόρ μια απλή στέρηση, π.χ. μια στέρηση «ελεύθερου χρόνου». Είναι πολύ περισσότερο, μια *επίθεση σε ό,τι βαθύτερο και πολυτιμότερο «έχει» το ανθρώπινο*. Διότι «ο άνθρωπος», τονίζει η ΚτΘ, είναι «το αρνητικό ον που είναι στο βαθμό που καταργεί το Είναι» και, ως τέτοιο, «*ταυτίζεται με τον χρόνο*». Βεβαίως εδώ μιλάει ο Χέγκελ διά στόματος Ντεμπόρ – και τολμώ να πω ότι, για την ακρίβεια, μιλάει ο Χέγκελ όπως τον διάβασε ο Κώστας Παπαϊωάννου, ένας άνθρωπος που ο Ντεμπόρ γνώριζε και εκτιμούσε ιδιαίτερα, στην αριστουργηματική μονογραφία του Χέγκελ (1962).⁵ Πράγματι, εκεί ο Παπαϊωάννου παρουσιάζει τον χεγκελιανό άνθρωπο ως ένα αρνητικό ον ταυτισμένο με τη ροή του χρόνου, ως έναν δρώντα που διαρκώς αλλάζει, καταστρέφει και δημιουργεί, γεμάτο από την ανάγκη της υπέρβασης και την αγωνία. Γράφει π.χ. ότι, κατά τον Χέγκελ, «το ζώο ζει εκτός χρόνου, γιατί δεν γνωρίζει την αγωνία, την επιθυμία να υπερβεί το όριό του και να γίνει άλλο από τον εαυτό του. Μόνο η εκμηδενίζουσα ανησυχία του απείρου μπορεί να εγχρονίσει το Είναι. Ο άνθρωπος, ενσάρκωση του Λόγου, είναι ο μόνος που γνωρίζει την αγωνία και το αίτημα της υπερβατικότητας. Ως εκ τούτου, ζει με τον τρόπο του χρόνου αλλά και *κατ’ εικόνα του χρόνου*».⁶

5. Κώστας Παπαϊωάννου, Χέγκελ, Αθήνα, Εναλλακτικές εκδόσεις, 1992.

6. Όπ.π., σ. 99.

Δικαίως λοιπόν εντοπίζουν πολλοί την «ανθρωπολογία» του Ντεμπόρ στον Χέγκελ και τον Μαρξ και στη δική τους σύνδεση μεταξύ «αρνητικότητας», «χρόνου» και «ελευθερίας». Παρ' όλα αυτά, πρέπει να υπογραμμίσω ότι ενώ αυτό είναι εν μέρει σωστό, πρέπει να προσεχθεί ότι σε αυτούς τους στοχαστές δεν υπάρχει θέση για μια θετικά νοούμενη «ασυνεχή αντίληψη της ζωής», και αυτό το σημείο δεν γίνεται να το προσπεράσουμε όταν μιλάμε για τους καταστασιακούς και ειδικά για τον Ντεμπόρ.

Πράγματι, στον Χέγκελ και στον Μαρξ υπάρχει κάτι στον τρόπο με τον οποίον συλλαμβάνουν τη σχέση ανθρώπου-χρόνου, που δεν θα μπορούσε να ικανοποιήσει την αγωνία για έναν *άμεσο ποιοτικό μετασχηματισμό της ζωής*, η οποία διακατέχει έναν *καλλιτέχνη* όπως ήταν ο Ντεμπόρ. Σε αυτούς, πράγματι, το παρόν («ο χρόνος μεταξύ ερώτησης και απάντησης, δηλαδή ο χρόνος του διαλόγου», για να θυμηθούμε τον Άσγκερ Γιορν⁷) και επομένως η *παρουσία* του ανθρώπου εντός του, εξαυλώνονται καθώς παρουσιάζουν τον χρόνο σαν ένα «συνεχές», για την ακρίβεια σαν μια *διαδοχή «βαθμίδων» ή «μονάδων»* μιας «ανάπτυξης» (του Πνεύματος στον πρώτο, της Ιστορίας στον δεύτερο) στο *τέλος και μόνο* της οποίας θα αποκαλυφθεί η όλη αλήθεια ή η Ουσία της ζωής μας. Πού να υπάρξει λοιπόν εδώ χώρος για την αγωνία του καλλιτέχνη;

Οφείλουμε επομένως να δούμε πιο προσεκτικά τι συμβαίνει εδώ με την ταύτιση του ανθρώπου με τον χρόνο από την πλευρά του Ντεμπόρ, στον οποίον, πολύ μακριά από τον Χέγκελ και τον Μαρξ, ο καλλιτέχνης συμβαδίζει (αν και όχι πάντοτε ειρηνικά) με τον επαναστάτη.

Φιλοσοφία της ύπαρξης και της πράξης

Πιστεύω ότι υπάρχει πράγματι ένας ακόμα, πολύ διαφορετικός από τον χεγκελιανό και μαρξικό, πυλώνας στην «ανθρωπολογία» του Ντεμπόρ – και της καταστασιακής σκέψης γενικότερα ασφαλώς (θυμηθείτε τα τρία ρεύματα που προανέφερα). Είναι η *υπαρξιακή* διδασκαλία με την οποία φαίνεται να ήρθε σε επαφή από δυο μεριές: από τον Κίρκεγκωρ μέσω του Άσγκερ Γιορν και από τον συμπατριώτη του τον Ζαν Πωλ Σαρτρ. Θα σταθώ λίγο εδώ, πρώτα στον Δανό φιλόσοφο και μετά στον Γάλλο, διότι σε αυτό το σημείο βλέπω να συνδέεται καίρια το «πέρασμα του χρόνου» με την έννοια της «ασυνεχούς αντίληψης τη ζωής» και από εκεί της «κατασκευής καταστάσεων», μια σύνδεση που τοποθετεί την «κατάσταση» ακριβώς μέσα σε μια προβληματική για την ελευθερία του δρώντος ανθρώπου και το αίτημα του καλλιτέχνη για άμεσο ποιοτικό μετασχηματισμό της ζωής.⁸

7. Άσγκερ Γιορν, *Αγριότητα, βαρβαρότητα και πολιτισμός*, Αθήνα, Αλήστου Μνήμης, β' έκδοση, 2020.

8. Έχω αναπτύξει κάπως εκτενέστερα το θέμα αυτό στο κείμενό μου *Χρόνος και υποκείμενο στον Γκυ Ντεμπόρ: μια κριτική στο βιβλίο του Anselm Jarre για τον Ντεμπόρ* (2003), που δημοσιεύτηκε αρχικά στην ιστοσελίδα Harryfew και αναδημοσιεύτηκε στο ιστολόγιο <https://dangerfew.blogspot.com/2018/10/blog-post.html> και τη σελίδα μου στο Academia.

Είναι βέβαιο ότι ο Ντεμπόρ γνώριζε καλά τον Κίρκεγκωρ. Δεν είναι μόνο ότι τον παραθέτει δυο φορές στην *ΚτΘ* (§206) μιλώντας για το «στασιαστικό στυλ της μεταστροφής, [η οποία] οδηγεί στην ανατροπή τα κριτικά συμπεράσματα του παρελθόντος, που έχουν απολιθωθεί σε σεβάσιμες αλήθειες, δηλαδή μετατράπηκαν σε ψέματα». Ο στενός φίλος του, ο Άσγκερ Γιορν, τον Κίρκεγκωρ τον είχε μελετήσει σε βάθος τον καιρό που πέρασε σε σανατόριο το 1951, βαριά άρρωστος τότε από φυματίωση. Και γνωρίζουμε ότι ο σπουδαίος Δανός μοιραζόταν πάντοτε με ενθουσιασμό και πάθος όλες του τις ανακαλύψεις και τις γνώσεις με τον νεαρό Γάλλο φίλο του.⁹

Τι θα μπορούσε άραγε να τον τραβήξει στον Κίρκεγκωρ, ο οποίος αντιπαράτεθηκε με δριμύτητα στη χεγκελιανή φιλοσοφία που τόσο τιμούσε ο Ντεμπόρ; Μα ακριβώς ότι, σε αυτή του την αντιπαράθεση, ο Κίρκεγκωρ απέρριψε την χεγκελιανή εξαϋλωση του παρόντος, απέρριψε την απορρόφηση της Ύπαρξης από την Ουσία, εναντιώθηκε στην αφηρημένη πρόσληψη του ανθρώπου, αγκάλιασε τον συγκεκριμένο άνθρωπο μέσα στις αντιφάσεις του και, παύοντας να βλέπει στην ατομικότητά του μια «περιορισμένη» και ελειμματική στιγμή» καταδικασμένη να συντριβεί ως τέτοια από την Σφύρα του Συστήματος, τον αποκατέστησε στην πιο οξεία όσο και δραματική ελευθερία του, την αγωνιώδη ελευθερία του αυτοκαθορισμού. Είναι πραγματικά συγκλονιστικός –και εντυπωσιακά κοντινός στον Ντεμπόρ, π.χ. του *Περάσματος μερικών προσώπων...*– ο στοχασμός του Κίρκεγκωρ πάνω στο θέμα της «αγωνίας», λόγου χάρη στο βιβλίο του *Είτε-Είτε* (1843). Εκεί, φέρνει παράδειγμα τον άνθρωπο που στέκεται στην άκρη ενός γκρεμού και καταλαμβάνεται από αγωνία καθώς τρέμει μήπως πέσει, αλλά ταυτόχρονα νιώθει μια έλξη προς το κενό. Αυτή η αγωνία, εξηγεί, δεν είναι ένα απλώς ψυχολογικό φαινόμενο αλλά πηγάζει από τον πυρήνα μας επειδή είμαστε απολύτως ελεύθερα όντα. Η ελευθερία στον Κίρκεγκωρ είναι ίλιγγος και «η αγωνία είναι η ενεργός πραγματικότητα της ελευθερίας, η δυνατότητα του να έχουμε δυνατότητα».

Στην οπτική του Κίρκεγκωρ, λοιπόν, ο άνθρωπος μπορεί μέσα στο «πέραςμα του χρόνου» να κερδίσει τον εαυτό του, αλλά μπορεί και να τον χάσει. Με τις δικές του αποφάσεις. Τις οποίες λαμβάνει κρεμάμενος ανάμεσα στην αγάπη του για τη ζωή και την έλξη του προς το κενό. Η «ασυνέχεια» δεν σημαίνει επομένως τον κατακερματισμό της ζωής! Σημαίνει ότι δεν υπάρχει γραμμικότητα στην πορεία της ζωής, κανένα «σύστημα κανόνων» (λογικών ή ιστορικών ας πούμε) που θα μπορούσε να λειτουργήσει από μόνο του και ερήμην του δρώντος ανθρώπου, όπως λ.χ. οι σιδηροτροχιές στις οποίες, άπαξ και μπει σε αυτές η αμαξοστοιχία, δεν λοξοδρομεί.

Βρισκόμαστε σαφώς πολύ μακριά από την «πανλογική αισιοδοξία» του χεγκελιανού συστήματος και του μαρξιστικού ιστορικισμού με τους «σιδηρούς νόμους»

9. Μέχρι και για τα συμπεράσματά του από τη μελέτη του εσωτεριστή Γκουρτζιεφ τού είχε μιλήσει ο Γιορν, βλ. «Η ανοιχτή δημιουργία και οι εχθροί της», *Internationale Situationniste*, τχ. 5, 1960.

του ιστορικού γίνεσθαι, και ακριβώς στη μελαγχολία του καλλιτέχνη Ντεμπόρ και την αγωνία ενός ανθρώπου που δεν έπαψε να αναμετρείται, από μικρός, με το «κενό» και τον κίνδυνο της «αναυθεντικότητας» που παραμονεύει τις ανθρώπινες αποφάσεις.

Η ίδια κατά βάση προβληματική τραβάει την προσοχή του Ντεμπόρ και στον Ζαν Πωλ Σαρτρ. Θεωρείται πλέον δεδομένο ότι ο Ντεμπόρ προσέλαβε από τον «υπαρξιστή» σύγχρονό του την έννοια της «κατάστασης».¹⁰ Ο Σαρτρ αφιερώνει σε αυτή την έννοια μια ολόκληρη σειρά ομώνυμων βιβλίων του (*Situations*) αλλά και ένα ειδικό κεφάλαιο μέσα στο βιβλίο του *Το Είναι και το Μηδέν*, το κεφάλαιο με τίτλο «Ελευθερία και Γεγονικότητα: η Κατάσταση». Σε αυτό συζητάει την ελευθερία του πράττειν ακριβώς σε σχέση με τη *δεδομένη παρούσα* πραγματικότητα και δίνει τον ακόλουθο ορισμό:

Η θέση μου καταμεσής του κόσμου, η οποία καθορίζεται από το κατά πόσο μου είναι επωφελείς ή μου εναντιώνονται οι πραγματικότητες που με περιβάλλουν, με άλλα λόγια η ανακάλυψη των κινδύνων που διατρέχω μέσα στον κόσμο, των εμποδίων που μπορεί να συναντήσω σε αυτόν, των διαφόρων ειδών βοήθειας που μπορεί να μου προσφερθούν, υπό το φως μιας ριζικής εκμηδένισής μου και μια ριζικής και εσωτερικής άρνησης του καθεαυτόν, που αναδύονται κάτω από την σκοπιά ενός σκοπού που έχω θέσει ελεύθερα: ιδού τι ονομάζουμε *κατάσταση*.

Και συνεχίζει με μια φράση, που θα μπορούσε να την έχει γράψει ο Ντεμπόρ (ή ο Γιορν):

Δεν υπάρχει απόλυτο εμπόδιο, για όλους. (...) Η κατάσταση υπάρχει μόνο διά της ελευθερίας μας και πρέπει να εννοηθεί ως το *μοναδικό πρόσωπο* που ο κόσμος στρέφει προς εμάς, ως η *μοναδική και προσωπική μας ευκαιρία*, [η οποία] αναδύεται από το φως που ρίχνει η ελευθερία πάνω στους καταναγκασμούς μας, που μέσω αυτής αποκτούν το νόημα του καταναγκασμού.

Είναι βέβαια γνωστό ότι ο Ντεμπόρ ανταπαντάει στον Σαρτρ: εντάξει, αλλά εμείς δεν θέλουμε να αντιμετωπίζουμε τις δεδομένες καταστάσεις, θέλουμε να *κατασκευάσουμε καταστάσεις!* Όμως είναι σαφής η «υπαρξιστική» πηγή της σκέψης του Ντεμπόρ για την ελευθερία ως *ελευθερία αυτοκαθορισμού, ελευθερία για δημιουργία στο παρόν και ελευθερία πράξης μέσα στη δίνη του χρόνου*.

10. Να σημειώσω, απορρίπτοντας την σκέψη ότι θα ήταν ορθότερο να αφήνουμε αμετάφραστο τον γαλλικό όρο *situation*, ότι αυτός ο όρος τόσο στα γαλλικά όσο και στα ελληνικά σημαίνει το ίδιο πράγμα: «ο τρόπος με τον οποίο κάτι υπάρχει σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο».

Η ελευθερία ως αυτοκαθορισμός

Η εικόνα των «τριών θεμάτων» που κινούσαν τον Ντεμπόρ σιγά-σιγά λοιπόν ξεκαθαρίζει και ήρθε η ώρα να δούμε πώς συλλαμβάνει την πράξη ως *αυτοκαθορισμό*. Θα ξεκινήσω επισημαίνοντας ότι η ίδια η έννοια του «θεάματος», την οποία είδε και στην οποία πόνταρε ως ερμηνευτικό εργαλείο της σύγχρονης αλλοτριώσης, ακριβώς σε αυτή την έννοια της πράξης παραπέμπει. Στο κέντρο της ντεμπορικής έννοιας του θεάματος υπάρχει η θέση ότι οι άνθρωποι «έχουν χάσει κάθε εξουσία πάνω στην ίδια τους τη ζωή» και η ελπίδα ότι «όταν το συνειδητοποιήσουν, τότε γίνονται το επαναστατικό προλεταριάτο που γκρεμίζει το θέαμα» (ΚτΘ, §114). Σαν τι άλλο θα μπορούσαμε άλλωστε να δούμε το «θέαμα» παρά σαν την οργάνωση αυτής της παθητικοποίησης των ανθρώπων; Σαν την οργάνωση της στέρησής τους από κάθε εξουσία πάνω στην ίδια τους τη ζωή, δηλαδή από τον αυτοκαθορισμό; Από αρχής έως τέλους, από τις πρώτες ταινίες του έως την ΚτΘ και παραπέρα, τα έργα του Ντεμπόρ επαναλαμβάνουν με χίλιους τρόπους αυτό το ίδιο ζήτημα.

Εδώ αξίζει να επισημάνω ότι στην εξέλιξη της έννοιας του θεάματος στον Ντεμπόρ, αποφασιστικό σημείο υπήρξε η επαφή του με την ομάδα «Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα».¹¹ Πράγματι, τότε φαίνεται να ξεκίνησε να αναδιατυπώνει το σκεπτικό του για το «θέαμα» προς την κατεύθυνση της ιδέας ότι αυτό δεν αφορά μόνο το πεδίο της κουλτούρας, αλλά σχετίζεται με τη γενικευμένη «διαίρεση

11. Για το ζήτημα αυτής της εξέλιξης και για μια γενικότερη κριτική αποτίμηση της έννοιας του «θεάματος», βλ. το κείμενό μου «Η Κοινωνία του Θεάματος σήμερα» (2004), που πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό του Ξενοδοχείου των Ξένων, ξ, τχ. 7, Θεσσαλονίκη, 2005. Υπάρχει επίσης στο ιστολόγιο https://dangerfew.blogspot.com/2006/10/blog-post_23.html

μεταξύ διευθυνόντων και εκτελεστών» ως χαρακτηριστικό της σύγχρονης κεφαλαιοκρατικής κοινωνίας – μια ιδέα που, αξίζει να ειπωθεί, ο Καστοριάδης φαίνεται να την είχε προσλάβει από τη Σιμόν Βέλ, η οποία την πρωτοδιατύπωσε ήδη πριν από τον Β' Π.Π., το 1934!¹²

Για τον Ντεμπόρ λοιπόν ο άνθρωπος υφίσταται ως δρων υποκειμένο στο βαθμό που αυτοκαθορίζεται, δηλαδή που παίρνει τη ζωή του στα χέρια του, που αποκτά και πάλι την εξουσία πάνω στις αποφάσεις του και στη ζωή του: η ελευθερία μας είναι ελευθερία αυτοκαθορισμού μέσα στη δίνη του χρόνου, διότι εκεί, στο «πέρασμα του χρόνου», διακυβεύεται η αυθεντικότητα της ύπαρξής μας. Χρόνος σημαίνει λοιπόν *απόφαση* και επομένως *καιρός*. Αλλά το να είμαστε καιρίοι, σημαίνει πράξη, πρακτικός συλλογισμός, και επομένως *στρατηγική*.

Αυθόρμητα προκύπτει εδώ το ερώτημα: καλά όλα αυτά, αλλά σε τι αυτή η «ανθρωπολογία» διαφοροποιείται από τον καθαρό *ατομικισμό*, που μάλιστα σήμερα επικρατεί υπό το νεοφιλελεύθερο ιδεολογικό ένδυμα;

Αυτοκαθορισμός και «κατασκευή καταστάσεων»: η ιστορική πράξη

Είναι αλήθεια ότι στον βίο και την πολιτεία του Ντεμπόρ δεν αντιστάθηκε πάντα στον πειρασμό του ατομικισμού, που σε αυτόν ερχόταν με τη μορφή της ματαιόδοξης ιδέας για τον εαυτό του ως «στρατηγού» ανύπαρκτων στρατευμάτων – μια ανοησία, που οι αντιδραστικοί υμνογράφοι και ακολουθητές του θέλησαν να παρουσιάσουν δήθεν σαν απόδειξη... ευφυΐας. Η *πραγματικά ευφυής* ειρωνική απόσταση που από μικρός θέλησε να βαστήξει απέναντι στη διανοουμενίστικη μωροφιλοδοξία («Οι φιλοδοξίες μας είναι ξεκάθαρα μεγαλομανείς, αλλά ίσως να μην μετριούνται με τα κυρίαρχα κριτήρια της επιτυχίας. Πιστεύω πως όλοι οι φίλοι μου θα αρκούσαν να δουλέψουν ανώνυμα και με μισθό ειδικευμένων εργατών στο Υπουργείο Διασκεδάσεων μιας κυβέρνησης που θα καταπιανόταν επιτέλους με την αλλαγή της ζωής», *Potlatch*, τχ. 29, Νοέμβριος 1959), τολμώ να πω ότι δεν τον βοήθησε πάντοτε, ιδιαίτερα καθώς απομακρυνόταν από τα χρόνια της συλλογικής του δράσης στο πλαίσιο της Καταστασιακής Διεθνούς.

Παρ' όλα αυτά, αν τον επανασυνδέσουμε με την πηγή από την οποία άντλησε και στην οποία ξεκαθάρισε τη σκέψη του, δηλαδή με την *καταστασιακή συνέργεια*, τότε δεν θα δυσκολευτούμε να ξαναβρούμε το επαναστατικό νόημα της πράξης στον Ντεμπόρ. Θα δούμε τότε, ότι ο αυτοκαθορισμός και η στρατηγική αφορούν κατά πρώτιστο λόγο *στη δημιουργία στιγμών και την κατασκευή παισιών*, όπου όλες και όλοι οι εμπλεκόμενοι εξασκούν πρακτικά την ελευθερία – θα έλεγα μάλιστα: *μαθαίνουν έτσι να την εξασκούν*.

¹² Στο κεφάλαιο «Κριτική του μαρξισμού», από το βιβλίο της *Στοχασμοί πάνω στα αίτια της ελευθερίας και της κοινωνικής καταπίεσης* (1934). Το σχετικό απόσπασμα υπάρχει και εδώ: https://dangerfew.blogspot.com/2018/11/blog-post_18.html

Σε τι άλλο συνίσταται πράγματι η έννοια της «κατασκευής καταστάσεων» αν όχι σε αυτό; Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, μιλώντας για την οργάνωση πειραματικών περιπλανήσεων και την κατασκευή καταστάσεων, ο Ντεμπόρ επιμένει αφενός μεν στην αποπομπή της *τυχειότητας* (είδαμε, λέει, από τα κακοπαθήματα των Σουρεαλιστών, ότι «το τυχαίο είναι συντηρητικό και ανιαρό») και αφετέρου στην ανάγκη καθένα από αυτά τα σχέδια να *διευθύνεται*. Μια πολύ πρόχειρη «αντιεξουσιαστική» ματιά θα έσπευδε να δει σε αυτά μια στέρηση της «ανεμπόδιστης ελευθερίας», παρ' όλα αυτά εκείνο στο οποίο οι καταστασιακές πρακτικές αποσκοπούσαν *στο παρόν* ήταν κάτι πολύ διαφορετικό. Ήταν, θα έλεγα, η εξάσκηση στην «ανακύκλωση των καθηκόντων» για την οποία μίλησαν αναφερόμενοι αργότερα στη «γενικευμένη αυτοδιεύθυνση» – και με αυτή την ουσιαστική έννοια, τολμώ να πω ότι ο Ντεμπόρ και οι καταστασιακοί ήταν, σε ό,τι καλύτερο είχαν, πολύ πιο κοντά στο πρόταγμα διαπαιδαγώγησης των ανθρώπων στο «να είναι ικανοί τόσο να άρχουν όσο και να άρχονται», παρά στο «να μην άρχουν, ούτε και να άρχονται».

Επίλογος

Τι μένει λοιπόν από όλα αυτά; Εκείνο που κυρίως θέλησα εδώ, ήταν να δώσω ερεθίσματα για τη συζήτησή μας εδώ και τώρα. Έχουμε πολύ περισσότερα να ερευνήσουμε απ' όσα έχουμε σαν δεδομένες βεβαιότητες. Ελπίζω να έδειξα αρκετά καθαρά ότι ένα γερό χαρτί που μένει από την καταστασιακή περιπέτεια του Ντεμπόρ είναι ολόκληρη η προβληματική, που αφορά εμάς, όντα ριγμένα μέσα στον χρόνο, πάνω στο «να ξαναπάρουμε τη ζωή μας στα χέρια μας». Οφείλουμε να εκτιμήσουμε ότι οι καταστασιακοί και ο Ντεμπόρ προσπάθησαν να την αντιμετώπισουν όχι μόνο θεωρητικά αλλά και με μια σειρά από πρακτικές που αξίζει να θυμόμαστε.

Πλήθος είναι ασφαλώς τα κενά και τα τρωτά στην προσπάθειά τους. Για παράδειγμα, την έννοια του παιχνιδιού δεν φαίνεται να την μελέτησαν σε βάθος και αρκετά γρήγορα την άφησαν στη μέση, παρ' ότι είχαν μελετήσει τον Γιόχαν Χάϊζινχα (Johan Huizinga). Ακόμα, εν πολλοίς έτρεφαν αυταπάτες για τον απελευθερωτικό ρόλο της τεχνολογίας καθεαυτής, παρ' όλο που γνώριζαν και είχαν διαβάσει πολύ τόσο τον Μάμφορντ όσο και τον Ζακ Ελλύλ. Ή πάλι, δεν κατέθεσαν καμιά ανάλυση για το Κράτος, ούτε για τους θεσμούς, δυο θέματα που είναι ζωτικής σημασίας να φωτιστούν. Φαίνεται ότι, παρ' όλο που ο Ντεμπόρ έριξε το σύνθημα της «πραγμάτωσης της φιλοσοφίας», είχε ξεχάσει ότι αυτό το σύνθημα το είχε ρίξει ο Μαρξ στην κριτική του της χεγκελιανής φιλοσοφίας *του κράτους και του δικαίου*. Σε κάθε περίπτωση όμως, μια σειρά από προβλήματα, που έθεσαν και πάλεψαν ο Ντεμπόρ και οι σύντροφοί του, παραμένουν *επίκαιρα στο βαθμό που είναι ουσιαστικά*.

Ορατότητα: σημειώσεις για την επιτήρηση*

η επιτήρηση ως καταπίεση και ως διάρρηξη της ιδιωτικότητας

Τα συστήματα επιτήρησης για το πεδίο των λεγόμενων σπουδών επιτήρησης (πεδίο ακαδημαϊκής έρευνας 40 περίπου ετών) μελετώνται συνδυάζοντας δύο διακριτές και ιδεολογικά συγκρουόμενες παραδόσεις. Από τη μια ενσωματώνουν τη μαρξική αντίληψη του ελέγχου της κοινωνίας ως εργαλείου στα χέρια ενός καταπιεστικού κράτους: Από μια τέτοια αντίληψη εμφορείται για παράδειγμα η κοινώς αποδεκτή διαπίστωση ότι η οσμανοποίηση του Παρισιού έγινε για τον έλεγχο των εξεγέρσεων, το ίδιο και η στρατιωτική *ζωνοποίηση* (δημιουργία ελεγχόμενων θυλάκων με συγκεκριμένες λειτουργίες και σύσταση ανά περιοχή) στις πόλεις των Γάλλων αποικιοκρατών στην Αλγερία ή των Άγγλων στην Ινδία. Αντίστοιχο ρόλο, σύμφωνα με την ίδια ιδέα, παίζει και ο λεγόμενος εξευγενισμός των γειτονιών. Από την άλλη, οι μελέτες των συστημάτων επιτήρησης ενδιαφέρονται να διαφυλάξουν τη φιλελεύθερη επινόηση της *ιδιωτικότητας*, που προτάσσει το δικαίωμα ή το προνόμιο (αναλόγως με το νομοθετικό πλαίσιο που επιτρέπει κάθε φορά ο φιλελευθερισμός) της αυτοδιάθεσης των πληροφοριών περί του προσώπου μας. Στον βαθμό που είναι δικαίωμα, ο καθένας και η καθεμιά μπορούν να μην απαντήσουν σε ερωτήσεις του δικαστηρίου ή της ασφαλιστικής εταιρείας, ή να ρυθμίσουν τον ψηφιακό φωτισμό στο *smart home* τους. Στον βαθμό που αποτελεί προνόμιο (πρακτικά, το όριο μεταξύ δικαϊώματος και προνομίου είναι ελαστικό), όσο πιο πολυτελές το ξενοδοχείο τόσο πιο μακριά είναι από παραλίες λαϊκού τουρισμού, όσο πιο πλούσιος ο πελάτης της τράπεζας τόσο ευκολότερο το ραντεβού με τον διευθυντή της, όσο επιφανέστερος ο επιχειρηματίας ή ο πολιτικός τόσο πιο άμεση η διαγραφή βαρέων ποινικών αδικημάτων που έχει διαπράξει κ.ο.κ.

Για τη μαρξική παράδοση, ο έλεγχος καταστρατηγεί την αρχή της κοινωνικής ισονομίας και δικαιοσύνης, για τη φιλελεύθερη, εισβάλλει αθέμιτα σε έναν χώρο απρόσιτο για το *Rechtsstaat* (Lyon 2015, Marx 2006). Για ορισμένες πολυσυζητημένες μεταπολεμικές προσεγγίσεις, αυτή του Foucault (Foucault 1975, Dillon/Neal 2011) περί πειθαρχικής εξουσίας, αυτή του Deleuze (Deleuze 1992, Haggerty/Ericson 2000) περί κοινωνικής διακυβέρνησης και του Guattari (Guattari

* Το κείμενο αποτελεί επεξεργασμένη μορφή ομιλίας στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας ανοιχτών συζητήσεων με θέμα «Χώρος/Έλεγχος», άνοιξη 2023, Πολυτεχνείο ΑΠΘ.

1977) περί μοριακού ελέγχου, ο έλεγχος εσωτερικεύεται και έτσι η εξουσία αυτού που τον εφαρμόζει ασκείται και από αυτόν που τη δέχεται, έτσι ώστε η εκδίκηση και η τιμωρία να γίνονται αυτοπειθάρχηση και αυτολογοκρισία. Οι προσεγγίσεις αυτές δεν ανατρέπουν, αντίθετα, φαίνεται να εμβαθύνουν τον συσχετισμό των δύο παραδόσεων σκέψης περί επιτήρησης, της μαρξικής και της φιλελεύθερης. Πράγματι, στο πεδίο της ψηφιακής επιτήρησης μπορούμε να εξετάσουμε ταυτόχρονα τους μηχανισμούς και τις συνέπειες τόσο της δομικής καταπίεσης όσο και της νεοφιλελεύθερης εξατομίκευσης, διαμέσου της εξέτασης των αρμών της εσωτερικής και της εξωτερικής πειθάρχησης.

Σε αυτήν τη φάση του πολιτισμού του ανθρακοπυριτίου, όπου ενέργεια και πληροφορία παράγονται και διανέμονται με πιο συγκεντρωτικό τρόπο από ποτέ, φαίνεται δύσκολο να τις κατανοήσουμε ως ένα παγκόσμιο πλέγμα με συγκεκριμένες μεθόδους και τεχνικές κυριαρχίας. Θα αναφερθούν εδώ δύο μέθοδοι επιτήρησης, όχι επειδή είναι πρωτοφανείς (κάθε άλλο, έχουν αμφότερες μακρά πολιτική ιστορία), αλλά επειδή ασκούνται σήμερα συνδυαστικά, διαπλεκόμενες η μία με την άλλη, (μέσα από τον πρωτοφανή τεχνικό μαζιμαλισμό στον όγκο, την ταχύτητα και την εμβέλεια πόρων πληροφορίας και ενέργειας). Οι μέθοδοι αυτές παράγουν πειθάρχηση και ασκούν διακυβέρνηση δημιουργώντας συνθήκες κοινωνικοποίησης, ψυχαγωγίας και εργασίας με το εξής χαρακτηριστικό: **Η επιτήρηση όχι μόνον γίνεται αποδεκτή από τις επιτηρούμενες ως αναγκαία προστασία (κάτι που ανέκαθεν ήταν ο στόχος κάθε προπαγάνδας), αλλά ως όρος κοινωνικής ύπαρξης.**

Αυτό το χαρακτηριστικό φαίνεται να περιγράφει σήμερα το *ενσωματωμένο θέαμα* όπως το όρισε ο Debord στα *Σχόλια στην Κοινωνία του Θεάματος* (Debord 1988).

η ασφαλειοποίηση ως προληπτική επίθεση του ισχυρού

Η μία κυρίαρχη επικοινωνιακή μέθοδος που εντάσσεται στη διαδικασία της ίδιας της επιτήρησης είναι η ασφαλειοποίηση. Ο όρος προέρχεται από την επικοινωνιακή στροφή των στρατηγικών μελετών και –όπως σχεδόν κάθε χρήσιμη ακαδημαϊκή γνώση– προέκυψε για να ασκήσει κριτική σε μια κατάφωρη και εξόφθαλμη αδικία (σε αυτήν την περίπτωση στην εγκληματοποίηση εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων βάσει του χρώματός τους με τους νέους νόμους για την ασφάλεια των ΗΠΑ μετά την 11η Σεπτεμβρίου). Ασφαλειοποίηση, σύμφωνα με τη Σχολή της Κοπεγχάγης (Arcadi 2006, Collins 2016), είναι η διαδικασία κατά την οποία ένας τομέας της κοινωνικής δραστηριότητας ανάγεται σε ζήτημα εθνικής/κρατικής ασφάλειας. Η διαδικασία αυτή έχει δύο στάδια: Στο πρώτο, ένα οποιοδήποτε ζήτημα παρουσιάζεται ως υπαρξιακός κίνδυνος, στο δεύτερο, μία μερίδα κρίσιμου κοινού πείθεται για την αλήθεια αυτού του κινδύνου. Ένα παράδειγμα αναλογικής

προπαγάνδας με κατασκευασμένες υποψίες από το α΄ μισό του 20ού αιώνα είναι η προβοκάτσια: Βρέθηκε ένα πτώμα, το κράτος δεν θέλει τους κομμουνιστές, επομένως δολοφόνος είναι ο πλησιέστερος στο πτώμα κομμουνιστής, περνά ο νόμος του ιδιώνυμου, ποινικοποιείται γενικά ο κομμουνιστικός Τύπος. Πολλά είναι και τα αντίστοιχα σοβιετικά παραδείγματα.

Σε όλα τα παραδείγματα αυτά ωστόσο ο εχθρός αποτελούσε, για λόγο που δεν χρειαζόταν να τεκμηριωθεί, αλλά ήταν από κάποιους νομιμοποιημένος ή αποδεκτός, κίνδυνο για την καθεστηκία τάξη. Ασφαλειοποίηση αντίθετα σημαίνει ότι ο εχθρός δεν αποτελεί απαραίτητα κίνδυνο – είναι μόνον αφορμή περαιτέρω αυτοίσχυροποίησης του κυρίαρχου. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η μέθοδος της ασφαλειοποίησης εφαρμόστηκε σε πρωτοφανή κλίμακα λίγο πριν και κατά τις εισβολές στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, και αποτελεί πλέον την κύρια μέθοδο διακυβέρνησης (απόσπασης συναίνεσης και λήψης αποφάσεων για τον κρατικό προϋπολογισμό, τις πολεμικές επιθέσεις κ.ο.κ.). Οι Ηνωμένες Πολιτείες πλανητικά (αλλά και το Ισραήλ και η Ρωσία στην περιοχή ενδιαφέροντός τους) στηρίζουν την ασφαλειοποίηση όλων των τομέων της κοινωνικής δραστηριότητας στον παραλογισμό ότι η ίδια η στρατιωτική τους πρωτοκαθεδρία τους καθιστά πιο ευάλωτους: *Είμαστε οι ισχυρότεροι στρατιωτικά, γι' αυτό όλοι θέλουν να μας επιτεθούν, άρα ας επιτεθούμε πρώτοι*. Στη δική μας μικροκλίμακα, ο λόγος περί απειλής που δήθεν επιβάλλει την 24ωρη παρουσία των ΜΑΤ έξω από το επί τριάντα τέσσερα έτη πρώην στέκι στο Βιολογικό στη Θεσσαλονίκη, επιχείρησε να στηρίξει μια ολόκληρη πολιτική πιλοτικής εγκατάστασης των ΟΠΠΙ (των Ομάδων Προστασίας Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων) στο ΑΠΘ και σε όλα τα πανεπιστήμια τη χρονιά που πέρασε.

Η δεύτερη μέθοδος, μέθοδος που ενσωματώνει και προϋποθέτει την ασφαλειοποίηση, είναι η παραγωγή ορατότητας (Brighenti 2010). Νοείται με τη σημασία ότι κάτι καθίσταται εμπρόθετα και στρατηγικά ορατό (και όχι με τη σημασία της δυνατότητας να διακρίνουμε ένα αντικείμενο σε ένα φόντο, όπως, στη μετεωρολογία, όπου η ορατότητα καθαρίζει ένα θολό οπτικό πεδίο, ή στην ερευνητική εγκληματολογία όπου προϋπάρχει ένας στόχος και κάποια στιγμιά αποκτούμε οπτική πρόσβαση σε αυτόν). Με άλλα λόγια, η παραγωγή ορατότητας ως μέθοδος διακυβέρνησης ενεργοποιείται όταν κατασκευάζεται συνειδητά η αισθητή και δεσπόζουσα μορφή ενός κενού κινδύνου, δεν αφορά μια συνθήκη στην οποία έχουμε απλά, ως υποκείμενα με αισθητηριακές ικανότητες, την ευκρινέστερη θέαση ενός υπαρκτού κινδύνου. Η παραγωγή ορατότητας κεφαλαιοποιεί ακριβώς τη νοητική επιρροή της απλής ορατότητας.

Ο όρος ορατότητα (με τη σημασία της στρατηγικά παραγόμενης ορατότητας) προέρχεται από τη λεγόμενη αισθητική στροφή των σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις. Κι εδώ η καταγωγή της ανάλυσης είναι κριτική. Σύμφωνα με τους Coaffee, O' Hare και Hawkesworth (Coaffee *et al* 2005) ειδικά η κτισμένη αρχιτεκτονι-

κή και τα κατασκευασμένα αντικείμενα, μέσω της ύπαρξής τους στον χώρο και μόνον, γίνονται πομποί μηνυμάτων μονής κατεύθυνσης. Το τείχος στα σύνορα ΗΠΑ/Μεξικού, το τείχος στον Έβρο, ή ένα οποιοδήποτε οχυρωματικό έργο σηματοδοτούν αποκλεισμό στην πρόσβαση και σύγκρουση με όσους δεν τον δεχτούν. Η ορατότητά τους δηλαδή κάνει μια απαρέγκλιτη και ισχυρή δήλωση. Και αυτή με τη σειρά της (όπως και η εγγεγραμμένη σε αυτήν ασφαλειοποίηση), αποτελεί όψη των συστημάτων ασφαλείας και όχι προστάδιο της εγκατάστασής τους. Πολλές φορές μάλιστα η παραγωγή ορατότητας (με ενσωματωμένη την παράμετρο της ασφαλειοποίησης) αρκεί ως μέθοδος πειθάρχησης – ας σκεφτούμε π.χ. την περίπτωση μιας κάμερας ασφαλείας: Ακόμη κι αν είναι χαλασμένη, εκπέμπει το σήμα κινδύνου ότι ο χώρος χρήζει επιτήρησης κι επιδρά άμεσα στη συμπεριφορά όσων τη δουν.

Οι δύο αυτές μέθοδοι, η παραγωγή ορατότητας και η ασφαλειοποίηση, είναι ενταγμένες στο σημερινό πλέγμα επιτήρησης και ελέγχου (μαζί με τις υλικές διαστάσεις τους: με τη βία εξορυγμένες πρώτες ύλες, υπόγειες καλωδιώσεις και δορυφόροι ελεγχόμενοι από μερικές δεκάδες μόνον τερματικούς σε όλον τον πλανήτη). Ο λόγος που τονίζουμε την ένταξή τους στο σύστημα επιτήρησης και ελέγχου είναι επειδή χωρίς αυτήν την επικοινωνιακή διάσταση θα έχανε κατευθείαν το νόημά του ένα τεράστιο μέρος των μέτρων ασφαλείας σήμερα. Δεν επιτελούν κανέναν υγειονομικό, προνοιακό, ή γενικά προληπτικό στόχο, ούτε επιδιώκουν να αποτρέψουν πραγματικούς (φυσικούς ή τεχνικούς) κινδύνους για

την κοινωνία. Υφίστανται μόνον εξαιτίας ενός απεγνωσμένου αρπακτικού κυνισμού που επιδεικνύουν από κοινού οι κυρίαρχοι σε αυτήν την ιστορική φάση του καπιταλισμού.

Ως προς την αναγκαιότητα της ρητορικής διάστασης της διακυβέρνησης αυτής, είναι χαρακτηριστικό ότι όταν το αίσθημα του κινδύνου ή της απειλής έχει εμπεδωθεί σε έναν πληθυσμό, οι δύο μέθοδοι καθίστανται ανενεργές: Μία μελέτη των διαφημίσεων για ιδιωτικά συστήματα ασφαλείας από το 1990 ως το 2000 έδειξε ότι ενώ πριν το 2000 οι διαφημίσεις έδειχναν ληστές, απαγωγείς και διάφορους κινδύνους που ελλοχεύουν σε μια ιδιωτική οικία, από την 11η Σεπτεμβρίου και μετά, τέτοιες αναφορές εξαφανίστηκαν. Ο κόσμος ήδη φοβόταν έτσι κι αλλιώς. Όταν μάλιστα ο κίνδυνος είναι όσο γίνεται αντικειμενικός, όπως κατά την πρόβλεψη ενός τυφώνα, μιας πυρκαγιάς, ή της κατάρρευσης μιας γέφυρας, ενώ ο μηχανισμός της προπαγάνδας δεν έχει φροντίσει (δηλαδή δεν έχει κέρδος από το) να τον καταστήσει ορατό, δεν λαμβάνονται μέτρα για όσες-ους πλήττονται. Έτσι συνέβη το κρατικό-καπιταλιστικό έγκλημα στα Τέμπη.

η ασφάλεια ως ρητορική και ως υλική παρουσία

Ποια είναι η λειτουργία της τεχνικής αυτής στο πολυδιαφημισμένο από τα μμε έργο, ύψους 40 εκατομμυρίων ευρώ, το νέο Κέντρο Διαχείρισης Συμβάντων του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, που τέθηκε σε λειτουργία τον Σεπτέμβριο του 2021 στο κτίριο Κεράνη στη Σάμο και σταδιακά διασυνδέεται με τις κλειστές ελεγχόμενες δομές σε Λέρο και Κω και αργότερα σε Χίο και Λέσβο; Στο Κέντρο αυτό απολήγει το ψηφιακό σύστημα Κένταυρος, το οποίο αφορά στη διαχείριση της ηλεκτρονικής και φυσικής ασφάλειας εντός και περιμετρικά των εγκαταστάσεων. Πρόκειται για ένα από τα τέσσερα ψηφιακά συστήματα του υπουργείου. Τα άλλα τρία είναι τα συστήματα Υπερίων: σύστημα εισόδου-εξόδου, Ρέα: αναβάθμιση τηλεπικοινωνιών και Αλκυόνη II: ενοποίηση και αναβάθμιση συστήματος ασύλου (βλ. σχετικά και το κείμενο της Σόνιας Βλάχου σε αυτό το τεύχος).

Αντί για την αντιμετώπιση των τεράστιων προβλημάτων επιβίωσης, περίθαλψης, σίτισης, στέγασης, διατροφής, εκπαίδευσης και κοινωνικοποίησης των χιλιάδων ανθρώπων που αναγκάζονται να περάσουν στη χώρα μας και στην Ευρώπη, τα χρήματα του Ταμείου Ανάπτυξης και Ανθεκτικότητας, που η κυβέρνηση καταχώρησε στα απόρρητα κονδύλια με τον ν 4668/20 –άρα τα έξοδα γίνονται κρυφά και τα παραστατικά εξαφανίζονται σε έξι μήνες [ασφαλειοποίηση]– στρέφονται σε τοίχους, μαγνητικές πύλες, φράχτες, τουρνικέ, ακτίνες X, νατοϊκή διπλή αναγνώριση, κάμερες, διαχωριστικά [παραγωγή ορατότητας], δηλαδή, με τα λόγια του υπουργού Μετανάστευσης, απευθυνόμενου στους πρέσβεις των κρατών-μελών της ΕΕ: στρέφονται «[στην ενίσχυση] του ελέγχου και της ασφά-

λειας για διαμένοντες, εργαζόμενους και τοπικές κοινωνίες» [ασφαλειοποίηση]. Έχει προηγηθεί βέβαια η αορατοποίηση των μεταναστριών και των μεταναστών, δηλαδή η απομάκρυνσή τους από κατοικημένες περιοχές, η εγκατάστασή τους σε δύσβατες, απομονωμένες, άθλιες δομές, η αυτόματη καταστολή και η βίαιη αποσιώπηση των αγώνων και των διαμαρτυριών τους (με απειλές κατά εργαζομένων και μηνύσεις κατά αλληλέγγυων). Η αορατοποίηση είναι αδιάσπαστη όψη της τεχνικής της παραγωγής ορατότητας.

Ο στόχος των Κέντρων αυτών δεν είναι να συλλεχθούν πληροφορίες για τους/τις διαμένοντες-ουσες (θεωρητικά, υπάρχει η ταυτοποίηση γι' αυτό). Είναι τουλάχιστον τριπλός: Πρώτον, εμποδώνεται η πειθάρχηση ως μοναδικό προνόμιο εξαίρεσης του πολίτη απέναντι στις κρατικές-εταιρικές αυτές δομές, όπου το προνόμιο αντιπαρατίθεται στην παντελή έλλειψη δικαιωμάτων του μη πολίτη: *Ευτυχώς δεν είμαστε σαν κι αυτούς*. Δεύτερον, διευρύνεται στο ελληνικό κράτος η τάξη των αστυνομικών και των φυλάκων (με ποικίλες σχέσεις εργασίας και συχνά ολιγόμηνη κατάρτιση), τάξη που έχει πλέον ξεπεράσει τα 70.000 άτομα και ανεβάζει τη χώρα στις πρώτες θέσεις στην αναλογία αστυνομικών προς πολίτες στην Ευρώπη. Τρίτον, συλλέγονται στοιχεία εργαζομένων –όσων απέμειναν από τις πολλαπλές διαδικασίες αποκλεισμού τους– που θα αποβούν ίσως χρήσιμα κατά τους επόμενους κοινωνικούς κραδασμούς.

η κοινωνία της διαρκούς οφθαλμικής ικνηλάτησης

Στο κείμενό του *Crime and Puzzlement*, ο John Perry Barlow είχε διαπιστώσει ότι η έννοια του κυβερνοχώρου έχει πολλά κοινά με την έννοια της Άγριας Δύσης (Barlow 1990): είναι αχαρτογράφητος, νομικά και πολιτισμικά αμφιλεγόμενος, αλλά αποτελεί αντικείμενο διαρκούς μυθοποίησης και διεκδίκησης. Στα χρόνια που μεσολάβησαν από τότε, τελειοποιήθηκε το δεύτερο παράδειγμα τεχνικής του απόλυτου *επιτηρείν-επιτηρείσθαι*, άλλης κλίμακας αυτήν τη φορά, το *user experience design* (UXD) και οι εφαρμογές του σε όλα τα μεγάλα συστήματα επιτήρησης που αποκαλούμε μέσα «κοινωνικής» δικτύωσης. Είναι μέρος της εντατικής κεντρικής και διακλαδωμένης ρύθμισης του λεγόμενου κυβερνοχώρου, μαζί με τα φίλτρα επιτήρησης και λογοκρισίας. Επειδή μάλιστα οι συσκευές ασφαλείας συντηρούνται και διορθώνονται μόνον από την κατασκευάστρια εταιρεία –κι αυτό ισχύει σε όλες τις κλίμακες των συστημάτων ασφαλείας–, η ίδια η λειτουργική επάρκειά τους δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε σοβαρό βαθμό προς όφελος του/της επιτηρούμενου/ης. Φυσικά και πρέπει να αξιοποιούνται οι εξαιρέσεις: Συχνά, καταγγελίες εγκλημάτων από αστυνομικούς και μαφίες έχουν επισημανθεί από δημοσιογράφους, διαδηλώτριες ή αλληλέγγυους που βιντεοσκοπούν. Έχουν τεκμηριωθεί *pushbacks* μεταναστριών στο Αιγαίο και δολοφονίες στα σύνορα. Η αναγνώριση ωστόσο τέτοιων καταγγελιών επιτυγχάνεται μόνον μέσα από σχέ-

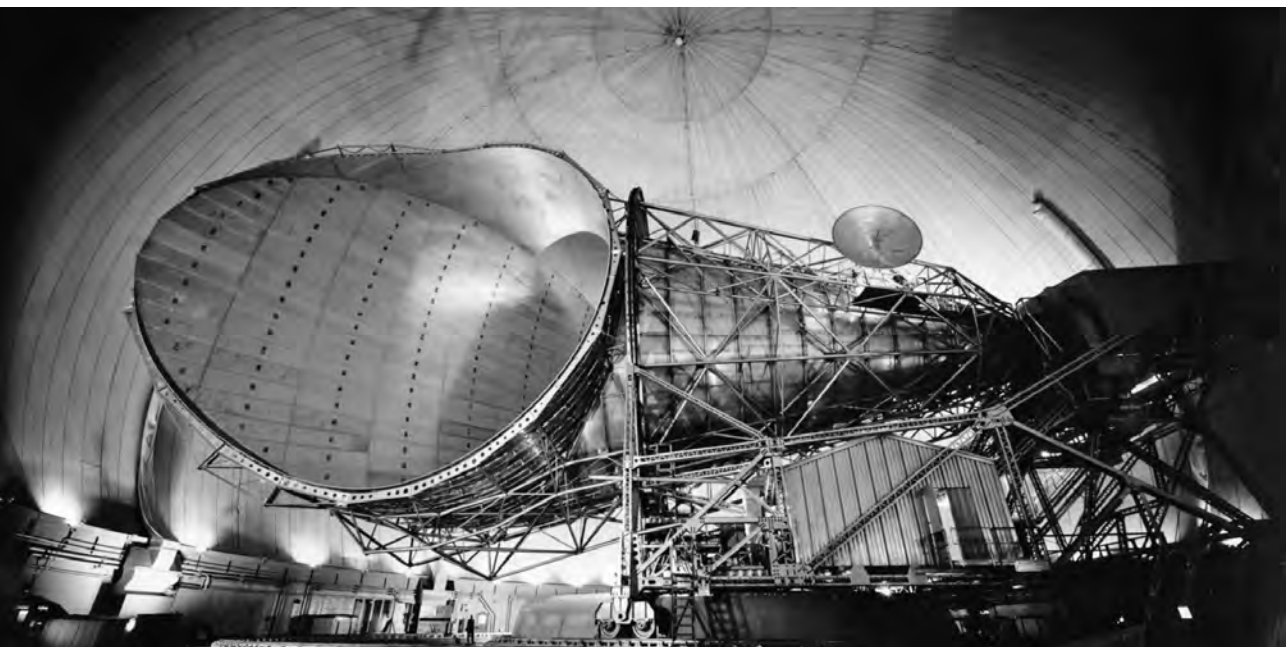
σεις εμπιστοσύνης εντός ενός κοινωνικού κινήματος και δεν εξαντλείται ποτέ σε ανταλλαγές μηνυμάτων μέσω *social media*.

Πιο αντιπροσωπευτική τεχνική του παραδοσιακού και πανταχού παρόντος UXD είναι το *eye tracking* ενσωματωμένο σε κάθε λογισμικό. Η καταγραφή των οφθαλμικών κινήσεων (εστίασης και διαδρομών του βλέμματος, καθώς και χρονικών αποστάσεων από τη μία διαδρομή στην άλλη) με τη χρήση ενός οφθαλμικού ιχνηλάτη εντοπίζει δύο χαρακτηριστικά του οφθαλμού: την κερατοειδή αντανάκλαση και την κόρη του οφθαλμού. Έτσι ο «σχεδιασμός που βασίζεται στην εμπειρία του χρήστη» παραμετροποιεί τα ψυχολογικά συμπεράσματα από έρευνες μεγαδεδομένων για να δημιουργήσει συναισθηματικούς δεσμούς με τους πελάτες ψηφιακών ιστότοπων, είτε πουλάνε φορολογικές συμβουλές, είτε (ακόμη περισσότερο) πανεπιστημιακά πτυχία. Αυτό που ενδιαφέρει την πανταχού ενδιάθετη αυτή τεχνολογία είναι τα πιο «χτυπητά» στοιχεία, η πρώτη οπτική στάση, τα σχήματα βλεμματικής εμμονής και μετάβασης από το ένα σημείο στο άλλο, των βλεφαρισμάτων, της κύλισης και της επαναφοράς, και επομένως ο στόχος του σχεδιαστή του UXD είναι να αναταξινομεί συνεχώς την «προσοχή» μας για να τη βελτιστοποιήσει: Στόχος της βελτιστοποίησης αυτής είναι να κάνει την προσήλωση πιο απλή, με διαρκείς αισθητηριακές εκρήξεις και γρήγορη εναλλαγή μονοσήμαντων ερεθισμάτων, δηλαδή να δεσμεύει αδιάλειπτα τη φαντασία ικανοποιώντας πλήρως ορισμένες επιλεγμένες πτυχές του λιβιδινικού επιθυμητικού μας πόρου. Όπως αναφέρει στο τελευταίο του βιβλίο *Scorched Earth* (Crary 2022) ο ιστορικός της τέχνης Jonathan Crary, «οι πιο ανησυχητικές επιπτώσεις [της τεχνολογίας αυτής] δεν έχουν να κάνουν τόσο με την επιτήρηση [που αίρει την] ιδιωτικότητα (...) όσο με την υποβάθμιση και τον ευτελισμό της ίδιας της όρασης» (Crary 2022: 99). Όταν βέβαια μιλά για την όραση, αντιλαμβάνεται την όραση ως διαδικασία της νόησης, επομένως και της διαμόρφωσης του αναλυτικού και του ηθικού μας κριτηρίου.

Η συνειδητοποίηση της πραγματικής λειτουργίας του διαρκούς οφθαλμικού ιχνηλάτη δικαιώνει ίσως και όσες/ους (πολλές και πολλούς) ένιωσαν ότι δεν τους αφορά το κυβερνητικό «σκάνδαλο των παρακολουθήσεων» στην Ελλάδα των τελευταίων μηνών. Την ίδια στιγμή άλλωστε διαπράττονταν εξακολουθητικά κρατικά εγκλήματα με τεχνολογικό υπόβαθρο (τα κλειστά κέντρα στα νησιά, τα τροχαία «δυστυχήματα» μεταναστών από καταδιώξεις της αστυνομίας, η νομική προστασία παιδοβιαστών είναι μερικά μόνον από αυτά) πολύ βαρύτερα από τους κοριούς των πολιτικών.

το αυθεντικό βίωμα-εμπόρευμα

Η πολιτιστική βιομηχανία (Horkheimer/Adorno 1947) συνόψιζε ένα στάδιο στην καπιταλιστική κοινωνία όπου η μαρξική αλλοτρίωση (η αρπαγή των προϊόντων που παράγει η ίδια, και η αποξένωση από αυτά) παρεισέφρεε σε κάθε πτυχή της

καθημερινής ζωής. Μέχρι τη δεκαετία του '60, οι τεχνολογίες της μαζικής επικοινωνίας (από το τηλέφωνο και τον κινηματογράφο μέχρι τον ενισχυτή-μεγαθήριο στη μεγάλη συναυλία και το ατομικό ηχείο στο πικάπ του δωματίου), εκλέπτυνα τις τεχνικές της πολιτικής και της εμπορικής διαφήμισης με τη συστηματική κατάδυση στις ορμησιακές δομές του κάθε καταναλωτή/θεατή και τον τηλεχειρισμό της συμπεριφοράς του.

Για την *Κοινωνία του Θεάματος* (Debord 1967), η πραγματικότητα είχε ταυτιστεί πλέον με την αναπαράστασή της (θέαμα) και ο ελεύθερος χρόνος (χρόνος, για τον Marx, όπου ο εργάτης «ένιωθε σαν στο σπίτι του» και άρα χρόνος στον αντίποδα του εργασιακού χρόνου) είχε γίνει κι αυτός εμπόρευμα. Έτσι, οι έννοιες πολιτιστική βιομηχανία και θέαμα αναδείκνυαν, με διαφορετικούς τρόπους η καθεμιά, μία κοινή διαπίστωση: Οι τεχνολογίες της επικοινωνίας, με την ισχυρή και πανταχού παρουσία τους, με την ελεγχόμενη κεντρική τους αναπαραγωγή και την επιβολή συνεχώς ανανεωνόμενων προϊόντων, κατευθύνουν την επιθυμία και τη βούληση, υποκαθιστούν την ηθική συνείδηση και υποθηκεύουν τη δημιουργικότητά της. Θα μπορούσαμε να το μετατονίσουμε αυτό, στο πνεύμα του Foucault, ως εξής: Η επιτήρηση ως προληπτικός ρυθμιστικός παράγοντας φαίνεται να αχρηστεύει ως έναν βαθμό την ωμή καταστολή.

Το αντίδοτο στην αλλοτρίωση ήταν ένα (εγελιανομαρξικής πάλι) έμπνευσης αυθεντικό βίωμα, και συγκεκριμένα είτε η απόλαυση της αληθινής υψηλής κουλ-

τούρας (Adorno 1966) είτε η δημιουργία καταστάσεων (στο πλαίσιο του οράματος της ενοποιητικής πολεοδομίας της Λεττριστικής Διεθνούς που υιοθέτησε αργότερα και η Καταστασιακή Διεθνής) (IS, 1959).

Αυτό όμως που για την κριτική σκέψη του 20ού αιώνα θεωρείτο βίωμα αυθεντικό και άξιο να καταγραφεί, σήμερα μπορεί με το κινητό της τηλεφώνου να το κάνει η οποιαδήποτε: Οποιαδήποτε μπορεί να μελετήσει την αρμονία ενός συμφωνικού έργου μέσα στο λεωφορείο ή να τραβήξει βίντεο τις διακοπές της στον βυθό του Κανκούν. Με άλλα λόγια –και έτσι αντιλαμβανόμαστε το ιστορικό όριο της έμπνευσης της Καταστασιακής Διεθνούς και των φρανκφουρτιανών–, αντί να απελευθερωθεί το αληθινό βίωμα πέρα από το δίπολο εργασία / ελεύθερος χρόνος, εμπορευματοποιήθηκε η ίδια η αυθεντικότητα, ο προσωπικός, ο ελεύθερος χρόνος και ο ίδιος ο «υποκειμενισμός» του.

Κι αυτό έγινε μέσω της παραγωγής ορατότητας, την οποία, απλουστευτικά κάπως, μπορούμε να ορίσουμε ως εξής: **Πρόκειται για την τεχνολογία εκείνη της επικοινωνίας η οποία, συγχωνεύοντας τα ίχνη της με την υποκειμενική εμπειρία, εγκαθιστά και αναπαράγει διαρκώς μια ολοένα και εντεινόμενη ασυμμετροποίηση της σχέσης κυριάρχων και κυριαρχουμένων.** Οι κυρίαρχοι ελέγχουν κάθετα και σε πραγματικό χρόνο τη μαζική επικοινωνία, ελέγχοντας δηλαδή την εξόρυξη πρώτων υλών, την κατασκευή υλισμικών και λογισμικών, την κατανομή των προϊόντων, την πρόσβαση σε αυτά και εν πολλοίς το περιεχόμενό τους. Έτσι, **βλέπουν ό,τι τους είναι χρήσιμο, όσο νομίζουμε ότι βλέπουμε ό,τι θέλουμε.**

η πειθαρχία ως προεπιλογή

Γιατί λοιπόν δεν μας αρκούν ούτε οι μαρξικές αναλύσεις, που συσχετίζουν τη συσσώρευση κεφαλαίου με τη συσσώρευση πληροφορίας, ούτε οι φουκωικές περί κοινωνίας της πειθάρχησης; Επειδή, πρώτ' απ' όλα, εκκινούμε από μια διαφορετική κατανόηση της εργασίας και επομένως της παραγόμενης αξίας, αφού είναι σαφές σήμερα, που ο καπιταλισμός εκδιπλώνει την καταστροφική του ορμή και στην Ευρώπη που τον γέννησε, ότι η αξία έχει απόμακρη μόνον και έμμεση σχέση με το τρίγωνο μισθός-τιμή-κέρδος. Οι σχέσεις εργασίας σχετίζονται περισσότερο με τη δουλεία και το χρέος παρά με τον μισθό. Οι διαρκείς συσσωρεύσεις καταναλώνουν αδηφάγα το παρελθόν (τα εκατομμύρια χρόνια δημιουργίας του άνθρακα και του πυριτίου) χωρίς να ενδιαφέρονται πλέον ούτε καν για τη βιωσιμότητα των ιδίων των καπιταλιστικών επιχειρήσεων και το μακροπρόθεσμο επενδυτικό τους κέρδος. Και κατά δεύτερο λόγο, επειδή χρειαζόμαστε μιαν άλλη εννοιολόγηση της εθελούσιας πειθάρχησης που επιτάσσει η νεωτερικότητα, αφού δεν αρκεί να μιλούμε για την ενεργό συμμετοχή μας στο σύστημα ως να ήταν επιλογή που μπορούμε ανά πάσα στιγμή να αποσύρουμε, όπως π.χ. τη συμμετοχή στον κατα-

ναλωτισμό που μας καθυποτάσσει λιβιδινικά στις προσταγές της διαφήμισης, ή την υιοθέτηση της καθωσπρέπει συμπεριφοράς που ετοιμάζει στελέχη, συζύγους, στρατιώτες, υπαλλήλους, νοικοκυρές.

Η επιτήρηση στο σημερινό επικοινωνιακό καθεστώς, με τις μεθόδους και τις επιμέρους τεχνικές της, φαίνεται να στοχεύει στο εμπόρευμα της εστιασμένης προσοχής, όχι πλέον του καταναλωτή, αλλά του καθένα και της καθεμιάς που εμπλέκεται στην τεχνολογία της μαζικής επικοινωνίας. Η τεχνολογία που ονομάστηκε «διαδραστική» (σε μια σαρδόνια αντιστροφή της σημασίας της), καταδικάζει την ανθρώπινη προσοχή σε μία μονόδρομη, ασύμμετρη και αδρανοποιητική εξάρτηση από τις (αισθητές και ανεπαίσθητες) οθόνες «διεπαφής». Έτσι επιτυγχάνει την απλοποίηση της πειθαρχίας και τη μετατροπή της σε μία υπαρξιακή (δηλαδή αναπόφευκτη για λόγους επιβίωσης) συνθήκη. Έτσι, η προσήλωση που προσφέρουμε στο διαδίκτυο, είτε στον λεγόμενο εργασιακό είτε στον λεγόμενο ελεύθερο χρόνο, στη σημερινή συνθήκη που καταργεί και τον ελεύθερο χρόνο και τον εργασιακό χρόνο, είναι για τις εταιρείες άδηλη εργασία, αφού παράγει διαρκώς (χρηματική) αξία με τη μορφή της άμεσα εμπορεύσιμης πληροφορίας για εταιρικά και κρατικά συμφέροντα.

Η κριτική αυτή της τεχνολογίας μακάρι να ακούγεται κοινότοπη. Σίγουρα πάντως, αν τη λάβουμε υπ' όψιν, δεν θα μας αρκεί να θεωρούμε την πειθαρχία (συνειδητή ή ασυνειδητή, πάντως ενεργή) επιτέλεση που δήθεν μας εντάσσει στη σφαίρα των επιτηρούμενων σωμάτων. Απεναντίας: Στην κοινωνία της ψηφιακής επιτήρησης, πειθαρχηση επιδεικνύουμε πλέον *by default*, την παρέχουμε χωρίς να κάνουμε απολύτως τίποτε, με την εξ ορισμού αποδοχή και μόνον της εκ των προτέρων ορατότητας κινδύνων που δεν υπάρχουν. Η εξ ορισμού αυτή αποδοχή μάς ρίχνει σ' έναν κύκλο διαρκούς αυτο-ασφαλειοποίησης. Με άλλα λόγια: Η αποδοχή της επιτήρησης ως αυτονόητης συνθήκης κοινωνικοποίησης και ύπαρξης στον κόσμο παράγει και συσσωρεύει διαρκώς κεφάλαιο. Ταυτόχρονα, αποτελεί τον πιο πολύτιμο πληροφοριακό και ενεργειακό πόρο για τους σημερινούς πολέμους: Τη μαζική πλάνη ότι μπορούμε να συνεχίσουμε έτσι.

Αναφορές

Adorno, Theodor W. 1966. *Negative Dialektik*, Φρανκφούρτη: Suhrkamp.

Arcudi, Giovanni 2006. La sécurité entre permanence et changement, *Relations Internationales*. 125: 97-109.

Barlow, John Perry 1990. *Crime and Puzzlement*, <https://www.eff.org/pages/crime-and-puzzlement>

- Brighenti, Andrea 2010. *Visibility in Social Theory and Social Research*, Λονδίνο: Palgrave.
- Coaffee, Jon, Paul O'Hare και Marian Hawkesworth 2009. The Visibility of (In)security: The Aesthetics of Planning Urban Defences Against Terrorism, *Security Dialogue*, Αύγ.-Οκτ. 2009, 40, 4/5: 489-511.
- Crary, Jonathan 2022. *Scorched Earth: Beyond the Digital Age to a Post-Capitalist World*, Λονδίνο: Verso Books.
- Collins, Alan 2016. *Contemporary Security Studies*, Οξφόρδη: Oxford University Press.
- Debord, Guy. 1967. *La Société du spectacle*, Παρίσι: Buchet/Chastel.
- . 1988. *Commentaires sur la société du spectacle*, Παρίσι: Éditions Gérard Lebovici.
- Deleuze, Gilles 1992. Postscript on the Societies of Control. *October* 59: 3-7.
- Dillon, M. και M. W. Neal (επιμ.) 2011. *Foucault on Security, Politics and War*. Λονδίνο: Palgrave Macmillan.
- Foucault, Michel 1975. *Surveiller et punir: Naissance de la prison*, Παρίσι: Gallimard.
- Guattari, Felix 1977. *La révolution moléculaire*, Παρίσι: Editions Recherches.
- Haggerty, Kevin και Richard Ericson 2000. The surveillance assemblage. *British Journal of Sociology*. 51 (4): 605-622.
- Horkheimer, Max και Theodor W. Adorno 1947. Kulturindustrie: Aufklärung als Massenbetrug, εν: *Dialektik der Aufklärung*, Άμστερνταμ: Querido Amsterdam, 144-198.
- Internationale Situationniste 1959. «Notes éditoriales», *Internationale situationniste*, 3, Δεκ. 1959: <https://juralib.noblogs.org/2011/06/29/lurbanisme-unitaire-a-la-fin-des-annes-50-decembre-1959>
- Lyon, David 2015. *Surveillance after Snowden*. Κέμπριτζ: Polity Press.
- Marx, Gary T. 2006. Soft surveillance: the growth of mandatory volunteerism in collecting personal information, εν: Torin Monahan (επιμ). *Surveillance and Security: Technological Power and Politics in Everyday Life*, Νέα Υόρκη: Routledge.

υπερασπίσου τις καταλήψεις

ΕΣΤΙΑ ΑΝΟΜΙΑΣ

www.anomie.gr

Θεσσαλονίκη / Γενάρης 2013 / χωρίς αντίτιμο

αργήσατε είμαστε παντού

*Πόλεις με καταλήψεις,
στέκια, κοινωνικούς χώρους
και κινηματικές δομές*

ΘΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΟΥΜΕ ΤΙΣ ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ, ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ, ΤΙΣ ΖΩΕΣ ΜΑΣ

Τις καταλήψεις θα τις υπερασπιστούμε μαζί με τον κόσμο που στήριξε ενάντια στην απόλυση της ζωής του. Τα κοινωνικά μέλημά μας είναι απασπαστά και καταπατάμε, κανείς να εκλεχθείν όποιον απειραθεί να αναμετρηθεί μαζί τους.

συνέντευξη σελ.4

Η ΤΡΟΙΚΑ, ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ

Το ελληνικό κράτος και τα νότια αφενικά, βλέποντας την οδυνηρή κερδοφορία και συνολικό το σκέλετο του υπερ-στέμματος μονεταίου εκμετάλλευσης, δεν έχουν άλλα επιλογικά παρά να αναρροφούνται με κερδοφόρους όρους, με το ποινικό κράτος να το οποίο οπισθοκαταλείπει οπότε οπότε.

συνέντευξη σελ.7

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Το κράτος αναλαμβάνει αποφασιστικό την αντιμετώπιση της κοινωνικής δυστοκίας μέσω από τους χώρους δουλειάς, μοιράζοντας απόλυτερα έργο, χρηματικές ποσότητες και φυλάκιση σε άσους αντίστοιχους. Η επίθεση στους κοινωνικούς χώρους είναι μια άλλη στιγμή της αναδιάρθρωσης που εκτελείται παράλληλα.

συνέντευξη σελ.5

DE TE FABULA NARRATUR: ΚΡΙΣΗ / ΑΓΩΝΕΣ / ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ

Η καλύτερη υπερασπίση του κινήματος και των χώρων του είναι ο ίδιος ο εμπλουτισμός του κοινωνικού ανταγωνισμού, η καθημερινή μας κίνηση στα κοινωνικά πεδία και η επιτηρότητα με τις σκάσεις εκμετάλλευσης και κυριαρχίας, εν τούτοις είναι η δική μας έφευξη στις καταλήψεις μέσω από ανέσεις ολλοκλητικής και συνθήκες αγώνα.

συνέντευξη σελ.8

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΝ

Οι καταλήψεις-κοινωνικά κέντρα εμφανίζονται στην Ευρώπη μετά το Μάη του '68. Είναι η δεκαετία του '70 όπου εμφανίζεται ένα ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό κίνημα, το οποίο ξεκινάει από την παραδοσιακή αγροτική της εργατικής τάξης και των πολιτικών οργανώσεων.

συνέντευξη σελ.10

ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ

Η μετρόπολη αποτελεί το διαλεκτικό πεδίο των κοινωνικών ανταγωνισμών και των ταξικών συγκρούσεων. Αποτέλει το έδαφος της εκμετάλλευσης, της προταξίας και του κεφαλαίου αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και τον τόπο του συμπόσιου, της σπέρσης και του αγώνα.

συνέντευξη σελ.6

Τα 15 χρόνια από τον Δεκέμβρη του 2008

Τον Δεκέμβρη του 2023 συμπληρώνονται 15 χρόνια από την εξέγερση που ξέσπασε μετά τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου. Το κείμενο που ακολουθεί θα επιχειρήσει μια αναδρομή στα γεγονότα εκείνου του Δεκέμβρη, στις τακτικές αντιεξέγερσης που ακολούθησαν αλλά και στα ζητήματα που τέθηκαν κατά τη διάρκεια των αντιμνημονιακών ταραχών, την κατασκευή του αντίβαρου του ακροδεξιού «κινήματος από τα κάτω» και την παράλληλη επαναφομοίωση του κοινωνικού κινήματος μέσω της «ελπίδας της ριζοσπαστικής αριστεράς» που «ερχόταν». Η παλινόρθωση συνεχίστηκε με την επαναφορά της ενοποιητικής εθνικής ιδεολογίας (2ος κύκλος συλλαλητηρίων «για το όνομα της Μακεδονίας», κατασκευή των μεταναστ(ρι)ών ως «εισβολέων», με κομβικό σημείο τα γεγονότα του Έβρου). Η φοβική κοινωνία εδραιώθηκε και η θανατοπολιτική κανονικοποιήθηκε μέσω της κρατικής διαχείρισης της Covid-19 και τη σιωπηλή αποδοχή των pushback και των θανάτων στο Αιγαίο και στα σύνορα. Οι «μέρες του Δεκέμβρη» και όσα επακολούθησαν θα συσχετιστούν με την έννοια των «μη κινήματων» που χρησιμοποιούν οι Endnotes στο βιβλίο τους «Εμπρός Βάρβαροι»¹ αλλά και με την πρόσφατη άγρια καταστολή τόσο των κινητοποιήσεων που ξέσπασαν μετά την καπιταλιστική δολοφονία στα Τέμπη όσο και των κινητοποιήσεων στη Γαλλία, καθώς και με την ολοκληρωτική κατάρρευση του αφηγήματος της «κυβερνώσας αριστεράς».

Πριν τον Δεκέμβρη

Αρκετές αναλύσεις απέδωσαν την εξέγερση του Δεκέμβρη στην «αποκλεισμένη γενιά των 700 ευρώ» και στην οικονομική κρίση. Ωστόσο οι συνέπειες της κατάρρευσης της Lehman Brothers τον Σεπτέμβριο του 2008 δεν είχαν φτάσει ακόμα

1. Οι συγγραφείς εξετάζουν το φαινόμενο της σταθερής αύξησης των «μη κινήματων» σε όλες τις γωνίες του πλανήτη μετά το 2008. Τη συνδέουν με την περίοδο στασιμότητας στην οποία έχει εισέλθει ο καπιταλισμός και ως «μη κινήματα» ορίζουν τα οριζόντια και χωρίς αντιπροσώπευση κινήματα της πρόσφατης περιόδου, σε αντιπαράθεση με τα παραδοσιακά (δυστικά) κινήματα, τα οποία λειτουργούσαν ως μορφή πίεσης για ικανοποίηση αιτημάτων με τη διαμεσολάβηση των κάθετων μαζικών οργανώσεων (κόμματα-συνδικάτα). Στην παρούσα φάση στασιμότητας, η ικανοποίηση των αιτημάτων είναι ανέφικτη, γι' αυτό βλέπουμε ότι παρά τη μαζικότητα και εξάπλωση των «μη κινήματων», αυτά δεν καταφέρνουν την επίτευξη των δηλωμένων στόχων τους, καθώς οι κυβερνήσεις δεν υποχωρούν. Μεγαλύτερη επιτυχία τους είναι η ίδια τους η ύπαρξη, καθώς αυτή επανατροφοδοτεί νέα «μη-κινήματα». Οι «φίλες της αναταραχής / εχθροί του έθνους» από Λευκωσία/Σαλονίκη/Τουλούζη που μετέφρασαν και εξέδωσαν το βιβλίο στα ελληνικά (καλοκαίρι 2022 - <https://yfanet.espinblogs.net/files/2022/12/BARBARIANS-2022-06-26-FRIX-1.pdf>) σε κείμενό τους, ως επίμετρο της έκδοσης, «αγκαλιάζουν με κάποια δυσπιστία την ορμητική αισιοδοξία» των Endnotes, καθώς έχουμε επίσης βιώσει την ανάδυση εθνικιστικών «μη κινήματων».

στην περιοχή μας, ούτε ήταν ακόμα εμφανής η συνθήκη διαρκούς στασιμότητας και λιτότητας, η «καπιταλιστική στασιμότητα» που σύμφωνα με την ανάγνωση των Ενδnotes έχει οδηγήσει στο τέλος των πολιτικών κινήματων με την κλασική έννοια. Στην πραγματικότητα, οι παράμετροι που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την προσέγγιση της εξέγερσης του Δεκέμβρη είναι αφενός η από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 απαξίωση του πολιτικού προσωπικού και ο κατευθυνόμενος και γενικευμένος ηθικός εκμαυλισμός στον οποίο, αφετέρου, αντιπαράτιθετο το A/A κίνημα ως υλοποιημένο σύστημα αξιών / αντίπαλο δέος, με ταυτόχρονη εξάπλωσή του σε ένα μεγάλο εύρος κοινωνικών ζητημάτων. Επιπλέον, η συνθήκη του κοινωνικού αποκλεισμού των μεταναστ(ρι)ών καθιστούσε ορατή στο πιο ευαίσθητο τμήμα του πληθυσμού την πραγματικότητα της άγριας διαίρεσης μεταξύ «ανθρώπων» και «μη ανθρώπων» ως αναγκαίου υπόβαθρου για την αναπαραγωγή μιας κοινωνίας επαναπαυμένης στην ανέφελη κατανάλωση μια διαίρεση τόσο βαθιά, ώστε γεννούσε ένα αντίστοιχα βαθύ συναίσθημα ρήξης και ταύτισης με την πλευρά των αποκλεισμένων.

Μια συνοπτική αναδρομή της γενικευμένης κοινωνικής εξαχρείωσης και της σταδιακής ανυποληψίας της πολιτικής εκπροσώπησης θα μπορούσε να συμπεριλαμβάνει:

- Την κυριαρχία της Trash TV και των Reality στη δημόσια σφαίρα, τη μονοκαθεδρία της γκλαμουριάς και τον θρίαμβο των Ολυμπιακών (με την παγερή αδιαφορία για τους 18 νεκρούς εργάτες στα ολυμπιακά έργα, κυρίως μετανάστες).
- Το σκάνδαλο του χρηματιστηρίου και τις υποθέσεις διαφθοράς των κυβερνήσεων Σημίτη μέχρι τους Ολυμπιακούς Αγώνες, το σκάνδαλο των παρακολουθήσεων από τις μυστικές υπηρεσίες ΗΠΑ και την «αυτοκτονία» Τσαλικίδη (αποκαλύφθηκε το 2006, μπήκε στο αρχείο τον Αύγουστο του 2008), το σκάνδαλο της Μονής Βατοπεδίου (2007-2008), το σκάνδαλο SIEMENS (2007-2008) κ.ά.
- Τον κλονισμό της εμπιστοσύνης απέναντι στο σύστημα διακυβέρνησης μετά τις δασικές πυρκαγιές του 2007, που κόστισαν τη ζωή σε συνολικά 84 ανθρώπους (οι 49 στην Ηλεία), ενώ τραυματική για τους κατοίκους της πρωτεύουσας ήταν η μεγάλη φωτιά στην Πάρνηθα.

Χαρακτηριστικές στιγμές της εξάπλωσης του κινήματος, πριν τον Δεκέμβρη, σε ένα μεγάλο εύρος κοινωνικών ζητημάτων και της απόκτησης πολλαπλών κοινωνικών ριζωμάτων είναι, μεταξύ άλλων:

- α) Οι κινητοποιήσεις και δράσεις ενάντια στη λεηλασία της φύσης και τη βιοτεχνολογία: πορεία (Οκτώβριος 2006) ενάντια στη Βιονονα και το διεθνές συνέδριό της στην Αθήνα, δράσεις ενάντια στην κατασκευή των ορυχείων χρυσού στη Χαλκιδική (συγκρότηση της «Πρωτοβουλίας ενάντια στις Βλαπτικότητες» στη Μεγάλη Παναγία, 2006, πρώτο τριήμερο κατασκήνωσης, εκδηλώσεων και συζητήσεων στο δάσος των Σκουριών: 27-29/7/2007), δράσεις ενάντια στην υποθαλάσσια αρτηρία στη Θεσσαλονίκη (2007-2008), ενάντια στην εκτροπή

του Αχελώου (από το 2006), ενάντια στο φράγμα του Άραχθου (συγκρότηση Επιτροπής για την προστασία του Αράχθου, 07/2006), ενάντια στα έργα της ΔΕΗ στην Κοζάνη (Μάιος 2008), ενάντια στην οικοπεδοποίηση της Πάρνηθας (μετά τη φωτιά του 2007), ενώ στις αρχές του 2008 είχαν ξεκινήσει οι κινητοποιήσεις ενάντια στην κατασκευή ΧΥΤΑ στη Λευκίμμη της Κέρκυρας.

- β) Ο καθοριστικός ρόλος στα «Φοιτητικά» του 2006-2007, δηλαδή στις κινητοποιήσεις ενάντια στην κατάργηση του άρθρου 16 και στην ιδιωτικοποίηση της ανώτερης εκπαίδευσης.
- γ) Η στήριξη/συμμετοχή στις μεγάλες κινητοποιήσεις στις φυλακές (τον Απρίλη του 2007 ξέσπασε εξέγερση στις φυλακές Μαλανδρινού μετά τον ξυλοδαρμό του αναρχικού Γιάννη Δημητράκη, ενώ τον Οκτώβρη-Νοέμβρη 2008 ξέσπασαν κινητοποιήσεις σε 21 φυλακές).
- δ) Δράσεις για το λεγόμενο «μεταναστευτικό»: συγκρούσεις στο κέντρο κράτησης μεταναστών της Βέννας στη Ροδόπη το 2005, κατάληψη στα λυόμενα ΑΠΘ για τη στέγαση 41 Ιρακινών των οποίων η απέλαση αποτράπηκε μετά από κινητοποιήσεις την άνοιξη του 2007, συμπλοκές στη Θεσσαλονίκη μετά τη δολοφονία στην Καλαμαριά (18/8/2007) του μετανάστη από τη Νιγηρία Τόνυ Ονούοχα, πανελλαδική πορεία στο Αμύνταιο τον Δεκέμβρη του 2007 μετά τη δολοφονία Αλβανού μετανάστη από «τυχαία εκπυρσοκρότηση», μεγάλες πορείες τον Γενάρη-Φλεβάρη του 2008 από τον αυτοσχέδιο μεταναστευτικό καταυλισμό της Πάτρας, κινητοποιήσεις ενάντια στη «ντιρεκτίβα για τις απελάσεις» της ΕΕ (Φλεβάρης-Μάρτης 2008), «κινηματική» σύνδεση νερού στον καταυλισμό στην Πάτρα (24/5/2008), NoBorder camp στην Πάτρα τον Αύγουστο του 2008 κ.ά.

Σε ό,τι αφορά ειδικά τη Θεσσαλονίκη, μετά τη σύνοδο κορυφής του Ιούνη 2003 είχαμε άνθηση του κινήματος των καταλήψεων: το 2004 η Terra Incognita και η Φάμπρικα Υφανέτ, το 2005 η κατάληψη Ορφανοτροφείο, το 2007 η κατάληψη Δέλτα, το 2008 η Libertatia.

Σε διεθνές επίπεδο, επιδραστικές ήταν οι εξεγέρσεις στα γαλλικά προάστια μετά τον θάνατο δύο νεαρών μεταναστών 2ης γενιάς κατά τη διάρκεια αστυνομικής καταδίωξης (2005) και στη μεξικανική πολιτεία Οαχάκα (2006), με γενικευμένη επτάμηνη εξέγερση, που είχε ως αφορμή την άγρια καταστολή της απεργίας των εκπαιδευτικών, και κατάληψη της πρωτεύουσας από τη Λαϊκή Συνέλευση της Οαχάκα (ARPO). Επιδραστικές ήταν επίσης οι κινητοποιήσεις το 2006 στη Γαλλία ενάντια στα CPE (*Contrat Première Embauche* = συμβάσεις νέων εργαζομένων με περιορισμένα δικαιώματα). Τα γαλλικά CPE ήταν μια πρώτη γεύση της επερχόμενης μεταβολής του δυτικού καπιταλισμού, ενώ και η αντιμετώπιση των συνεπειών του τυφώνα Κατρίνα (Νέα Ορλεάνη 2005) είχαν καταδείξει την απόφαση της κρατικής εξουσίας για αποχώρηση από την εκπλήρωση των «κοινωνικών» της υποχρεώσεων και περιορισμό στην καταστολή και την προώθηση

των καπιταλιστικών συμφερόντων (στη Νέα Ορλεάνη στάλθηκαν πεζοναύτες για την «αποκατάσταση της τάξης», αλλά υπήρχε περιορισμένη κρατική αντίδραση με κοινωνικό προσανατολισμό, παρά τους 2.000 νεκρούς του τυφώνα).

Ο Δεκέμβρης στη Θεσσαλονίκη

Επειδή δεν υπήρξε «ένας Δεκέμβρης» αλλά τόσοι όσα τα βιώματα όσων συμμετείχαν και καθώς μια ευρύτερη καταγραφή όλων των γεγονότων θα απαιτούσε μια ειδική έκδοση με αυτήν και μόνο τη θεματική, θα γίνει ενδεικτικά μια συνοπτική αναφορά κάποιων κεντρικών γεγονότων μόνον από την πόλη της Θεσσαλονίκης:

6-7 Δεκέμβρη: κατάληψη Σχολής Θεάτρου, κατάληψη Δικηγορικού Συλλόγου,
7-8-9 Δεκέμβρη: καθημερινές απογευματινές συγκρουσιακές πορείες καλεσμένες από το κίνημα,

Δευτέρα 8 Δεκέμβρη (πρωί): μαθητική πορεία, επίθεση με πέτρες στο ΑΤ Λευκού Πύργου,

10 Δεκέμβρη: απεργιακή πορεία με συγκρούσεις,

11 Δεκέμβρη: προπαγανδιστική πορεία από την κατάληψη της Σχολής Θεάτρου προς τα ανατολικά,

12 Δεκέμβρη: προπαγανδιστική πορεία από την κατάληψη της Σχολής Θεάτρου προς τα δυτικά και την Άνω Πόλη,

13 Δεκέμβρη: φοιτητική πορεία με περιορισμένες συγκρούσεις,

14 Δεκέμβρη: μηχανοκίνητη πορεία προς τα δυτικά,

15 Δεκέμβρη: κατάληψη Δημαρχείου Συκεών,

18 Δεκέμβρη: μεγάλη συναυλία μπροστά στη ΔΕΘ-ΧΑΝΘ,

20 Δεκέμβρη: κατάληψη στο Ολύμπιον,

29 Δεκέμβρη: κατάληψη Εργατικού Κέντρου για τη δημιουργία κέντρου αγώνα μετά την επίθεση με βιτριόλι στη συνδικαλιστριά μετανάστρια εργάτρια καθαριότητας Κ. Κούνεβα (22 προς 23 Δεκέμβρη), κατάληψη που κράτησε μέχρι τις 5 Γενάρη 2009.

9 Γενάρη 2009: πορεία από την Καμάρα,

15-18 Γενάρη 2009: Τετραήμερο εκδηλώσεων στην κατάληψη της Σχολής Θεάτρου με θέματα:

- Η κρίση (ενεργειακή, περιβαλλοντική, διατροφική, οικονομική) ως νέα μέθοδος διακυβέρνησης,
- Ο πόλεμος ενάντια στη φύση: ορυκτά καύσιμα, πυρηνικά, βιοτεχνολογία,
- Το κίνημα των φυλακισμένων, οι κρατούμενοι του Δεκέμβρη και ο τρομονόμος,
- Ρατσιστική και αστυνομική βία εναντίον μεταναστών – τα χρόνια, οι μήνες και οι μέρες που μας σημάδεψαν,
- Οι αγώνες των μεταναστών και η Κ. Κούνεβα.

17 Γενάρη 2009: Πανελλαδική πορεία στη Λάρισα, όπου είχε ενεργοποιηθεί ο τρομονόμος για τις/τους συλληφθέντες του Δεκέμβρη,

21 Γενάρη 2009: Λήξη της κατάληψης της Σχολής Θεάτρου.

Παράμετροι για την άμεση αντίδραση και εξάπλωση

Αξίζει εδώ να αναφερθούν κάποιες παράμετροι που στάθηκαν καθοριστικές για την άμεση και εκτεταμένη εξάπλωση της εξέγερσης:

- Το προηγούμενο της δολοφονίας του 15χρονου αναρχικού μαθητή Μιχάλη Καλτεζά, το 1985, ως εμβληματική στιγμή της εγχώριας ιστορίας του κινήματος (ως αποτέλεσμα, ο αναρχικός χώρος έδρασε άμεσα παντού, χωρίς ανάγκη για συνελεύσεις, συντονισμό κ.λπ.).
- Το γεγονός ότι η δολοφονία αφορούσε μαθητή (ταύτιση μαθητών με την εξέγερση και εξάπλωσή της στα σχολεία) με ελληνικό διαβατήριο (ταύτιση της πλειονότητας της ελληνικής κοινωνίας σε ηλικίες με γονεϊκά χαρακτηριστικά). Ο νεκρός «θα μπορούσε να είναι ο συμμαθητής μας» ή «το παιδί μας», κάτι που με τη σειρά του οδηγούσε σε μια αναγκαστικά αμυντική στάση των δυνάμεων καταστολής.
- Η ανυπαρξία ή η μικρή μέχρι τότε επίδραση των social media (εμφάνιση Facebook για το ευρύ κοινό: 2006, του YouTube: 2005, του Twitter: 2006), τα smartphones δεν ήταν ακόμα προσβάσιμα στον γενικό πληθυσμό (κυκλοφορία iPhone: 2007), τα νέα κυκλοφορούσαν στόμα με στόμα ή μέσω του indymedia, που αμέσως μετά τη δολοφονία έπαιξε καθοριστικό ρόλο για την κατάρρευση του σεναρίου που αρχικά διακινούσε η αστυνομία από τα τηλεοπτικά δίκτυα. Ο κόσμος βρέθηκε στους δρόμους και όχι πίσω από οθόνες (θεσμικές ή αντιθεσμικές).
- Τα επίσημα media μετέδιδαν ό,τι συνέβαινε και ανατροφοδοτούσαν την κοινωνική κινητικότητα. Ένα μεγάλο τμήμα όσων έβλεπαν τα συγκρουσιακά στιγμιότυπα, που (για λόγους ανταγωνισμού και «αποκλειστικότητας») αναμετέδιδαν τα κυρίαρχα μήντια, επέλεξε να βρεθεί στην πλευρά των πρωταγωνιστών και όχι των θεατών των γεγονότων (χαρακτηριστικό είναι ότι μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα τα media δεν έδειξαν τίποτα, ενώ και πάλι είχε άμεσα εκφραστεί η κοινωνική οργή για παράδειγμα στη Θεσσαλονίκη, μετά τη συμπλοκή των διαδηλωτριών με τις αστυνομικές δυνάμεις κοντά στο λιμάνι, στο σημείο όπου αυτές εμπόδιζαν την πρόσβαση προς τα γραφεία του ναζιστικού κόμματος, έγιναν εκτεταμένες φθορές σε όλη την έκταση του κεντρικού εμπορικού δρόμου της Τσιμισκή). Στο εξής η μηντιακή αναφορά σε διαδηλωτές «που τα σπάνε όλα» θα αποσυνδεόταν από οποιαδήποτε συσχέτιση με την πραγματικότητα: η φράση-κλισέ, που απευθύνεται σε συγκεκριμένο ακροατήριο, χρησιμοποιείται έκτοτε σε περιπτώσεις που δεν έχει συμβεί απολύτως τίποτα (για να τονίζεται η «απειλή» των διαδηλώσεων), ενώ σε περιπτώσεις

που όντως έχουν γίνει φθορές σε συγκεκριμένους καπιταλιστικούς στόχους δεν αναφέρεται τίποτα (για να μη θιγεί η εικόνα παντοδυναμίας της αστυνομίας).

Στρατηγικές αντιεξέγερσης μετά τον Δεκέμβρη

Η εξέγερση του Δεκέμβρη κινητοποίησε διεθνώς τις δυνάμεις αναπαραγωγής του συστήματος εκμετάλλευσης, όχι τόσο λόγω της εξάπλωσης των κινητοποιήσεων σε άλλες χώρες (πυροδοτήθηκαν πράγματι κινητοποιήσεις διεθνώς αλλά αφορούσαν κυρίως «κινηματικό» κόσμο), ούτε το μέγεθος της έκρηξης (ανάλογα εξεγερσιακά συμβάντα εμφανίζονται περιοδικά, κορυφώνονται και αποκλιμακώνονται, λειτουργώντας ως βαλβίδες αποσυμπίεσης κοινωνικών εντάσεων), αλλά τα ποιοτικά της χαρακτηριστικά. Τα γεγονότα του Δεκέμβρη δεν ήταν μια θολή έκρηξη, πήραν σαφή πολιτικό προσανατολισμό, ο οποίος ήταν αφενός εν γνώσει όσων εντάσσονταν στη Δεκεμβριανή κινητικότητα και αφετέρου συγκρούσαν όχι μόνο με την καταστολή αλλά και με τις κυρίαρχες νεοελληνικές αξίες: αυτές του ενταγμένου, λευκού εργαζόμενου με πλήρη, μόνιμη απασχόληση και αποκλειστικό ενδιαφέρον την κατανάλωση «ήσυχα και ειρηνικά». Αυτό αναδείχθηκε και από τη συνέχιση της ορμής του Δεκέμβρη στις αντιδράσεις στη δολοφονική απόπειρα κατά της Κ. Κούνεβα, με υποδειγματικά από πλευράς του κινήματος γεγονότα τις δυναμικές ενέργειες κατά της ΟΙΚΟΜΕΤ και τη διασύνδεση με το σωματείο των καθαριστριών. Τα χαρακτηριστικά του σωματείου προϋδέαζαν για το περιεχόμενο των αγώνων των χρόνων που θα ακολουθούσαν: συνθετότητα καταπιέσεων (γυναίκες, είτε με είτε χωρίς ελληνικό διαβατήριο, υπό άγρια εκμετάλλευση, με προσωρινότητα και μειωμένα δικαιώματα), διαφύλαξη ως κόρη οφθαλμού της αγωνιστικότητας και της οριζόντιας οργάνωσης των μελών του.

Διεθνή γεγονότα που έκαναν επιτακτικές τις στρατηγικές αντιεξέγερσης

Εξελίξεις στο διεθνές πανόραμα καθιστούσαν επιτακτική την ενεργητική προώθηση στρατηγικών αντιεξέγερσης ενάντια στο πνεύμα ανυπακοής και κινηματικής/κοινωνικής αυτοπεποίθησης που είχε τροφοδοτήσει η εξέγερση του Δεκέμβρη:

- Το εμφανώς επερχόμενο τέλος της εποχής της αφθονίας και η μετάβαση στην εποχή της παρατεταμένης στασιμότητας, της εξάντλησης των περιθωρίων κερδοφορίας αλλά και των πρώτων υλών.
- Η κινητικότητα για «διαπραγμάτευση» της θέσης τμήματος του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος στην επερχόμενη νέα κατάσταση, με χαρακτηριστικά γεγονότα τη ρωσική εισβολή στη Γεωργία (Αύγουστος 2008) και την ανάδυση των BRICS (ένα, ήδη τότε, υπό διαμόρφωση μπλοκ καπιταλιστικών συμφερόντων που πλασαριζόταν ως αντίπαλο δέος: τα γεγονότα του Δεκέμβρη μάλιστα παρουσιάστηκαν ως «αποτέλεσμα συνωμοσίας για να πέσει η κυβέρνηση Καραμανλή επειδή προωθούσε την επέκταση των σχέσεων με τη Ρωσία»!).

- Η κορύφωση της στεγαστικής κρίσης στις ΗΠΑ που εξελισσόταν σε βαθιά χρηματοπιστωτική κρίση.

Τακτικές αντιεξέγερσης που εφαρμόστηκαν

Η αρχική αντίδραση που επιλέχτηκε από την εξουσία ήταν η στάση αναμονής μέχρι την εκτόνωση του κινήματος (υπό τον φόβο γιγάντωσής του σε περίπτωση κακού χειρισμού της καταστολής), ενώ παράλληλα υπήρχαν προετοιμασίες για χρήση του στρατού και μια δοκιμαστική προσπάθεια δημιουργίας «εσωτερικού εχθρού» (οι συλληφθέντες στη Λάρισα διώχθηκαν με τον αντιτρομοκρατικό νόμο). Οι τακτικές αντιεξέγερσης που ακολουθήθηκαν στη συνέχεια ήταν τρεις:

- Η δημιουργία (ως αντίβαρου στο κοινωνικό κίνημα) ενός ακροδεξιού κινήματος «βάσης»: «αυτοοργάνωση» ρατσιστών στην πλατεία του Αγίου Παντελεήμονα, συγκρότηση «επιτροπών κατοίκων» και διενέργεια πογκρόμ εναντίον μεταναστών, εκκένωση του παλιού εφετείου (που είχε καταληφθεί από άστεγους μετανάστες) από ομάδες του ναζιστικού κόμματος σε συνεργασία με τα ΜΑΤ κ.ά. Κάποιες απόπειρες εμφάνισης «αυτόνομων εθνικιστών» δεν ευοδώθηκαν.
- Η ανάδειξη των μεταναστ(ρι)ών (που μέχρι τότε βρίσκονταν σε καθεστώς αορατότητας) σε εθνική απειλή.
- Ο έλεγχος του κινήματος μέσω της αντιπροσώπευσης («κυβερνώσα αριστερά των κινήματων») κατά το «ροζ κύμα» που είχε εμφανιστεί νωρίτερα στη Λατινική Αμερική ως απάντηση στις εκεί εξεγέρσεις, π.χ. της Αργεντινής το 2001.

Εργαστήριο διακυβέρνησης διαμέσου των κρίσεων

«η ελληνική χρεοκοπία»

Στις 23/4/2010, με την ανακοίνωση της προσφυγής στο ΔΝΤ, ξεκινά στον ελλαδικό χώρο η άγρια καπιταλιστική επίθεση υπό τον εκβιασμό του χρέους. Η χώρα μετατρέπεται σε πειραματόζωο του διεθνούς καπιταλισμού, για τον εντοπισμό των πιο πρόσφορων μεθόδων για την υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των προνομιούχων πολιτών της Δύσης, ως αναπόδραστη επιλογή ενός παγκόσμιου συστήματος που έφτασε στα όριά του. Σε αυτό το πλαίσιο δοκιμών τού κατά πόσο μπορεί να μειωθεί το επίπεδο ζωής (αυξάνοντας τα περιθώρια κερδοφορίας) χωρίς να προκληθεί εξεγερσιακή ανατροπή, συμπεριλαμβανόταν η τιμωρία της αυθάδειας του Δεκέμβρη: η δημιουργική χαρά και η ζωντάνια της εξέγερσης να αντικατασταθούν από την ήττα, τη μιζέρια και την κυριαρχία του μίσους και του φόβου. Το πρώτο βήμα σε αυτήν την κατεύθυνση ήταν η απορρόφηση των κραδασμών της μνημονιακής αναδιάρθρωσης μέσω της ανάθεσης στην «ελπίδα» της κυβερνώσας αριστεράς που «ερχόταν».

Ας ανοίξει εδώ μια παρένθεση: αν τον Δεκέμβρη του 2008 τελείωσε (αφού εκπληρώθηκε) το «κινηματικό όραμα» της «έλευσης της μεγάλης νύχτας των οδοφραγμάτων» και το κίνημα βρέθηκε πια να παίζει με ανοιχτά χαρτιά, το 2011-2012

τελείωσε η έννοια του «πολιτικού κόστους», της αποφυγής πολιτικών επιλογών που θα μπορούσαν να δυσαρεστήσουν την «σιωπηλή πλειοψηφία». Η περίοδος που το σύστημα κυβερνούσε μέσω της υπόσχεσης της ευημερίας εξασφαλίζοντας την παθητική συναίνεση έληξε. Πλέον οι κυβερνώνμενοι θα αποζητούν από τους κυβερνώντες τη διαβεβαίωση της ασφάλειας από τον «εχθρό». Όσο πιο μεγάλη η απειλή, τόσο πιο αναγκαίοι οι κυβερνώντες. Προκειμένου, δε, να αυξάνεται η κοινωνική εξαχρείωση, είναι απαραίτητο να υπάρχουν και βολικοί εχθροί, εύκολο να κατατροπωθούν. Η σιωπηρή πλειοψηφία θα διψάει για αίμα και οι κυβερνώντες θα το παρέχουν.

Τον Δεκέμβρη του 2008 το αντιεξουσιαστικό κίνημα βρέθηκε από το περιθώριο στο κέντρο και ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων σε όλη την έκταση της χώρας βάλθηκε να μεταφέρει το «πνεύμα του Δεκέμβρη» σε εκατοντάδες εγχειρήματα. Το 2011-2012 το αντιεξουσιαστικό κίνημα αποτέλεσε τη ραχοκοκαλιά της αντίστασης και έγινε αναπόσπαστο τμήμα ενός διευρυμένου κοινωνικού κινήματος, το οποίο αντιστεκόταν στην καπιταλιστική επίθεση, συνδέοντας και φέρνοντας σε μεταξύ τους επαφή τους αγώνες σε διάφορα πεδία, αλλά συγχρόνως υλοποιώντας και αντιπροτάσεις, με δημιουργία οριζόντιων δομών σε μεγάλο εύρος κοινωνικών δραστηριοτήτων, συγκρότηση σωματείων βάσης, πραγμάτωση του προτάγματος της αυτοδιαχείρισης και της άμεσης δημοκρατίας κ.ά. Έχει υπάρξει κατά καιρούς κριτική στο εσωτερικό του κινήματος ως προς το ότι, τόσο το 2008-2009 όσο και το 2011-2012, το κίνημα δεν κατέθεσε πολιτική αντιπρόταση, αφήνοντας ανοιχτό το πεδίο στην επαναφομοίωση μέσω του κόμματος της «ριζοσπαστικής αριστεράς». Η πολιτική αντιπρόταση όμως του κινήματος είναι η ίδια του η πραγματικότητα (και ο εσωτερικός παραγωγικός διάλογος για αυτοβελτίωση είναι απαραίτητο να είναι διαρκής και χωρίς πολεμικές). Αυτό που έλειπε, ωστόσο, δεν ήταν η πολιτική αντιπροσώπηση. Σε κάποιες περιπτώσεις ίσως να έλειπε η πολιτική διορατικότητα, ιδιαίτερα σε σχέση με τις πολιτικές αντιεξέγερσης που προαναφέρθηκαν. Σε άλλες περιπτώσεις μπορεί να έλειπε η πολιτική ορατότητα (ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που επιλέχτηκε μια τακτική «απορρόφησης» και «μη διακριτότητας» στο πλαίσιο συμμετοχής σε τοπικούς αγώνες), πηγαίνοντας στο άλλο άκρο από τις παραδοσιακές πρακτικές αυτοπροβολής της αριστεράς. Σε κάθε περίπτωση, το ζωτικό είναι πολιτική δράση με βάθος, εύρος, διαύγεια, συνέπεια και αναγνωρισιμότητα και όχι μια μηντιακή ορατότητα, που μπορεί να επιφέρει κάποια άμεσα οφέλη αλλά μακροπρόθεσμα είναι βλαπτική. Το 2012, πάντως, η αγανάκτηση καναλιζαρίστηκε προς τις κάλπες (καμία ανάγκη για οργάνωση, ψηφίζουμε και «οι αγορές θα χορεύουν στον ρυθμό του νταουλιού»).

Πέρα από την αφομοίωση της «αντιμνημονιακής αγανάκτησης», η επιχείρηση διακυβέρνησης διαμέσου της κρίσης συνεχίστηκε με το κλείσιμο και άνοιγμα της στρόφιγγας του χρήματος. Ως προς τη σχετικότητα των οικονομικών όρων, ας αναφερθεί ότι ενώ οι μνημονιακές αναδιαρθρώσεις ανακοινώθηκαν ως αναπότρεπτες αφού το 2009 το ελληνικό δημόσιο χρέος βρισκόταν στα 301 δισ. € (126,8%

του ΑΕΠ), το 2022 οι διεθνείς τράπεζες δεν είχαν πρόβλημα η κυβέρνηση του νόμου και της τάξης να αποκαταστήσει (με επιδοματικές πολιτικές) μέρος της καταναλωτικής αυτοπεποίθησης, δαπανώντας κεφάλαια που είχαν συγκεντρωθεί από την άγρια φορολόγηση² της «πρώτης φοράς αριστεράς», παρόλο που το ελληνικό δημόσιο χρέος είχε πλέον φτάσει στα 356,256 δισ. € (177, 43% του ΑΕΠ). Ο παραλογισμός φαίνεται περισσότερο αν σκεφτεί κανείς ότι η ίδια αναλογία δημόσιου χρέους - ΑΕΠ για την «επιτυχημένη» Ιαπωνία το 2022 ήταν 261,29%.

Μία άλλη στατιστική αλχημεία είναι η μείωση της ανεργίας, για την οποία επιχαιρούν τόσο η σημερινή όσο και η προηγούμενη κυβέρνηση. Πέρα από τη μεγάλη επιδείνωση των εργασιακών συνθηκών, την εξάπλωση της μαύρης εργασίας και την επίθεση στα εισοδήματα μέσω της αύξησης των έμμεσων φόρων και τις φοροαπαλλαγές των εταιρικών υπερκερδών (με πρόσχημα τις διάφορες «κρίσεις» που ακολούθησαν την «κρίση χρέους» του 2009), στη «μείωση της ανεργίας» δεν συνυπολογίζεται το γεγονός ότι έφυγαν από τη χώρα 610.037 Έλληνες πολίτες και αντίστοιχος αριθμός μεταναστ(ρι)ών.³

Πέρα από τους αριθμούς, τα αποτελέσματα της μετά το 2010 καπιταλιστικής επίθεσης αποτυπώνονται στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, της περίθαλψης και της εκπαίδευσης, των υποδομών, της ποιότητας των τροφίμων, των μηχανισμών πολιτικής προστασίας, καθώς και στην κατακόρυφη αύξηση των εργατικών «ατυχημάτων» αλλά και στην αύξηση της ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας. Κρίσιμες υπαρξιακά είναι οι μεταβολές στον δημόσιο λόγο και στις κοινωνικές αξίες, μέσω μιας βιομηχανίας εξαχρείωσης του φτωχοποιημένου πληθυσμού.

Η κυνηγετική εξουσία

Η παλινόρθωση ολοκληρώθηκε με τα γεγονότα στον Έβρο, τον Φεβρουάριο/Μάρτιο του 2020. Οι διάφορες εξουσίες έσπειραν τον φόβο και το μίσος, κηρύσσοντας έναν πόλεμο κατά ενός κατασκευασμένου εχθρού, επί του οποίου θριάμβευσαν. Η εθνική ομοψυχία επιτεύχθηκε με σφαίρες στα κορμιά άσπλων και ανυπεράσπιστων. Όποιος πολιτικός σχηματισμός σιώπησε τότε, θα είναι για πάντα

2. Αν για τον ελληνικό πληθυσμό οι φόροι ήταν επώδυνοι, για το «τυχερό» τμήμα των μεταναστ(ρι)ών εργατ(ρι)ών που βρίσκονται σε καθεστώς σχετικής και επισφαλούς νομιμότητας η ασφαλιστική μεταρρύθμιση ήταν εκτός από άγρια εκμεταλλευτική και αδιανόητα προσβλητική. Σύμφωνα με τον «νόμο Κατρούγκαλου», προκειμένου να λάβουν μεταναστ(ρι)ες την ελάχιστη σύνταξη των 384 ευρώ πρέπει να έχουν συμπληρώσει (πέραν των 20 ετών ασφάλισης) 40 χρόνια μόνιμης και νόμιμης διαμονής στην Ελλάδα (!). Όσοι και όσες δεν πληρούν αυτή την προϋπόθεση, λαμβάνουν μειωμένη σύνταξη με αναλογία 1/40 για κάθε έτος που υπολείπεται. Ας σημειωθεί ότι η πρώτη διαδικασία νομιμοποίησης μεταναστ(ρι)ών στην Ελλάδα ξεκίνησε μόλις το 1998...

3. Σχετικοί τίτλοι εφημερίδων: «55.000 ακάλυπτες θέσεις εργασίας στα ξενοδοχεία και τον επισιτιστικό τομέα», «Ξέμεινε από εργατικά χέρια η οικοδομή - Αναζητούνται 200.000 άτομα», «Στον κατασκευαστικό κλάδο λείπουν, σύμφωνα με μελέτη του Πολυτεχνείου, περίπου 200.000 εργαζόμενοι, από μηχανικούς μέχρι τεχνίτες. Στον τουρισμό - επισιτισμό οι ελλείψεις προσωπικού υπολογίζονται σε 80.000», «'Νοσταλγούμε τους Αλβανούς' - Οι ροδακινίες περιμένουν εργάτες από την Ασία» κ.ά.

λερωμένος με κηλίδες αίματος. Η κυριαρχία του νόμου και του τάξης συνεχίστηκε με τα διαφημιζόμενα μέσω της αποσιώπησης pushback, τους πνιγμούς-δολοφονίες στο Αιγαίο, τις εν ψυχρώ εκτελέσεις των Σαμπάνη και Φραγκούλη. Η θανατοπολιτική κανονικοποιήθηκε μέσω της κρατικής διαχείρισης της Covid-19 (ενώ ως αντίλογος, δυστυχώς και σε μέρος του κινήματος, κυριάρχησε μια ψευδο-αντίθεση «φιλο-εμβολιαστών/αντιεμβολιαστών», αντίστοιχη του «ευρώ ή δραχμή»).

Παρά τις προσδοκίες όσων υιοθέτησαν το σύνθημα «ο λαός σώζει τον λαό», στην ελληνική πραγματικότητα ο «λαός» δεν συγκροτείται σε βάση ταξική ή ως σύνολο των από τα κάτω, αλλά ως «ελληνικός λαός». Όχι στη βάση της σύνθεσης και της απελευθέρωσης, αλλά του αποκλεισμού και της αναζήτησης μιας εξουσίας προστατευτικής, που θα κυνηγάει τον «εχθρό». Σε αυτό το πλαίσιο, η δημοσιοποίηση των κρατικών εγκλημάτων έχει ως αποτέλεσμα την κατασκευή μιας εικόνας κρατικής παντοδυναμίας και την εμπέδωση ενός αισθήματος αδυναμίας για αντίσταση. Εξίσου παντοδύναμο και φονικό εμφανίστηκε το γαλλικό κράτος στην καταστολή στο Sainte-Soline: για να το επιτύχει αυτό, παρουσίασε το κοινωνικό κίνημα ως απειλή. Η διαρκής και πανελλαδική καταστολή κινητοποιήσεων (με κορύφωση της κρατικής βίας στη γενική απεργία της 16 Μάρτη μετά το καπιταλιστικό έγκλημα στα Τέμπη) βασίζεται στην αποθράσυνση των κατασταλτικών μηχανών χάρη στη διαρκή άσκηση βίας κατά των «ανεπιθύμητων πληθυσμών», ενώ το κοινωνικό κίνημα παρουσιάζεται όχι τόσο ως απειλή, όσο ως κοινωνικά απονομιμοποιημένο. Επικαλούνται προσχηματικά την υποστήριξη της πλειοψηφίας οι ίδιοι που δεν δίστασαν ποτέ να καταφύγουν στην ωμή βία όταν η πλειονότητα (έμπρακτα ή ακόμα και με την ψήφο) αμφισβήτησε κεντρικές πολιτικές τους.

Το κίνημα

Στην ανάλυση των Endnotes η ανάδυση των μη-κινήματων προκαλείται από τις αναπόφευκτες κοινωνικές εκρήξεις, λόγω των αδιεξόδων του συστήματος κυριαρχίας. Στη δική μας περίπτωση, έχουμε ένα κίνημα που εδώ και 15 χρόνια εμφανίζεται με χαρακτηριστικά όχι μόνο αντιπαραδείγματος αλλά και κοινωνικής αντιπολίτευσης, ένα κίνημα εναντίον του οποίου έχουν ακολουθηθεί συγκεκριμένες τακτικές αντιεξέγερσης. Στη θέση των διαφόρων αυταπατών (ενσωμάτωσης, εκλογικής διεξόδου, αναμονής για «καλύτερες ημέρες» ή για «κατάρρευση υπό το βάρος των συστημικών αντιφάσεων» κ.λπ.) που έχουν διαλυθεί τα τελευταία χρόνια, ορθώνεται η ύστατη εξαπάτηση: η κυριαρχία του αισθήματος αδυναμίας.

Μέσα στην καρδιά της άρνησης της ζωής, μέσα στον πυρήνα του καπιταλισμού (ο οποίος είναι η λογική του θανάτου) έχουμε αποφασίσει να ανθίσουμε κόντρα σε κάθε πρόβλεψη για το τι είναι δυνατό. Αν κάποτε η παραπάνω διατύπωση φαινόταν ουτοπική, σήμερα είναι η μόνη ρεαλιστική.

Ασφαλειοποίηση εντός κι εκτός των τειχών: γκέτο και ψηφιακά συστήματα επιτήρησης¹

1. Εισαγωγή: από ποιον κι από τι κινδυνεύουν οι πρόσφυγες;

Θα επικεντρωθώ σε κάποιες από τις πρακτικές διαστάσεις της πραγματικότητας που βιώνουν οι προσφυγ(ισσ)ες εντός των νέων, ελεγχόμενων, κλειστών κέντρων που σταδιακά αντικαθιστούν την προηγούμενη μορφή δομών διαμονής τους, τόσο στο υλικό όσο και στο συμβολικό (αισθητικό-αισθητηριακό, κοινωνικό και πολιτειακό) επίπεδο. Παρατηρούμε πως με την πάροδο των ετών η έννοια της «φιλοξενίας» των εκτοπισμένων προσώπων που φτάνουν στη χώρα μας έχει εκτοπιστεί τόσο από τον δημόσιο λόγο, όσο κι από τον τεχνικό τρόπο οργάνωσης της υποδοχής τους. Παρότι η χωροταξική απομόνωση των προσφυγικών στρατοπέδων αποτελούσε ανέκαθεν το βασικότερο «εγγενές» τους χαρακτηριστικό, η επίκαιρη συγκυρία χαρακτηρίζεται ειδικότερα από τη διαδικασία εγκατάστασης μιας σειράς «έξυπνων», ψηφιακών τεχνολογιών ελέγχου και επιτήρησης της κινητικότητας και της συμπεριφοράς των αιτούντων άσυλο, οι οποίες μετατρέπουν πλέον απροκάλυπτα τα προσφυγικά στρατόπεδα σε γκέτο και χώρους εξάιρεσης.

Το τείχος του Έβρου. Πηγή: <https://www.dw.com/en/greece-tightens-its-border-with-turkey-amid-tough-but-fair-migration-policy/a-59209772>

1. Το κείμενο παρουσιάστηκε στα Ιωάννινα τον Νοέμβριο του 2022. Τα στοιχεία για τις οικονομικές και νομικές διαστάσεις του συστήματος ΠΕΑ προέρχονται από την παρουσίαση της νομικού Όλγας Χαρπίδου στην ίδια εκδήλωση.

Υποστηρίζω λοιπόν ότι η πιο πρόσφατη φάση αυτής της μετατροπής, που ξεκίνησε εντός του 2021 στη νέα Κλειστή, Ελεγχόμενη Δομή (ΚΕΔ) της Σάμου με επίσημη πρόφαση την προστασία των ίδιων των προσφύγων και ολοκληρώθηκε ήδη στα 4 από τα 6 πρώην ΚΥΤ της μεθορίου (Κως, Λέρος, Σάμος, Φυλάκιο Έβρου), συνιστά ένα σημαντικό σημείο καμπής στην εξέλιξη τους ως μέρος του μηχανισμού συνοριοποίησης.

Κοινή διαπίστωση διαφόρων ερευνητ(ρι)ών και άλλων πολιτικά ενεργών υποκειμένων αποτελεί το γεγονός ότι το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα έχει μπει σε μια κατεύθυνση ωμής στρατιωτικοποίησης. Στο πλαίσιο αυτό, οι αφίξεις των εκτοπισμένων από τον παγκόσμιο Νότο δεν προβάλλονται πλέον ρητορικά ως «ανθρωπιστική κρίση», αλλά αναπαρίστανται ως είδος πολεμικής απειλής και ταυτόχρονα ως μέγιστος εξωτερικός (εθνικός) εχθρός, αλλά και εσωτερικός (δημόσιος) κίνδυνος που θα πρέπει ν' αντιμετωπιστεί αποφασιστικά σε διακρατικό επίπεδο. Καθιερώνοντας αυτή την αντίληψη, η κρατική μηχανή «λαμβάνει ψήφο εμπιστοσύνης» για τις απολυταρχικές «λύσεις» βιοπολιτικού ελέγχου που προωθεί. Οι «λύσεις» δε αυτές εφαρμόζονται αρχικά στους συγκεκριμένους πληθυσμούς που συγκεντρώνουν διακριτά χαρακτηριστικά ετερότητας, ενώ στη συνέχεια η επιβολή τους κανονικοποιείται σταδιακά και διευρύνεται στο φάσμα της κοινωνικής ζωής.

2. Η διαδικασία γκετοποίησης των δομών διαμονής προσφύγων:

Ιδιαίτερα τα δύο τελευταία χρόνια, παρατηρούμε πως τα προσφυγικά στρατόπεδα ανά την ελληνική επικράτεια συμπύσσονται² σταδιακά, ενώ όσα έχουν

Κάμερες με εγκατεστημένο λογισμικό ανάλυσης συμπεριφοράς. Πηγή: <https://www.cbsnews.com/news/surveillance-cameras-and-the-right-to-privacy/>

2. Σύμφωνα με μια σειρά από ηλεκτρονικά δημοσιεύματα, το 2017 λειτουργούσαν 32 επίσημες

επιλεγεί να συνεχίσουν τη λειτουργία τους μετατρέπονται πλέον σε κυριολεκτικά γκέτο. Στο οφθαλμοφανές επίπεδο, η αλλαγή αυτή πραγματοποιείται μέσω της σταδιακής συγκέντρωσης μεγάλων αριθμών ανθρώπων σε όλο και λιγότερους καταυλισμούς, μέσω της κατασκευής διπλών περιφράξεων με λεπιδωτά συρματοπλέγματα γύρω από αυτούς και της έγερσης περιμετρικών τειχών που αποτελούνται από μπετονένιες πλάκες ύψους τριών μέτρων, οι οποίες δένονται μεταξύ τους με μεταλλικούς αρμούς.

Παράλληλα, ωστόσο, τα στρατόπεδα αυτά μετατρέπονται σε απόλυτους χώρους εξαίρεσης μέσω λιγότερο προφανών διαδικασιών, όπως η θεσμοθέτηση χρονικών περιορισμών στην έξοδο και είσοδο από και προς αυτά και η κατάργηση της ιδιωτικότητας των κατοίκων τους. Οι διαδικασίες αυτές συνεπάγονται την εγκατάσταση μιας σειράς νέων, επονομαζόμενων «έξυπνων», ψηφιακών συστημάτων ελέγχου και παρακολούθησης, τα οποία θα επιτηρούν αδιάκοπα όσες/ους

Τα τείχη στο καμπ των Διαβατών. Photo credit: Αλέξανδρος Αβραμίδης, Πηγή: <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/25/concrete-walls-and-drones-greek-plans-for-refugee-camps-decried>.

δομές φιλοξενίας προσφύγων στη χώρα, οι οποίες μειώθηκαν κατά μία το 2018 (δες σχετικά στο <https://empros.gr/2019/09/metanasteftiko-ta-pragmatika-noumera-kai-oi-perioches-pou-sikosan-to-varos/>), ενώ από το 2020 και μετά απέμεναν 28 σε λειτουργία (δες σχετικά https://www.efsyn.gr/themata/thema-tis-efsyn/215577_i-aktinografia-toy-prosfygikoy-se-nisia-kai-endohora) μέχρι σήμερα, όπου η ιστοσελίδα του Υ.Μ.Α. εμφανίζει 27 επίσημες δομές ανά την επικράτεια (δες <https://migration.gov.gr/ris/perifereiakes-monades/domes/>) παρότι στην πράξη, μετά το κλείσιμο του Ελαιώνα, απομένουν στην ουσία 26. Παράλληλα, ωστόσο, διάφορα κελιά σε λιμάνια ή απομακρυσμένα αστυνομικά τμήματα λειτουργούσαν ανέκαθεν ως προσωρινά κέντρα κράτησης, όπου οι συνθήκες εγκλεισμού ήταν αδιαφανείς και η διάρκειά του ακαθόριστη.

κινούνται στο πεδίο, συμπεριλαμβανομένων και των κάθε είδους εργαζομένων.

Με βάση στοιχεία που έφεραν στη διεθνή δημοσιότητα οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και ανεξάρτητες/οι ερευνητ(ρι)ες που έχουν ασχοληθεί επισταμένα με το ζήτημα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων,³ πρόκειται για τα ψηφιακά συστήματα επιτήρησης «Υπερίων» και «Κένταυρος» που έχουν κατασκευαστεί με σκοπό τη συστηματική αστυνόμευση και την παρακολούθηση «υπόπτων» προσώπων και κοινωνικών ομάδων. Όπως μας πληροφορούν οι παραπάνω πηγές, τα συστήματα αυτά αποτελούνται από μεγάφωνα, σαρωτές ακτινών X, μαγνητικές πύλες, drones, καθώς κι από διαφόρων τύπων κάμερες παρακολούθησης, τόσο στα σημεία εισόδου-εξόδου των δομών διαμονής των προσφύγων όσο και στο εσωτερικό τους.

Υπουργός Υ.Μ.Α. κατά την επίδειξη της αίθουσας ελέγχου των νέων, ψηφιακών συστημάτων επιτήρησης. Πηγή: Υ.Μ.Α. <https://migration.gov.gr/notis-mitarakis-14-simeia-veltiosis-sti-diacheirisi-toy-metanasteytikoy-i-ellada-echei-synora-kai-ta-prostateyoyme/>

Ένα από τα είδη αυτών των καμερών έχει εγκατεστημένο ένα –επονομαζόμενο– λογισμικό ανάλυσης συμπεριφοράς που σηματοδοτεί ως «επίφοβη»-ύποπτη συμπεριφορά (risk behavior) κάθε «έντονη κινητικά» διάδραση μεταξύ περισσο-

3. Δες για παράδειγμα τα Homo digitalis στο <https://www.youtube.com/watch?v=T5ioocld0WU>, https://www.huffingtonpost.gr/entry/payideemeno-i-sta-psefiaka-sestemata-epitereses_gr_6269757de4b02efa5e3fe9a6, και Siatitsa, I. (2022). *Serious Violations of Human Rights: On the Emergence of a New Special Regime*. Oxford University Press.

τέρων ατόμων. Αξίζει να σημειωθεί ότι όντας αναρτημένες σε πυλώνες εντός των στρατοπέδων οι κάμερες αυτές βιντεοσκοπούν ακόμη και την ιδιωτική ζωή των κατοίκων στο εσωτερικό των κοντέινερς όπου διαμένουν όταν οι πόρτες τους είναι ανοιχτές. Όλα τα παραπάνω όργανα ελέγχου, που χρηματοδοτούνται από το ταμείο της ΕΕ, χρησιμοποιούν βιομετρικά και βιογραφικά δεδομένα, διεξάγοντας παρακολούθηση σε πραγματικό χρόνο και αποστέλλοντας δεδομένα μέσω του πληροφορικού συστήματος ΡΕΑ, σε εικοσιτετράωρη βάση, επί επτά μέρες την εβδομάδα, σε διοικητικό κέντρο του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου στο κτίριο όπου στεγάζεται στην Αθήνα.

Ανάλυση συμπεριφοράς από «Έξυπνες κάμερες» με εγκατεστημένο αντίστοιχο λογισμικό.
Πηγή: <https://i0.wp.com/kjsystems.co.nz/wp-content/uploads/2022/02/CCTV-AI-scaled.jpg>

Οι ερωτήσεις μιας σειράς ευρωβουλευτών προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το ευρωκοινοβούλιο και την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ) προς το υπουργείο μετά από αίτημα και της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) κατέδειξαν ότι η ελληνική κυβέρνηση χρηματοδότησε αυτή την τεχνολογία από κονδύλι του ευρωπαϊκού μηχανισμού ανάκαμψης κι ανθεκτικότητας (RRF), στο πλαίσιο της προώθησης της «πράσινης» και ψηφιακής μετάβασης της χώρας. Σύμφωνα με τις/τους εμπνευσ(ρι)ες της, η επένδυση αυτή, που φέρει τον τίτλο «Ψηφιακός μετασχηματισμός συστήματος μετανάστευσης και ασύλου», πρόκειται να αναβαθμίσει την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρονται στις/στους πρόσφυγες, καθώς θα διαχειρίζεται όλες τις διαδικασίες που θα τις/τους αφορούν, από τη στιγμή της αρχικής τους υποδοχής μέχρι την ολοκλήρωση της εξέτασης των αιτημάτων τους. Προκειμένου δε να εκπληρωθεί ο στόχος της απρόσκοπτης παρακολούθησης όλων των περιπτώσεων, θα πραγματοποιείται ολοκληρωμένη συλλογή πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο από όλες τις εμπλεκόμενες αρχές, παραλαβή βιομετρικών δεδομένων κι έκδοση «έξυπνης» ταυτότητας με σκοπό την ασφαλή και έγκυρη αναγνώριση

προσώπων που εισέρχονται στη χώρα. Στο ίδιο πλαίσιο προβλέπεται επίσης και η ανάπτυξη μιας εφαρμογής για κινητά που θα προωθεί την «αλληλεπίδραση και την επικοινωνία με τους πρόσφυγες».⁴

Από τα παραπάνω λοιπόν προκύπτει ότι, με βάση την κυβερνητική λογική, η αδιάκοπη κι εξονυχιστική παρακολούθηση των προσφύγων αναβαπτίζεται σε «παροχή ποιοτικών υπηρεσιών» με σκοπό την προστασία τους..

Τα τουρνικέ στην είσοδο του ΚΕΔ Σάμου. Πηγή: <https://migration.gov.gr/ked-samoy-klеisti-elegchomeni-domi-samoy/>

Τα τουρνικέ στην είσοδο του ΚΕΔ Λέρου. Πηγή: <https://migration.gov.gr/ris/perifereiakes-monades/kyt-domes/k-y-t-leroy/>

3. Νομικό πλαίσιο λειτουργίας και προϋπολογισμός

Η απόφαση του υπουργού Ανάπτυξης (αρ. πρωτ. 90026/10.08.2021) με την οποία εγκρίνεται η δαπάνη της προμήθειας κι εγκατάστασης αυτών των συστημάτων εξηγεί πως ο όρος PEA (ID 16763, Subproject 19: Digitalization of the Migration and Asylum System) αφορά στον γενικότερο σχεδιασμό του λειτουργικού συστήματος που θα αφορά στην υλοποίηση, την εγκατάσταση, την παραμετροποίηση

Περιγραφή των συστημάτων επιτήρησης στη «διαύγεια».

Στόχος 4: Βασικά έργα ανά δράση	
4.1	Βελτίωση του πλαισίου ασφάλειας και λειτουργίας των δομών φιλοξενίας αιτούντων άσυλο
Έργα	
	<p>Προτυποποίηση διαδικασιών των δομών ενδοχωρικής</p> <p>Εγγραφή ενός Εσωτερικού Κανονισμού για κάθε μία από τις 32 δομές της ενδοχώρας με στόχο τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας και την ενίσχυση του αισθήματος ασφαλείας της τοπικής κοινότητας</p>
	<p>Διαχείριση καταστάσεων κρίσης στις δομές</p>
	<p>Εκπαίδευση στελεχών για την εκπαίδευση του προσωπικού στην διαχείριση επεισοδίων και στις διαδικασίες υποδοχής</p>
	<p>Σύστημα εισόδου - εξόδου (entry - exit) «Υπερίων» με κάρτα και δικτυακό αποσύστημα</p>
	<p>Σύστημα ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ</p> <p>Ολοκληρωμένο πληροφορικό σύστημα διαχείρισης Ηλεκτρονικής και Φυσικής Ασφάλειας Περιφέρειας και εντός των εγκαταστάσεων με χρήση κρυπτοκωδικοποιημένων αναλλοίωτων κλήσεων</p>
	<p>Σύστημα Ρία</p> <p>Σχεδιασμός υλοποίησης εγκατάστασης παραμετροποίησης και παύσης της λειτουργίας των συστημάτων ασφαλείας και φιλοξενίας αιτούντων άσυλο/ προσφύγων και αιτανώντων</p>

4. <https://greece20.gov.gr/to-plires-sxedio/>

και τη λειτουργία τηλεπικοινωνιακών υποδομών στις Δομές προσωρινής υποδοχής και φιλοξενίας αιτούντων άσυλο/προσφύγων και μεταναστών, ενώ οι όροι ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ και ΥΠΕΡΙΩΝ περιγράφουν τις επιμέρους εγκαταστάσεις και τα εργαλεία που απαρτίζουν αυτό το ολοκληρωμένο, ψηφιακό λειτουργικό σύστημα, το οποίο –σύμφωνα πάντα με την επίσημη ρητορική– αποσκοπεί στη «διαχείριση της ηλεκτρονικής και φυσικής ασφάλειας για την προστασία της ανθρώπινης ζωής, της παρουσίας και των λειτουργιών των δομών υποδοχής και φιλοξενίας πολιτών τρίτων χωρών». Ωστόσο, στο απόσπασμα του κρατικού εγγράφου που εικονίζεται πιο πάνω, αναφέρεται ξεκάθαρα ότι ένας από τους βασικούς στόχους της εγκατάστασης των εν λόγω συστημάτων είναι η ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας της τοπικής κοινότητας. Τελευταία, αλλά εξίσου σημαντική πληροφορία σ' αυτό το σημείο, αποτελεί το γεγονός ότι βάσει αυτής της απόφασης ο συνολικός προϋπολογισμός για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των παραπάνω συστημάτων ανέρχεται στα 36.924.326,98 ευρώ (15.474.238,06 ευρώ για το ΡΕΑ, 9.471.033,20 ευρώ για τον ΚΕΝΤΑΥΡΟ και 11.979.055,72 ευρώ για τον ΥΠΕΡΙΩΝΑ).

Τέτοια εργαλεία κυβερνοασφάλειας αποτελούν και τα κέντρα διαχείρισης συμβάντων ή τα κέντρα που –όπως «κομπιά» διατυπώνεται στο ίδιο ΦΕΚ– θα ελέγχουν και θα παρακολουθούν την πρόσβαση των διαμενόντων στις –αποκαλούμενες– Κλειστές, Ελεγχόμενες Δομές στις παροχές που τους προσφέρονται. Στο πλαίσιο αυτής της στόχευσης, ενεργοποιούνται κάποια ψηφιακά εργαλεία-πλατφόρμες-δεξαμενές πληροφοριών, τα οποία καταγράφουν εξονυχιστικά όλες τις ενέργειες των παρακολουθούμενων προσώπων, όπως τις ώρες εισόδου κι εξόδου τους από τις Δομές, τη συμμετοχή τους σε δράσεις, σε συμβουλευτικές συνεδρίες και σε μαθήματα, τις περιστάσεις λήψης ιατρικής βοήθειας ή την τακτικότητα σχολικής φοίτησης των παιδιών τους κτλ. Ο σκοπός αυτής της λεπτομερούς καταγραφής είναι η διαρκής παραγωγή διαγραμμάτων που θα αποτυπώνουν τη συχνότητα προσφοράς και λήψης των διαφόρων παροχών, ώστε –θεωρητικά– να ελέγχουν την ποιότητα παροχής υπηρεσιών μέσα στο καμπ και ταυτόχρονα θα σκιαγραφούν τα προφίλ των μεμονωμένων προσώπων με βάση τις δραστηριότητες στις οποίες εμπλέκονται και τη συμπεριφορά που επιδεικνύουν. Πρόσβαση σ' αυτή τη δεξαμενή πληροφορίας κι έλεγχο στη χρήση της έχουν μόνο η/ο διοικητρια/διοικητής της εκάστοτε δομής και κάποια από τα επίλεκτα ανώτερα στελέχη της, κυρίως υπάλληλοι της European Asylum Service Organization (EASO) και της Υπηρεσίας Υποδοχής, Ταυτοποίησης (ΥΠΥΤ) και βέβαια όχι οι ίδιες/οι παρακολουθούμενες/οι που στη jargon του (δια)κρατικού ανθρωπισμού συνηθίζεται ν' αποκαλούνται «ωφελούμενες/οι».

Καθίσταται έτσι και πάλι προφανές ότι η επιλεγμένη ρητορική του κυβερνητικού, τεχνομιλιταριστικού «ανθρωπισμού» επιχειρεί να καθαγιάσει την καθολική κι απρόσκοπτη παρακολούθηση της κάθε δραστηριότητας των ανθρώπων ως

ενέργεια εξασφάλισης των συμφερόντων τους. Ωστόσο, η μεγαλύτερη εικόνα καταδεικνύει ότι αυτές οι εκσυγχρονιστικές δράσεις, που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο αυτού που περιγράφεται επίσημα ως «επένδυση 5 (ψηφιοποίηση, πρόσφυγες)» στον άξονα 4.5 με τίτλο «Προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας» του σχεδίου ΕΛΛΑΔΑ.2.0, εντάσσεται στο πλαίσιο της ευρύτερης δαπάνης για την απόκτηση του –αποκαλούμενου– «εξειλιξίμου, ολιστικού, υβριδικού, επιχειρησιακού αυτόνομου συστήματος» TH2ORAX (με άξονες δράσης την άμυνα, την ασφάλεια και την πολιτική προστασία), το οποίο βασίζεται σε τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης και Machine-to-Machine Learning και περιγράφεται ως ένα ολοκληρωμένο σύστημα πληροφόρησης «επόμενης γενιάς» (Trellis Holistic & Hybrid Operational Ruggedized Autonomous eXemplary system) που θα παρέχει ενημέρωση για την κατάσταση που επικρατεί και θα καθιστά δυνατή την λήψη των κρατικών αποφάσεων για την ενίσχυση του συντονισμού και του συγχρονισμού όλων των σχετικών αρμόδιων αρχών, σε πραγματικό χρόνο και σε 24ωρη βάση, 7 ημέρες την εβδομάδα, για ολόκληρη την ελληνική επικράτεια σε διεπιστημονικό και διυπουργικό επίπεδο. Η δημόσια δαπάνη του έργου που προτείνεται για εγγραφή στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, στη ΣΑΤΑ 019, ανέρχεται σε ποσό ύψους 61.727.200,00 €, ενώ οι πιστώσεις του τρέχοντος έτους σε ποσό ύψους 584.040,00 €.

Συνοψίζοντας τα μέχρι εδώ κατατεθειμένα στοιχεία, υπενθυμίζω ότι τα συστήματα που ήδη εξυπηρετούν την παρακολούθηση συνεχώς και σε πραγματικό χρόνο όσων εισέρχονται στην ελληνική επικράτεια και διαμένουν στα προσφυ-

Το TH2ORAX ως «πυλώνας ανάπτυξης» στο πλάνο Ελλάδα 2.0. Πηγή: <https://www.insider.gr/oikonomia/244495/ellada-20-erga-ypsoys-328-dis-eyro-entahthikan-sto-tameio-anakampsis>

γικά στρατόπεδα είναι τα Ρέα, Κένταυρος, Υπερίων και TH2ORAX, για τα οποία έχουν κιόλας δαπανηθεί συνολικά **98.651.526,98** ευρώ.

4. Πώς ενσαρκώνεται αυτή η αλλαγή στο μικρο-επίπεδο (επίπεδο βάσης):

Έχοντας πει τα παραπάνω, είναι πλέον σημαντικό σ' αυτό το σημείο να καταστήσουμε ορατό το πώς βιώνουν οι άνθρωποι αυτή την αλλαγή στην καθημερινότητα. Η συνθήκη της γενικευμένης ηλεκτρονικής επιτήρησης επιβάλλει τον απαρέγκλιτο έλεγχο όλων των διαμενόντων με βάση ένα κράμα αντίληψης γραφειοκρατικών κριτηρίων και τεχνητής νοημοσύνης. Έτσι, ακόμα και άνθρωποι που διαμένουν ήδη εδώ και χρόνια και μπαينوβγαίνουν σταθερά κάποιες φορές την ημέρα στα ελεγχόμενα στρατόπεδα, υφίστανται σε κάθε είσοδο και έξοδο από τις δομές τόσο τον εξονυχιστικό έλεγχο των Ατομικών Δελτίων Αιτούντος Ασύλου τους, όσο και τον έλεγχο πλέον των ατομικών τους αποσκευών, από πολυάριθμα security στις πύλες εισόδου-εξόδου. Ως εκ τούτου, πέρα από τη διαρκή «προληπτική ενοχοποίηση» των επιτηρούμενων προσώπων στο ηθικό επίπεδο, η συνθήκη αυτή καταργεί τα περιθώρια έστω και μιας μικρής παρέκκλισης από το «γράμμα» του ατσάλινου νόμου. Προεξοφλείται, λοιπόν, ότι στις περιπτώσεις αναγνωρισμένων προσφύγων που δεν έχουν ακόμα επιτύχει τη μετάβαση στην αυτόνομη διαβίωση (δεν έχουν μάθει τη γλώσσα, δεν έχουν βρει στέγη, εργασία κτλ), όπως και σ' αυτές των αιτούντων άσυλο που έχουν λάβει δεύτερη απορριπτική απάντηση αλλά δεν έχουν καταθέσει ακόμη μεταγενέστερα αιτήματα, η διαπραγμάτευση για μια άτυπη, έστω βραχυχρόνια παράταση διαμο-

Τα τείχη της περιφράξης στο καμπ του Καταιικά. Πηγή: συντάκτρια του κειμένου.

νής, όπως συνέβαινε μέχρι στιγμής, στη βάση μιας υποτυπώδους ανεκτικότητας και της κοινής ανθρώπινης συμπόνιας καθίσταται αδύνατη. Στην πράξη, όλες/όλοι οι παραπάνω αποκλείονται πλέον από την πρόσβασή τους στις υπηρεσίες που καλύπτουν τις βασικές ζωτικές ανάγκες κάθε ανθρώπου στο πλαίσιο μιας οργανωμένης κοινωνίας, με ό,τι άλλο συνεπάγεται αυτό. Αυτού του είδους η βίαιη έξωσή τους από κάθε ίχνος προστασίας που τους είχε παρασχεθεί, αποτελεί μονόδρομο προς την άνευ όρων εργασιακή τους εκμετάλλευση στην ανθούσα τοπική αγορά αδήλωτης επισφαλούς εργασίας, η οποία παρότι οργανώνεται και διαρθρώνεται με κατάφωρα παράνομο τρόπο, εξελίσσεται κυριολεκτικά «κάτω από τη μύτη» όλων των αρχών που κατά τα άλλα κόπτονται για την τήρηση του νόμου και των προδιαγραφών ασφάλειας. Σ' αυτό το σημείο θεωρώ πως αναδύεται ένα βασικό ερώτημα που αφορά στην έννοια της «πολιτικής προστασίας»: πολύ απλά ειπωμένο, ποιων την ασφάλεια (διατείνεται πως) προστατεύει ένα τέτοιο νομοθετικό πλαίσιο και τα συγκεκριμένα τεχνολογικά εργαλεία και πώς το καταφέρνει αυτό;

5. Οι συνθήκες διαβίωσης μέσα στη Δομή του Κασιικά

Ωστόσο κι αυτό καθαυτό το πρόσχημα της παροχής ασφάλειας στις/στους πρόσφυγες ως κίνητρο αυτών των αλλαγών καταρρέει όταν αντικρίσει κανείς σε ποια κατάσταση βρίσκονται οι υποδομές στις οποίες υποχρεούνται να διαβιούν οι άνθρωποι εντός των προσφυγικών στρατοπέδων κι αν εξετάσει τον τρόπο ή/και το βαθμό λειτουργίας των υπηρεσιών που θεωρητικά έχουν δημιουργηθεί για να υπηρετούν το σκοπό της προστασίας τους.

Στην πράξη, λοιπόν, όσον αφορά αρχικά στους μεταλλικούς κλωβούς επενδυμένους με πλαστικό, τα γνωστά «κοντέινερς» που αποτελούν τη βασική μονάδα υποδομής για τη στέγαση των ανθρώπων, αυτοί έχουν πλέον ξεπεράσει τις αντοχές τους. Από το 2016 και μετά είχαν διατεθεί μαζικά από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, ως μια –αξιοπρεπέστερη μεν από τις σκηνές– προσωρινή δελύση στέγασης των μεγάλων αριθμών των ανθρώπων που κατέφθαναν. Ωστόσο, είναι πλέον σε μεγάλο βαθμό ακατάλληλα προς κατοίκηση, καθώς εμφανίζουν διαρροές προς το εσωτερικό τους από την οροφή όταν βρέχει, καθίζηση των πατωμάτων ή και αποκόλληση των τοιχωμάτων από τη συστολή-διαστολή του πλαστικού με τις αλλαγές θερμοκρασίας, σπασμένα τζάμια, κατεστραμμένες σίτες για τα κουνούπια, σάπιες πόρτες, βουλωμένες αποχετεύσεις και σιφόνια στους χώρους υγιεινής που δημιουργούν διαρκή υπερχειλίση λυμάτων τόσο στο εσωτερικό τους όσο και στον περιβάλλοντα χώρο, κατεστραμμένες οικοσκευές, π.χ. με σπασμένα κρεβάτια και ελαττωματικές ηλεκτρικές συσκευές, ρυπαρούς τοίχους και κατά συνέπεια δυσάρεστες οσμές, κατσαρίδες παντού κτλ.

Στο επίπεδο των παροχών των κοινωνικών και νομικών υπηρεσιών, καθώς και των υπηρεσιών υγείας που προσφέρονται εντός των δομών, παρότι οι εργα-

ζόμενες/οι έχουν ως επί το πλείστον πολυετή εμπειρία στο πεδίο κι εργάζονται ευσυνείδητα, παράγοντες όπως η μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση που παρατηρείται πλέον στις –επονομαζόμενες– ελεγχόμενες, κλειστές δομές διαμονής αιτούντων άσυλο, σε συνάρτηση με το αυξανόμενο γραφειοκρατικό πλαίσιο λειτουργίας, την υποστελέχωση των συγκεκριμένων υπηρεσιών και τα βραχυπρόθεσμα συμβόλαια πρόσληψης των εργαζομένων καθιστούν τη δουλειά τους βασικά αναποτελεσματική, καθώς η αναλογία εξυπηρετούμενων-εξυπηρετούμενων είναι πολύ ισχνή (ή αντιστρόφως, τεράστια): Για παράδειγμα, αναλογεί μία ψυχολόγος ανά περίπου 300 ενήλικες ή μία/ένας κοινωνικός λειτουργός για τη διεκπεραίωση των υποθέσεων περίπου 200 ατόμων. Ειδικά, σε ό,τι αφορά την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών, το επόμενο βήμα υποβάθμισής τους, μετά τη σταδιακή αφαίρεση των γενικών γιατρών και των παιδιάτρων από τις Δομές μέχρι το 2019, αποτελεί το γεγονός ότι με το τέλος του τρέχοντος έτους τα

Φωτό:
κατάσταση των κοντινερς.
Πηγή:
Συντάκτρια του κειμένου.

κλιμάκια του ΕΟΔΥ αποσύρονται, ενώ το ρόλο τους αναμένεται να αναλάβουν κλιμάκια αποτελούμενα από υγειονομικούς του ιδιωτικού τομέα που σύμφωνα με βάσιμες πληροφορίες θα διευθύνονται από μεγάλες ιδιωτικές κλινικές της πρωτεύουσας.

Αυτού του τύπου η αλλαγή επιβεβαιώνει κατά την άποψή μου σε ακόμα ένα επίπεδο το επιχείρημα/γεγονός ότι τα προσφυγικά στρατόπεδα, ως χώροι εξαίρεσης και μειωμένων δικαιωμάτων, των οποίων οι κάτοικοι βρίσκονται αντιμέτωποι με σοβαρότατες προσωπικές συνέπειες αν αντισταθούν και διεκδικήσουν δικαιώματα, αποτελούν τα προνομιακά πεδία για το πιλοτάρισμα των πιο ακραίων νεοφιλελεύθερων και ανελεύθερων πολιτικών που προορίζονται στη συνέχεια προς επέκταση και στην υπόλοιπη κοινωνία.

6. Το νέο ήθος της επαγγελματικής, ανθρωπιστικής εργασίας

Καθίσταται ωστόσο προφανές ότι η αλλαγή στον τρόπο διαχείρισης της καθημερινότητας των κατοίκων των προσφυγικών στρατοπέδων δεν εξαρτάται μόνο από τα τεχνικά-ποσοτικά δεδομένα όπως αυτά που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Κάθε καινούργιο σύστημα/καθεστώς απαιτεί το είδος της ηθικής-ιδεολογικής μεταστροφής που εξασφαλίζει τη συναίνεση των υπεξούσιων στις μεθόδους του. Γι' αυτό, το κύριο μέλημα των διοικητών του είναι η εκλογίκευση της δημιουργίας χώρων εξαίρεσης και των επιβεβλημένων κοινωνικών αποκλεισμών, μέσω της σκηνοθεσίας των «Άλλων», των «Ξένων» ως δημόσιο κίνδυνο.

Γι' αυτό, παρότι η όλη σημειολογία του νέου καμπ είναι πλέον αποκρουστική, καθώς υποδηλώνει την απόλυτη περιθωριοποίηση των προσφύγων, στερώντας τους ακόμη περισσότερες ατομικές, κοινωνικές και πολιτικές ελευθερίες, παρατηρούμε ότι οι περισσότερες/οι εγκατεστημένες/οι πολί(ιδ)ες δεν αντιδρούν, πιθανότατα γιατί αισθάνονται ότι το θέμα δεν τις/τους αφορά προσωπικά. Ήδη, λοιπόν, η επιβεβλημένη χωροταξική απομόνωση των προσφυγικών καμπς έχει πετύχει να δημιουργήσει δύο χωριστούς κόσμους, κατά το ρητό “out of sight, out of mind”.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της σημειολογίας στο επίπεδο της στελέχωσης των νέων κλειστών κέντρων αποτελούν κατά την άποψή μου οι υπάλληλοι φύλαξης, οι κοινώς αποκαλούμενοι «σεκιουριτάδες». Πέρα από το γεγονός της προφανούς αριθμητικής τους δυσαναλογίας τόσο σε σχέση με τις/τους πρόσφυγες, όσο και με τις/τους ελάχιστες/ους πλέον εργαζόμενες/ους στις αποδυναμωμένες κοινωνικές υπηρεσίες, οι υπάλληλοι αυτοί που ελέγχουν την πύλη του στρατοπέδου κυκλοφορούν με αλεξίσφαιρα γιλέκα και μαύρες αστυνομικού τύπου στολές, κατασκευάζοντας ακόμη και μόνο με την παρουσία τους την αίσθηση μιας ακραίας επικινδυνότητας, μιας και δείχνουν σα να περιμένουν ένοπλη τρομοκρατική επίθεση από λεπτό σε λεπτό, κι εμπνέοντας έτσι προληπτικά «δέος» σε όποιαν/ον από τους κατοίκους διανοηθεί να παρεκκλίνει από τους

ΚΕΔ Λέρου. Πηγή: <https://migration.gov.gr/ris/perifereiakes-monades/kyt-domes/k-y-t-leroy/>

Σύμπλεγμα για τις συνεντεύξεις Ασύλου Καταιικά. Πηγή: συντάκτρια του κειμένου.

επιβεβλημένους κανόνες συμπεριφοράς.

Πέρα όμως από τη βιαιότητα που εκπέμπει αυτή καθαυτή η παρουσία και η εμφάνιση των συγκεκριμένων, στα έξι χρόνια που βρίσκομαι εγώ προσωπικά στο πεδίο παρατηρώ ότι ο «ανθρωπότυπος» των εργαζομένων στην προσφορά επαγγελματικής αλληλεγγύης έχει αλλάξει: από μια σειρά ατόμων που είχαν μπει αρχικά στο προσφυγικό με σκοπό να βοηθήσουν, άλλοτε με λιγότερο, άλλοτε με περισσότερο ξεκάθαρο πολιτικό ή/και συναισθηματικό κίνητρο (ενδεχομένως κάποιες φορές ακόμα και λόγω συνειδησιακών ενοχών για τη διαφορά μεταξύ του δικού τους επιπέδου ευμάρειας και των άθλιων συνθηκών διαβίωσης των προσφύγων) και συχνά με μια στάση που συνέχισε τον εθελοντισμό με τη μισθωτή εργασία, έχουν φτάσει να δουλεύουν πλέον στις δομές μαζικής διαμονής κάποια άτομα που εκφράζονται κυνικά και που διατυπώνουν ανοιχτά ρατσιστικές αντιλήψεις εναντίον των αιτούντων διεθνούς προστασίας. Κατά την άποψή μου, αυτό το αποτέλεσμα είναι συνάρτηση αφενός της αυξανόμενης στρατιωτικοποίησης του χειρισμού των συνόρων και της μετανάστευσης και της συνακόλουθης διάχυσης του εθνικιστικού και милитарιστικού λόγου, κι αφετέρου της επιβολής των εργασιακών κανόνων που προωθούν την καπιταλιστική ανάπτυξη και σ' αυτό τον τομέα. Κοινώς, εφόσον ο δημόσιος τομέας διαρκώς λεηλατείται, το κοινωνικό κράτος συρρικνώνεται, οι τομείς της εργασίας με ουσιαστικό ανθρωπιστικό πρόσημο καταργούνται, αναφύονται στη θέση τους θέσεις «απασχόλησης» –όπως είθισται πλέον να αποκαλείται η επισφαλής εργασία– σε επαγγέλματα που είτε αφορούν στην καταστολή, στην καταδυνάστευση κάποιων κοινωνικά αδύναμων ομάδων ή/και στην καταστροφή του περιβάλλοντος. Και βέβαια, σε συνθήκες όψιμου καπιταλισμού, οι θέσεις αυτές δεν θα μπορούσαν να είναι παρά μόνο προσωρινές, προκειμένου να δημιουργούν κοινωνικούς αυτοματισμούς και να εξασφαλίζουν την πλήρη υπακοή όσων θέλουν να τις κρατήσουν.

7. Συμπεράσματα

Υποστήριξα ότι τα συστήματα επιτήρησης κι ελέγχου που σταδιακά εγκαθίστανται στις δομές πρώτης υποδοχής και διαμονής προσφύγων μετατρέπουν σταδιακά αυτές τις δομές σε φυλακές. Πρόκειται για στρατόπεδα όπου περιορίζονται όσες/οι ζητούν διεθνή προστασία στη χώρα μας, προκειμένου στο όνομα της «προστασίας» αυτής να περιοριστεί στο ελάχιστο η ελευθερία επιλογών τους και να εξαλειφθούν τα τελευταία ίχνη της αυτεξουσιότητάς τους. Στους «αναβαθμισμένους» πλέον αυτούς χώρους συγκέντρωσης οι διαμένουσες/οντες καταλήγουν να εξαντλούνται ηθικά, συναισθηματικά και υλικά μέσω της συστηματικής γραφειοκρατικής τους κακοποίησης, της αισθητηριακής καταστολής που υφίστανται καθημερινά και των παρατεταμένων στερήσεων που βιώνουν σε όλα τα επίπεδα των βασικών τους αναγκών. Οι απάνθρωπες αυτές συνθήκες και η έλλειψη επιλογών εντείνουν το ήδη τεράστιο στρες που βιώνουν τα συγκεκριμένα πρόσωπα εν αναμονή των αποφάσεων στα αιτήματα ασύλου τους και τα οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια σε «λύσεις» βιοπορισμού που τις/τους καθιστούν απόλυτα αναλώσιμο και αόρατο εργατικό δυναμικό στην υπηρεσία της καπιταλιστικής ανάπτυξης. Συνεπώς, το σύστημα «προστασίας» που επιβάλλουν τα νέα κλειστά στρατόπεδα, όχι απλά δεν προωθεί σε καμία περίπτωση την κοινωνική ένταξη των ανθρώπων, αλλά αντίθετα πετυχαίνει εν τέλει την περαιτέρω αποσταθεροποίηση της ψυχικής τους υγείας, την απομόνωση και τη δαιμονοποίησή τους, καθώς η κακή τους κατάσταση αναπαρίσταται δημόσια ως η αιτία λήψης των μέτρων ασφαλειοποίησης κι όχι ως το αποτέλεσμα του συγκεκριμένου συστήματος μεταναστευτικής διακυβέρνησης, το οποίο την προκαλεί και την κατασκευάζει.

Καθώς παράλληλα ο δημόσιος χώρος, στον οποίο όλες/οι ανεξαιρέτως θα έπρεπε να μπορούν να κινηθούν ελεύθερα συρρικνώνεται όλο και περισσότερο, είτε μέσω των διαδικασιών ιδιωτικοποίησης κι εξευγενισμού, είτε μέσω της δημιουργίας πρακτικά στρατιωτικοποιημένων ζωνών όπου μόνο «εξουσιοδοτημένα άτομα» έχουν πλέον πρόσβαση, μια επινοημένη επαγγελματική δεοντολογία εμπνέει φόβο για τον κριτικό σχολιασμό και τη δημοσιοποίηση της ζοφερής κατάστασης που επικρατεί πίσω από τις περιφράξεις. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι κάτοικοι των νέων προσφυγικών γκέτο που δημιουργούνται δίπλα μας έχουν ήδη καταστεί όμηροι της ακμάζουσας παραοικονομίας, προκειμένου να αντιπαρέλθουν την εξάρτηση της επιβίωσής τους από τα εργολαβικά catering και την διακρατική ελεημοσύνη των 75 ευρώ το μήνα ανά ενήλικο και 30 ευρώ ανά παιδί (και σε κάθε περίπτωση μάξιμουμ 330 ανά οικογένεια, όσο πολυμελής κι αν είναι αυτή). Σταδιακά, αναγκάζονται επίσης να διαβιούν κάτω από επιβεβλημένους χωροχρονικούς περιορισμούς μετακίνησης και υπό το καθεστώς στέρησης της ιδιωτικότητάς τους, ενώ παράλληλα οι κρατικές, γραφειοκρατικές υπηρεσίες συ-

νεχίζουν να διαχειρίζονται την ύπαρξή τους σύμφωνα με το αξίωμα της μηδενικής ανοχής και να καταστέλλουν δυνητικές αντιστάσεις, εκφοβίζοντάς τους με τη δυνητική τους «καταχώριση στο μαύρο κατάστιχο».

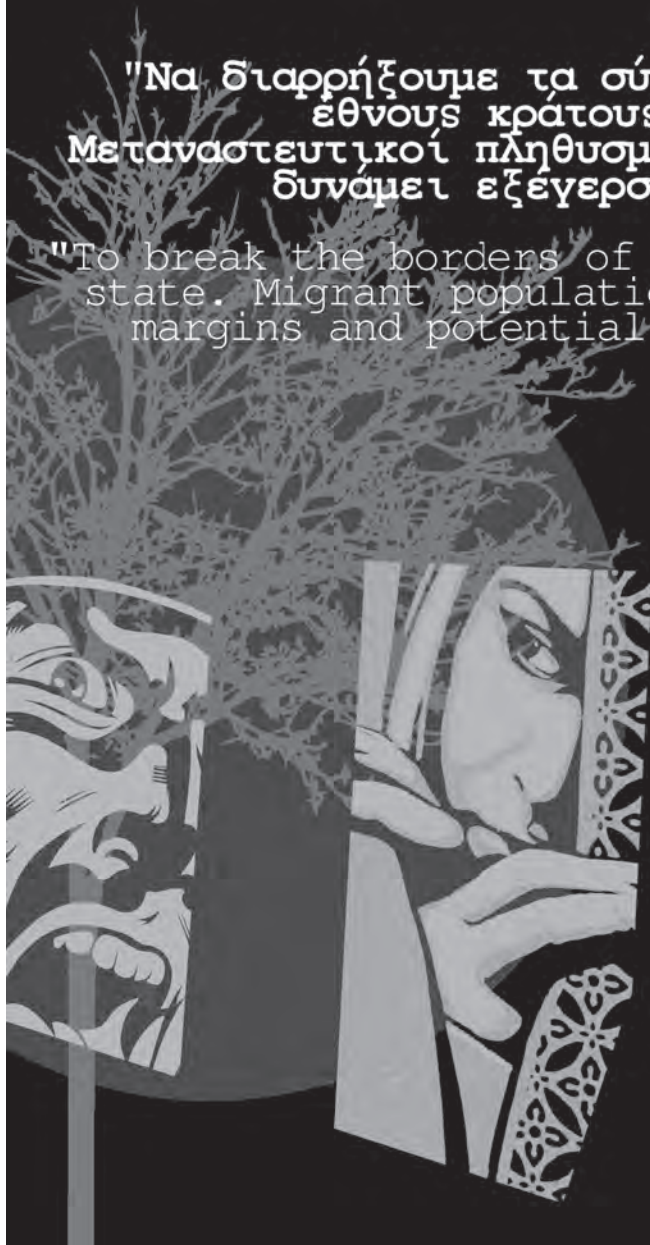
Τα ερωτήματα ωστόσο που αυθόρμητα γεννιούνται μπροστά σε τέτοια μεγάλη εμβέλεια επενδυτικά πλάνα «εκσυγχρονισμού», τα οποία αναπτύσσονται σταδιακά σε διάφορους χώρους εξαίρεσης που ορίζονται κάθε φορά και θεσμικά ως «χώροι ειδικής λειτουργίας» ή/και «υψηλού ρίσκου», αφορούν το φάσμα των «ωφελομένων» προσώπων από αυτού του είδους τις «καινοτομίες»: Άραγε ποιες/ποιοι ωφελούνται πραγματικά από αυτή τη συνθήκη επί του παρόντος και ποιες/ποιοι ακόμα προορίζονται να γίνουν εφεξής τα νέα αντικείμενα «ενδιαφέροντος» και «προστασίας» ενός σταδιακά όλο και πιο απολυταρχικού κρατικού μηχανισμού που χειρίζεται τη διακυβέρνηση του μεταναστευτικού ως ένα πρόσφορο πεδίο για σύναψη δημοσίων σχέσεων και business με το μεγάλο, ιδιωτικό κεφάλαιο;

Κι εντέλει, από πού μπορεί να προέλθουν οι αντιστάσεις σ' αυτό το επελαύνον καθεστώς εξαθλίωσης, καταπίεσης και εκμετάλλευσης, αν όχι από ένα πολύμορφο, αντι-ιεραρχικό και ταξικά αλληλέγγυο μαχητικό κίνημα;

"Να διαρρήξουμε τα σύνορα του
έθνους κράτους
Μεταναστευτικοί πληθυσμοί και η εν
δυνάμει εξέγερση"

"To break the borders of the nation-
state. Migrant populations on the
margins and potential revolt"

ΑΓΑΠΕΣ

Ομάδα δράσης & αλληλεγγύης

Να διαρρήξουμε τα σύνορα του έθνους-κράτους¹

Μεταναστευτικοί πληθυσμοί στο περιθώριο και η εν δυνάμει εξέγερση

Εισαγωγή

Η συνεχώς εντεινόμενη υποτίμηση και αορατοποίηση των ζώνων των μεταναστριών αποτελεί, εδώ και δεκαετίες, βασικό ομογενοποιητικό στοιχείο της εθνικής συγκρότησης και εκ των βασικών ρυθμιστικών δικλίδων της κοινωνικής ειρήνης. Από την τεράστια εργασιακή εκμετάλλευση και ποινικοποίηση των Αλβανών μεταναστών από τη δεκαετία του '90, μέχρι την ανακήρυξη των μεταναστευτικών ροών ως ασύμμετρη απειλή για Ελλάδα και Ευρώπη, το ελληνικό κράτος μετράει ήδη τουλάχιστον τρεις δεκαετίες από την κήρυξη του πολέμου κατά των μεταναστών. Η αντιμεταναστευτική διαχείριση έφτασε στην κορύφωσή της τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, όπου έχει λάβει ανοιχτά πολεμικά χαρακτηριστικά (Λευκή Βίβλος των ενόπλων δυνάμεων το 2015 – σύνδεση γεωστρατηγικής/πολιτικής σταθερότητας της Ευρώπης με ελληνική συνοριακή πολιτική, τροπολογία 23/2/2016 με την οποία οι μετανάστριες αποτελούν «κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια» και παραχώρηση διαχείρισης στον στρατό, κήρυξη έκτακτης ανάγκης στα σύνορα το 2020). Οι τακτικές αντιμετώπισης των μεταναστών από το ελληνικό κράτος περιλαμβάνουν, ως γνωστόν, την (επανα)λειτουργία στην ελληνική επικράτεια στρατοπέδων συγκέντρωσης και εγκλεισμού, δηλαδή Προ.κε.κ.α. (προαναχωρησιακών κέντρων κράτησης αλλοδαπών) και camp-KYT (κέντρα υποδοχής ταυτοποίησης μεταναστών), τις παράτυπες και «τυπικές» επαναπροωθήσεις, που συχνά συνοδεύονται από κλοπές και βασανισμούς εις βάρος τους από τις αρχές, σφαίρες, δολοφονίες, ξυλοδαρμούς και βιασμούς στα σύνορα, απαγωγές από τα κέντρα των πόλεων που ακολουθούνται από απελάσεις.

Συγκρότηση της εθνικής ενότητας

Η δημιουργία βαλβίδων αποσυμπίεσης για τη ντόπια κοινωνία συχνά συνοδεύεται από τη δημιουργία ενός εχθρού, είτε αυτός είναι εσωτερικός είτε εξωτερικός. Η ιστορία του ελληνικού κράτους είναι συνυφασμένη με τις επεκτατικές, ιμπεριαλιστικές και ηγεμονικές του βλέψεις στα Βαλκάνια από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα (με τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας) έως και την

1. Κείμενο δίγλωσσης μπροσουράς της ομάδα δράσης και αλληλεγγύης *Ανάρες* που παρουσιάστηκε στις 28 Μαΐου 2023 στη Θεσσαλονίκη, μαζί με εισηγήσεις από τη συνέλευση της *Κοινότητας των Κατελιγμένων Προσφυγικών* και από τις συνελεύσεις *Solidaridad With Migrants* και *Stop War On Migrants*.

πρόσφατη ιστορία του (διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, ελληνοσερβική συμμαχία, στάση απέναντι στη Μακεδονία, επιθετικές κινήσεις επικράτησης στην Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο που «περνάει από τα βουνά του Κουρδιστάν» εναντίον της Τουρκίας κ.ά.), αλλά και με τη σχέση καλύτερης εξασφάλισης αυτών των βλέψεών του μέσω της ένταξής του στην Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ. Ο ελληνικός εθνικισμός λειτουργούσε ανέκαθεν ως βασικό συγκροτητικό στοιχείο του ελληνικού κράτους, καθώς έχει βασιστεί σε ιστορικές αφηγήσεις περί ομοιογενούς «έθνους» και αδιαίρετης εθνικής ταυτότητας, προβαίνοντας παράλληλα σε εθνοκαθάρσεις (ας μας επιτραπεί η χρήση του όρου εν μέρει καταχρηστικά, εννοώντας τα διάφορα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, όπως ιδιώματα, διαλέκτους, συνήθειες κ.ά.) στα μετόπισθεν, με τη χρήση κατασταλτικών και ιδεολογικών μεθόδων από το ελληνικό κράτος. Ιστορική συνέχεια του εθνικιστικού-καπιταλιστικού αφηγήματος αποτελεί και η οπτική η οποία παρουσιάζει τους ερχόμενους (κυρίως) από την Ανατολή ανθρώπους ως «απολίτιστους» και «βάρβαρους» μέσω του πάγιου αντιμουσουλμανισμού και ισλαμοφοβίας που είναι εγγεγραμμένα στο κοινωνικό γίγνεσθαι του ελληνικού κράτους από τις απαρχές του.

Για να επανέλθουμε, ωστόσο, στο σήμερα, η τροφοδοσία του εθνικιστικού-ρατσιστικού αφηγήματος από το ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα έγκειται στο γεγονός ότι η πλήρης απανθρωποποίηση των μεταναστών «δικαιολογεί» και συντηρεί με τη μορφή απόδοσης στους έλληνες πολίτες υλικών και ιδεολογικών προνομίων («ανωτερότητα») και τον διαχωρισμό μεταξύ ελλήνων και μεταναστών. Παράλληλα, η συνθήκη αυτή καλλιεργεί την εντύπωση στον ντόπιο πληθυσμό, ποντάροντας στη δημιουργία κλίματος κοινωνικού κανιβαλισμού, ότι «όσο και αν φτωχοποιηθεί και προλεταριοποιηθεί, τουλάχιστον ποτέ δε θα γίνει κατώτερος από τους μετανάστες». Η άμεση προέκταση αυτής της πεποιθήσης είναι η περαιτέρω ενθάρρυνση του εθνικισμού και η «υποβοήθηση» που παρέχουν στο κράτος εθνικιστές και φασίστες, αναλαμβάνοντας οι ίδιοι, πολλές φορές, την τρομοκράτηση του μεταναστευτικού πληθυσμού με πογκρόμ και ξυλοδαρμούς.

ΑΜΚΑ, άσυλο, επαναπροωθήσεις, νομιμοποιητικά έγγραφα, πρόγραμμα ΕΣΤΙΑ, σχολείο, εργασιακή εκμετάλλευση

Ένας από τους βασικούς πυλώνες της αντιμεταναστευτικής πολιτικής του ελληνικού κράτους είναι ο γραφειοκρατικός λαβύρινθος τον οποίο έχουν να διαβούν οι μετανάστριες που καταφέρνουν να φτάσουν στην Ελλάδα στην προσπάθειά τους να νομιμοποιηθούν. Επί της ουσίας, η διαδικασία αίτησης ασύλου έχει μετατραπεί εξ ολοκλήρου σε διαδικασία απόρριψης, καθώς πλέον οι πιθανότητες έκδοσης ασύλου έχουν σχεδόν εκμηδενιστεί. Το ισχύον πλαίσιο, μετά από συνεχείς υπερψηφίσεις νόμων που αυστηροποιούν την έκδοση νομιμοποιητικών εγγράφων, αποκλείει την προστασία για ανθρωπιστικούς λόγους, προβλέπει την κράτηση των τελεσίδικα απορριφθέντων αιτούντων άσυλο σε κέντρα-φυλακές,

δεν εξασφαλίζει ότι οι πληροφορίες και οι διαδικασίες ασύλου θα είναι σε γλώσσα κατανοητή για τον/την αιτούντα/ούσα μετανάστη/ρια. Παράλληλα, η Τουρκία, από την οποία έρχονται πολλές μετανάστριες στην Ελλάδα και στην Ευρώπη σαν αποτέλεσμα της συμφωνίας Ε.Ε.-Ελλάδας-Τουρκίας (2016), έχει μετατραπεί σε ασφαλή τρίτη χώρα στην οποία ακόμη και «καθ' όλα νόμιμα» μπορούν να απελαθούν μετανάστες των οποίων έχει απορριφθεί η αίτηση ασύλου και οι οποίοι έχουν έρθει από την Τουρκία. Επίσης, ο νέος (αντι)μεταναστευτικός νόμος (2023), αφαιρεί την άδεια διαμονής παιδιών μεταναστών που μένουν στην Ελλάδα, τα οποία στην ανήλική τους ζωή δεν είχαν νομιμοποιητικά έγγραφα, ποινικοποιώντας με αυτόν τον τρόπο κατά την ενηλικίωσή τους πάρα πολλά παιδιά μεταναστών. Ακόμη και η τελευταία ευκαιρία που είχαν για να παραμείνουν στην επικράτεια όσοι είδαν τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας να απορρίπτονται τελεσίδικα, εξανεμίζεται, καθώς ο πρόσφατα ψηφισμένος νόμος εκπαραθυρώνει την άδεια παραμονής για εξαιρετικούς λόγους. Προφανώς, το νομικό πλαίσιο της μετανάστευσης είναι διαμορφωμένο ώστε να συμβαδίζει και σε μεγάλο βαθμό να καθορίζει την αποτροπή της μετανάστευσης και τη διατήρηση σε ένα καθεστώς είτε εγκλεισμού είτε πλήρους υποτίμησης όσων καταφέρουν να φτάσουν στην Ελλάδα.

Είναι πλέον γνωστό σε όλους, και συντελείται με πολλούς μάρτυρες, ότι στρατός και αστυνομία επαναπροωθούν με κρατικές εντολές μετανάστες, ακόμη και παραβαίνοντας τους ίδιους τους αστικούς νόμους. Εδώ και πολλά χρόνια αποτελούν αποτρεπτική μέθοδο του κράτους οι επαναπροωθήσεις, οι οποίες γιγαντώθηκαν αριθμητικά επί θητείας ΣΥΡΙΖΑ, στα σύνορα. Ωστόσο, από το 2020 το κράτος δημιούργησε ένα νέο προηγούμενο, καθώς μέσα σε πνεύμα εθνικής ομοψυχίας χαρακτήρισε τις μεταναστευτικές ροές ως «ασύμμετρη απειλή» και τις αντιμετώπισε σαν στρατιωτική εισβολή. Η ρητορική αυτή δεν ήταν απλώς μια νέα ταμπέλα που μπήκε στους μετανάστες, αλλά στην ουσία η πλήρης και χωρίς περιστολές αναγωγή των μεταναστών σε «απειλή κατά του έθνους». Τα γεγονότα του Φεβρουαρίου-Μαρτίου του 2020 στον Έβρο βρήκαν όλο το κοινοβουλευτικό φάσμα να συμφωνεί με την αδιαπραγμάτευση των ελληνικών συνόρων και στην ουσία να δίνει τα διαπιστευτήρια και τη συγκατάθεσή του στο κράτος για τη στρατιωτική αντιμετώπιση των μεταναστριών στα σύνορα. Τουλάχιστον τρεις εν ψυχρώ δολοφονίες μεταναστών/ριών καταγράφηκαν εκείνες τις μέρες: στις 29 Φεβρουαρίου της Nadera Almonla από τη Συρία μετά από ρίψη σφαιρών προς την κατεύθυνσή της μέσα στα νερά του Έβρου, στις 2 Μαρτίου του Muhammad al-Arab από τη Συρία από σφαίρες σε ελληνικό έδαφος, και στις 4 Μαρτίου του Muhammad Gulzari από το Πακιστάν, ο οποίος, όπως επιβεβαιώνει το Forensic Architecture και η Διεθνής Αμνηστία, δολοφονήθηκε από σφαίρες στρατιωτικού όπλου. Στελέχη του στρατού, αστυνομία, πολίτες και φασίστες με όπλα επιχειρούσαν ενάντια

σε άοπλο πληθυσμό, ο οποίος προσπαθούσε να φύγει από την Τουρκία και να φτάσει στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Οι φωνές οι οποίες επαναλάμβαναν ότι ο μεταναστευτικός πληθυσμός εργαλειοποιήθηκε από το καθεστώς Ερντογάν, αγνοούν την παράμετρο της αναπόφευκτης κίνησης των μεταναστών, οι οποίοι/ες ούτως ή άλλως αναζητούν καλύτερη ζωή στην Ευρώπη. Την ίδια στιγμή το ελληνικό κράτος βρήκε μια ευκαιρία για να διεξάγει μια πολεμική επιχείρηση ενάντια στους μετανάστες, ώστε να «συσπειρωθεί εσωτερικά», δίνοντας νέες διαστάσεις στην απανθρωποποίηση των μεταναστών και σπέρνοντας άπλετο ρατσιστικό δηλητήριο και σπόρους κοινωνικού εκφασισμού.

Τα επόμενα χρόνια μέχρι και σήμερα, έχουν καταγραφεί πολλές φορές απαγωγές μεταναστών από τα κέντρα των πόλεων και επαναπροωθήσεις στην Τουρκία, και είναι εκατοντάδες οι καταγγελίες για επαναπροωθήσεις και εξευτελιστική μεταχείριση μεταναστών στα σύνορα. Το καθεστώς αυτό, αλλά και άλλες μέθοδοι κατατρομοκράτησης και βασανισμού μεταναστών από τις αρχές (λιμενικό, στρατός, αστυνομία, συνοριοφύλακες, λέσχες εφέδρων), όπως το να τους ρίχνουν στα νερά του Έβρου, να τους αφήνουν γυμνούς, να ληστεύουν τα λιγοστά λεφτά και υπάρχοντά τους, να πυροβολούν εκφοβιστικά (ή μη) προς την κατεύθυνση των βαρκών, να αφαιρούν τη μηχανή ή να ξεφουσκώνουν τις βάρκες, να τους ξυλοκοπούν, ακόμη και να βιάζουν, έχουν έρθει στη δημοσιότητα και σε μεγάλο βαθμό έχουν οδηγήσει τους μετανάστες στην επιλογή μίας ακόμη πιο επικίνδυνης διαδρομής προς την Ευρώπη, καθώς συχνά πλέον προσπαθούν να μεταβούν από την Τουρκία κατευθείαν στην Ιταλία, παίρνοντας τον λεγόμενο «δρόμο της Καλαβρίας».

Η κρατική πολιτική της γκετοποίησης αποτυπώνεται έντονα στην επιλογή που έκανε το κράτος να μειώσει τους μετανάστες που στεγαζόνταν υπό τη λειτουργία του προγράμματος ΕΣΤΙΑ ΙΙ, αρχικά από 27.000 σε 10.000 τον Απρίλιο του 2022 και μετέπειτα να τερματίσει εξ ολοκλήρου το πρόγραμμα στις 31 Οκτωβρίου 2022. Σε ορισμένες περιπτώσεις, είτε οργανωμένα είτε μεμονωμένα, άνθρωποι αντιστάθηκαν στις επαπειλούμενες εξώσεις, σε περιοχές όπως η Τούμπα, η Καλαμαριά, η Ξηροκρήνη, γεγονός που κέρδισε χρόνο και τις καθυστέρησε. Παράλληλα, είδαμε για πρώτη φορά (τουλάχιστον εν γνώσει μας) την αρμόδια ΜΚΟ να στέλνει εξώδικο και να νομιμοποιεί την παρέμβαση της αστυνομίας σε σπίτι όπου διέμενε μεταναστευτική οικογένεια, απεμπολώντας ακόμη και τα τελευταία ανθρωπιστικά προσχήματα των ΜΚΟ. Κατά τ' άλλα, οι συνήθεις μέθοδοι εκφοβισμού εκ μέρους των ΜΚΟ, ώστε να ωθήσουν τις μετανάστριες σε «οικειοθελείς» εξώσεις, περιλάμβαναν απειλητικά τηλεφωνήματα, αλλαγές κλειδαριών, μεταφορές επίπλων, κόψιμο νερού ή και ρεύματος, παρουσία της αστυνομίας για λόγους εκφοβισμού έξω από τα σπίτια χωρίς χαρτί εισαγγελέα κ.ά.

Οι μετανάστες που στεγαζόνταν υπό το πρόγραμμα ΕΣΤΙΑ στα κέντρα των πόλεων, εκτοπίστηκαν κυριολεκτικά είτε σε στρατόπεδα συγκέντρωσης είτε στο δρόμο. Η συμπίεση και ο περιορισμός των ελευθεριών και των δικαιωμάτων των

μεταναστριών την οποία εφαρμόζει το κράτος, προϋποθέτει την πλήρη απομάκρυνσή τους από τη δημόσια σφαίρα και την ορατότητα της ντόπιας κοινωνίας, δηλαδή τη μεταφορά τους εκτός του αστικού ιστού. Η διαβίωση μεταναστευτικών οικογενειών ή ασυνόδευτων ανήλικων μεταναστών εκτός αστικών ιστών αποτελεί επίσης ευθύ αποκλεισμό των παιδιών αυτών από την πρόσβαση στην εκπαίδευση, καθώς αδυνατούν σε πολλές περιπτώσεις να ταξιδεύουν καθημερινά για να καλύψουν τόσο μεγάλες αποστάσεις (είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, ακόμη και κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του προγράμματος ESTIA, ο εκάστοτε διαμένων του προγράμματος, άπαξ και έπαιρνε άσυλο είχε διορία να αφήσει το σπίτι εντός ενός μήνα με τη δικαιολογία ότι είχε ενταχθεί πλήρως στην κοινωνία).

Την ίδια στιγμή, η πρόσβαση στον ΑΜΚΑ εξαρτάται από την έκβαση της αίτησης ασύλου, γεγονός που καθιστά πολύ δύσκολη τη λήψη του για τις μετανάστριες. Για μεγάλες περιόδους μάλιστα, το κράτος «έκλεινε» καθολικά τη δυνατότητα χορήγησής του σε μετανάστες. Παράλληλα, ο ΠΑΑΥΠΑ (Προσωρινός Αριθμός Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού) για τους αιτούντες άσυλο έχει μπλοκαριστεί πολλές φορές από το κράτος, στερώντας κάθε «νόμιμη» πρόσβαση των μεταναστριών στην υγεία. Επίσης, δεν είναι λίγες οι φορές που η δολοφονική στάση των διοικήσεων των camps, σε συνδυασμό με την καθυστέρηση ερχομού του ΕΚΑΒ, έχουν οδηγήσει σε θανάτους μεταναστών, όπως του πακιστανού εργάτη γης Wares Ali στο camp του Ελαιώνα.² Συνεπώς, η δομική βία της στέρησης του αριθμού ασφάλισης και κοινωνικής περίθαλψης από τους μετανάστες συμπληρώνεται και επαυξάνεται από τον επί της ουσίας αποκλεισμό τους από την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη που συνεπάγεται η διαβίωση σε στρατόπεδο συγκέντρωσης.

Η διατήρηση των μεταναστριών σε ένα καθεστώς απανθρωποποίησης είναι μια κατάσταση επωφελής, τόσο για τη διασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης από το κράτος όσο και για την εξασφάλιση της ύπαρξης μεγάλου αριθμού μεταναστών διαθέσιμων ανά πάσα στιγμή για πλήρη εργασιακή εκμετάλλευση από το κράτος και τα ντόπια αφεντικά. Η αντιμετώπιση των μεταναστών ως «εισβολέων» και «ασύμμετρης απειλής» είναι συνδεδεμένη με την ανάγκη του ντόπιου κεφαλαίου για ένα απλήρωτο, πλήρως υποτιμημένο και πειθαρχημένο εργατικό δυναμικό. Κυριότερο πεδίο εργασιακής εκμετάλλευσης των μεταναστών αποτελούν οι δουλειές γης, η αλιεία κ.ά., όπου τα αφεντικά αξιοποιούν την ευκαιρία που τους δίνει το κράτος ώστε να ξυλοκοπούν,³ να μαχαιρώνουν, ακόμη και να πυροβολούν μετανάστες που ζητούν τα δεδουλευμένα τους.

2. <https://www.koutipandoras.gr/article/wares-ali-40-chronon-nekros-apo-anakopi-sti-domi-tou-elaiona-mia-sygklonistiki-martyria/>

3. <https://www.larisanew.gr/katangelia-gia-agrio-xylodarmo-metanasti-ergati-sta-farsala-gia-ti-zitise-ta-dedoulevena-tou/>

Εγγυητής της βαρβαρότητας που υφίστανται οι μετανάστες είναι το κράτος. Με το πρόσφατο Μνημόνιο συνεργασίας Ελλάδας-Μπαγκλαντές,⁴ ποινικοποιεί τη διαμονή στην Ελλάδα όλων των ανθρώπων που προέρχονται από το Μπαγκλαντές, εκτός αν υπάγονται σε αυτό το μνημόνιο, το οποίο προβλέπει ότι στην Ελλάδα μπορούν να διαμείνουν μόνο 9 μήνες με σύμβαση με κάποιο ντόπιο αφεντικό, ως εργάτες γης. Συμφωνίες όπως αυτή, χάριν της τόνωσης της ελληνικής οικονομίας, καθιστούν τους μετανάστες ένα χρήσιμο και φτηνό εργατικό δυναμικό, στην καλύτερη περίπτωση, και έναν «περιττό» και «πλεονάζοντα πληθυσμό προς απέλαση».

Για το σύστημα των στρατοπέδων συγκέντρωσης

Η προσπάθεια του κράτους για απομάκρυνση των μεταναστριών από τα κέντρα των πόλεων είναι μία πάγια συνιστώσα της αντιμεταναστευτικής πολιτικής. Είναι μέρος της στρατηγικής της αορατοποίησής τους και της πλήρους αποσύνδεσής τους από τον ντόπιο πληθυσμό. Αποτελεί ένα μαζικό σύστημα πειθάρχησης και υποταγής ολόκληρων πληθυσμών προς το συμφέρον του καπιταλισμού και του υλικού και ιδεολογικού τρόπου αναπαραγωγής του. Η θέαση ως μερικότητας της συνθήκης στην οποία υπόκεινται οι μετανάστες στην Ελλάδα, αποτελεί μερικοποίηση του γενικευμένου καθεστώτος εξαίρεσης στο οποίο βρίσκεται το σύνολο των καταπιεσμένων στον καπιταλισμό. Ως εκ τούτου, η συνθήκη που διαμορφώνει το κράτος ώστε να συνεχίσει τα εγκλήματά του δεν είναι τόσο η παντοδυναμία της βίας του ή η παραπληροφόρηση, όσο η εσωτερικευση του διαχωρισμού που συνεπάγεται αδυναμία πλήρους κατανόησης της βαρβαρότητάς του.

Όσο η τάξη των καταπιεσμένων και το κίνημα κωφεύουν ή αδυνατούν να πάρουν αποτελεσματική θέση ενάντια στην εκμετάλλευση των μεταναστών (άρα και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης), ο εκφασισμός της κοινωνίας και η εξατομίκευση θα προχωράει με γοργά βήματα. Υπάρχουν ωστόσο φωτεινά παραδείγματα, που το κίνημα (έστω μέρος του) έχει ανταποκριθεί στον ιστορικό του ρόλο και έχει καταφέρει να βάλει, έστω και προσωρινά, αναχώματα απέναντι στην κρατική-καπιταλιστική βαρβαρότητα της αντιμεταναστευτικής πολιτικής, τα οποία οφείλουν να καταγράφονται στη συλλογική συνείδηση ως μονόδρομος αντίστασης.

Ο ρόλος της σοσιαλδημοκρατίας και της ανθρωπιστικής διαχείρισης

Θεωρούμε απαραίτητη τη διατήρηση στη συλλογική μνήμη των βαθιά ταξικών και εκμεταλλευτικών πολιτικών διαχείρισης που προτείνει ο ΣΥΡΙΖΑ. Η κυβέρνηση της Αριστεράς, με το εργαλείο του ανθρωπισμού, γιγάντωσε τον αριθμό

4. <https://www.iefimerida.gr/politiki/boyli-kyrosi-mnimonio-ellada-mpagklantes>

των επαναπροωθήσεων (2017),⁵ επέκτεινε το σύστημα των στρατοπέδων συγκέντρωσης, με τη δημιουργία του στρατοπέδου της Μόριας, τον εγκλεισμό πολλών ακόμη μετανασ(ρι)ών σε κέντρα κράτησης όπως αυτό της Πέτρου Ράλλη και της Αμυγδαλέζας. Επί θητείας του, επίσης, εκκενώθηκαν καταλήψεις στέγες μεταναστριών σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, όπως η κατάληψη Ορφανοτροφείου⁶ και ξεκίνησαν εξώσεις μεταναστών από προγράμματα στέγασης κράτους-ΜΚΟ. Παράλληλα, συνέχισε την επέκταση του φράχτη του Έβρου.

Για να προλειάνει, επίσης, το πεδίο μίας πιθανής επανεκλογής του, ο ΣΥΡΙΖΑ ανακοίνωσε ανοιχτά ότι προτείνει είτε την «εργασιακή ενσωμάτωση» των μεταναστών στην ελληνική οικονομία είτε την απέλασή τους, δήλωση η οποία δεν αφήνει περιθώρια παρερμηνείας για το πρίσμα της παραγωγικής εκμετάλλευσης και ευθυγράμμισης με τις ανάγκες του κεφαλαίου, με το οποίο ο ΣΥΡΙΖΑ αντιμετωπίζει τους μετανάστες.⁷

Έχει σημασία να σταθούμε στη λήψη της σκυτάλης της σοσιαλδημοκρατίας από το ΜέΡΑ25. Το τελευταίο, διακηρυκτικά αντιτίθεται στη συμφωνία ΕΕ-Ελλάδας-Τουρκίας και προτείνει το άνοιγμα των εσωτερικών συνόρων της ΕΕ και ισοκατανομή των αιτούντων άσυλο εντός της ΕΕ.⁸ Όλα αυτά στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ένωσης. Προτείνει ένταξη των μεταναστών από θέση εν δυνάμει κυβερνήτορος. Η υιοθέτηση αιτημάτων των ίδιων των μεταναστών, αλλά και του κινήματος, ανοίγει το δρόμο για νέες αφομοιώσεις και εφησυχασμούς. Ο κοινωνικός εκφασισμός δεν έχουμε την ψευδαίσθηση ότι θα καταπολεμηθεί λέγοντας δήθεν ριζοσπαστικές απόψεις στο κοινοβούλιο, αλλά η υλική και ιδεολογική πάλη εναντίον του συντελείται με επιτυχία στα κοινωνικά πεδία, στους αγώνες και, το κυριότερο, στους αγώνες και στις κινήσεις των ίδιων των μεταναστών και μέσω της ανάδειξής τους.

Οι συνδιαχειριστικές λύσεις που προτείνει το ΜέΡΑ25 στο πλαίσιο της ΕΕ, όπου το ελληνικό κράτος εξυπηρετεί καλύτερα τις βλέψεις του δικού του καπιταλισμού, προέρχονται από τον αρχικό συμβιβασμό που έχει κάνει το συγκεκριμένο πολιτικό ρεύμα. Δεν αποτελεί καινούργια είδηση ότι το πολιτικό ρεύμα της σοσιαλδημοκρατίας επιλέγει στάση εισοδισμού και εργαλειοποίησης απέναντι στα κινήματα και την ίδια στιγμή αποτελεί (εν γνώσει ή εν αγνοία των υποστηρικτών/ριών του) τον κύριο μηχανισμό απόσπασης κοινωνικής συναίνεσης του κράτους και του κεφαλαίου, δηλαδή το άλλοθι του.

Τέλος, το ΚΚΕ προτείνει να δημιουργηθούν «επιτροπές Ασύλου στην Τουρκία με ευθύνη της ΕΕ και τη Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες»

5. https://wearesolomon.com/mag/focus-area/migration/deportations-the-eter-nal-denial-of-the-greek-government/?fbclid=IwAR2XJG-DwY_V6vTSSUFE870t-1dYVqsqNhrGEK-Fk2xnhrUrYtpHhXxEAiI

6. <https://www.voria.gr/article/thessaloniki-dite-fotografies-apo-tin-katedafisi-tou-orfanotrofiou>

7. <https://info-war.gr/apelasi-i-ekmetalleysi-proteine-se-pr/>

8. <https://mera25.gr/anthropina-dikaiomata-kai-metanastefiki-politiki/>

(ευρωκοινοβουλευτική ομάδα του ΚΚΕ, 29-10-2021). Ενώ, δηλαδή, με τις αναλύσεις του αναγνωρίζει τον δομικό ρόλο εκμετάλλευσης που διαδραματίζουν τα κράτη εις βάρος των μεταναστριών, εν τούτοις δεν διστάζει να αναθέσει την «λύση» του «προβλήματος» (σύμφωνα με το ΚΚΕ) του μεταναστευτικού σε κρατικούς φορείς, στάση που κάθε άλλο παρά διεθνιστική μπορεί να θεωρηθεί.

Πεδίο αυτοκριτικής και επαναπροσδιορισμού των αγώνων

Η κριτική στάση απέναντι στις σοσιαλδημοκρατικές, συνδιαχειριστικές και πατριωτικές προσεγγίσεις, δεν αναπληρώνει, παρόλ' αυτά, τα υπαρκτά και τεράστια ελλείμματα και την απουσία λύσεων εκ μέρους του κινήματος, για σύνδεση ντόπιων-μεταναστών και για την ορατότητα των μεταναστών. Παρότι υπάρχουν φωτεινά παραδείγματα, με πιο πρόσφατο τον αγώνα ενάντια στην εκκένωση του camp του Ελαιώνα, τα τελευταία χρόνια έχουν στιγματιστεί από την αδυναμία του ντόπιου κινήματος να στηρίξει και να έρθει σε πραγματική επαφή με τις υπαρκτές, συνεχείς και έντονες αντιστάσεις και διεκδικήσεις μεταναστ(ρι)ών για ζωή και αξιοπρέπεια.

Ο αφομοιωτικός ρόλος που διαδραμάτισε ο ΣΥΡΙΖΑ, η ΜΚΟποίηση του μεταναστευτικού σε συνδυασμό με την κρατική πολιτική της γκετοποίησης και αορατοποίησης των μεταναστών και η έλλειψη χώρων συνάντησης ντόπιων-μεταναστριών, έχουν διαμορφώσει μια πραγματικότητα μη συνάντησης. Όσο υπερβατικά και αν φαίνονται αιτήματα και προτάγματα για «κοινότητες και κοινούς αγώνες ντόπιων-μεταναστριών», συμπυκνώνουν ωστόσο τον δρόμο της μη αφομοίωσης και της δημιουργίας σχέσεων αλληλεγγύης και αλληλεπίδρασης, μακριά από τη μεσολάβηση κράτους και ΜΚΟ.

Ο αγώνας ενάντια στην εκκένωση του camp του Ελαιώνα και οι κινήσεις αλληλεγγύης ενάντια στις επιχειρήσεις-«σκούπα» (μεταφοράς σε camps) κατά μεταναστριών από την ΕΛ.ΑΣ. στην πλατεία Βικτώριας, αποτέλεσαν επιλογές αγώνα που έβαλαν στο κέντρο τους τις ανάγκες και την κίνηση των ίδιων των μεταναστών και κατάφεραν να πετύχουν τη δημιουργία σχέσεων αλληλεγγύης. Ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο, το κράτος επιστράτευσε διώξεις και καταστολή απέναντι σε αυτούς τους αγώνες, καθώς δεν είναι διατεθειμένο να αφήσει την εξέλιξη αυτής της σύνδεσης. Συνεπώς, η απειλή των διώξεων και το ασφυκτικό πλαίσιο αστυνομικής επιτήρησης όλων των πτυχών της ζωής των μεταναστών αποτελούν σημαντικά εμπόδια τα οποία οφείλει να υπερκεράσει το ντόπιο κίνημα. Παράλληλα, πέρα από την καταστολή, ορθώνονται και όρια στην επικοινωνία μεταξύ ντόπιων και μεταναστών τα οποία έγκεινται στις γλωσσικές διαφορές και για αυτό τον λόγο είναι σημαντικό το κίνημα να έχει πολύγλωσσο υλικό και απεύθυνση σε γραπτό και προφορικό λόγο.

Στη Θεσσαλονίκη, παρότι το πρόσφατο ιστορικό των αγώνων ντόπιων-μεταναστών δεν είναι πλούσιο, εν τούτοις έχουν υπάρξει από κοινού αντιστάσεις σε

αρκετές περιπτώσεις αποπειρών εξώσεων μεταναστ(ρι)ών από σπίτια του προγράμματος στέγασης ESTIA (I & II).

Η εξέγερση στο Ιράν τον Οκτώβριο, με έντονα φεμινιστικά χαρακτηριστικά, οδήγησε σε συγκεντρώσεις και πορείες αλληλεγγύης και στη Θεσσαλονίκη. Μετά από χρόνια, στο κέντρο της πόλης πραγματοποιήθηκαν συγκεντρώσεις (π.χ. στις 22/10) οι οποίες διοργανώθηκαν και πλαισιώθηκαν από πολλές μετανάστριες. Το κοινό μπλοκ ντόπιων-μεταναστριών αποτέλεσε ευκαιρία γνωριμιών σε προσωπικό και πολιτικό επίπεδο. Παράλληλα, η παρουσία μεταναστευτικού μπλοκ στο δρόμο έσπασε σε ένα βαθμό την αορατότητα των μεταναστριών στις πορείες και ανέδειξε τη σημασία της δήλωσης του πολιτικού μηνύματος από τα ίδια τα (πολλαπλά) καταπιεσμένα άτομα.

Μεταναστευτικοί αγώνες από τα lockdown μέχρι σήμερα

Τα παραδείγματα αντίστασης των μεταναστών σε Προ.κε.κ.α. και «ανοιχτά» και «κλειστά» ΚΥΤ των τελευταίων χρόνων είναι πολλά και εκφράστηκαν ποικιλοτρόπως. Η συνθήκη της πανδημίας του covid-19 «βοήθησε» το κράτος να επιταχύνει την εφαρμογή σκληρότερων μεθόδων ελέγχου και καταστολής επάνω στα σώματα των μεταναστ(ρι)ών. Αρχικώς, ακόμη και στα «ανοιχτά» camps, όπως π.χ. αυτό των Διαβατών, περιορίστηκε η δυνατότητα μετακίνησης των μεταναστριών, καθώς για μεγάλο χρονικό διάστημα ισχύος των μέτρων για τον covid δικαιούταν έξοδο από το camp την εκάστοτε ημέρα μόνο ένα άτομο από κάθε οικογένεια. Το καθεστώς διαχωρισμού εντάθηκε από την πρώτη κιόλας καραντίνα: ενώ για τους έλληνες πολίτες τα μέτρα ίσχυαν για περίπου 1,5 μήνα, για τους μετανάστες στα camps ίσχυαν για όλη την τουριστική περίοδο και μέχρι το φθινόπωρο. Έπειτα επανήλθαν με την επιστροφή των sms, με αποτέλεσμα ορισμένα camps να βρεθούν σε lockdown για 8 μήνες το 2020. Η πανδημία του covid-19 αποτέλεσε, επίσης, αφορμή για τη μετατροπή των εναπομεινάντων «ανοιχτών» camps σε κλειστά. Το ασφυκτικό πλαίσιο ελέγχου και περιορισμού ελευθερίας των μεταναστών ενισχυόταν με πρόσχημα τον εντοπισμό κρουσμάτων σε camps, όπου σε αρκετές περιπτώσεις (Ριτσώνα, Μαλακάσα, Κουτσόχερο, Νέα Καβάλα κ.ά.) μπήκαν, επ' αφορμής αυτών, ολόκληρα camps σε καραντίνα.

Οι ισχυρότερες δηλώσεις ενάντια στο καθεστώς των στρατοπέδων συγκέντρωσης είναι οι ίδιες οι αντιστάσεις των μεταναστριών. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα έντονων αντιστάσεων και εξεγέρσεων σε camps, όπως αυτή στις 19 Απριλίου 2020 στο ΚΥΤ της ΒΙΑΑ στη Χίο, η οποία αρχικώς πυροδοτήθηκε από τον θάνατο λόγω καθυστέρησης λήψης ιατρικής περίθαλψης 47χρονης γυναίκας από το Ιράκ.⁹ Στο κολαστήριο της Μόριας, οι διαμαρτυρίες διαδέχονταν η μία

9. <https://tvxs.gr/news/ellada/eksegersi-sti-bial-meta-thanato-gynaikas-poy-tis-arnithikan-ti-nosileia>

την άλλη, μέχρι που στις 9 Σεπτεμβρίου 2020 το camp της Μόριας στη Λέσβο καίγεται ολόκληρο μετά από εξέγερση των μεταναστών.¹⁰ Το βολικό αφήγημα για την καταστροφή της Μόριας, ότι δηλαδή μερικοί νεαροί μετανάστες προκάλεσαν την πυρκαγιά και έθεσαν σε κίνδυνο τη ζωή των υπόλοιπων μεταναστών, ωχριά μπροστά στην καθημερινή εγκληματική συνθήκη απανθρωποποίησης στην οποία υπόκεινταν οι μετανάστες στο camp. Η διατύπωση ότι «δεν είναι έγκλημα το ότι κάηκε η Μόρια, αλλά το ότι υπήρξε» συμπυκνώνει σε μεγάλο βαθμό τα επίπεδα απόγνωσης στα οποία πιθανόν έφτασαν οι μετανάστες που «διέμεναν» εκεί. Για το κολαστήριο, το οποίο φτιάχτηκε επί θητείας ΣΥΡΙΖΑ, έχουν γραφτεί πολλές μαρτυρίες και εμπειρίες από πρωτογενείς πηγές, δηλαδή από τις ίδιες τις μετανάστες, οι οποίες συμπυκνώνουν πολύ καλύτερα τη συνθήκη της Μόριας.

Τον Φεβρουάριο του 2020, στο Προ.κε.κ.α. του Παρανεστίου Δράμας ξεκίνησαν απεργία πείνας εκατοντάδες μετανάστες από το Μπαγκλαντές, την Ινδία, το Πακιστάν και άλλες χώρες,¹¹ διεκδικώντας την απελευθέρωσή τους. Λίγο καιρό μετά, στις αρχές του Απριλίου, εξεγέρθηκαν¹² ενάντια στην κράτησή τους ξανά μετανάστες στο Προ.κε.κ.α. Παρανεστίου, υφιστάμενοι την άγρια καταστολή από ΜΑΤ και λοιπές κατασταλτικές δυνάμεις, με ξυλοδαρμούς και βασανισμούς μέσα στους χώρους κράτησης. Στις 16 και στις 18 Απριλίου 2023, 11 μετανάστες κατήλθαν σε απεργία πείνας στο Προ.κε.κ.α. Παρανεστίου, διαμαρτυρόμενοι για τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης και διεκδικώντας την απελευθέρωσή τους.¹³ Τον Δεκέμβριο του 2019, εκατοντάδες κυρίως Αφρικανοί μετανάστ(ρι)ες εξεγέρθηκαν στο ΚΥΤ της Σάμου, διεκδικώντας την ελεύθερη μετακίνησή τους.¹⁴ Στις 12 Μαΐου 2020, στο κλειστό ΚΥΤ του Φυλακίου Έβρου η αστυνομία ξυλοκόπησε και κατέστειλε ανήλικους μετανάστες.¹⁵

Τα παραδείγματα εξεγέρσεων και διαμαρτυριών σε ΚΥΤ και Προ.κε.κ.α. ανά την ελληνική επικράτεια είναι πολλά, καθώς δεν παύουν να διεκδικούν τα αυτονόητα για αυτούς. Παρόλ' αυτά το ντόπιο κίνημα δεν κατάφερε σχεδόν καμία φορά να συνδεθεί με αυτά ή να δείξει την απαραίτητη αλληλεγγύη. Ωστόσο, και μέσα στις πόλεις έχουν εκδηλωθεί αντιστάσεις των μεταναστών, τόσο σε επιχειρήσεις απομάκρυνσής τους από την αστυνομία από τα κέντρα των πόλεων, όσο και σε προσπάθειες και απειλές εξώσεων από τα σπίτια τους.

10. https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/261103_moria-hroniko-toy-teloys-mias-kolasis

11. <https://www.efsyn.gr/node/230716>

12. <https://xronikadramas.gr/apotropike-exegersi-sto-proanachorisiako-kentro-paranestioy/>

13. <https://www.facebook.com/StopWarOnMigrants/posts/562151682678441>

14. <https://athens.indymedia.org/post/1602090/>

15. <https://www.facebook.com/notleavingmyhome/posts/pfbid0GSnHMS4FwQwsRDK2A1Xi-yyFAHUtLNr2QezWYDXgGbFvAJJuxDM6h99M8wDfW6S7nl>

Για τον σκοπό της αντίστασης στις εξώσεις με τις οποίες απειλούνταν οι μετανάστριες στην Αθήνα, μάλιστα, αυτοοργανώθηκαν δημιουργώντας τη συνέλευση-κίνηση Not Leaving My Home¹⁶ τον Μάιο του 2020, η οποία μέτρησε βήματα και νίκες κόντρα στις εξώσεις, με πολλές μετανάστριες να καθυστερούν, παρά τις απειλές, για καιρό τις εξώσεις από τα σπίτια τους. Στις επιχειρήσεις απομάκρυνσης μεταναστ(ρι)ών στην πλατεία Βικτώριας, οι οποίες είχαν μείνει στο δρόμο, ντόπιοι μαζί με μετανάστριες αντιστάθηκαν πολλές φορές και δημιούργησαν τη συνέλευση Viktoria Solidarity το καλοκαίρι του 2020.¹⁷

Επίλογος

Οι ζωές, οι αγώνες και η καταπίεση των μεταναστ(ρι)ών δεν μπορούν να θεωρούνται σαν κάτι ξεχωριστό από την καταπίεση των ντόπιων. Η μετανάστευση δεν είναι «αφύσικο φαινόμενο» ή «φαινόμενο των καιρών», αλλά πτυχή της ανθρώπινης ιστορίας. Η βίαιη αορατοποίηση των μεταναστών αποτελεί προσπάθεια του κράτους να επιβάλλει τους δικούς του «όρους ομοιογένειας» της κοινωνίας, ενώ η απουσία αντίστασης του προλεταριάτου σε αυτό εγκυμονεί τον κίνδυνο της κοινωνικής νομιμοποίησης αυτής της διαίρεσης των καταπιεσμένων. Όσο υψώνονται εμπόδια στη συνάντηση ντόπιων-μεταναστών, τόσο πρέπει να αναδεικνύουμε τα υπαρκτά παραδείγματα τέτοιων κοινοτήτων και κοινών αγώνων, ως απαραίτητο στάδιο της κοινωνικής χειραφέτησης.

16. <https://www.facebook.com/notleavingmyhome/>

17. <https://www.facebook.com/ViktoriaSolidarity/>

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΡΟΜΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

ΓΙΑ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ ΚΑΙ ΣΑΜΠΑΝΗ
Ρομά και μπαλαμοί αγωνιζόμαστε μαζί
κρατάμε ζωντανή τη μνήμη του Κώστα και του Νίκου

ΣΑΒΒΑΤΟ 25.2 ΜΕΡΑ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

στην κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ (Ομήρου και Περδικα γωνία, Κάτω Τούμπα)

15.00

κουζίνα και live
με μουσικά σχήματα ρομά και μπαλαμών

18.00

ΕΚΔΗΛΩΣΗ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ
με συμμετοχή ατόμων από Ρομά κοινότητες

20.00
RAP LIVE

Gipsy Mafia
Renovatio
Τέχνη Γειτονιάς

Πρωτοβουλία
Ρομά και μπαλαμών
για το γκρέμισμα
των διαχωρισμών

Υποδόριες κοινωνικές αντιστάσεις μέσα στο δημόσιο σύστημα υγείας

Για τον, κατά τον Μισέλ ντε Σερτώ «συνηθισμένο άνθρωπο, τον κοινό ήρωα, πρόσωπο διάσπαρτο, πολυπληθή οδοιπόρο».

Μετά το τέλος της απειλητικής εποχής covid όπου το δημόσιο σύστημα υγείας μπήκε ψηλά στην ατζέντα της πολιτικής και του κινήματος, επανερχόμαστε στην πρότερη «κανονικότητα». Επανερχόμαστε στον ατομικό Γολγοθά κάθε ασθενή που προσπαθεί να λύσει τα θέματα υγείας του βασιζόμενος στην τύχη του να μην συμβεί κάτι σοβαρό σε λάθος ώρα και σε λάθος μέρος, και στις γνωριμίες που τυχόν έχει για να τον εξυπηρετήσουν. Αν και το θέμα της ενίσχυσης του ΕΣΥ απασχόλησε τον προεκλογικό διάλογο γιατί ταλαιπωρεί τους πολίτες, τα εκλογικά αποτελέσματα μας προσγείωσαν απότομα, μιας και επιβραβεύτηκε η νεοφιλελεύθερη πολιτική, που απ' ό,τι φαίνεται θα γίνει καθεστώς.

Το μέλλον που μας επιφυλάσσει η ιδεολογία της αγοράς είναι η «αξιολόγηση» των υπηρεσιών υγείας, ωσάν να είναι προϊόν προς πώληση. Οι παθήσεις κωδικοποιούνται και κάθε κωδικός κοστολογείται. Αυτό σημαίνει ότι η αντιμετώπιση, για παράδειγμα, του πνευμονικού οιδήματος στοιχίζει τόσο και αναμένεται να θεραπευτεί σε τόσες ημέρες νοσηλείας. Αν δεν ήταν τόσο τραγικό, θα ήταν για γέλια το πόσο αλαζονικό είναι το σύστημα, ώστε να θεωρεί ότι κάθε νόσος θεραπεύεται σε συγκεκριμένο χρόνο (ψεκάστε, σκουπίστε, τελειώσατε!). Λες και ο ανθρώπινος οργανισμός είναι μια μηχανή που παθαίνει βλάβη, τη διορθώνουμε και λύνεται το πρόβλημα. Η πολυπλοκότητα της εκάστοτε παθοφυσιολογίας, οι συννοσηρότητες που αλληλεπιδρούν με διαφορετικό τρόπο σε κάθε άτομο, το ψυχοσωματικό όλον που είναι αδύνατο να τεθεί σε καλούπια, όλα αυτά είναι άγνωστα στη γλώσσα των οικονομικών της υγείας και των ασφαλιστικών εταιρειών, που αυθαίρετα ποσοτικοποιούν την ανάρρωση. Ένα μοντέλο που προέρχεται, με κάποιες διαφοροποιήσεις, από την Αμερική και τη Γερμανία, και προβλέπει την αποζημίωση με βάση κάποια δικά του στάνταρ και τη μη αποζημίωση σε ό,τι ξεφεύγει από αυτές τις νόρμες. Καταλαβαίνει ο καθένας τι θα σημαίνει αυτό για την ιατρική πράξη. Γιατροί θα βαθμολογούνται θετικά όταν κάνουν εξιτήρια στον προαποφασισμένο χρόνο και αρνητικά όταν τον ξεπερνούν. Αυτό θα οδηγήσει σε επιθετικά εξιτήρια ανεξάρτητα των πραγματικών αναγκών του αρρώστου και

* Γιατρός του ΕΣΥ.

της κοινωνικής του κατάστασης, που στην Ελλάδα τα λαμβάνουμε σοβαρά υπόψη. Ασθενείς δηλαδή που δεν έχουν καλό υποστηρικτικό περιβάλλον, πολλές φορές παραμένουν παραπάνω χρόνο στο νοσοκομείο, γιατί αυτό κρίνεται ως πιο ασφαλές και φροντιστικό. Εξίσου ανατριχιαστική –και ακόμα περισσότερο– είναι η αξιολόγηση του θεράποντα με βάση τα πιστοποιητικά θανάτου που υπογράφει. Αυτό θα οδηγήσει μαθηματικά στην άρνηση γιατρών να αναλαμβάνουν τους βαρέως πάσχοντες και τα «lost cases» και οι ασθενείς να γίνονται μπαλάκι μεταξύ των κλινικών που θα επιδιώκουν χαμηλούς δείκτες θνησιμότητας, γιατί από αυτούς θα εξαρτάται η χρηματοδότησή τους!

Ποιος μπορεί τώρα πια να αντισταθεί σε αυτήν τη λαίλαπα που έρχεται σε ένα ΕΣΥ κουρασμένο, γερασμένο και με σοβαρές ελλείψεις;

Αν και δεν έχει φωτιστεί επαρκώς, διαχρονικά υπήρχε πάντα ένα κομμάτι υγειονομικών που, χωρίς να είναι πολιτικά μέρος του κινήματος, έπρατταν κάτω από τη μύτη των Διοικήσεων, ενάντια στις άνωθεν εντολές και υπέρ των αρρώστων. Ιστορικό παράδειγμα από την εποχή του Σημίτη ήταν η μαζική άρνηση να καταδώσουμε μετανάστες χωρίς χαρτιά. Ουσιαστικά, το μέτρο που επιβλήθηκε να καλούμε την Αστυνομία όταν γινόταν εισαγωγή για νοσηλεία ενός «λαθρομετανάστη», δεν λειτούργησε ποτέ.

Κατόπιν, στα πρώτα μνημονιακά χρόνια, είχαμε εντολή να ειδοποιούμε το γραφείο κίνησης στη φάση του εξιτηρίου, ώστε να επιδώσει στον ανασφάλιστο ασθενή τον λογαριασμό και να μη δίνουμε οδηγίες εξόδου αν δεν πληρώσει. Μέτρο που επίσης δεν λειτούργησε, γιατί συμβουλευάμε τους ασθενείς να εξέρχονται «λαθραία» τα απογεύματα, λαμβάνοντας από εμάς οδηγίες off the record. Ακόμη, σε πολλά νοσοκομεία και κέντρα υγείας οι υπάλληλοι δεν εισέπρατταν το θεσπισμένο από τον Άδωνη Γεωργιάδη πεντάευρο για το τακτικό ραντεβού.

Τα χρόνια 2012-2017 γεννήθηκε το μαζικό κίνημα των κοινωνικών ιατρείων στην Ελλάδα, που υπήρξε το μοναδικό παράδειγμα στον κόσμο. Υγειονομικοί και ακτιβιστές ίδρυσαν και στελέχωσαν σε πολλές πόλεις αυτοοργανωμένες δομές χωρίς χρηματοδότηση από κράτος, ευρωπαϊκά ταμεία, εκκλησία και εταιρείες. Παρείχαν πρωτοβάθμια ιατρική φροντίδα και δωρεάν φαρμακευτική κάλυψη χωρίς προϋποθέσεις σε ανασφάλιστους πολίτες και μετανάστες χωρίς χαρτιά, που εκείνα τα χρόνια άγγιζαν τα 3 εκατομμύρια πληθυσμό. Είχαν σαφέστατη αντιφασιστική και αντιρατσιστική δράση στην πράξη την εποχή που αναπτυσσόταν ο χρυσαυγιτισμός και συνέβαλαν ανεπίσημα στην επαναχρησιμοποίηση φαρμάκου και υγειονομικού υλικού από την περίσσεια πολιτών προς όσους είχαν ανάγκη, αλλά και προς τα νοσοκομεία που τότε στερούνταν μέχρι και τα στοιχειώδη. Αποτέλεσαν δε ένα παράδειγμα υγειονομικής δομής που αμφισβήτησε την ιατρική εξουσία, αφού οι αποφάσεις λαμβάνονταν σε γενικές συνελεύσεις με σχετική ομοφωνία των μελών, εκ των οποίων οι γιατροί αποτελούσαν αριθμητικά τη μειοψηφία.

Πρόσφατα, στα πανδημικά κύματα τα πλέον θανατηφόρα (πρώτο, δεύτερο και τέταρτο), μια μερίδα υγειονομικών (όχι όλοι) έθεσε εαυτόν σε κίνδυνο για την υπηρεσία της κοινωνίας ψυχή τε και σώματι. Αυτό το κομμάτι δούλεψε επί μακρόν στα όρια του burn-out, αντέχοντας ακόμα και τις επιθέσεις (ιδεολογικές, σωματικές και νομικές) από μια μερίδα κόσμου που τους κατήγγειλε ως υποχείρια ή εργαλεία του κράτους που στόχο είχε τον έλεγχο του σώματος. Βαθιά απογοήτευση και μεγάλο κρίμα το γεγονός ότι αυτή η στάση υιοθετήθηκε και από μια τάση του κινήματος απέναντι σε υγειονομικούς που καίγονταν επί μακρόν στην πρώτη γραμμή. Δουλεύοντας το διπλάσιο, χωρίς να πληρώνονται υπερωρίες και χωρίς να υπακούουν σε εντολές διοικητών, ουσιαστικά μόνο και μόνο από χρέος ηθικό, για να παλέψουν με μια θανατηφόρο νόσο που απειλούσε την κοινωνία. Αλλά και από αλληλεγγύη προς τα μέλη του τμήματός τους, όπου ο κάθε συνάδελφος έπρεπε να στηριχτεί για να μην καταρρεύσει αυτός και όλο το οικοδόμημα.

Άλλο παράδειγμα κοινωνικών αντιστάσεων μέσα στο ΕΣΥ είναι η διαχρονική στάση του απέναντι στους απεργούς πείνας, με πιο χαρακτηριστική περίπτωση τη νοσηλεία μεταναστών κατά την διάρκεια της ιστορικής απεργίας πείνας των 300 το 2011, όπου και στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη δεν υπήρξαν φαινόμενα ρατσισμού από το προσωπικό. Οι γιατροί στην Ελλάδα ποτέ δεν υπέκυψαν στις εντολές της κρατικής και δικαστικής εξουσίας για αναγκαστική σίτιση, αλλά τίμησαν τον κώδικα της ιατρικής δεοντολογίας, κάτι όχι τόσο αυτονόητο για δημόσιους υπαλλήλους που είχαν απέναντί τους τα παντοδύναμα ΜΜΕ όπου παρουσιάζονταν να υπερασπίζονται ληστές, τρομοκράτες ή «λάθρο».

Και φτάνοντας στο σήμερα, που η βίαιη φτωχοποίηση των αλληπάλληλων κρίσεων της τελευταίας δεκαετίας έχει αυξήσει τη νοσηρότητα και έχει διαρρήξει τον κοινωνικό ιστό, βλέπουμε πως τα νοσοκομεία αποτελούν πολλές φορές το καταφύγιο των αστέγων, των χρηστών του δρόμου, των μοναχικών γερόντων και των ανθρώπων με κατάθλιψη και κρίσεις πανικού. Πολλές φορές καλούμαστε να νοσηλεύσουμε όχι για μια οργανική διαταραχή, αλλά για να προσφέρουμε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον με ζέστη, φαγητό και λίγη προσοχή. Καθυστερούμε εξιτήρια μέχρι να καταφέρουν οικογένειες να βρουν τρόπο να φροντίσουν τον δικό τους άνθρωπο, ή βαφτίζουμε ως επείγον ένα χρόνια πρόβλημα που καθυστερεί να λυθεί σε μακρόχρονες λίστες αναμονής. Οι πρακτικές αυτές είναι κατά βάση ψηφίδες έμπρακτης κοινωνικής αλληλεγγύης και όχι διεκπεραίωση ωραρίου και εφαρμογή ενός δημοσιοϋπαλληλικού καθηκοντολογίου. Είναι σημάδια ταξικής υποστήριξης που δεν διαλαλούνται προς τα έξω, ούτε γράφονται σε προκηρύξεις. Ακόμα και η ίδια η επιλογή να υπηρετήσουμε το ΕΣΥ, ειδικά τώρα που είναι υποστελεχωμένο και δέχεται επίθεση, αντί να ασκήσουμε ιδιωτική ιατρική που αποφέρει περισσότερο κέρδος και δεν έχει βάρβαρα ωράρια, είναι μια πολιτική

επιλογή. Πρέπει να νοιάζεσαι για το κοινό καλό για να εκτίθεται στην αγωνία του επείγοντος και του βαρέως πάσχοντα, χωρίς τις περισσότερες φορές να αναγνωρίζεται καν η δουλειά σου, αφού χάνεται το όνομά σου μέσα στη λειτουργία της ομάδας. Πρέπει να συνειδητοποιείς την κοινωνική σου ευθύνη για να καταφέρεις να αντέξεις τόσα χτυποκάρδια και να μην πληρώνεις «με το κομμάτι – για κάθε ασθενή/πελάτη». Χωρίς να παραγνωρίζεται το γεγονός πως εξακολουθεί να υπάρχει διαφθορά και ωχαδερφισμός σε ένα κομμάτι του ΕΣΥ, παρ' όλα αυτά η προσπάθεια για τη διάσωση της ζωής γίνεται όχι μηχανικά, ούτε από υποχρέωση, αλλά, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, με πλήρη ενσυναίσθηση και ψυχική συμμετοχή.

Όπως θα ήταν καλό να συμβαίνει σε κάθε χώρο, έτσι και στο νοσοκομείο κάθε κλινική είναι μια ομάδα που σου δίνει τη δυνατότητα να στοχαστείς, να δώσεις και να πάρεις, να μετακινήσεις συνειδήσεις, να βάλεις φρένο σε αντικοινωνικές πρακτικές, αναδεικνύοντας πως τα πάντα είναι πολιτικά, ξεκινώντας από τον τρόπο προσέγγισης του ασθενούς και την ίδια την επιλογή της θεραπείας μέχρι την προσωπική ευθύνη για την κάλυψη των ελλείψεων (όταν λείπουν μαξιλάρια, ο ένας τρόπος είναι να μην κάνουμε τίποτα και να το καταγγείλουμε σε δελτία τύπου, και ο άλλος είναι μαζί με την καταγγελία να κάνουμε –εκ των ενόντων– τα αδύνατα δυνατά για να καλύψουμε τώρα την ανάγκη).

Άλλωστε δεν υπάρχει άλλος τρόπος να εργαζόμαστε και να ζούμε παρά αυτός: σκεπτόμενοι πως τα πάντα είναι πολιτικά: το πάσχον σώμα, η αρρώστια αλλά και ο θάνατος. Κανένας δεν εργάζεται έτσι, μόνο για να πάρει έναν μισθό. Εργάζεται για να δώσει νόημα στη ζωή. Με τη βίαιη ανατροπή της καθημερινότητας που προκαλεί η ασθένεια, τα πάντα φωτίζονται αλλιώς, ερήμην μας, και επανανοηματοδοτούνται. Αυτό δεν συμβαίνει μόνο στους αρρώστους και τους οικείους τους, αλλά και σε μας τους υγειονομικούς. Οι συγκινήσεις, οι αγωνίες και τα διλήμματα που συνοδεύουν κάθε ωράριο επιδρούν συνειδητά και ασυνείδητα στο είναι μας, σε ένα πεδίο που δοκιμάζονται οι ιδεολογίες. Τι θα κάνει ο φιλοχρυσουγίτης τραυματιοφορέας όταν 3 γιατροί και 3 νοσηλεύτριες πέφτουν πάνω σε ένα μετανάστη που έπαθε ανακοπή και του κάνουν ανάνηψη; Θα τρέξει κι αυτός μαζί τους, φωνάζοντας στο διάδρομο να κάνουν όλοι στην άκρη για να περάσει το φορείο που θα οδηγήσει τον άρρωστο στην Εντατική, και στο τέλος της ημέρας μπορεί να νιώσει κι αυτός περήφανος αν η ομάδα κατάφερε να ξαναδώσει ζωή. Ο ασθενής αποκτά πρόσωπο, τον αισθάνεσαι, κι αυτό τελικά δεν αφήνει κανένα ασυγκίνητο.

Τα μικρά καθημερινά θαύματα που ζούμε μέσα στους θαλάμους είναι αυτά που μας κρατάνε δυνατούς, αυτά που ο Μισέλ ντε Σερτώ αποκαλούσε μικροαντιστάσεις και μικροελευθερίες που μπορούν, παρά τη συχνά συντριπτική δύναμη της επιβολής εξουσιών, να δημιουργούν πρακτικές αντίστασης και αλληλεγγύης εκεί που δεν το περιμένεις. Τι έλεγε; Πως πάντα, σε κάθε ομάδα

εκεί όπου κάποιοι βλέπουν υπακοή και εξομοίωση υπάρχει ζωή, διαφοροποιήσεις, διαδικασίες εκτροπής υπέρ του δικαίου και των κοινών, ένας χώρος όπου καθημερινοί άνθρωποι μπορούν να «παίζουν» με τους μηχανισμούς πειθαρχίας μόνο και μόνο για να τους παρακάμψουν και για να τους μεταστρέψουν υπέρ του κοινού καλού. Μιλάμε για χιλιάδες καθημερινές πρακτικές, τρόπους του πράττειν συχνά αδιόρατους που οδηγούν στην επανιδιοποίηση του καταπατημένου χώρου των κοινών. Πρόκειται για μικρές «καταλήψεις», επανοικειοποιήσεις του αγαθού της δημόσιας υγείας, που κινητοποιούν αναπάντεχους πόρους κρυμμένους μέσα στους συνηθισμένους ανθρώπους, μετατοπίζοντας έτσι τα αληθινά σύνορα της επιβολής των εξουσιών στο ανώνυμο πλήθος. Μέσα στα νοσοκομεία, τις λευκές νύχτες των διαδρόμων και τις μοναχικές γιορτές, υπάρχει μια λαθρόβια ελευθερία πρακτικών, μικρά διάκενα που αφήνουν περιθώρια για παιχνίδι και ανατροπή της τάξης.

Αντιμαθήματα στο ΑΠΘ, Μάρτιος 2021.

Απρίλιος 2018: Η Γενική Διοίκηση του EZLN ονομάζει τον Pablo González Casanova, τιμώντας τον για το έργο και τους αγώνες του, *Comandante Pablo Contreras*.

Ιστορίες πανεπιστημιακού ασύλου

Το κείμενο που ακολουθεί με τίτλο «Ιστορίες πανεπιστημιακού ασύλου» είναι καταγραφή ομιλίας του Χρίστου Ταξιλάρη. Αυτή έγινε στην ανοιχτή εκδήλωση «Νόημα και ιστορίες του πανεπιστημιακού ασύλου» που οργανώθηκε από την Πρωτοβουλία Πανεπιστημιακών ΑΠΘ-ΠΑΜΑΚ στην πλατεία Χημείου στις 19-3-2021.

Το κείμενο αυτό δέχτηκε μια τωρινή προσθήκη απ' αφορμή τον θάνατο και προς τιμή ενός πολύ σημαντικού πανεπιστημιακού δασκάλου και αγωνιστή διανοούμενου, του Pablo González Casanova, γνωστού από το 2018 και ως *Comandante Pablo Contreras* του EZLN.

Πρέπει πρώτα απ' όλα να τονιστεί ότι το πανεπιστημιακό άσυλο είναι, βέβαια, άσυλο διδασκαλίας και έρευνας, ιδεών, σκέψης και εν τέλει ελεύθερης πολιτικής πράξης. Είναι συνεπώς πολιτικό άσυλο. Σε καμία –ευρωπαϊκή τουλάχιστον– νομοθεσία δεν νοείται ως άσυλο ποινικού εγκλήματος.

Το πανεπιστημιακό άσυλο δεν προστατεύει τον παραβάτη του κοινού ποινικού δικαίου, όπως από αρχαιοτάτων χρόνων συνέβαινε με το άσυλο του ναού ή ακόμη και το άσυλο της κατοικίας. Υπ' αυτό το πρίσμα μπορεί να παραβληθεί με το άσυλο πολιτικά διωκόμενου σε διπλωματική αποστολή ξένης χώρας.

Το πανεπιστημιακό, λοιπόν, άσυλο αίρεται σχεδόν πάντοτε (είτε αυτεπαγγέλτως από την πολιτεία είτε κατόπιν πρόσκλησης ή απλής επίκλησής της εκ μέρους των πανεπιστημιακών αρχών) για την αντιμετώπιση μη ανεκτών από την κρατούσα πολιτική εξουσία συλλογικών πολιτικών πράξεων αμφισβήτησης ή διεκδίκησης, που κατά κανόνα, όσο κι αν ξενίζουν με τις μορφές και το ριζοσπαστικό ύφος τους την κοινωνικοπολιτική συντήρηση –της πανεπιστημιακής συμπεριλαμβανομένης– είναι μη βίαιες, καλοήθειες και δεν ενέχουν ποινικές παραβάσεις.

Η από τον Σεπτέμβριο 2019 νομοθετική κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου σηματοδοτεί μιαν ελληνική εξαίρεση. Σε όλες τις μεγάλες ευρωπαϊκές δημοκρατίες (δεν γνωρίζω τι συμβαίνει σήμερα στην Ουγγαρία ή την Πολωνία – μικρή σημασία έχει) υφίσταται είτε νομοθετημένο είτε εθιμικό πανεπιστημιακό άσυλο.

Στην κατάργηση ακριβώς του πανεπιστημιακού ασύλου θεμελιώνονται οι διατάξεις του διαβόητου νόμου Χρυσοχοϊδη-Κεραμέως για εγκατάσταση αστυνομικών αποσπασμάτων και τμημάτων στον πανεπιστημιακό χώρο.

Πριν περάσουμε, όμως, σε σημαδιακές ιστορίες πανεπιστημιακού ασύλου από τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ελλάδα, είναι απαραίτητη μια επισήμανση για την εξέλιξη του χαρακτήρα του σύγχρονου πανεπιστημίου, ώστε να αντιληφθούμε

καλύτερα ευθείες ή αντίστροφες αναλογίες αυτών των ιστοριών με τα τωρινά πανεπιστημιακά πράγματα.

Στους νεότερους χρόνους το πανεπιστήμιο διέπεται από καταστατικές αρχές που τις διατυπώνει, νωρίς τον 19ο αιώνα, ο Wilhelm von Humboldt. Είναι οι αρχές του ακαδημαϊκού πανεπιστημίου. Δεδομένων των επαναλαμβανόμενων εκτροπών από αυτές, η Ένωση Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων τις αναδιατυπώνει ως Magna Charta Universitatum το 1988.

Θα παραθέσω τρεις καίριες σημασίας απ' αυτές τις αρχές:

- Ισότητα διδασκόντων - διδασκόμενων.
- Ανεξαρτησία του πανεπιστημίου από την πολιτεία και τις οικονομικές δυνάμεις.
- Καθήκον της πολιτείας και του ίδιου του πανεπιστημίου είναι να προστατεύουν την ανεξαρτησία του πανεπιστημίου. Αυτό το σημείο ενσωματώνεται στο άρθρο 16 του Συντάγματος των Ελλήνων.

Οι εκτροπές αυτές παλιότερα και μέχρι περίπου τα μέσα της δεκαετίας 1960 (στην Ελλάδα λόγω της δικτατορίας μέχρι τα τέλη της δεκαετίας 1970) αφορούσαν σε αποκλίσεις από την πρώτη παραπάνω αρχή. Το ακαδημαϊκό, δηλαδή, πανεπιστήμιο τρεπόταν σε καθηγητικό πατερναλιστικό και συχνά αυταρχικό πανεπιστήμιο, όπου ο φοιτητής υποβιβάζοταν στη θέση του υπηκόου. Εξ ου και οι μεγάλες φοιτητικές εξεγέρσεις του '68. Από το 1980 όμως και μετά, το πανεπιστήμιο τείνει να υπαχθεί στην καπιταλιστική αγορά. Τρέπεται βαθμιαία σε επιχειρηματικό ίδρυμα παροχής υπηρεσιών κατάρτισης και παραγωγής καινοτομίας. Και αυτή τη μετάλλαξη εγγυάται το κράτος με την κατάλληλη νομοθεσία και την επιβολή της διά των μηχανισμών της εκτελεστικής εξουσίας. Οι φοιτητές είναι πια υπήκοοι και πελάτες. Ενώ, λοιπόν, το φοιτητικό και το ευρύτερο πανεπιστημιακό κίνημα αντιμετώπιζε τον παραδοσιακό πανεπιστημιακό αυταρχισμό κυρίως στο πεδίο της κατά Γκράμσι ηγεμονίας, το αναδυόμενο νέο πανεπιστημιακό κίνημα οφείλει να αντιμετωπίσει τη σύγχρονη ανενδοίαστη σύμπραξη πανεπιστημιακών αρχών και δυνάμεων καταστολής ως αναγκαιότητα της ιδεολογικο-οικονομικής κυριαρχίας του μεταβιομηχανικού καπιταλισμού. Αυτή τη σιδηρά αναγκαιότητα καλείται να υπερνικήσει το νέο πανεπιστημιακό κίνημα.

1η ιστορία: Paul Ricoeur, Πανεπιστήμιο Nanterre (δυτικό παρισινό προάστιο)

Το Πανεπιστήμιο αυτό ιδρύθηκε το 1964 κατά την επιχείρηση αποκέντρωσης του Πανεπιστημίου των Παρισίων, της γνωστής Σορβόνης. Στη Nanterre καταφθάνουν αρκετοί γνωστοί προοδευτικοί δάσκαλοι και ερευνητές, όπως ο Henri Lefebvre ή ο Jean Baudrillard, αναζητώντας λιγότερο ασφυκτικό περιβάλλον απ' αυτό της παραδοσιακής και συχνά ακραία συντηρητικής Σορβόνης. Μεταξύ τους και ο

φιλόσοφος Paul Ricoeur. Πολιτικά συνοδοιπόρος του Κομμουνιστικού Κόμματος Γαλλίας, αλλά ως διαλεκτικός διατηρεί δεσμούς και με την λεγόμενη άκρα (μαοϊκή και τροτσκιστική) αριστερά καθώς και με την αναδυόμενη αυτονομία.

Κατά τον Μάη του '68 πήρε θέσεις υπέρ του φοιτητικού κινήματος και μάλιστα στο πειθαρχικό συμβούλιο της 6ης Μαΐου 1968 υπερασπίστηκε τους κατηγορούμενους φοιτητές και στις 17 του ίδιου μήνα παραιτείται από τη διοίκηση του Τμήματος Φιλοσοφίας. Ένα χρόνο αργότερα εκλέγεται πανηγυρικά πρόεδρος της Nanterre με ψήφους κυρίως των φοιτητών και των διδασκόντων κατώτερων βαθμίδων, συνήθως νεαρής ηλικίας, επιμελητών και βοηθών.

Όμως στον απόηχο του Μάη του '68 ο πολιτικός βρασμός συνεχίζεται και η Nanterre βρίσκεται στο επίκεντρο κατά την περίοδο 1969-70. Είναι πολύ συχνές οι συμπλοκές μεταξύ αριστερών φοιτητών και φασιστικών ομάδων που οργανώνουν επιδρομές κατά της Nanterre. Ενδιαμέσως σημειώνονται και συγκρούσεις μεταξύ «αριστεριστών» και «ορθόδοξων» κομμουνιστών. Σ' αυτό το κλίμα οι σχέσεις Ricoeur-φοιτητών (έστω μερίδας τους) οξύνονται και φθάνουν στο σημείο ο Ricoeur να καταγγέλλεται λόγω και έργω ως εκπρόσωπος της αντίδρασης.

Παρά τις συνεχείς πιέσεις των γκωλλικών υπουργών Παιδείας και Εσωτερικών (αντίστοιχων, δηλαδή, των Κεραμέως και Χρυσοχοϊδη), αρνείται την πρόσκληση της αστυνομίας για την εκκένωση κατειλημμένων κτιρίων του πανεπιστημίου.

Μεσολαβεί, όμως, ο πολύ βαρύς τραυματισμός ενός εκπροσώπου της CGT (Γενική Συνομοσπονδία Εργασίας) που πέφτει σε κώμα. Ωστόσο, μετά από μία αποτυχημένη φασιστική επιδρομή, αναλαμβάνει η αστυνομία την εκπόρθηση των καταλήψεων, πατώντας σε μια δήλωση της συγκλήτου της Nanterre ότι αδυνατεί πια να εξασφαλίσει την ασφάλεια στην πανεπιστημιούπολη.

Ο Ricoeur κατηγορείται, εν τέλει, για τη μη αποτροπή της αστυνομικής επέμβασης και παραιτείται στις 9 Μαρτίου 1970 συντετριμμένος, και λίγο αργότερα εγκαταλείπει τη Γαλλία.

Συντελείται, επομένως, *κάθαρσις* ιδία βουλήσει.

2η ιστορία: Theodor Adorno, Institut für Sozialforschung (Ινστιτούτο Κοινωνικής Έρευνας), Φρανκφούρτη

Δεν χρειάζεται να υπενθυμίσουμε τη συμβολή της λεγόμενης Σχολής της Φρανκφούρτης στην εξέλιξη της φιλοσοφίας και της κοινωνιολογίας και ειδικότερα στην ανάπτυξη της κριτικής θεωρίας και τη γονιμοποίηση της μαρξικής σκέψης,μπολιάζοντάς την με την ψυχαναλυτική έρευνα. Εξ ου και η καταλυτική της επίδραση στα ριζοσπαστικά και ιδιαίτερα στα φοιτητικά και γενικότερα νεανικά κινήματα της δεκαετίας του '60. Ο Theodor Adorno αλλά κυρίως ο Herbert Marcuse είναι οι κατ' εξοχήν διανοούμενοι της πράξης, «κινηματικούς» θα τους λέγαμε σήμερα.

Το Ινστιτούτο είναι ένας ανεξάρτητος ερευνητικός οργανισμός (βέβαια οργανώνει και κύκλους διδασκαλίας επί των ερευνητικών ευρημάτων του, κατά την αρχή *ενότητα έρευνας και διδασκαλίας*). Όμως είναι και οργανισμός συνδεδεμένος με το Πανεπιστήμιο της Φρανκφούρτης κι όχι μόνον επειδή επιφανή μέλη του Ινστιτούτου είναι καθηγητές. Πάντως το Ινστιτούτο δεν καλύπτεται από την παράδοση του πανεπιστημιακού ασύλου.

Το 1969, που μας ενδιαφέρει εδώ, διαχειριστές του Ινστιτούτου είναι ο Adorno από κοινού με τον Ludwig von Friedenburg.

Είναι αλήθεια πως παρά τη διατύπωση ριζοσπαστικών θέσεων κατά τη δεκαετία του '60 (καταγγελία της γερμανικής υποστήριξης στην αμερικανική επίθεση στο Βιετνάμ καθώς και εναντίωση στους νόμους έκτακτης ανάγκης που θεσπίζει το ομοσπονδιακό κράτος), ο Adorno, σε αντίθεση με τον Marcuse, παίρνει αποστάσεις από την πολιτική δράση. Αυτή του η στάση προκαλεί αιτιάσεις για ασυνέπεια, καθώς, παρ' ότι θεωρητικός της *πράξης*, του καταλογίζεται πως περιορίζεται στον ανώδυνο θεωρητικό λόγο, έως εκδηλώσεις οργής σε μερίδα του φοιτητικού κινήματος, ακόμα και σε μαθητές του, όταν εισάγει τον όρο *αριστεροφασισμός*. Κάποιοι μάλιστα απ' αυτούς παίζουν ηγετικό ρόλο στην SDS (γερμανική Σοσιαλιστική Φοιτητική Ένωση), όπως ο Hans-Jürgen Krahl που εκπονεί διδακτορική έρευνα με επιβλέποντα τον Adorno. Παρεμποδίζονται διαλέξεις του στο Βερολίνο και αλλού, και τον Γενάρη του 1969 καθώς οι αντιθέσεις του με ριζοσπάστες φοιτητές παίρνουν χαρακτήρα σύγκρουσης, καταλαμβάνεται μια αίθουσα του Ινστιτούτου με πρωταγωνιστή τον Krahl, όπως ο ίδιος ο Adorno το αφηγείται στον Marcuse, σε επιστολή του της 14ης Φεβρουαρίου 1969. Τη στιγμή της κατάληψης είναι παρόντες, εκτός του ίδιου, ο Jürgen Habermas και ο Friedenburg. Ο Adorno καλεί την αστυνομία και η αστυνομία εκκενώνει το Ινστιτούτο με τη βία. Η αλληλογραφία Adorno - Marcuse διαρκεί 3-4 μήνες, έως τον Ιούνιο 1969. Αποτυπώνεται σ' αυτήν η εντεινόμενη πολεμική των δύο με θέμα τη στάση που επιβάλλεται να κρατάει ένας πανεπιστημιακός δάσκαλος απέναντι στους μαθητές του και κατ' αντιπαραβολή απέναντι στην κρατική δύναμη. Η αλληλογραφία αυτή (δημοσιεύεται μεταφρασμένη στο *Πανοπτικόν*, τεύχος 16, Φεβρουάριος 2012) εντυπωσιάζει με τη μάλλον αμήχανη και με κάποια θλίψη, απολογητική θέση του Adorno, που ωστόσο υπερασπίζεται την απόφασή του να καλέσει την αστυνομία, σε σύγκριση με τον πολύ ζηρώ και φιλοφοιτητικό λόγο τού, κατά αρκετά χρόνια μεγαλύτερης ηλικίας, άλλοτε μάχιμου Σπαρτακιστή, Marcuse.

Μετά την εκκένωση του Ινστιτούτου, οι διαλέξεις του Adorno παρεμποδίζονται συστηματικά από ακτιβιστές φοιτητές και φοιτήτριες. Ο ίδιος αναγκάζεται να ματαιώσει το πρόγραμμά τους και αποσύρεται μακριά από τη Φρανκφούρτη, στις ελβετικές Άλπεις.

Επήλθε *κάθαρσις*.

Ο Adorno, θλιμμένος, πεθαίνει από καρδιακό επεισόδιο στις αρχές Αυγούστου 1969.

3η ιστορία: Κωνσταντίνος Κονοφάγος, ΕΜΠ

Ο καθηγητής Κωνσταντίνος Κονοφάγος είναι πρόεδρος του ΕΜΠ ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1973. Είναι επιστήμων διεθνούς εμβέλειας και διατηρεί σχέσεις με τη διεθνή κοινότητα των ομοτέχνων του μεταλλουργών-χημικών μηχανικών.

Η φήμη του, ως συντηρητικού μεν (είχε ήδη διατελέσει δήμαρχος Λαυρίου, ενώ μετά τη μεταπολίτευση εκλέχτηκε το 1974 βουλευτής της ΝΔ και διετέλεσε υπουργός Βιομηχανίας επί τριετία) αλλά έντιμου και αξιοπρεπούς ακαδημαϊκού δασκάλου, επιβεβαιώνεται με έμφαση στη διάρκεια της κατάληψης του ΕΜΠ που ξεκινάει στις 14 Νοέμβρη.

Ήδη από τις 15 δέχεται επίμονες πιέσεις από τους επικεφαλής της αστυνομίας πόλεων και τους πολιτικούς προϊσταμένους της, ώστε να ζητήσει την εκκένωση του ιδρύματος. Αρνείται κι αντιστέκεται σθεναρά. Οι πιέσεις κορυφώνονται στις 17 Νοέμβρη αλλά και πάλι αρνείται. Επιπλέον, συγκαλεί τη σύγκλητο, η οποία του δίνει την ομόφωνη κάλυψή της. Όλα αυτά υπό δικτατορικό καθεστώς, που δεν κρύβεται πίσω από τις μαρκεζινικές μεταμφιέσεις του.

Μετά την εκπόρθηση του ΕΜΠ ο Κονοφάγος συλλαμβάνεται από την ΕΣΑ στις 18 Νοέμβρη, ως αντίπαλος του δικτατορικού καθεστώτος. Κρατείται αλλά αφήνεται ελεύθερος μετά από έντονες διεθνείς πιέσεις στις 20 Νοέμβρη 1973.

Οι δύο επόμενες ιστορίες διαδραματίζονται στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Τις έζησε ο γράφων.

4η ιστορία: Λυσίμαχος Μαυρίδης, Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ

Είναι η λιγότερο γνωστή απ' όλες τις ιστορίες, όχι όμως και η λιγότερο σημαντική.

Ο καθηγητής Αστρονομίας και Γεωδαισίας Λυσίμαχος Μαυρίδης είναι κοσμήτορας της Πολυτεχνικής Σχολής, όταν ήδη από τις αρχές του 1973 έχουμε συνεχείς κινητοποιήσεις στην Πολυτεχνική Σχολή. Πραγματοποιούνται 1-2 φορές την εβδομάδα γενικές συνελεύσεις, εννοείται παράνομες και υπό τη διαρκή παρακολούθηση των σμπίρων του σπουδαστικού της εθνικής ασφάλειας (Τετραδάκος, Μήτσου –γιος του γνωστού στρατηγού της υπόθεσης Λαμπράκη–, Μπουζιάνης, Θάνος, Κωστόπουλος, τα ονόματα που θυμάται ο γράφων και θεωρεί χρήσιμο να μην ξεχαστούν), που καθημερινά προχωρεί σε τιμωρητικές συλλήψεις μετά πολύωρων βασανιστηρίων. Απόλυση και επανασύλληψη των ιδίων (συνήθως τεταρτοετών ή πεμπτοετών) συμφοιτητών μας μετά από καναδυό μέρες, κι άντε πάλι από την αρχή. Αυτά τα παιδιά¹ τότε είχαν τον θαυμασμό

1. Δεν μπορώ να λησμονήσω την Κλεοπάτρα και τον Μίμη, τον Θωμά και τον Γιώργο, που έφυγαν απ' τη ζωή, τον Χρίστο και τον Ηλία, τον Γεράσιμο και τον Πέτρο, τη Λένα και τον Λευτέρη...

των πρωτοετών, όπως ο γράφων, και δευτεροετών φοιτητών της Πολυτεχνικής. Και μας έδιναν δύναμη, μας λύτρωναν απ' το φόβο. Και παρ' όλα αυτά αποφασίζοταν επαναλαμβανόμενη αποχή από μαθήματα και εξετάσεις προόδου, με διεκδικήσεις βελτίωσης των συνθηκών σπουδών. Σε μια συνέλευση, το πρωί, πιθανότατα, της 22ας Φεβρουαρίου, σε ανταπόκριση της κατάληψης της Νομικής στην Αθήνα, αποφασίζεται μονοήμερη κατάληψη της Πολυτεχνικής. Όταν το απόγευμα αποφασίζεται η έξοδος, οι εκπρόσωποί μας διαπραγματεύονται με τον κοσμήτορα Μαυρίδη την ασφαλή αποχώρηση. Κι αυτός δέχεται να εγγυηθεί έμπρακτα τη μη καταδίωξη των αποχωρούντων από τις αστυνομικές δυνάμεις. Με το αυτοκίνητό του, ένα VW σκαραβαίο, μπαίνει επικεφαλής της φάλαγγας των 200-250 καταληψιών και τη συνοδεύει επί της Εγνατίας μέχρι τη διάλυσή της στην Καμάρα.

Ο κοσμήτορας Λ. Μαυρίδης λειτούργησε σ' αυτήν την περίπτωση έντιμα και τίμησε την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

Είναι γνωστό ότι μετά τη μεταπολίτευση κατηγορήθηκε για συνεργασία με το δικτατορικό καθεστώς και του επιβλήθηκε ποινή εξάμηνης αργίας. Αυτή η ελαφρά ποινή οφείλεται, ίσως, στη στάση του στο επεισόδιο της 22ας Φλεβάρη 1973. Το παράδειγμά του δεν το ακολούθησαν οι πρυτανικές αρχές του ΑΠΘ μian άλλη 22α Φλεβάρη, αυτήν του 2021. Προτίμησαν το παράδειγμα της 5ης ιστορίας μας.

5η ιστορία: Ευάγγελος Σδράκας, ΑΠΘ

Πρόκειται για τον γνωστό «πρύτανη των τανκς».

Ας δοθεί ο λόγος στον ίδιο, όπως τον άρθρωσε κατά την έκτακτη συνεδρίαση της συγκλήτου στις 17 Νοέμβρη 1973 μετά την εκκένωση της κατελημμένης Πολυτεχνικής Σχολής από μερικές χιλιάδες φοιτητών όλου του ΑΠΘ.

Το κτίριον της Πολυτεχνικής Σχολής κατελήφθη υπό πυρήνος 400 ατόμων. Ο πυρήν ούτος ενισχύθη αργότερον υπό φοιτητών ετέρων σχολών, συγκροτηθείς εκ 1.000 περίπου ατόμων. Τα άτομα ταύτα κατέλαβον το κτίριον και προέβησαν εις ενεργείας, αι οποίαι δεν αρμόζουν εις ανθρώπους του 20ού αιώνας. Αφού κατέλαβον το κτίριον και επροξένησαν πολλάς καταστροφάς, είχαν σχέδιον να προχωρήσουν και να καταλάβουν και τα άλλα κτίρια του Πανεπιστημίου. Ημείς ήμεθα άοπλοι, εν τελεία απογνώσει. [...] Την 11ην μ.μ. εκ της οικίας μου επικοινωνήσα μετά του Υπουργού Δημοσίας Τάξεως και του Υφυπουργού ΠΔΚΔΜ κ. Σαράντη και εξήτησα την συνδρομήν των, έλαβον δε την απάντησιν ότι δεν δύνανται να έχουν ανάμειξιν και ότι το άσυλον του πανεπιστημίου πρέπει να διατηρηθεί διά παντός τρόπον. Εν συνεχεία επικοινωνήσα μετά του υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων κ. Σιφναίου, ζητήσας την συνδρομήν του,

έλαβον δε την απάντησιν ότι δεν θα πρέπει να επέμβη η αστυνομία και ότι θα ήτο προτιμώτερον να κλείση το Πανεπιστήμιον. Επεκοινωνήσα εν συνεχεία μετά του κ. Πρωθυπουργού και τω ανεκοίνωσα ότι κατόπιν των λεχθέντων υπό του κ. Υπουργού Παιδείας θα συγκαλέσω την Σύγκλητον ίνα αποφασίση εν προκειμένω. [...] Ακολούθως περί ώραν 2-3 π.μ. ειδοποιήθην υπό της Αστυνομίας ότι τα πράγματα εκτραχύνονται και ότι η κατάτασις εις το Ε.Μ.Π. είναι άκρως ανησυχητική. Κατόπιν τούτου ήλθον εις το Πανεπιστήμιον και ηναγκάσθην να καλέσω την αστυνομίαν να αποκαταστήση την τάξιν. Προς τούτο έδωσα εις τον Αστυνομικόν Διευθυντήν ιδιοχείρως σχετικήν αίτησιν. Εν συνεχεία μετέβημεν επί τόπου μετά του κ. Εισαγγελέως και των άλλων αρχών. Ο Εισαγγελεύς, ως πραγματικός πατήρ, με πόνον και πάθος, προέτρεπε τους φοιτητάς να εκκενώσουν το κτίριον προς όφελός των. Με την προσωπικήν ημών εμφάνισιν και με τας παρακλήσεις επετύχαμεν να εξέλθουν ησύχως. Ουδείς εκ των αστυνομικών χειροδίκησεν ούτε έγινε χρήσις όπλων. Ηλθον και μερικά άρματα μάχης προς εκφοβισμόν. Ήκουσα ότι συνελήφθησαν περί τα 15-20 άτομα. [...] Η επιτυχία ήτο ότι εξεβλήθησαν του κτιρίου αναιμακτώως και ησύχως...

Για την αποκατάσταση της αλήθειας πρέπει να ειπωθεί ότι:

- Οι καταληψίες ήταν πάνω από 2.500.
- Καμιά καταστροφή δεν υπήρξε στις υποδομές και τον εξοπλισμό της σχολής, αν εξαιρεθούν μερικά σκαμπώ για τις ανάγκες της περιφρούρησης, όσο διαρκούσε η κατάληψη μέχρι την εκκένωση (το τετριμμένο μοτίβο περί καταστροφών είναι βαρετά χιλιοπαιγμένο ως και τις μέρες μας. Φαίνεται πως η «καταστροφή» πραγμάτων θεωρείται, από υπουργούς, αστυνομικές αρχές αλλά δυστυχώς και από κάποιες πρυτανικές αρχές, πολύ σημαντικότερη από το σπάσιμο κεφαλών των συλλαμβανόμενων).
- Οι ξυλοδαρμοί φοιτητών γύρω από το Παλαί ντε Σπορ ήταν μαζικοί και απερίγραπτης αγριότητας.
- Οι συλλήψεις ήταν τουλάχιστον δεκαπλάσιες από αυτές που «ήκουσεν» ο Σδράκας.

Ο Σδράκας στη μεταπολίτευση τιμωρήθηκε με οριστική απόλυση από το πανεπιστήμιο.

Η κάθαρσις συντελέστηκε.

Και μετά απ' αυτό ολοκλήρωσε με συνέπεια την δημόσια παρουσία του αναλαμβάνοντας καθήκοντα υποστηρικτή και μάρτυρα υπεράσπισης στις δίκες των δικτατόρων και των οργάνων τους, όπως οι προαναφερθέντες του σπουδαστικού της Θεσσαλονίκης. Πολιτεύθηκε με ό,τι νεοφασιστικό δημιουργήθηκε μετά το 1974 (Εθνική Παράταξις, ΕΠΕΝ).

Μια **6η ιστορία με αναφορά και πάλι στο ΑΠΘ το 2021** τώρα γράφεται. Θα την αφηγηθούν σημερινοί φοιτητές μας, όπως τραγικά τη ζουν.²

Η νυν πρυτανική αρχή αγνόησε το παράδειγμα Μαυρίδη και εξήλωσε πολιτεία Σδράκα.

Αν και η 6η ιστορία παραλληλισθεί με τραγωδία, στις 22 Φεβρουαρίου 2021, με την πρώτη εισβολή της αστυνομίας στο ΑΠΘ, τις μαζικές συλλήψεις και την κακοποίηση φοιτητών και φοιτητριών, είχαμε τον *πρόλογο* της τραγωδίας.

Στις 11 Μαρτίου 2021, με τη δεύτερη εισβολή της αστυνομίας, την ομηρία και τις συλλήψεις φοιτητών και φοιτητριών, το μαζικό αστυνομικό χτύπημα της ογκωδέστατης διαδήλωσης και εν τέλει με τη διήμερη κατοχή του ΑΠΘ από την αστυνομία, ολοκληρώνεται το πρώτο *στάσιμο* της τραγωδίας.

Η *έξοδος*, δηλαδή η λύση της τραγωδίας, δεν έχει συντελεστεί ακόμη. Αλλά λύση συντελείται με την *κάθαρση*.

Το αναδυόμενο νέο πανεπιστημιακό κίνημα θα φροντίσει γι' αυτό.

Αντί 7ης ιστορίας, απόδοση τιμής στον Pablo Gonzalez Casanova / *Comandante Pablo Contreras*

Έναν περίπου μήνα πριν από τη στιγμή που γράφεται τούτο το συμπλήρωμα στο αρχικό κείμενο με τίτλο «Ιστορίες πανεπιστημιακού ασύλου», πεθαίνει υπεραιωνόβιος, στις 18-4-2023, ο πολύ και για πολλά σημαντικός μεξικανός πανεπιστημιακός δάσκαλος και μαχόμενος διανοούμενος Pablo González Casanova.

Από νεαρή ηλικία εντάχθηκε στους αγώνες για ελευθερία, δημοκρατία και σοσιαλισμό στο Μεξικό, στη Λατινική Αμερική, στον Κόσμο.

Πρωτοστάτησε, ως πανεπιστημιακός καθηγητής, στην προώθηση της κριτικής επιστήμης και τη διεπιστημονική γνώση, ενώ ως πρύτανης του Εθνικού Αυτόνομου Πανεπιστήμιου του Μεξικού (UNAM) καθιέρωσε τον διάλογο μεταξύ των λεγόμενων θετικών και ανθρωπιστικών σπουδών. Παράλληλα όμως άνοιξε τις πόρτες του UNAM στον κόσμο, επεκτείνοντας δραστικά το δικαίωμα εγγραφής νέων και κατά κανόνα οικονομικά αδύναμων φοιτητών.

Λόγω της κριτικής και αυτόνομης σκέψης του, το έργο του Pablo González Casanova λογοκρίθηκε τη δεκαετία 1960 στο Μεξικό και αργότερα (1976-83) στην Αργεντινή, κατά την περίοδο της στρατιωτικοφασιστικής δικτατορίας.

Υπερασπίστηκε έμπρακτα την αρχή της πανεπιστημιακής αυτονομίας και, απόλυτα συνεπής με τις ιδέες του, παραιτήθηκε το 1972 από πρύτανης, αγωνιζόμενος κατά της καθυπόταξης του πανεπιστημίου στις δυνάμεις της αγοράς και του κράτους αλλά και μαχόμενος για τη δημοκρατική και ανεξάρτητη οργάνωση του εργατικού κινήματος.

2. Μετά την ομιλία του Χ. Ταξιλτάρη στην πλατεία Χημείου στις 19-3-2021 ακολούθησαν βιωματικές αφηγήσεις φοιτητ(ρι)ών του ΑΠΘ. [ΣΤΕ]

Αρκετά αργότερα, το 1999, αντιστεκόμενος στην κατάληψη του πανεπιστημίου από αστυνομικές δυνάμεις, παραιτήθηκε και πάλι, αυτή τη φορά από διευθυντής του Κέντρου Διεπιστημονικής Έρευνας στις Θετικές και Ανθρωπιστικές Επιστήμες, που ο ίδιος είχε ιδρύσει. Δήλωσε: «Παραιτήθηκα για δύο λόγους. Ο ένας λόγος, υπαρξιακής φύσης, αντιστοιχεί στις θέσεις που είχα σ' όλη μου τη ζωή, εναντίον της χρήσης βίας, ακόμη και της λεγόμενης νόμιμης βίας, για την επίλυση πανεπιστημιακών ζητημάτων. Ο άλλος λόγος είναι πιο αντικειμενικός και αναφέρεται στην όλη ιστορική και κοινωνική εμπειρία της Λατινικής Αμερικής».

Πέντε χρόνια πριν τον θάνατό του, τον Απρίλιο 2018, η Γενική Διοίκηση του EZLN ονόμασε τον Pablo González Casanova, τιμώντας τον για το έργο και τους αγώνες του, *Comandante Pablo Contreras*. Και ήταν ο πρώτος μη ιθαγενής διοικητής των Ζαπατίστας. Του αναγνωρίστηκε κυρίως η βασική του αξία, ως ανεξάρτητου και κριτικού πνεύματος, αγωνιζόμενου πάντοτε στο πλευρό των λαών.

Πρωτοβουλία Πανεπιστημιακών ΑΠΘ-ΠΑΜΑΚ: τι και γιατί;

Του Χρίστου Ταξιλάρη

Ήδη από τη δεκαετία του 1980 διαμορφώνεται διακριτή τάση πολιτικής και συνδικαλιστικής αυτονομίας. Είναι αυτή η τάση που με θάρρος και ριζοσπαστικό χιούμορ ζωογονεί το μεταπολιτευτικό φοιτητικό κίνημα απομυθοποιώντας την ακαδημαϊκή αυθεντία και την καθεστηκία πανεπιστημιακή ιεραρχία, τον μανδρινισμό.

Έκτοτε η ύπαρξη και δράση αυτόνομων και αντιαυταρχικών φοιτητικών συλλογικοτήτων ακολουθεί, με διακυμάνσεις βέβαια, αύξουσα πορεία, ικανή να καθορίζει όλο και πιο συχνά και απ' τα κάτω (με μαζικές γενικές συνελεύσεις) την πορεία όχι μόνο του φοιτητικού κινήματος αλλά γενικότερα του ριζοσπαστικού νεανικού ταξικού ανταγωνισμού προς την κρατούσα κρατική καπιταλιστική τάξη: αγώνας υπεράσπισης του άρθρου 16 του Συντάγματος, εξέγερση μετά τις δολοφονίες Γρηγορόπουλου και Φύσσα, αντίσταση στις δομικές καπιταλιστικές αναδιαρθρώσεις (μνημονικά κοινωνικοοικονομικού περιεχομένου νομοθετήματα και υπαγωγή της νομοθετικής και της δικαστικής στην εκτελεστική εξουσία, που ισορροπεί ανάμεσα στον εκμαυλισμό και την κατασταλτική κρατική τρομοκρατία).

Στον χώρο, ωστόσο, των πανεπιστημιακών δασκάλων αντίστοιχες με τις φοιτητικές κινήσεις αυτονομίας περιορίζονται, μέχρι τη δεκαετία του 2020, στην έκφραση προσωπικών ευαισθησιών ή, στην καλύτερη περίπτωση, άτυπων συντονισμών μεταξύ ευάριθμων φίλων και συντρόφων.

Ήδη το καλοκαίρι του 2019 η νομοθετική κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου και διεργασίες τύπου Πισσαρίδη για την καπιταλιστική αποχαλίνωση και την τιθάσευση των ζωντανών κοινωνικών και πολιτικών υποκειμένων, κυρίως των νέων και ιδίως φοιτητριών και φοιτητών, προοιωνίζονται τη νομοθετική λαίλαπα που θα ακολουθούσε:

- I) ν. 4777/21, γνωστός ως νόμος Κεραμέως-Χρυσοχοϊδη για τον έλεγχο, την επιτήρηση, την αστυνόμευση, την καταστολή και την τιμωρία όσων τα πολιτικά και ηθικά αντανάκλαστικά παρακλύουν την ενσωμάτωση στο μοντέλο του αγοραίου και αυταρχικού πανεπιστήμιου-πωλητήριου προϊόντων και υπηρεσιών καινοτομίας, επαγγελματικής κατάρτισης και πολιτικής συμμόρφωσης στον νεοφιλελεύθερο και νεοσυντηρητικό καθωσπρεπισμό.
- II) ν. 4957, «Νέοι ορίζοντες στα ΑΕΙ», όπως κατ' ευφημισμό τιτλοφορούνται η επιχειρηματική μετάλλαξη του πανεπιστήμιου και ο τρόπος διοίκησής του ως ιδιότυπης κρατικής καπιταλιστικής επιχείρησης:
 - διδάσκοντες και διδάσκουσες, ερευνητές και ερευνήτριες με επισφαλείς εργασιακές σχέσεις, εργολαβικοί/ενοικιαζόμενοι διοικητικοί υπάλληλοι και υπάλληλοι επιμελητείας, ως παραγωγοί υπεραξίας, διοικούμενοι από επαγγελματίες managers,
 - περιουσιακά στοιχεία - υποδομές - εργαστήρια - κλινικές - μηχανές - κληροδοτήματα, ως αντικείμενα πάγιου κεφαλαίου και τέλος
 - πειθήνια φοιτητική πελατεία αλλοτριωμένων ατόμων, τα οποία καταναλώνουν εμπορεύματα-φετίχ πληροφορίας και τεχνογνωσίας, που εξασφαλίζουν αρμονική ενσωμάτωση στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και επικοινωνίας και υπαγωγή στην αντίστοιχη κρατική κυριαρχία.

Παρ' ότι καμιά θεσμισμένη συζήτηση δεν αναπτύσσεται στο πανεπιστήμιο (σύγκλητος, συνελεύσεις τμημάτων, τομέων, εργαστηρίων κ.λπ.) με αναφορά στην επερχόμενη κατεδάφιση του (ακαδημαϊκού, έστω) πανεπιστήμιου, η φοιτητική αναταραχή είναι πλέον έκδηλη, σε πείσμα της παρατεινόμενης κατάστασης πολιορκίας λόγω κορονοϊού.

Είναι βέβαια αλήθεια ότι επιχειρούνται και κάποιες πολιτικές τοποθετήσεις από κόμματα και οργανώσεις της λεγόμενης αριστεράς. Ωστόσο, διέπονται άλλες από ρεφορμιστική διάθεση, άλλες από επιλεκτικό/αποσπασματικό ριζοσπαστισμό, άλλες από κρατισμό κι άλλες από ακανόνιστο μείγμα των παραπάνω στάσεων.

Όσες και όσοι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, ερευνήτριες και ερευνητές, όλων των κατηγοριών και βαθμίδων στο ΑΠΘ και το ΠΑΜΑΚ

- α. μοιραζόμαστε το όραμα του δημόσιου δωρεάν κοινωνικού (δηλαδή ούτε αγοραίου ούτε κρατικού) πανεπιστήμιου στην υπηρεσία του κοινού της γνώσης,
- β. στεκόμαστε απέναντι στην αυθεντία και τον αυταρχισμό του ιεραρχικού καθηγητικού πανεπιστήμιου και

γ. υπερασπιζόμαστε την αρχή της ισοτιμίας διδασκόντων και διδασκομένων, νοιώσαμε επιτακτική την ανάγκη να σμίξουμε. Να ενωθούμε. Να ανταλλάξουμε τις ευαισθησίες μας αλλά και να ενισχύσουμε την παρεμβατική μας ικανότητα στην πανεπιστημιακή κοινότητα. Και ενωθήκαμε ως πρόσωπα με τις συγκινήσεις μας και τις όποιες επεξεργασμένες ή χύδην ιδέες μας. Δεν γράψαμε γενέθλια διακήρυξη, δεν δημοσιεύσαμε ιδρυτικό μανιφέστο. Όλα έγιναν χάρη σε μια αβίαστη δυναμική που πολλαπλασιάστηκε στις αρχές του 2021 και αυθόρμητα μια-μια και έναν-έναν κι όλες κι όλους μαζί μάς έσπρωξε στο δρων προσκήνιο που, ευτυχώς βέβαια, κυριαρχείται απ' τη φοιτητική νιότη.

Χωρίς να έχουν προηγηθεί καταστατικού τύπου μεθοδικές συνεννοήσεις, συναντηθήκαμε με την υπόρρητη, αλλά για μας αυτονόητη, αρχή ότι συγκροτούμε μια ανοιχτή και αυτόνομη συλλογικότητα παρέμβασης στον πανεπιστημιακό κοινωνικό χώρο. Συμμετέχουμε στις συλλογικές διεργασίες βάσης, που είναι οι γενικές συνελεύσεις των αντίστοιχων σωματείων πανεπιστημιακών ΔΕΠ, ΕΔΙΠ, ΕΤΕΠ κ.λπ. (και είναι αλήθεια ότι ασκούμε σημαντική επίδραση) χωρίς όμως εκλογικές βλέψεις και στοχεύσεις.

Το δίμηνο Φλεβάρη-Μάρτη 2021 η *Πρωτοβουλία Πανεπιστημιακών ΑΠΘ-ΠΑΜΑΚ* εμφανίζεται συστηματικά στον δημόσιο χώρο και με φυσική παρουσία και με γραπτές παρεμβάσεις, καθώς αυτό το διάστημα σημαδεύεται από τις πρώτες βάνουσες αστυνομικές εισβολές στο ΑΠΘ, κατόπιν πρυτανικών προσκλήσεων, με επιθέσεις κατά άοπλων διαμαρτυρούμενων φοιτητριών, φοιτητών, δασκάλων και άλλων εργαζόμενων στο πανεπιστήμιο.

Συλλήψεις και αστυνομική βία παίρνουν ως απάντηση μαζικές φοιτητικές πορείες στην πόλη, με υπολογίσιμη συμμετοχή και άλλων μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας που δείχνει ότι δεν σκιάζεται. Κι όχι μόνο δεν σκιάζεται η πανεπιστημιακή κοινότητα και κυρίως οι φοιτητές και οι φοιτήτριές μας, αλλά επινοεί μια πολύμορφη και εντυπωσιακά μαζική πανεπιστημιακή Άνοιξη (Απρίλης-Μάης 2021) όπου η γνώση και η τέχνη ρέουν στην ίδια πλατιά κοίτη με την πολιτική δράση και με την κοινοτική αλληλεγγύη.

Μέσα σ' όλα αυτά είμαστε κι εμείς, η *Πρωτοβουλία Πανεπιστημιακών ΑΠΘ-ΠΑΜΑΚ*. Με ομιλίες στον δημόσιο χώρο του ΑΠΘ για την ουσία του πανεπιστημίου και τη σημασία του πανεπιστημιακού ασύλου, για την αντινομία πανεπιστημίου και αγοράς, για την ασυμβατότητα της διδασκαλίας και της επιστημονικής έρευνας με την εξαρτημένη και επισφαλή απασχόληση, για την αντίφαση τέχνης και εξουσίας κατά τη μπρεχτική θεωρία και ποιητική.

Η πρυτανική, κυνικά ομολογημένη, ίντριγκα για τη μονιμοποίηση της πάνοπλης αστυνομίας στο ΑΠΘ, που ξεκινάει με το σχέδιο καταστροφής του στεκιού στο Βιολογικό την πρωτοχρονιά του 2022, μας τοποθετεί αταλάντευτα στο πλευρό των φοιτητών και των φοιτητριών μας που προπηλακίζονται από αστυνομικούς, δέχονται σεξιστικές επιθέσεις από αστυνομικούς, παρεμποδίζονται σε μαθήματα και εξετάσεις

τους από αστυνομικούς, συλλαμβάνονται και τραυματίζονται βαριά από αστυνομικούς μέσα στην πανεπιστημιούπολη και με την πρυτανική αρχή να επιχαιρεί.

Γνωρίζοντας ότι η τρομοκρατική και κατασταλτική βία της κρατικής δύναμης στο ΑΠΘ καθορίζει μια μόνιμη πια κατάσταση πολιορκίας του πανεπιστήμιου, ως απαραίτητο στοιχείο της κρατικής και της πρυτανικής στρατηγικής εξάρθρωσης της πανεπιστημιακής ελευθερίας. Γνωρίζοντας όμως επίσης, ότι η υπεράσπιση του πανεπιστήμιου ως κοινωνικού δημόσιου αγαθού επαφίεται στη συνείδηση των πολιτών, η *Πρωτοβουλία Πανεπιστημιακών ΑΠΘ-ΠΑΜΑΚ* συναντήθηκε από τα μέσα του 2022 με την *Πρωτοβουλία Νομικών και Δικηγόρων για τα Δημοκρατικά Δικαιώματα*. Εκδόθηκαν κοινές ανακοινώσεις, οργανώθηκαν εκδηλώσεις με συνεντεύξεις τύπου μέσα στην πανεπιστημιούπολη και συγκροτήθηκε το *Παρατηρητήριο Επιθέσεων κατά των Ελευθεριών στο Πανεπιστήμιο*. Σταθμός στη δράση του *Παρατηρητηρίου Επιθέσεων κατά των Ελευθεριών στο Πανεπιστήμιο* είναι η συνέντευξη τύπου με συμμετοχή πανεπιστημιακών, δικηγόρων, φοιτητών και φοιτητριών, καλλιτεχνών και διοργανωτών της συναυλίας του Θανάση Παπακωνσταντίνου στο ΑΠΘ, που διαλύθηκε μετά την απρόκλητη ββανωση επίθεση της αστυνομίας στις 16-9-2022. Ακολούθησε και προσφυγή του Παρατηρητηρίου στον Σννήγορο του Πολίτη.

Καθώς η πρόσφατη κοινωνική και πολιτική συγκυρία καθορίστηκε από το κρατικό/επιχειρηματικό έγκλημα στα Τέμπη και τις μεγάλες διαδηλώσεις που συνδέθηκαν ευρύτερα με την υπεράσπιση των δημόσιων αγαθών –υγεία, παιδεία, νερό, ενέργεια–, η *Πρωτοβουλία Πανεπιστημιακών ΑΠΘ-ΠΑΜΑΚ* ενίσχυσε με την παρέμβασή της τη μεγάλη εκδήλωση και συναυλία στις 2-4-2023 για την υπεράσπιση του νερού.

Ας μπει εδώ, προσωρινά, τελεία σ' αυτό το οδοιπορικό της *Πρωτοβουλίας Πανεπιστημιακών ΑΠΘ-ΠΑΜΑΚ* με την αναφορά στην καταγγελία της ουσίας του Συμβούλιου Διοίκησης (Σ.Δ.) του πανεπιστήμιου, σύμφωνα με τον πανεπιστημιοκτόνο ν.4957/22. Προχωρούμε στην έμπρακτη αντίσταση ανάδειξης με την καθηγητική μόνον ηλεκτρονική-ταξινομική ψήφο (διαδικασία καταστρατήγησης κι αυτής ακόμα της αστικής δημοκρατικότητας) των λεγόμενων εσωτερικών μελών του Σ.Δ. Δεν περιοριζόμαστε στην έκδοση ανακοινώσεων και την πραγματοποίηση ομιλιών κ.λπ. αλλά εφαρμόζουμε και τη δημιουργική επικοινωνιακή πρακτική του cinétract, που τόσο γόνιμα αξιοποιήθηκε πριν 55 χρόνια κατά τη εξέγερση του Μάη του '68.³ Και τη χαιρόμαστε αυτήν τη δημιουργική πρακτική.

Συνεχίζουμε να απαξιώνουμε τους απαξιωτές του πανεπιστήμιου.

Όλα είναι ανοικτά!

3. Στους παρακάτω συνδέσμους <<https://www.youtube.com/watch?v=SANc6-V4NaA>> και <<https://youtube.com/watch?v=aSisvIAYxgY>> προβάλλονται cinétract κατά της συμμετοχής στη διαδικασία επιλογής εσωτερικών μελών του Σ.Δ. στο ΑΠΘ.

Ο Τράβεν στο Μεξικό: η άφιξη¹

Αναρωτιέμαι γιατί ο Τ. δεν σκέφτηκε ποτέ να γράψει τα απομνημονεύματά του. Όμως δεν θα ήταν ο Τ., αν ποτέ το έκανε.

Hal Croves

Ένα ταλέντο δεν χρειάζεται περιπέτειες

Φίλιπ Ροθ

Η λογοτεχνική ύπαρξη του Τράβεν ξεκινά το καλοκαίρι του 1924 στον Κόλπο του Μεξικού. Όχι με μια γέννηση, αλλά με την άφιξη ενός μεσήλικα, που ξεκινά μια νέα ζωή με το όνομα Μπ. Τράβεν. Το ψευδώνυμο είναι επιλεγμένο πολύ προσεκτικά. Είναι ένα όνομα που δεν προδίδει την καταγωγή του. Ούτε καν φανερώνει πώς προφέρεται σωστά. Έχει παγκόσμια ισχύ. Με την πρώτη ευκαιρία μετατρέπεται, χωρίς κανένα πρόβλημα, από ονοματεπώνυμο σε μικρό όνομα, και αναγνωρίζεται άμεσα από δημόσιους οργανισμούς: *B. Traven Torsvan*.

Και με το όνομα αυτό θα κάνει τα πάντα για να καταφέρει να παραμείνει όσο πιο αόρατος γίνεται. Όχι όμως επειδή προτιμά μια ήρεμη ζωή από όλες τις άλλες, ή επειδή είναι τόσο απασχολημένος με τη συγγραφή ώστε να μην έχει το χρόνο να ασχοληθεί με άλλα πράγματα, αλλά επειδή θέλει να κρυφτεί. Θέλει να κρύψει και το πρόσωπό του και την ιστορία του.

Στο λιμάνι του Ταμπίκο, στα νότια σύνορα της μεξικανικής πολιτείας Ταμαουλίπας, πατάει για πρώτη φορά το πόδι του στην αμερικανική ήπειρο.² Το πετρελαϊκό μπουμ της περιοχής στις αρχές του 20ού αιώνα καθιέρωσε την πόλη ως κέντρο του εμπορίου πετρελαίου. Σιδηροδρομικές γραμμές οδηγούν απευθείας από εδώ μέχρι το Σαν Λουίς Ποτοσί στον νότο και το Μοντερρέν στον βορρά. Μέσα σε μια μόλις δεκαετία ο αριθμός των κατοίκων τετραπλασιάζεται: από 17 χιλιάδες το 1912, ξεπερνά τους 150 χιλιάδες το 1924. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού απασχολείται είτε άμεσα σε ένα από τα επτά μεγάλα διυλιστήρια, που ανήκουν σε ξένες εταιρείες, είτε σε κάποια επιχείρηση παροχής υπηρεσιών, που συνδέονται με το εμπόριο πετρελαίου.

1. Από το βιβλίο του Jan-Christoph Hauschild, *Das Phantom: Die fünf Leben des B. Traven*, Edition Tiamat, 2018. [Σ.τ.μ.]

2. Στην ίδια πόλη, στο Ταμπίκο το 1957 γεννιέται ο Ραφαέλ Σεμπαστιάν Γκιγέν Βισέντε. Σύμφωνα με τις μεξικανικές αρχές (και χωρίς ο ίδιος να το έχει αποδεχτεί) το 1994 συστήθηκε στον κόσμο ως Υποδιοικητής Μάρκος. Βλ. Nick Henck, *Subcomandante Marcos, Βιογραφία*. Εκδόσεις Oposito, 2020. [Σ.τ.μ.]

Το Ταμπίκο προσφέρει μια εξαιρετικά ασυνήθιστη ποικιλία προλεταριακών δραστηριοτήτων και εμπειριών, για τους μεξικανούς, αμερικανούς και ευρωπαϊούς εργάτες. Το φάσμα ποικίλει από τους καλά αμειβόμενους ειδικευμένους εργάτες στην πετρελαιοβιομηχανία, τους εργαζόμενους στο λιμάνι και στην εταιρεία ηλεκτρισμού, μέχρι τους μεροκαματιάρηδες, τους ανέργους και τους περιπλανώμενους αλήτες, από τους οποίους ουκ ολίγοι κυκλοφορούνε στην πόλη.

Ο Τράβεν φτάνει στην πόλη σε μια εποχή που τα συνδικάτα έχουν μεγάλη δύναμη. Αντιλαμβάνεται ότι και το ίδιο το κράτος του Μεξικού βρίσκεται σε μια πυρετώδη περίοδο μεταρρυθμίσεων. Στο Μεξικό φαίνεται να υλοποιούνται οι ελπίδες του, και όχι μόνο σε πολιτικό επίπεδο. Προς μεγάλη του ικανοποίηση διαπιστώνει ότι η μεξικανική αστυνομία δεν ασχολείται καθόλου με τους ξένους: «Δήλωση μόνιμης διεύθυνσης κατοικίας στην αστυνομία, δήλωση αλλαγής διεύθυνσης κατοικίας και άλλοι μπελάδες τέτοιου είδους είναι άγνωστοι εδώ». Το 1927, όταν μαθαίνει ότι η κυβέρνηση θέλει να καταργήσει την υποχρεωτική βίζα για τους ξένους, ακόμη και το όνειρό του να καταργηθούν τα διαβατήρια φαίνεται να γίνεται πραγματικότητα.

Το πρώτο σημείο ζωής είναι μια καταχώρηση στο ημερολόγιό του. Στις 11 Ιουλίου του 1924 σημειώνει την επίσκεψή του στην οικογένεια του αμερικανού επιχειρηματία Alex Smith, που δραστηριοποιείται στην εμπορία πετρελαίου, ενώ από κοινού με τους συνεταιίρους του, Robert A. Bishop και John Newell, είναι ταυτόχρονα ιδιοκτήτης της χασιέντα Las Flores, ογδόντα χιλιόμετρα βορειοδυτικά του Ταμπίκο, πάνω στη διαδρομή του τρένου προς Μοντερρέν, και, είκοσι χιλιόμετρα νοτιότερα, μιας βαμβακοφυτείας στον αμερικανικό γεωργικό οικισμό Columbus (σημερινή ονομασία: Cuauhtémoc). Το Κολούμπους είχε υποστεί πολλές φορές ζημιές κατά τη διάρκεια της μεξικανικής επανάστασης, τόσο από τις πολεμικές συγκρούσεις όσο και από την κατοχή του από διαφορετικές εμπόλεμες ομάδες· πολλές φυτείες φρούτων έμειναν ακαλλιέργητες για πολλά χρόνια.

Ο Μπίσοπ ήτανε ενήμερος από καιρό σχετικά με την άφιξη του Τράβεν, ο οποίος είχε έρθει σε επαφή τόσο με τον Μπίσοπ όσο και με τον Σμιθ μέσω της Irene Mermet, συντρόφου του Τράβεν από το 1915, η οποία κατόρθωσε να μεταναστεύσει στις ΗΠΑ το 1923. Κατά την άφιξή του στο Κολούμπους ο Τράβεν πίστευε πως η Ιρένε θα τον περιμένει ήδη εκεί· στην πραγματικότητα όμως έρχεται δύο ημέρες αργότερα. Είχανε περάσει έναν ολόκληρο χρόνο μακριά ο ένας από τον άλλο· ωστόσο η Ιρένε, μετά από τόσο καιρό, δεν δείχνει να ενθουσιάζεται ιδιαίτερα κατά τη συνάντησή τους, όπως σημειώνει ο Τράβεν με θλίψη. Στο σχέδιό τους για μια κοινή ζωή στις ΗΠΑ, ο Τράβεν βρίσκεται αντίθετος: Χρειάζεται, όπως θα αναγνωρίσει αργότερα η Ιρένε, μετά από όλες τις περιπέτειες της τελευταίας περιόδου, «ένα περιβάλλον ξεκούρασης». Την επόμενη κιόλας ημέρα η Ιρένε αναχωρεί, αλλά εξακολουθεί να βρίσκεται στο πλευρό του Τράβεν: Σε ένα γράμμα που απευθύνει από τον Καναδά δυο εβδομάδες αργότερα προς ένα

ζευγάρι φίλων της στη Νέα Υόρκη, αναιρεί την προηγούμενη παράκλησή της να παραχωρήσουν στον φίλο της προσωρινά ένα δωμάτιο στο σπίτι τους στο Γκρήνουιτς Βίλατζ· ελπίζει, τους γράφει πιο κάτω, πως σύντομα αυτός θα μπορέσει να διαφύγει από τον πολιτισμό και να συντηρήσει μια φάρμα στο Μεξικό.

Στις 11 Ιουλίου του 1925 ο Τράβεν μισθώνει από τον Σμιθ και τους συνεταιίρους του ένα τμήμα ενός αγροκτήματος στο Κολούμπους μαζί με ένα διώροφο μπανγκαλόου. Το ξύλινο κτίσμα, χτισμένο πάνω σε πασσάλους, ήτανε μεν κομψό, αλλά έχρηζε ανακαίνισης. Μέχρι τη στιγμή εκείνη είχε φιλοξενήσει έναν μαύρο εργάτη, ο οποίος είχε μοιραστεί το κατάλυμα αυτό με τρεις βαμβακοσυλλέκτες.

Το μπανγκαλόου του Τράβεν στο Κολούμπους, Ταμαουλίπας (Πηγή: Die Büchergilde, Nr. 2, Φεβρουάριος 1928)

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας ρίχνει μια ματιά στη νέα του κατοικία. Τον περιμένει σκληρή δουλειά. Η πρώτη νύχτα είναι φρικτή· τα κουνούπια δεν τον αφήνουν να κλείσει μάτι κι η τροπική ζέστη τον εξουθενώνει. Ωστόσο, την επόμενη ημέρα κιόλας βάζει μπρος τη δουλειά, έτσι ώστε να κάνει το χωράφι του καλλιεργήσιμο και το νέο του σπίτι κατοικήσιμο, παρόλο που δεν διαθέτει ούτε ρεύμα ούτε τρεχούμενο νερό.

Όταν έξι χρόνια αργότερα διακόπτει τη μίσθωση του ακινήτου, έχει φτιάξει, μεταξύ άλλων, έναν κήπο με λαχανικά, έχει ξαναστήσει τα τρία τέταρτα της σκεπής και την έχει καλύψει με ασφάλτο, έχει περάσει παντού σήτες για τις μύγες και τα κουνούπια, έχει τοποθετήσει τζάμια στη βεράντα, έχει αναπαλαιώσει πολλές

φορές το αποχωρητήριο και έχει μπαλώσει άπειρες φορές τον φράχτη γύρω από το σπίτι του.

Στη συνέχεια κάνει εξορμήσεις στη γύρω περιοχή και παρατηρεί την ποικιλόμορφη χλωρίδα και πανίδα, ενώ κατά τη διάρκεια των εκδρομών του στη ζούγκλα ανακαλύπτει απομεινάρια πολιτισμών του παρελθόντος. Όλα αυτά αποτελούν πηγή έμπνευσης γι' αυτόν. Ελαφρά τη καρδία μπορεί άνετα να παραιτηθεί από όλες τις υπόλοιπες δραστηριότητες, που χαρακτηρίζανε τη ζωή του ως τη στιγμή εκείνη.

Είναι η ζωή ενός ερημίτη, με μεγάλες ομοιότητες με τη ζωή που έκανε ογδόντα χρόνια πριν ο Henry David Thoreau στη βόρεια όχθη της λίμνης Γουόλντεν στη Μασσαχουσέτη.³ Η απομόνωσή του είναι βέβαια σχετική. Ο ίδιος ισχυρίζεται ότι μπορεί να περάσουνε εβδομάδες μέχρι να συναντήσει κάποιον άνθρωπο, μια που το μπανγκαλόου του βρίσκεται απομονωμένο κάπου μες στη ζούγκλα, σε απόσταση πενήντα λεπτών της ώρας καβάλα στο άλογο από τον πιο κοντινό γείτονα. Στην πραγματικότητα, ζει μέσα στην ασφάλεια ενός αμερικανικού οικισμού με σιδηροδρομικό σταθμό και πληθυσμό 350 κατοίκων περίπου.

Για ένα διάστημα εννιά μηνών παραδίδει ιδιαίτερα μαθήματα, κυρίως στα αγγλικά, στην κόρη του ιδιοκτήτη του ακινήτου, ενώ απασχολείται και σε άλλες οικογένειες ως κατ' οίκον δάσκαλος. Μια μέρα βοηθάει τον Σμιθ στη συγκομιδή του βαμβακιού· ο Μπίσοπ τού βρίσκει να κάνει μεροκάματα στην κοντινή πετρελαιοπηγή. Παρακολουθεί το μάζεμα των κοπαδιών και την επιστροφή τους στο μαντρί.

Όλα γίνονται με στόχο να γνωρίσει καλύτερα τη χώρα και τους κατοίκους της, τις τοπικές ιδιαιτερότητες και να ρουφήξει την περιρρέουσα ατμόσφαιρα. Οι εμπειρίες του από τη συγκομιδή του βαμβακιού και από την πετρελαιοπηγή ενσωματώνονται στο πρώτο του αφήγημα. Το ίδιο και οι προσωπικότητες των δυο Αμερικανών, που τον συνοδεύουν στο νέο του ξεκίνημα στο Κολούμπους: κάνουν την εμφάνισή τους, χωρίς να είναι απόλυτα ίδιοι, ως ο κ. Shine κι ο κ. Beales στους *Βαμβακοσυλλέκτες*.

Δεν του περνά ποτέ από το μυαλό να βρει μόνιμη απασχόληση ως αγρότης ή ως ανειδίκευτος εργάτης. Αυτό που τον ενδιαφέρει πάνω απ' όλα είναι να πληροφορηθεί εμπειρίες από πρώτο χέρι, τις οποίες η φαντασία του που ξεχειλίζει μπορεί εύκολα να τις υφάνει περαιτέρω σε μια ιστορία. Η αφήγηση του Τράβεν χαρακτηρίζεται από τέτοια επιδέξια αμεσότητα, που μας ξεγελάει σα να βασίζεται σε προσωπικές εμπειρίες.

3. Henry David Thoreau, *Γουόλντεν ή η ζωή στο δάσος*.

El Sur Resiste | Ο Νότος αντιστέκεται¹

Την Πέμπτη 4 Μαΐου ολοκληρώθηκε η διαδρομή του караβανιού El Sur Resiste, που είχε οργανωθεί από διάφορες τοπικές ομάδες, μέλη του Εθνικού Ιθαγενικού Κογκρέσου (CNI). Αφού διέσχισε επτά πολιτείες και δεκάδες χώρους αντίστασης στον εξορκισμό και στα mega-projects του κεφαλαίου, ακούγοντας εκατοντάδες φωνές ιθαγενών και λαϊκών τομέων, έφτασε στο Σαν Κριστόμπαλ δε las Κάσας, για την ομώνυμη διεθνή συνάντηση (6 και 7 Μαΐου 2023).²

Στις 10 μέρες που διάρκεσε το караβανί, απαιτήθηκε τεράστια προσπάθεια πολλών οργανώσεων για τη μετακίνηση, υποδοχή, στέγαση και σίτιση περίπου 300 ατόμων, από την Ευρώπη, τις ΗΠΑ και τη Λατινική Αμερική. Το караβανί ξεκίνησε από τις ακτές της Τσιάπας με τη συμμετοχή περισσότερων από εκατό

1. [Στμ] Δημοσιεύτηκε στη *La Jornada*, Παρασκευή 5 Μαΐου 2023, <https://www.jornada.com.mx/2023/05/05/opinion/019a1pol>

2. Η τελική ανακοίνωση της συνάντησης στα ελληνικά στο <https://www.elsurresiste.org/el/posts/delose-tes-diethnoys-synanteses-el-sur-resiste-7-maiou-2023>

Στις 18 Μαΐου ανακοινώθηκε η έναρξη της «Παγκόσμιας καμπάνιας “Ο Νότος αντιστέκεται”», βλ. <https://www.elsurresiste.org/el/posts/anakoionoyme-ten-pagkosmia-kampania-o-notos-antisteketai>

Στον ιστόπλοπο <https://www.elsurresiste.org/el> είναι επίσης προσβάσιμες στα ελληνικά οι εναρκτήριες ομιλίες της συνάντησης, καθώς και ανταποκρίσεις από το караβανί. [Στμ]

ατόμων, αλλά στην πορεία προστέθηκαν πολύ περισσότερα μέλη οργανώσεων που το υποστήριζαν.

Ήταν εμπυχωτικό να βλέπεις ότι, παρά τον συνδυασμό καταστολής και παροχών με τον οποίο οι κυβερνήσεις επιχειρούν να αποδυναμώνουν τα λαϊκά κινήματα, υπάρχουν ακόμη πολλές αντιστάσεις, άλλες μικρές και άλλες μεγαλύτερες, με ισχυρές τοπικές ρίζες. Και από αυτό αναδύεται η σημασία του караβανιού: για να γίνουν ορατές οι αντιστάσεις, να χτιστούν γέφυρες μεταξύ τους προκειμένου να ξεπεραστεί η απομόνωση και, πάνω απ' όλα, να ενδυναμωθούν. Η άφιξη εκατοντάδων ανθρώπων από τις πιο διαφορετικές γεωγραφίες ήταν ενισχυτική για κάθε έναν από αυτούς τους αγώνες, κάτι εμφανές στη ζεστή ευγνωμοσύνη, ιδιαίτερα των γυναικών.

Η καταστολή ήταν και αδιάστακτη και αποκρυμμένη από το ευρύ κοινό. Η βίαιη εκκένωση του καταυλισμού στο Mogroñé Viejo [της πολιτείας Οαχάκα], ο οποίος είχε διακόψει για δύο μήνες την κατασκευή του διωκεάνιου τρένου, ήταν η πιο χαρακτηριστική περίπτωση, με την απαγωγή αρκετών ατόμων που υποστήριζαν τη συγκεκριμένη κινητοποίηση. Αλλά και σε όλη τη διάρκεια του караβανιού υπήρχαν συνεχείς απόπειρες παρενόχλησης, όπως οι καταναγκαστικές και πολύωρες στάσεις σε κάθε σημείο ελέγχου και η παρακολούθηση του караβανιού από οχήματα χωρίς πινακίδες. Το μόνο που κατάφεραν ήταν να μετριάσουν τον ενθουσιασμό των συμμετεχόντων προκάλεσαν ωστόσο καθυστερήσεις στην άφιξη στους προορισμούς.

Θα ήθελα να επισημάνω ορισμένες παραμέτρους της σημασίας αυτού του караβανιού, και άλλων που προηγήθηκαν, ως συνεισφορά για περαιτέρω συζητήσεις.

Η πρώτη είναι ότι πρωτοβουλίες όπως το El Sur Resiste είναι σημαντικές ώστε, εν μέσω τόσων αντιξοοτήτων, να ανοίξουν χώροι, για να αποτραπεί η απομόνωση των αντιστάσεων και ο μαρασμός τους λόγω κούρασης και έλλειψης προοπτικών. Προκειμένου να κατανοήσετε τον καταστροφικό ρόλο της απομόνωσης πρέπει να μπείτε στη θέση όσων ζουν σε απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές, περικυκλωμένες/οι τόσο από εξορυκτικά έργα όπως το «τρένο Μάγια» και ο διωκεάνιος διάδρομος, όσο και από σιφλικάδες και ένοπλες [παρακρατικές] συμμορίες.

Η δεύτερη πτυχή είναι η ανάδειξη του καθοριστικού ρόλου των γυναικών στην αντίσταση και στη δημιουργία άλλων κόσμων. Ήταν οι γυναίκες που κατέστησαν το караβάνι εφικτό, μαγειρεύοντας, οργανώνοντας, φροντίζοντας την υγεία και το πνεύμα όσων έφταναν κουρασμένες/οι σε κάθε προορισμό. Γυναίκες από αυτόχθονες πληθυσμούς, από λαϊκές γειτονιές αλλά και γυναίκες με σπουδές, συνενώθηκαν στην ποικιλομορφία της γνώσης και της συλλογικής εργασίας.

Οι γυναίκες και οι κοινότητες είναι πραγματικότητες που αγγίζουν η μία την άλλη, συνδιαλέγονται και αλληλοσυμπληρώνονται. Όταν ένα συλλογικό υποκείμενο αντιστέκεται σε επιθέσεις από το εξωτερικό του, τότε εδαφικοποιείται και, προκειμένου να συνεχίσει να υπάρχει, μετατρέπεται, σχεδόν με φυσικό τρό-

πο, σε κοινότητα. Και αυτές ακριβώς είναι οι διαδικασίες αγώνα που συνεχίζουν να αντιστέκονται, που δεν παραδόθηκαν στη λογική του ατομικού κέρδους που προωθείται από τα προγράμματα κοινωνικών παροχών.

Ακουγόταν παντού ότι η αντίσταση είναι απαραίτητη, αλλά όχι αρκετή. Οι συλλογικοί οικόδομοι ταυτόχρονα τρόπους ζωής (από αγροοικολογικές καλλιέργειες έως χώρους υγείας) που τους επιτρέπουν να ζουν όσο το δυνατόν πιο αυτόνομα, προσεγγίζοντας σταδιακά τον κόσμο στον οποίο θέλουν να ζήσουν.

Υπάρχει μια βαθιά αλληλεπίδραση μεταξύ των αντιστάσεων και της δημιουργίας άλλων κόσμων. Η κατασκευή πραγματικών διαφορετικών από τις ηγεμονικές τροφοδοτεί την αντίσταση, γιατί σε αυτούς τους χώρους οι κοινότητες βρίσκουν το απαραίτητο οξυγόνο και ταυτόχρονα παρουσιάζουν το είδος της κοινωνίας στην οποία επιθυμούν να ζήσουν. Το ενδιαφέρον είναι ότι αυτή η διπλή δυναμική αντίστασης και οικοδόμησης του νέου έχει μετατραπεί σε κοινή λογική των ιθαγενικών λαών.

Το караβάνι πρέπει να γίνει αντιληπτό στον μακρύ χρόνο των αντιστάσεων από τα κάτω. Τίποτα δεν πρόκειται να επιτευχθεί ούτε σε σύντομο χρονικό διάστημα ούτε στις ημερομηνίες που το σύστημα υποδεικνύει ως σημαντικές, όπως οι εκλογικές αναμετρήσεις. Οι καιροί των ιθαγενικών λαών μοιάζουν με τους κύκλους της φύσης, που μας διδάσκουν την κυκλικότητα της ζωής που δεν έχει άλλο στόχο από το να παραμένει ζωντανή. Στις μέρες μας, αυτό είναι επαναστατικό.

Από τις εκδόσεις των ξένων έχουν κυκλοφορήσει:

CRITICAL ART ENSEMBLE

Η μηχανή της σάρκας

ANDRÉA DORIA

Η εξαιρετική περίπτωση μιας συνηθισμένης ιστορίας

ANSELM JAPPE

Το τέλος της τέχνης στον Αντόρνο και τον Ντεμπόρ

Ομάδα RETORT

(IAIN BOAL, T J. CLARK, JOSEPH MATTHEWS, MICHAEL WATTS)

Καταπονημένες δυνάμεις.

Κεφάλαιο και θέαμα στη νέα εποχή του πολέμου

ΕΞΕΓΕΡΜΕΝΟΣ ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΜΑΡΚΟΣ

Ιστορίες για τους ανθρώπους του καλαμποκιού

GRUPPE KRISIS, NORBERT TRENKLE, ANSELM JAPPE

Κείμενα για την εργασία και την κρίση

SILVIA FEDERICI

Ο Κάλιμπαν και η μάγισσα.

Γυναίκες, σώμα και πρωταρχική συσσώρευση

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΠΑΣ #1

κρίσεις για την εποχή

ΚΩΣΤΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ο ΙΧ άνθρωπος και οι υποθαλάσσιες αρτηρίες του

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΠΑΣ #2

τέλος του καπιταλισμού ή κατάσταση εκτάκτου ανάγκης;

MASSIMO DE ANGELIS

Κοινά, περιφράξεις και κρίσεις

RAOUL VANEIGEM

Γράμμα στα παιδιά μου και στα παιδιά του κόσμου που έρχεται

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΠΑΣ #3

φασισμός και καθημερινή ζωή

ΔΟΥΚΗΣ ΧΑΣΙΩΤΗΣ (επιμ.)

Η κολεκτιβοποίηση στην Ισπανία, 1936-1939

E.Z.L.N.

(SUBCOMANDANTE MARCOS, SUBCOMANDANTE MOISÉS)

Οι λέξεις της σιωπής

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΠΑΣ #4

καπιταλισμός – πόλεμος – αντιμιλιταρισμός

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΩΤΣΑΚΗΣ

Η δυναμική του κοινού.

Ταξικές αντιθέσεις και ηγεμονία στον κοινωνικό χώρο

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ
Μικροί πόλεμοι σε μεγάλες πόλεις.
Θεωρίες, τεχνολογίες και γεωγραφίες αντιεξέγερσης

SILVIA FEDERICI
Το κυνήγι των μαγισσών
χθες και σήμερα

ΤΙΤΑΝΙΑ ΜΑΤΙΝΑ
Ένα ολόγραμμα
ζωγραφίζοντας κείμενα του Subcomandante Marcos

KRISTIN ROSS
Κοινοτική πολυτέλεια:
Το πολιτικό φαντασιακό της Παρισινής Κομμούνας

ΑΡΕΤΗ ΜΟΥΣΟΥΛΙΩΤΗ
Στο σπίτι με τις λεύκες, ή ζωή κρυμμένη μέσα στη ζωή

ΠΙΚΡΑΛΙΔΕΣ (επιμ.)
Συναντήσεις στην αυλή της Rosa Nera.
Αποσπάσματα από τη σπορά της κατάληψης
«Μαύρο Ρόδο»

ΜΠΙΕΝΑΖΙΠ ΧΟΣΣΑΪΝΙ
Η καινούργια μου ζωή
[τρίγλωσσο: ελληνικά, αγγλικά, φαρσί]

ANSELM JARPE
Ο ναρκισσισμός – ψυχικό θεμέλιο του καπιταλισμού

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΠΑΣ #5
(αντιπολεμική πολιτική – συλλογική δράση)

ΛΟΥΚΗΣ ΧΑΣΙΩΤΗΣ
«Πως χάσαμε τον πόλεμο».
Αναρχικές αφηγήσεις για τον ισπανικό εμφύλιο και την επανάσταση
(και σε ηλεκτρονική μορφή στον δικτυακό τόπο hotel.espinblogs.net)

Η ρεαλιστική δύναμη των ονείρων δεν είναι ξένη προς την αυτοοργάνωση των ανθρώπων, που βρίσκεται στο επίκεντρο όλων των αυθόρμητων εξεγερτικών κινημάτων.

Ραούλ Βανεγκέμ

